

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

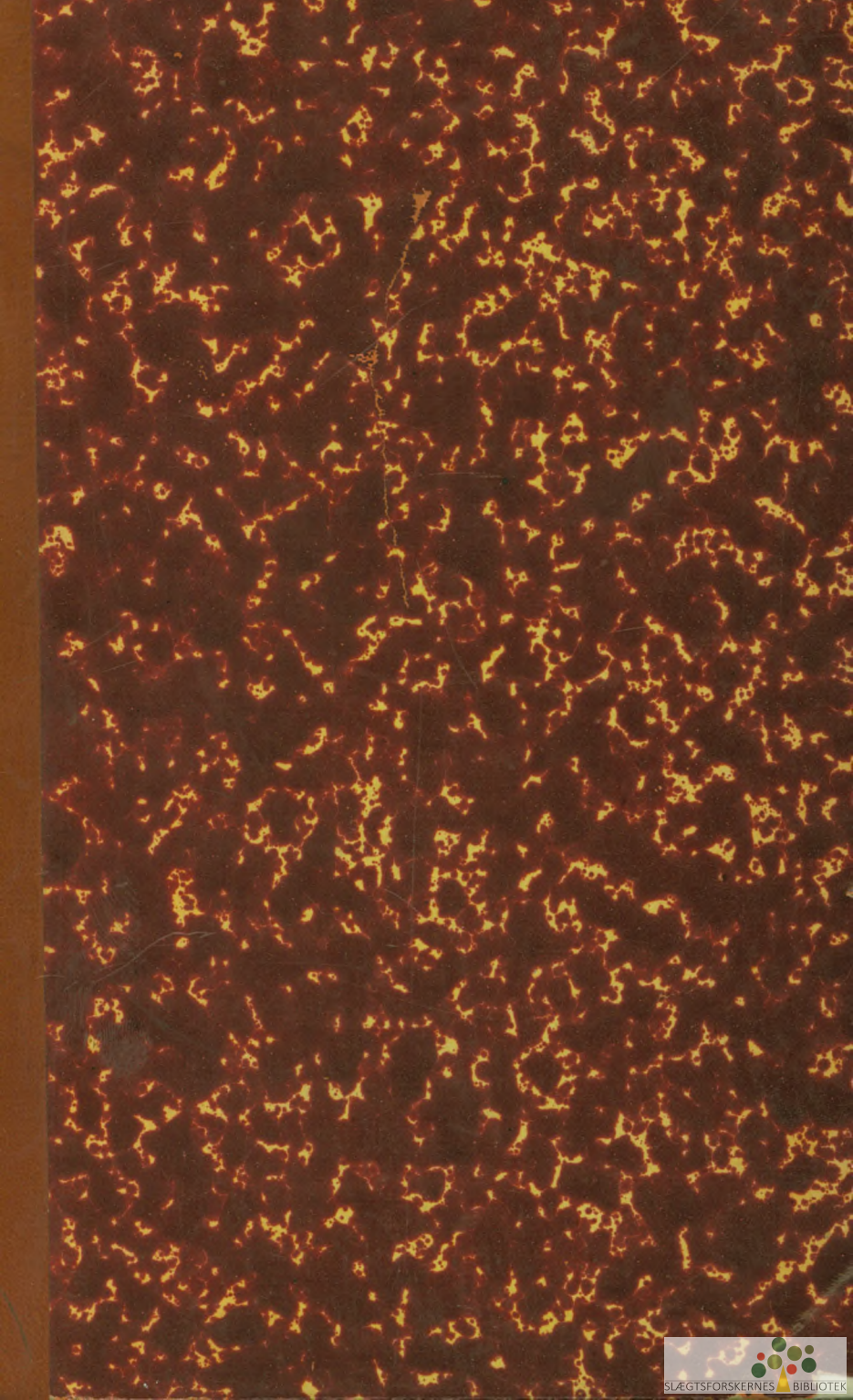
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

CARL PLOUG

HANS LIV OG GERNING

FREMSTILLET

AF

HOTHER PLOUG

FØRSTE DEL: 1813—48

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

NORDISK FORLAG

KØBENHAVN OG KRISTIANIA

1905

FORORD

Denne Levnedstegning af min Fader, Digteren og Politikeren Carl Ploug, har først og fremmest det Formaal at fremstille et saa tro Billede af hans Personlighed, som jeg formaar at give det. Dette Maal har jeg ment naaedes bedst ved i videste Omfang at *lade ham selv føre Ordet*. I hans Digte, i hans Artikler, i hans Taler og Foredrag, samt endelig i en Del Breve fra ham henlaa der saa meget Stof til et Billede af hans aandelige Personlighed, at et saadant lod sig fremstille væsentlig ved en skønsom og loyal Sammenstilling af Uddrag deraf. Overalt, hvor denne Fremstillingsmaade lod sig gennemføre, har jeg ladet det være mig magtpaaliggende saa vidt muligt at holde mine egne Betragtninger tilbage og indskrænke mig til den fornødne Kommentar til hans Ord.

Men idet jeg fulgte denne Fremgangsmaade, kom jeg naturlig paa den Tanke, om det ikke vilde være rettest samtidig at give et Bidrag til hans Tids almindelige Pressehistorie, og navnlig følte jeg det som en Pligt mod hans Eftermæle at give et nogenlunde fyldigt Billede af Presseforfølgelserne i Fyrrerne, ved hvilket det var aldeles nødvendigt som Baggrund at tegne et skitseret Omrids af hin Tids Presselovgivning og af Pressetilstandene i det hele taget. Det er mit Haab derved at have givet et lille, ialfald for nogle Læsere kærkomment, Bidrag til den rige og fyldige Literatur om Fyrrernes Historie, som vi efterhaanden er komne til at besidde.

Journalistens Livsværk tilhører Samtiden. Med hans Indflydelse paa den maa hans Arbejdes Værd maales; kun gennem saadan Indflydelse bygger han en Bro til Efterverdenen. Det har derfor noget forstemmende ved sig at se gamle Avisartikler udgivne paany; de gør tidt et underlig ligagtigt Indtryk. Ploug havde en ganske rigtig Følelse deraf og har aldrig ønsket at se selv sine bedste Artikler genoptrykte. De Samlinger af gamle Avisartikler, vor Literatur ejer, synes da ogsaa nærmest at bekræfte, at hans Instinkt her har været rigtigt, og der vil derfor ikke komme noget Udvalg af hans Artikler og Taler i Trykken; de, der vil studere hans Tids Historie, maa ogsaa i Fremtiden søge til „Fædrelandet“ selv for at lære hans Ydelser at kende. Hvad der paa efterstaaende Blade meddeles af hans literære Efterladenskab, — alt i alt kun en ringe Brøkdel deraf — bliver saaledes det eneste af hans Forfatterskab i ubunden Stil, der gaar over til Almenheden; men skulde det være lykkedes ved Indfattelsen af det i en Levnedsskildrings Ramme at indblæse det noget Liv, skulde det være lykkedes at give Nutidens Læsere en Forestilling om hans Ords tændende Kraft, saa vil deres Offentliggørelse Halvhundred Aar efter deres Fremkomst være fuldt forsvaret.

Idet jeg afslutter min Fremstillings første Halvdel, der, om alt gaar vel, vil blive efterfulgt af en anden Halvdel i Løbet af et Aarstid, bringer jeg en oprigtig og ærbødig Tak til Direktørerne for den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, Professor, Dr. *Edvard Holm* og Geheimekonferensraad *C. F. Ricard* for en mig til mit Arbejdes Fremme tilstaaet Understøttelse, ligesom jeg takker alle dem, der har bistaaet mig med Oplysninger eller paa anden Maade, i første Række det danske og det norske Rigsarkivs Embedsmænd.

Frederiksberg, den 13. Januar 1905.

Hother Ploug.

INDHOLDSANGIVELSE

	Side
<i>Kapitel I.</i> Æt og Afbyrd. — Vagtmester Gerhard Ploug. — Adjunkt Christian Frederik Ploug. — Provst Parmo Carl Petersen og hans Slægt. — Carl Plougs Barndomshjem. — Forældrenes Karakter og Tænkemaade. — Kolding i Tyverne. — Koldinghus. — Børneaar og Barndomsvenner. — Skolegang og Lærere. — Rektor P. G. Fibiger	1—20
<i>Kapitel II.</i> Overrejse til København. — Studentereksamen. — Ophold hos Morbroderen. — Faderlige Formaninger. — Lærer Parmo Carl Petersen. — Gudelige Forsamlinger hos denne. — Hans Indflydelse paa Søstersønnen. — Dennes første Vers.	21—31
<i>Kapitel III.</i> Studenterlivet i Aarhundredets første Menneskealder. — Plougs Universitetsstudier. — Regensprovst Petersen. — Opposition mod denne. — Regensens Læseforening. — Kammeratlivet. — Ungdomsvenner og Kontubernaler. — Faderens Død. — Fattigdom i Hjemmet. — Trange Aar. — Udvikling til Digter. — Rimbrev til Heiberg	32—65
<i>Kapitel IV.</i> Atellanerne. — »Den forvandlede Regensianer«. — »Kontubernalerne« og »Sylvesternat«. — Jens Gribfiguren. — Ploug og Hostrup. — Akademisk Læseforening. — Plougs Førerskab. — Trykkede Privatforhold. — Soldene. — Akademikums Opgang i Studenterforeningen. — Studenterlivets gyldne Tid.	66—86
<i>Kapitel V.</i> Bekendtskab med Orla Lehmann. — Vaagnende politisk Interesse. — Ugebladet »Fædrelandet«. — Johannes Hage. — Dennes politiske Udvikling. — Hans Journalistik. — Død og Eftermæle. — »Fædrelandet«s Overgang til Dagblad. — Balthasar Christensens Periode. — Lehmanns Periode. — Plougs Kaldelse til Redaktør. — »Kjærlighed under Karantæne«	87—97
<i>Kapitel VI.</i> Plougs Debut som Redaktør. — Nekrologen over P. A. Heiberg. — Sammenstød med Ørsted. — Do. med Guldberg.	

- Journalisters sociale Stilling. — »Til Vedkommende«. — »Fædrelandet«s Kreds. — Søren Kierkegaards Besøg. — Jens Finsten Giødwad. — Første Konflikt med Bladgennemsynet. — Det dansk-tydske Mellemværende. — »Danmark vil ikke«. — Eiderpolitikens Genesis. — Oprinet i Slesvig Stændersal. — Tiltale mod Fædrelandet for dets Omtale deraf. 98—128
- Kapitel VII.* Ploug som Oppositionsmand. — Angreb paa Kongen ved Sølvbrylluppet. — Forargelse i Borgerskabet. — Regeringspressens Servilitet. — Statsguldens frivillige Afbetaling. — Uhøflighed mod de Stænderdeputerede. — »Borgerkrigen i Holbæk«. — Sammenstød med »Berl. Tid.« derom. — Den Christian Hansenske Affære. — Polemik med Nathanson. — Plougs Udvikling i demokratisk Retning. — Interesse for de Smaa i Samfundet. — Hans konstitutionelle Sindelag. — 129—153
- Kapitel VIII.* Skandinavismen. — Literær og politisk Skandinavisme. — Sammenkomst med Lundenserne 1842. — Hadet til Rusland. — »Længe var Nordens herlige Stamme«. — Upsalamødet. — Besøg paa Christiansø. — Kalmartalen. — Upsala. — Tale paa Tinghøjen. — »Uppvaktning« for Geijer. Tiltale for Kalmartalen. — Indførelsen af »Nordisk Højtid.« — Studentermødet i Kjøbenhavn 154—181
- Kapitel IX.* Ploug ktr. Ørsted. — Ørsted paa Viborg Stænder 1842. — Hans Uvillie mod de Nationalliberale. — Angreb paa ham i »Fædrelandet«. — Ørsted som Journalist. — Hans Grovhed. — Koketteri med Stemann. — Afskedsord til Ørsted ved hans Afgang som Kommissarius 182—193
- Kapitel X.* Presseforfølgelserne. — Lovgivningen. Forordn. 27. September 1799 og Plakat 1. November 1837. — Postbeneficium og Averteringsret. — Rygteplakaten. — Plakaten af 2. Oktober 1810. — Reskriptet af 22. September 1835. — Det foreløbige Gennemsyn. — Forskellen paa Gennemsyn og Censur. — Fortidens Censorer. — Assessor Reiersen. — Stemanns Pressecirculære af 12. Decbr. 1842. — Forfølgelsernes Stigen. — J. A. Hansen paa Vand og Brød. — De russiske Beslag. — Besværlighederne ved Beslagene. — Domstolens Holdning. — Et Par mærkelige Aktionsindlæg. — Domfældelser. — Brugen af ansvarhavende Redaktører. — Christian den Ottendes Presselov. — »Auch einer offener Brief.« — Lehmanns Indlæg. — Regeringspressens Slethed. — Kongens Protegéer. — Smudspressen. — Affæren med Hestehandler Nathanson 194—226
- Kapitel XI.* Den sønderjydske Sag. — Rødding Højskoles Oprettelse. — Martspatentet. — Kongens Vrede. — Ørsteds Beretning derom. — A. D. Jørgensens og Ottosens Fremstillinger. — Skamlingsbankefesten 1844. — Lorenzens Død. — Valgerda-Episoden. — Forandringer i den københavnske Presse 1846. — Fakkeltøget til Nordens Konger. — Det

aabne Brev. — Polemik mod A. D. Jørgensen. — »Fædrelandet«s Medarbejdere. — Nordisk Literaturtidende	227—269
<i>Kapitel XII.</i> Skønliterære Artikler af Ploug. — Hans Forhold til vore ældre Digtere. — Hans Venskab for Steen Blicher. — Hans Ligeegyldighed for Modedigtere. — Poul Rytters Viser og Vers. — Disses Modtagelse. — P. L. Møllers Anmeldelse. — Plougs politiske Digtning. — Hans Stil. — Svensk Paavirkning. — Hans og Rahbeks Drikkeviser. — Hans Mindedigte. — Mindre literære Arbejder. — Manglen af erotiske Digte. — Hans Ungkarleliv. — Hans Forhold til sin nærmeste Familie. — Moderens Død	270—290
<i>Kapitel XIII.</i> 1848. — Nordisk Højtid. — Kongens Død. — Reskriptet af 28. Januar. — Artikler derimod. — Enevældens sidste Dage. — Kasinomødet. — Folketoget. — Martsdagens Betydning. — Den slesvigholstenske Deputation. — Forandring i social Stilling. — Censurens Bortfald. — Afslutning paa Plougs Ungdom	291—308

KAPITEL I.

Hvor flygtig end Drengens forvovne Leg
gik henad den stejle Vold,
et Indtryk dog ind i hans Bryst sig sneg.
som, mens de andre veksled og veg,
Han har endnu i Behold.

Min Faders Slægt er, som det ses af hans Familienavn, runden af nordisk Rod; men da intet tidligere Medlem af den har indtaget nogen fremskudt Plads i Samfundet, er der kun lidet opbevaret om dens Skæbne. Som

andre Slægtnavne, hentede fra Agerbruget, er Navnet Ploug fælles for flere Bondeslægter, der intet har med hinanden at gøre; af Slægter med dette Navn kan der paavises mindst tre danske: de jydsk — Plougerne fra Plougstrup; til dem har muligen Kongemorderen Sorteploug hørt, hvis da Ploug overhovedet har været et Familienavn — de fyenske, en ret udbredt Slægt — og endelig de lolliske Plouger, en endnu blomstrende Bondeslægt. Carl Ploug hører imidlertid ikke til nogen af disse Slægter, om han end undertiden er bleven henført til en eller anden af dem, og selv har troet at høre til de fyenske.*)

*) Denne Formodning har han givet Luft i sin Selvbiografi i Lunds Universitets Program ved Doktorpromotionen 1877, vistnok forledet ved en engang sidst i Tredserne fremsat Antagelse. at han skulde nedstamme fra Raadmand Herman Ploug eller Plog af Assens, der faldt i Slaget ved Øksnebjerg.

Hans politiske Modstander. *J. A. Hansen*, har aabenbart troet, at
Hother Ploug: Carl Ploug.

Der eksisterer nemlig ogsaa *norske* Slægter af dette Navn, og til en af disse hører Carl Ploug. Da han stammer fra Frederikshald, hvis Kirkebøger for det attende Aarhundrede for en stor Del er brændte, er en fuldstændig nøjagtig Redegørelse for hans Slægts Historie i ældre Tid saa at sige umuliggjort, men den overvejende Sandsynlighed er for, at han hører til den i Frederikshald og Omegn i næstforrige Aarhundrede blomstrende Slægt Ploug, der oprindeligt kom fra Gaarden Melkerö i Bohuslen, en Plet Jord nær det Sted, hvor de tre nordiske Riger fordum stødte sammen.*)

Den 1ste December 1724 deponerede ved Kjøbenhavns Universitet den fireogtyveaarige *Rasmus Plaw* eller som Universitetsmatrikulen kalder ham, *Erasmus Ploug* sammen med nogle, aabenbart samtidig ankomne Normænd fra Nidaros Skole. Selv var han dog ikke fra denne Skole men privat forberedt, formodenlig af en eller anden Præst. Han tilbragte saa at sige hele sit Liv i og omkring Frederikshald: i en ung Alder blev han Lærer ved Byens Skole, var derefter en Tidlang Huslærer hos en derværende Borger, Jørgen Jørgensen Ovenberg, med hvis Tjenestepige, Barbara Sophia, han blev gift. I 1735 blev han Degn til Slemminge og Frederiksstad og tør antages at være bleven i dette Embede til sin Død. I det mindste sad hans Hustru Enke i Frederikshald, hvor ogsaa flere af hendes Børn for-

han var af Sorte Plogs Slægt. Han har ialfald engang i et bistert Øjeblik rost sig af, at han ikke som Ploug har et Navn, der var »brændemærket i Danmarks Historie.«

*) Se nærmere det i Personalh. Tidsskrift 3die Række IV Bd. 1ste Hæfte pag. 28—60 meddelte Uddrag af Lieutenant Jens Plogs Dagbøger.

At denne Slægt er den samme som Carl Plogs, synes mig ikke tvivlsomt. Familiefornavnene i Carl Plogs Slægt er Rasmus og Gerhard (Fornavnet Carl er kommen andensteds fra). Det ses nu, at der i 1716 har levet en Stadschirurgus (Barber) Gerhard Ploug i Amsterdam, der var Sødskendebarn af Jens Ploug, og at denne Gerhard Ploug har været en Farbroder eller nær Slægting af Carl Plogs ovenfor nævnte Farfader af samme Navn, kan ogsaa sluttes af, at en af dennes Sønner, Rasmus Ploug, i en saa ung Alder gik til Holland og blev Læge, at han i sine Manddomsjaar aldeles ikke erindrede sit Modersmaal. Dette tyder bestemt paa, at han maa have haft en Forbindelse i Holland. Endelig taler ogsaa al Sandsynlighed imod, at der i den lille Ravnekrog, Frederikshald, skulde samtidig have levet to Familier med et saa sjældent Familienavn som Ploug.

blev boende til deres Død. Hun levede der endnu i 1772. En Søn, Knud Ploug, var Tjener hos Oberst Lohenschiold, en Datter, Anna Elisabeth, blev gift med Kjøbmand Schoug, ligeledes i Frederikshald, hvor hun døde 1782, og tre Aar efter døde sammesteds en ugift Datter Gerbrandine (Gerhardine). En anden ugift Datter, Martha Christine, døde 1772 i Kristiania, hvor hun havde holdt Hus for en Raadmand Jens Jacobsen. Den af Børnene, der her nærmest vedkommer os, er Sønnen *Gerhard*, Carl Plougs Bedstefader.

Han synes i sin Ungdom at have været svær at holde Styr paa. Efter en Familietradition tog han sin Hustru ud af Vinduet en Nat i Drammen og løb bort med hende. Om dette forholder sig saa, faar staa hen; sikkert er det, at han 1759, nitten Aar gammel, efter sin Faders Død løb sin Vej og lod sig hverve til Soldat, meget mod Moderens og Vennernes Ønske. Han tjente først i syv Aar under sin Broder Knuds Husbond, Oberst Lohenschiold, som kommanderede det søndenfjeldske geworbene Regiment til Fods, og kom derefter til Rytteriet, idet han ansattes ved det holstenske Rytterregiment, der en Tidlang garnisonerede i Assens, hvor hans ældste Børn er døbte, senere i Kolding. Et ham tilhørende Pas fra 1766 beskriver ham saaledes:

„ . . . den mandhafte Gerhard Ploug, fød udi Norge, nu Syv og Tiuge Aar gammel, medelmaadig af statur, Toe Hamburger Alen og 23 Tommer lang, Brun af Haar og Blaac af Øyne, maadelig af Skuldre og Been“

og omtaler ham som en tapper og ærekær Soldat. Han avancerede til Vagtmester, men sad altid yderlig smaat i det. Efter fyrreogtyve Aars Militærtjeneste opnaede han en ringe Stilling som Toldoppebørselsbetjent i Neustadt, hvorfra han Aaret efter (1800) sendte et jammerfuldt Bøn-skrift til Kronprins Frederik om at faa sin Løn forhøjet, da han ellers maatte sulte med Kone og Børn. Han døde i Neustadt 1812, hvorefter Enken, Martha Marie Christiansen, med en vanfør Datter, Hedvig, tog Bolig i Kolding, hvor hun havde levet det længste Stykke af sit Liv, og hvor hun døde i stor Armod 1827, medens den syge Datter, hvem Carl

Ploug senere paa bedste Maade tog sig af, levede der til Midten af Aarhundredet.

Medens Carl Ploug saaledes som Barn har set sin Far-moder, havde han ikke noget Indtryk af Farfaderen, om hvilken vel ogsaa den stille og ordknappe Fader har havt lidet eller intet at meddele. Der er i Familien opbevaret et Brev til Gerhard Ploug fra Moderen Barbara, skrevet kort efter hans Rømning hjemmefra. Det vidner om Æmhed for ham og tyder mere paa, at han er et letsindigt og selv-raadigt end et udskejende Menneske, og formaner ham til at tage sig i Vare for falske Mennesker, da han er en god-troende Natur. Hans Ægteskab skal have været lykkeligt trods det, at det blev saa hovedkulds indgaaet, og han og hans Hustru fik sig efterhaanden en større Børneflokk, af hvilken dog de fleste kun naaede yderst beskedne Stillinger i Samfundet. Kun to af Sønerne naaede bedre frem, nemlig Rasmus Christian, der i en ung Alder udvandrede til Holland, hvor han arbejdede sig op til en smuk Stilling som Militærlæge af 1ste Klasse. Han levede senere som Pensionist i Leuwarden, indtil han i 1859 som Enkemand uden Børn døde paa en Sindssygeanstalt i Nærheden af Harlem. De andre Børn kneb det svært for den fattige Kvartermester at skaffe en ordentlig Opdragelse, men Sønnen Christian Frederik, født i Kolding 9. December 1774, lykkedes det ham dog at faa gjort til Student.

Christian Frederik Ploug, der blev dimitteret fra Kolding Skole 1795, maatte fra den første Dag, han blev Student, selv sørge for sit Udkomme. Til al Lykke opnaaede han, kort efter at han havde taget Andenekssamen, en Plads som Hører ved Kolding Skole, som han maa have beklædt til sine Foresattes Tilfredshed, da de et Par Aar efter viste ham den Godhed at lade hans Plads staa og vente paa ham, medens han laa i Kjøbenhavn og forberedte sig til theologisk Attestats. Denne tog han Aar 1800, hvorefter han vendte tilbage til sin Plads ved Kolding Skole, og 1806 fik han kongelig Bestalling som Adjunkt ved denne.

Seks Aar efter at Christian Ploug havde naaet denne betryggede Stilling og dertil var bleven Inspektør og Kasserer ved Latinskolen, i hvilken Egenskab han havde Bolig paa

selve Skolen, ægtede han den otteogtyveaarige Parmone Caroline Petersen, Datter af den da afdøde residerende Kapellan i Kolding og Provst for Brusk Herred Parmo Carl Petersen og dennes anden Hustru, Inger Nielsen.*) De holdt Bryllup den 29. Oktober 1812, og paa Aarsdagen derefter skænkede Line Ploug, som hun kaldtes, sin Mand en Søn, der to Dage efter hjemmedøbtes med Navnene *Parmo Carl*. Den 8. April næstefter blev han fremstillet i Kolding Kirke til Daabens Stadfastelse.

*) Parmo Carl Petersen var Søn af Chirurgus og Barber Niels Frederik Petersen, hvis Fader, Carl Petersen atter var Skræder i Kjøbenhavn, N. F. Petersens Borgerbrev som Barber og Chirurg af 29. November 1727 er endnu i Plougs Families Eje, medens et gammelt Portræt af ham ejes af Plougs Kusine, Provstinde Dorthea Sørensen i Jerslev. N. F. Petersen blev gift med Mette Marie Speitzer, Datter af Major *Parmo Gregers Speitzer*, født i Fredericia 9. April 1670 og † 21. Juni 1735. Slægten Speitzer har rimeligvis været af tysk (østerrigsk) Afstamning, og fra den er altsaa Fornavnet Parmo kommet til den Petersenske og den Plougske Slægt, hvorimod det er urigtigt, naar det af flere, bl. a. Fr. Nygaard i hans Afhandling om Kristenlivets Vækkelses Historie paa Mors og Omegn (Nordisk Maanedsskrift for folkelig og kirkelig Oplysning 1881) er antaget, at denne Petersenske Slægt skulde stamme fra Spanien. Major Parmo Speitzer ejede Gods i Gjøtterup Sogn i Vesterhan Herred og tillige Sognets Kirke, hvorfor der er oprejst et Epitafium over ham i denne. Hans Slægt vedblev længe at eje Jordegods der paa Egnen (1796 ejede den saaledes Aggersborggaard i Nabosognet Aggersborg), og der lever endnu Efterkommere af ham deroppe, af hvilke enkelte bærer Fornavnet Parmo. Niels Frederik Petersen var kjødelig Fætter til *Carl Frederik Reiser* — Ildebrandshistorikeren — og omtales af denne som en vakker og elskværdig Mand (Se Carl Friederich Reiser: Ildebrands-, Levned- og Forfølgelseshistorie udgiven paany af Dr. Oluf Nielsen, Kbhvn. 1890, pag. 133—140). Han arvede efter sin Svigerfader, Parmo Speitzer, Gjøtterup Kirke, som han efterlod til sin ene Søn, medens den anden, Parmo Carl, der var født 14. Juli 1741, blev Præst. Han kom i 1772 til Kolding som residerende Kapellan der i Byen og Sognepræst til Alminde, og blev senere — allerede i Halvfjerdserne — Provst for Brusk Herred. Om denne Mand er det at mærke, at han ovre fra sin stille Præstebolig i Kolding forsøgte en beskeden Indsigelse mod den i Kirken herskende Rationalisme. Han, der særlig havde lagt sig efter østerlandske Sprog, leverede i »Kjøbenhavns nye Efterretninger om lærde Sager« for 1779 Heft 8 flg. en udførlig og indgaaende Recension af Bastholms: Jødefolkets Historie, hvori han paaviste det principløse i, som af Bastholm gjort, at forklare visse Mirakler som Følger af forud bestemte Aarsager i Naturen, idet han — med Rette — hævder, at naar man overhovedet antager nogle Mirakler, saa har »Rimeligheden af, at de andre ogsaa ere det, i det mindste i Almindelighed Ligevægten mod den Rimelighed, at de have deres Grund i Skabningens Kræfter.« Bastholm tog ham denne Bemærkning saa ilde op, at han aldeles ikke sva-

Det Hjem, i hvilket denne Dreng voksede op, var et meget lykkeligt. De to Ægtefolk var begge fromme, flittige og dygtige Mennesker, agtede overalt i Kolding. Ganske vist var Christian Ploug ikke i nogen Maade en betydelig Mand; hans Breve til Sønnen viser en from, resigneret, men noget smaaborgerlig Tænkemaade. Han nød Respekt baade hos sine Rektorer, Medlærere og Disciple for den pligtopfyldende Maade, hvorpaa han røgtede sin Gerning ved Skolen, men nogen vækkende eller livfuld Lærer har han sikkert ikke været. En af hans Elever, Johannes Fibiger, har i sin Selvbibliografi givet et nydeligt lille Portræt af ham, som han gik og stod: „En spinkel glatkæmmed graahaaret Mand, der mest gik i lysegraa Klæder, med det reneste og fineste Linned og de blankeste Støvler, hvis Knirken forkyndte os hans Komme, var han af en ældre Skole end min Fader og mindede om den bedste Side af de gamle Høreres Væsen. En højst agtværdig Mand, strængt pligtopfyldende, et Mønster paa Orden, var det upaatvivlelig i høj Grad til Skolens Bedste, at han boede paa Skolen, var dens Inspektør og ogsaa dens Kasserer, og ingen kunde være nøjagtigere og paalideligere i Pengesager. Men hans Undervisning var os mindre til Behag. Hans Methode var stiv og gammel-dags, og han var stræng mod vore Udskejelser. Men vor Grammatik lærte vi, og det vanlige Skolegriseri blev vi vænte af med.“

Christian Ploug havde et svagt Bryst, plagedes ofte af Hoste, især naar han om Vinteren sad i sit lille Kvistværelse i Skolens øverste Etage, og var vistnok lidt pylret

rede paa hans Anmeldelse, men først mange Aar efter i sin Selvbibliografi skrev: »En vis Provst i Jylland, hvis Navn jeg ikke mindes, ansaa sig forpligtet til at skrive en Piece mod mig, fordi jeg havde forklaret adskillige saakaldte Mirakler af naturlige Aarsager; jeg vilde ikke befordre dette Skrifts Afsætning ved at besvare det, og saaledes faldt det straks tilbage i det Mørke, hvorfra det var kommet« -- en meget praktisk og summarisk Fremgangsmaade, som herskende literære Moderetninger et Hundremaal senere har fundet det rigtigst paany at optage. Provst Petersen var to Gange gift. første Gang 27. Januar 1773 med Birkedommer Sonins Enke, anden Gang den 13. Maj 1775 (i Hillerød) med Inger Nielsdatter, Datter af Murmester Niels Andersen af Kolding. Hun blev Moder til alle hans Børn. Hvem Forældrene midt i den rationalistiske Tid gav en sund kristelig Opdragelse.

med sit og Børnenes Helbred. Han var dertil trykket af Næringsborg. Selv da han — fra 1824 — var Overlærer ved Skolen, havde han kun 800, senere 900 Rdlr. i aarlig Løn foruden Friholigen og Friplads for Carl i enkelte Aar.

Man vil saaledes kun genkende faa af Sønnens Egen-skaber hos ham; den eneste af dem, der straks falder i Øjnene som fælles for dem, er den udprægede Ordenssans, der i Klædedragten kunde fremtræde næsten som Pillen-hed. Selv i Studenteraarenes yderste Armod var Carl Ploug altid paaklædt som en komplet Gentleman. Det er derfor i alle Fremstillinger af Plougs Liv fremhævet, at hans digteriske Gaver udelukkende er en Arv fra Moderen. I det væsentlige er dette rigtigt. Caroline Ploug var vistnok den betydeligste af de to, en kraftigere og livsfrodigere Natur end Manden. Hun var i det hele et sjældent dygtigt og gediegent Menneske, der i det Præstehjem, hvor hun var opvokset, havde modtaget en streng Opdragelse paa ret-troende, gammelluthersk Grund og dertil var dygtiggjort i al huslig Gerning; hun forstod at tage en Haand med i alting og at faa det til at slaa til. Hun besad ikke megen Dannelse — hendes Breve viser ligefrem Ukyndighed i de simpleste Bogstaveringsregler, og hun havde ingen Læs-ning — men Urelementerne i hende var prægtige og be-tydelige. Som hendes Karakter var hundretskaffen, var den fast; hun forstod at lære sine Børn Nøjsomhed og Lydig-hed. Hun var i et og alt en ægte *Kvinde*, der uden megen udpræget Begavelse eller Kundskab forstod den Kunst at *fylde* i et Hjem, fylde ved sin Nærværelse i Kraft af sin Personlighed. Der var megen Drift i hende; tidlig og sildig var hun virksom for sin Mand eller sine Børn; hun vævede deres Tøj, støbte deres Lys og sørgede for deres Smaaglæder. Hun havde et aabent Øje for Naturen og el-skede den dejlige Egn, hvori hun levede, den omkring Kol-ding Fjord. Særlig var Snøghøj Genstand for hendes Kærlighed, og Turen dertil var i mange Aar den eneste Rejse, hun gjorde.

Det var saaledes vistnok med Rette, at Sønnen Carl væ-sentlig regnede sine Digtergaver for en mødrene Arv, tilmed

da to af Moderens Søstre gav sig af med at skrive Vers, og sikkert er det, at af de Grundegenskaber, der konstituerer en Digter, havde hun flere end Manden. Dog bør det ikke forties, at den stilsfærdige Overlærer ogsaa gav sig af med at dyrke den ædle Rimkunst. Der er i Sønnens Papirer fundet flere Digte af Faderen, der viser en Del Lethed i at forme Tanker til Vers, og det synes endog, som om han i de første Aartier af Aarhundredet har været velbestalter Festpoet i den lille Købstad. Der er Sange til Rektor Erik Taubers Fødselsdag, til Fester paa Kongens Fødselsdag og endelig en hel Kantate til Kolding Skoles Reformationssfest i Jubelaaret 1817. Som en Prøve hidsættes denne Kantates første Vers:

Fader i det Høje!
 Skue til Støvet ned!
 Dunkelt er vort Øje;
 Vaklende vort Fjed:
 Uden Ledestjerne
 Blændes vi saa let,
 Mørket vil saa gjerne
 Krænke Lysets Ret.

Et andet Vers lyder:

Her i Plante-Skolen
 Frøet lægges ned,
 Og naar Viisdoms Solen
 Af dens Urtebed
 Lokker frem sin Spire
 Frodigen og skjøn,
 Hvad kan bedre zire
 Støvets unge Søn?

Som disse Vers er omtrent hele Kantaten, hvis Indhold ikke frembyder noget af Interesse. Det kan nærmest karakteriseres som: flad Rationalisme fra Ende til anden, hvorimod *Formen* fortjener nogen Opmærksomhed. Der er her benyttet det Metrum, som hans Søn senere behandlede med saa stort Mesterskab, og som alle Danske nu kender fra Heibergs „Snart er Natten svunden“, hvis Rhythme, takket være Hartmanns Melodi, er gaaet over i en Mængde Fædrelands-

sange og Lejlighedsdigte, Fr. Paludan Müllers „Fremtids-maalet“ fremfor alle andre at nævne. Christian Ploug har i det hele behandlet dette, dengang sjeldne og efter Teknikeres Sigende meget vanskelige Versmaal med virkelig Dygtighed.*) At han i det hele var en Mand med literære Interesser fremgaar ogsaa deraf, at han stod i Spidsen for et Læseselskab i Byen, som han gjorde en Del Arbejde for. I Carls Studenteraar var det gennem ham, at Faderen sørgede for saa rigeligt Indkøb af gode Bøger til Selskabet, som det var muligt med de smaa Midler, de raadede over. I et af de sidste Breve, han skriver før sin Død, beder han Sønnen om at afsige „Fædrelandet“, da de ikke har Raad til at holde det mere. Da anede han ikke, at Carl fire Aar efter skulde blive dette Blads ledende Mand.

Kolding, hvor Ægteparret havde sit Hjem, var ikke dengang som nu en blomstrende Stad med mange driftige forretningsdrivende Borgere; Byen var nærmest en Ravnekrog; den havde næppe mer end 2000 Indbyggere og førte i det hele en hensygnende Tilværelse. Havnen var ikke tilgængelig for større Skibe, og Opland var der kun mod Nord og Vest. Landet mod Øst — paa Fjordens Nordside — søgte mest til Frederits, og hvad der laa Syd for Fjorden — det nuværende Kolding Herred — hørte til Slesvig og havde sin Havnestad i Haderslev. Endog den store Landsby Vonsild, der ligger paa Bakkerne lige Syd for Kolding, næppe en kvart Mil fra Byen, hørte dengang til Hertugdømmet og var adskilt fra Kolding ved en Toldgrændse med Grændsegendarmeri, Visitation og lign. Endelig var der en Del Konkurrence fra Christiansfelds Side. Allerede i 1769 siges det i „Danske Atlas“ om Kolding, at „den liden Handel, her er, som gerne kunde bestrides af et Par gode Købmænd istedenfor de 10, som her nu er, gaar mest

*) Hvor han har faaet dette Metrum fra, er ikke let at sige. Opfundet det har han ikke, da Sangen ved den paagældende Lejlighed maa være sunget af Disciplene paa en kendt Melodi, sikkert P. A. Schulz' »Warum sind der Thränen unterm Mond so viel?« Men sikkert er det ialfald, at Metret dengang kun yderst sjældent forekom i dansk eller tysk Digtning. Et enkelt Eksempel fra den Tid foruden det nævnte er *Matthissons* »Wenn die Abendröthe«, som Chr. Ploug muligens har kendt.

paa Kjøbenhavn og Norge". Meget bedre var det ikke i Tyverne. *) Til disse uheldige stedlige Forhold kom i Plougs Barndom yderligere det økonomiske Tryk, der efter Pengekrisen laa over hele Landet og navnlig over Jylland, et Tryk, hvis Følger mærkedes langt ned i Tredverne og som ikke mindst følte i Embedsstanden.

De sociale Forhold var saaledes smaastadsagtige og indknirkede og satte paa mange Maader deres Præg paa Borgernes Tænke- og Synsmaade. Og dette ravnekrogsagtige mærkedes helt op i de enkelte dannede Familier som f. E. den lærde Skoles Lærere, der tilligemed Byens Præster, Borgmesteren og et Par Officersfamilier udgjorde den lille Bys endnu mindre Aristokrati. Men i andre Henseender var Kolding et prægtigt Sted at opvokse i for en sund, rask Dreng. Egnen var skøn, som den er det den Dag i Dag: Fjorden er bredere og mere aaben end Vejle Fjord; har denne noget mere af Flodlandskabets idylliske Skønhed, saa har Koldingfjorden en Friskhed, der virkelig bringer et Pust fra Havet. Terrainet paa begge Sider er bakket og trindt omkring ligger venlige Skove, og i Plougs Barndom har man dertil i Vesterkanten set store Bakkeknuder, beklædte med Lyng.

Det skønneste Sted ved Byen var dog Slotsbanken med den vældige Ruin, den største i Danmark. Dengang var denne Banke ikke som nu beplantet og forsynet med sirlige Haveanlæg, men det tør tros, at Ruinen med dens Minder udøvede større Magt over Barnets modtagelige Sind, som den laa der dengang, skummel og vanrøgtet, kun en Bolig for Alliker og Krager. Helt naturlig kaldtes her Forestillinger tillive om Landets Fortid: her havde Christian den Tredie ligget og dragedes med Døden, her havde Detlef von Brockdorff fra Holsten vist de danske Adelsmænd, hvorledes han turde støde sin livegne Træl ned ved Brætspillet i Kongens Hal; her havde Christian den Fjerde modtaget Slesvigs Hylding med Pomp og Pragt, og her havde

*) Koldings nuværende Opsving skyldes navnlig to Ting. Havnens Uddybning i Begyndelsen af Fyrreerne, og Borthyttelsen af Ribe Stifts Enklaver paa Vestkysten af Slesvig for det nuværende Kolding Herred (de otte Sogne).

hans Sønnesøns Søn sit første Elskovsmøde med Anna Sophie. Her havde endelig Christian den Syvende sovet sin sidste Nat paa Kongerigets Grund; det var her, han i et af sine lyse Øjeblikke havde raabt: „Hier kommt der König von Dänemark mit seiner ganzen elenden Suite,“ for derefter at lægge sig til at dø i Rendsborg; og Aaret efter var Bernadotte rykket ind med sine Spanioler. Kort efter var Slottet afbrændt, den 29. Marts 1808, en Begivenhed, der i mange Aar huskedes i den lille By, ikke mindst i Plougs Familie, idet hans Morbroder, Parmo Petersen, som ung havde deltaget i Redningsarbejdet, og derunder vist megen Flinkhed og Energi.

Men endnu mere end de historiske Minder trak Stedets Skønhed. Herfra saa man de skønneste Solnedgange, og i de lange Sommernætter straaled Nordhimlen, der hvælver sig over Slotssøen, i den Lysglands, der varsler om det nære Morgengry. Heroppe drømte Carl sine første fantastiske Drømme. De drejede sig alle om Kejser Napoleon. Det havde sat Drengen i stærk Bevægelse, at hans Yndlingshelt sad fangen langt borte paa St. Helena, og han besluttede at blive en tapper Helt for at kunne drage derover og befri ham. Disse Drømme fik en brat Ende, da han en Dag i sit ottende Aar fik at høre, at Kejseren var død. Saa listede han stille derop for at græde sin Sorg ud. Senere blev Slotsbanken det Sted, hvor han tumlede med sine Kammerater, og de havde der en Legeplads, som der neppe findes Magen til i nogen By her i Landet. Paa Skrænten ned imod Søen var der om Vinteren Lejlighed til en Rutschetur paa Slæde, der nok kunde ende med, at denne slog et Par Kolbøtter, men som ogsaa, naar det gik godt, kunde føre Drengene helt over paa Slotssøens nordre Bred — en Tur, som Ploug endnu i sine ældre Aar kunde udmale saaledes for sine Børn, at deres Tænder løb i Vand efter noget lignende. Mellem Kammeraterne var han en rask Dreng, trodsig overfor store Drenges Overgreb mod smaa og altid parat til en Dyst. Allerede dengang gjaldt det, hvad Johannes Helms senere skrev om ham ved hans Halvhundredaars Studenterjubilæum, at „Næven sidder løs paa sit Skaft“, og de i Fibigers Selvbiografi omtalte Kæmpe

mellem Latinskolens og Borgerskolens Drenge var han selvfølgelig en livlig Deltager i. En Modstander i disse, som han med særlig Tilfredshed mindedes at have banket, var den senere Konsul Grau, der halvhundred Aar derefter plejede at stille Berg paa Valgtribunen. Ploug, der paa en morsom Maade kunde bevare et Horn i Siden paa Folk i mange Aar, paastod endnu i Halvfjerdserne, at han ikke var sikker paa, at det ikke var Erindringen om de Prygl, Grau havde faaet i gamle Dage, der laa bag ved den Iver, hvormed han nu arbejdede for Berg. Men samtidig med at han i disse Kampe hævdede „Latinernes“ Overlegenhed overfor Plebejerne fra Borgerskolen, var han i sin egen Skole et oppositionelt Element. Han sværmede tidlig for den franske Revolution, hvorfor Mathematiklæreren, Borgen, plejede at kalde ham „Mirabeau“ og at advare ham mod at komme til at opleve Dr. Dampes Skæbne.

Det var dog ikke alene som Kamphane, at Drengen udmærkede sig. Han var i sit Hjem et blødt og kjærligt Gemyt, der tidlig røbede stærke Følelser. Han havde en lille Søster, Ingerine Marie, der døde, da han var knap seks Aar gammel. Det var hans Forældres 2det Barn og hans eneste Legekammerat i Hjemmet. Hende sørgede han saa stærkt over, at Moderen blev hange for, at han ikke skulde forvinde det. Han var paa den Tid længe syg af en daarlig Fod og blev i den Tilstand sat i en Lænestol, hvori han tilbragte hele Dagen. Uafsladelig saa han da fra sin Plads hen til den Dør, hun plejede at komme ind ad, med det underlig stærkt vemodige Udtryk i Ansigtet, han hele sit Liv beholdt, og som de fleste Billeder af ham har noget af. Naar Moderen senere satte ham saa højt over sine andre Børn, berøede det ikke paa, at han var hendes første Barn, og ikke paa, hvad han senere blev til, — det havde hun neppe fuld Forstaaelse af — men paa denne lille Oplevelse med ham, som gav hende et sikkert Indtryk af, at der rørte sig et sundt og stærkt Følelsesliv i Drengen, og det blev hendes faste Beslutning at værne derom ved en god og streng Opdragelse. Med rigtigt Instinkt holdt hun Mindet om Søsteren fast hos ham, da han blev større, og han gemente til

sin Dødedag i sit gamle Chatol en Lok af hendes Haar og en lille Kappe, der havde tilhørt hende.

Dette var min Faders første Bekendtskab med Sorgen. Allerede saa tidlig viste sig hos ham Spor af den Karakterejendommelighed, der senere blev bærende for hans Digterevne, hans Evne til at bære en Sorg til Ende og at gaa ud af den aandelig sundere, end da den blev lagt paa ham. Dette Forhold til Søsteren viser ogsaa, hvor mærkelig stor en Afstand der var mellem hans Standpunkt af Udvikling i Retning af Følelse og i Retning af Intelligens; han var ellers ikke noget tidlig modnet Barn, snarere det modsatte. En anden Begivenhed, der satte ham i stærk Sindsbevægelse, var, at en lille Dreng, han kendte, druknede i Kolding Aa, der løb ved Enden af Skolens Have. Indtrykket deraf var saa stærkt, at han i mange Aar derefter fik en uhyggelig Fornemmelse ved at se en Aa, og aldrig vilde bo ved en saadan.

Saaledes voksede Carl op i et Hjem, hvor inderlig Kjærlighed forbandt Forældre og Børn, men hvor disse dog lærte at lyde og at passe deres Ting. Naar der skulde tugtes, var det Moderen, der sørgede for Straffens rette Fuldbyrdelse, og var Pædagogiken end dengang ikke saa vidt fremskreden som nu, da man har opstillet den Grundsatning, at de Bank et Barn skal have, skal gives det, inden det har fyldt to Aar, saa var Caroline Ploug dog baade kjærlig og forstandig nok til at lære sine Børn Lydighed alt fra den spæde Alder. Carl sluttede sig da ogsaa ganske til hende og vænnede sig tidlig til den Tanke, at naar den svagelige Fader blev kaldt bort, skulde det være hans Glæde og hans Ære at sørge for sin Moder. Hans Fader var i Hjemmet meget stille og kun sjældent streng mod Børnene. Een Gang maatte han dog banke sin ældste Søn, men da var denne heller ikke til at styre med det gode. Det var Juleaften 1824; efter Husets Skik fik Børnene deres Gaver paa et Julebord Kl. 6, og senere spiste de Risengrød og Gaasesteg. Carl var uhyre optagen af sin Gave fra Forældrene; men den var heller ikke saa ringe: det var en nys udkommen Bog — *Valdemar Sejer* af Ingemann. Den elleveaarige Dreng styrtede som en Ravn over den, og da

han kaldtes ind til Grøden, var han helt optaget af den gamle Esbern Snares gaadefulde Død paa Sæbygaard og Fru Helenes sælsomme Skæbne. To Paalæg om at lægge Bogen overhørte han, og da han endelig kom til Bordet, havde han den med, lagde den ved Siden af Tallerkenen og læste ufortrøden videre. Da brast den brave Overlærers Taalmodighed, han rev Bogen fra Drengen, tog ham ind i Værelset ved Siden af og gennembankede ham ordentlig. I sine senere Drengenaar nød Carl en ret rundelig Frihed til at færdes ude omkring Byen. Han gik saaledes gerne ud til Vonsild Præstegaard til Præsten Sallings, hvis Søn gik i Kolding Skole. Der har bl. a. den senere Dr. Zeuthen i Fredericia set ham, og der er han mulig kommen sammen med to lidt ældre Ynglinge, som han senere skulde lære nærmere at kende og sætte Pris paa, Brødrene Frederik og Martin Hammerich. Han kom ogsaa jævnlig til to Familier i Fredericia, Fabrikejer Bertel Bruuns, hvis Søn Mads Pagh senere blev Plougs Fælle i Landstinget, den eneste af hans mange politiske Forbindelser, han har kendt allerede som Barn. Den anden Familie var Kjøbmand Brøchners. Her var der ogsaa en Jevnaldrende, den ældste Søn, der efter Faderens Død overtog Forretningen, medens den anden Søn, den senere Professor Hans Brøchner, var flere Aar yngre. Det nære Forhold, hvori denne en Del Aar efter traadte til Bladet „Fædrelandet“, havde sin Oprindelse fra dette Barndoms Venskab med Ploug, der aldrig ophørte, om deres Veje end senere skiltes.

Den Kammerat, som Carl dog kom til at staa nærmest, var Caspar Wilhelm Smith, den senere Holbergbiograf og Professor i Slavisk. Denne Rektor Fibigers Stedsøn boede hos sine Forældre to Skridt fra Latinskolen, og da han paa engang var Carls jævnaldrende og hans Klassekammerat og der tilmed var megen venlig Omgang mellem Familierne, kom de to Drengene snart i et meget fortroligt Venskab til hinanden. Alt i Drengesaarene havde Caspar Smith en komisk Aare, og da Carl Ploug ogsaa tidlig havde en sund Kritik og et aabent Øje for det komiske, hvor det fandtes, fik de sig tidt en hjertelig Latter sammen og havde sikkert en god Indflydelse paa hinanden, om end de Breve, de i

deres Ynglingeaar vekslede, kunde være lovlig drastiske. Deres nære Venskab fortsattes, da de bleve Studenter, og de vedbleve Livet igennem at holde meget af hinanden. En anden nær Ven var Christen Krarup, Søn af Præsten Krarup i Føvling og Holsted, en sindig Jyde, som Ploug hele sin Studentertid vedblev at staa i nært og fortroligt Kammeratforhold til. Krarup sad senere i mange Aar paa Heden — han er den i Karl Larsens Bog „Under vor sidste Krig“ omtalte Landsbypræst — og forflyttedes til sidst til sin Faders Kald i Føvling, hvor han døde 1879.

Fra sit syvende Aar læste Carl i en lille Pogeskole, som hans Moster, Adelgunde Petersen, havde der i Byen. Hun elskede Drengen højt, og da hun ligesom hans Moder var et hjertevarmt og livligt Menneske, havde hun megen Indflydelse paa ham. Senere kom han i Latinskolen, hvor han blev en i det hele flink, men ikke fremragende Discipel. Blandt Lærerne har vel nok Mathematiklæreren, „gamle Borgen“ staaet hans Hjerte nærmest. Denne højst originale Mand, der førte et stille Husliv med sin Hustru i et barnløst Ægteskab, gik ganske op i sin Gerning og levede og aandede for sine Drengene. Han synes at have haft en egen Evne til at faa de unge Barnehjerner til at opfatte Arithmetikens og Geometriens Abstraktioner, og det skyldes sikkert ham, at Carl, der ikke var noget matematisk Hoved, ved Artium opnaaede laud i hans Fag og ved 2den Eksamen præ ceteris. Da Borgen sidst i Tredverne blev fortrædiget i sit Embede og tvungen til at forlade dette, hædrede Ploug ham i det med Underskriften „Gamle Disciple“ signerede Digt,*) hvori det hedder:

Vær hilset Du, som skrev din Viden ind
 med dybe Træk i Barnets bløde Tanke,
 -- mens Orm og Møl fortære tykke Bind
 staa hine Ciffre talende og blanke; —

*) Se Poul Rytters Viser og Vers Pag. 142. Sml. Digt Pag. 124. I den anden Udgave af Plougs Digte er dette Digt ikke medtaget.

som forskede med indadvendt Blik
 Naturens skjulte Kræfter, Livets Gaade,
 mens Drengens Videlyst i Eje fik
 hvert Sandhedsblink, din tause Grublen naade !

Du var ej blot hans Lærer, men hans Ven,
 til hvem med sikker Tillid han sig klynged;
 hans unge Kraft oprejste Du igjen,
 naar Mismod, Tvivl og Sorg hans Bryst betynged;
 du tøjlede hans kaade Overmod
 og Lidenskabens vilde Flamme slukked,
 du vared ham for Snaren ved hans Fod
 og Livets Scene for hans Blik oplukked.

Efter at have mindet om den Uret, Borgen havde lidt,
 fortsætter han:

Dog, kære Gamle! du er ikke glemt,
 fordi maaske dig Verden vender Ryggen;
 trofaste Hjerter har dit Billed gjemt,
 mens disse slaa, det dølges ej af Skyggen.
 Besad din Aand ej Ørnens Blik og Flugt,
 har end din Grublen lidet nyt udgrundet,
 saa straaled Hjertets Renhed dobbelt smukt,
 og det har dig din Plads i Hjerter vundet.

Du skal forladt ej famle til din Grav
 igennem Livets Taage, Skæbnens Mørke,
 skjønt ingen Søn, din Alders Støttestav,
 er gangen frem af dine Lænders Styrke;
 du var en Fader kjærlig, varm og huld
 engang for hver Discipel — det sig lønner:
 barnløs, du fik af Børn et trofast Kuld,
 thi, Fader, vi ere alle dine Sønner!

Dette Digt, der blev overrakt Borgen af Bergenhammer,
 rørte den gamle stærkt. Han sendte straks Carl følgende
 Brev:

Min kjære Carl!

Hjerteligst takkes Du og mine øvrige kjære Venner for
 det tilsendte skjønnede Digt, der ikke alene maatte glæde
 mig og min Kone; men den deri udtalte Hjertelighed

tilligemed den sande digteriske Skjønhed har forskaffet det hos ethvert Hjerte, der røres og tillaes, en Modtagelse, som sjelden et Digt har naaet. Mange med os have været rørte derover indtil Taarer.

Kolding den 22. Juni 1839.

Din
og Eder Alles
gamle Borgen

og da Smakken den paafølgende Juli bragte de Kolding Studenter hjem til Sommerferien hos Forældrene, stod Borgen paa Bryggen, grædende af Glæde ved atter at se sine Dreng omkring sig.

En anden flink Lærer var Historielæreren A. Bryndum, vel ikke en Børneven som Borgen, men en dygtig Mand, der ved samvittighedsfuldt at indbanke de historiske Kendsgerninger i Disciplenes Hoveder, gav dem et godt Grundlag for deres senere Dannelsen. Ogsaa denne Mand, der blev Christian Plougs anden Efterfølger som Skolens Overlærer, blev i sin Alderdom hædret af Carl Ploug med et Digt,*) men dettes Tone er ikke saa varm og inderlig, som den i Digtet til Borgen.

Den betydeligste Mand ved Skolen var dog dens Rektor, *Peder Grib Fibiger*. Det var den første fremragende Personlighed, den første *Aandens* Mand, Carl Ploug kom i Berøring med, og Fibigers Betydning for denne Dreng, i hvis sunde, men bløde Gemyt der tidlig var et kvindeligt Element tilstede, der overfor stærkere Naturer kunde give Plads for en Beundring, der nærmede sig Forelskelse — saaledes f. E. senere i hans Forhold til Lehmann — kan næppe vurderes højt nok. I Fibigers Livsskjæbne — den kendes fra Sønnens Selvbibliografi — var der noget tragisk: han sad inde med rige Aandsgaver, men manglede paa en forunderlig Maade Evnen til at gøre disse gældende udadtil: en Digter synes at være gaaet i Stykker i ham. Den

*) Se »Samlede Digte« pag. 215. Digtet er ikke medtaget i den sidste Udgave af Plougs Digte.

brændende Kjærlighed til den klassiske Oldtid og dennes Skønhedsideal, der i den Fibigerske Slægt er arvelig og i vort Slægtled findes stærkest udpræget hos Karl Gjellerup, var hos den gamle Rektor i Kolding af en mærkelig gold og ufrugtbart Natur. Den levede egentlig kun i hans eget Spind af Tanker; den sidste Impuls til digterisk Frembringelse manglede ham; han lukkede sine literære Forsøg inde i sin Pult og naaede aldrig blot et Par Skridt op ad Parnasset.*) Denne inderste Tvivl om hans Digterkald, dette Savn af den formende Evne i højere Forstand nagede ham og fyldte hans Tilværelse med Utilfredshed. Men at han med disse Forudsætninger kunde være en aandfuld og vækkende Lærer i Oldsprogene er forstaaeligt nok; ialfald var han det for de Disciple, der kom i nærmere personligt Forhold til ham. I Plougs Digt ved hans Død hedder det:

Dig var den store, skønne Oldtid kjær;
den stod for dig i dine Barndomsdrømme,
den vied du din bedste Manddomsfærd,
med den du stirred over Tidens Strømme.

Der stod et dejligt Træ paa Hellas' Grund,
indviet til Apollon og Athene,
men Faa kun kendte det i Danalund,
Faa hørte Fuglesangen fra dets Grene.

Da greb du det med stærk, men dristig Haand
og plantede det her ved Sund og Belte;
stolt staar det — synger i den gamle Aand
med Danmarks Tunge de henfarne Helte.

Du vidste, at „den store Pan er død“
dødt Livet, der i Oldtidskvadet brused,
og dog du drømte om en Morgenrød,
da Helikon steg atter op af Gruset.

*) Enkelte fremragende Samtidige ses dog at have vurderet hans poetiske Evne, saaledes *Fr. Chr. Sibbern*, der i et i 1826 holdt Foredrag om Romantikken har benyttet Lejligheden til at slaa til Lyd for Fibigers Oversættelse af Sofokles, Se »Gefion, Nytaarsgave for 1827« pag. 132.

Og derfor rask Alcæos' Barbiton
 du greb og satte paa den nye Streng,
 og vilde nu af dem med kraftig Haand
 de Toner vriste, som var gjemte længe.

Den Lærer, hvis Minde har kaldet disse Toner frem, maa have givet en beaandet Undervisning. Men var Fibiger saaledes en udmærket Vejleder, særlig for de modnere Disciple, saa havde hans Styrelse af Skolen i det hele sine store Skyggesider. Som den Aandsaristokrat og Klassikerdyrker, han var, savnede han Interesse for det daglige Slid, og den tvungne Beskæftigen sig dermed kedede og pinte ham. Sønnens Skildring af ham som Pædagog vidner nærmest imod ham, og i Christian Plougs Breve til Carl fra dennes første Studentertid findes mange Hentydninger til, at Disciplinen i Skolen er slappet. Den samvittighedsfulde, men noget pedantiske Overlærer har i disse Aar ret ærgret sig over sin Rektor, og i et Brev til Sønnen af 26. Oktober 1832 slaar denne Ærgrelse ud i lys Lue: „Hvorledes var de to sidste Aar, Du gik i Skolen? Det kan Du vel bedst selv sige. Var Du i øverste Klasse bleven behandlet saaledes, som Du skulde og burde være bleven det, saa havde Du ikke savnet det i Kundskab, som Du nu siden føler, og som har kostet Dig Umage at erhverve, og forsinket noget Din videre Fremgang. Var Du bleven rigtig behandlet, saa havde jeg heller ikke ladet Dig saa tidlig dimittere; thi hvad man har, behøver man ikke senere at erhverve sig, men at se Dig hver Dag forsømt, og mer at gaa tilbage end fremad, hvor kunde jeg længer taale at se dette. O, min Søn, mange sure og bittere Øjeblikke har Din uheldige Skoletid foraarsaget mig! Taarerne perle ofte mine Øjne, naar jeg seer tilbage derpaa; thi under en rigtig Behandling helt igjennem vilde Udfaldet have været langt mere opmuntrende for Dig og mere hædrende og glædeligt for mig, end det blev . . . Nej! skal Disciplene faa Lyst og Agtelse for Videnskab, saa maa den nok først findes hos Læreren.“ Der klinger da ogsaa kendelig en Bebrejdelse gennem Carls Vers, naar han spørger den afdøde:

Sig, tyktes da din Lod dig ikke skøn?
Er det ej skjønt i Kundskabs stille Sale
at tolke Danmarks haabefulde Søn
det Liv, der rørte sig i Hellas' Dale?

Dette Misforhold mellem, hvad Fibiger var slaet til, og hvad han blev, denne Mangel paa indre Livsharmoni, kastede en dyb Slagskygge over hans sidste Embedsaar. Carl Ploug, hvis Familie levede i gammel Omgang og næsten daglig Berøring med Fibigers, bevarede dog altid sin Rektors Venskab, og da han i September 1829 forlod Kolding for at gaa til Universitetet, lagde Fibiger kjærlig sin Arm om hans Hals med de Ord: „Om dig, Carl, ved jeg ialfald, at du vil aldrig gjøre mig Skam.“

KAPITEL II.

Studenten ejer lidt af Gods og Guld,
og borget har han tidt sin bedste Frakke.
Men staar end Status stadig under Nul,
saa løfter han dog lige stolt sin Nakke.

I de første Dage af September 1829 brød Carl op fra sit Barndomshjem for at tage sin Studentereksamen i Kjøbenhavn. Han var egentlig et rent Barn endnu, og det skyldtes, som vi har set, kun Faderens Ulyst til at han skulde blive længere i Kolding Skole, at han blev saa tidlig dimitteret. Han fik et meget godt latinsk Vidnesbyrd med fra Rektor Fibiger, der tillige faa Maaneder efter anbefalede ham til at nyde Universitetets Stipendier med de Ord, at han „sin hele Skolegang igennem udmærkede sig ved anstrengt Flid, meget gode Evner og aldeles ulastelig Opførsel.“ I Hjemmet vakte hans Bortrejse Sorg; da hans Moder kom hjem fra Afskeden ved Smakken, sad de tre Sødskenne paa Gulvet og græd, fordi Carl var rejst.

Forældrene fandt ham for ung til endnu at bo alene, og han blev derfor anbragt i Huset hos sin Morbroder, Cand. phil. Parmo Carl Petersen, der levede her som Lærer, og boede i Hjørnестedet af Vimmelskafte og Klosterstræde.

Den første Aften fik Carl Lov at gaa med sine Kammerater i det kongelige Theater — i Galleriet; der var ikke Raad til bedre Plads. Her havde han, der dengang var

ganske lille af Vækst og saa meget uanselig ud, den Tort, at en lyk Madame, der sad deroppe, spurgte Kammeraterne, om det kønne, unge Menneske var konfirmeret, et Spørgsmaal, der satte ham i Fyr og Flamme. Han besaa de nærmeste Dage derefter Byens Mærkværdigheder og repeterede sine Ting til den forestaaende Eksamen, dog vistnok ofte fristet af Kammeraterne til at nyde den vundne Frihed. Caspar Smith skriver ialtfald til ham den 7. September . . . „Betænk engang, selv nu, saa nær Artium, seer jeg somme-tider hele Dagen ikke i en Bog, og glæder mig blot ved at være min egen Herre, undsluppen Skolen; jeg junkererer i Frederiksberg Have og paa Kjøbenhavns Gader, mens Tante troer, at jeg er uhyre flittig, og Moderen skriver, at jeg endelig ikke maa anstrænge mig saa meget, det skader mit Helbred, noget, hun kan være ganske rolig for. Men hvo kan ogsaa læse, naar Huset er fuldt af smukke Piger?“ Det Hus, Vennen her omtaler, er Konferensraad Møllers Hjem. Konferensraaden var gift med Christine Tauber, Fru Fibigers ældre Søster, og der boede Caspar Smith i sine første Studenteraar. Dette ansete og rige Hus aabnede sig ogsaa for Ploug, der ikke havde andre Bekendte i Kjøbenhavn end sin for Størstedelen fattige Familie, og han besøgte derfor tidt Familien Møller, navnlig om Sommeren, naar den boede paa sit Landsted i Alleegade, Der kom han og C. W. Smith sammen med den smukke Maria Tauber, Datter af Erik Tauber, Fibigers Svoger og Forgænger ved Kolding Skole; hende sværmede de begge for.

Eksamen nærmede sig nu med stærke Skridt, og før den skriftlige Del begyndte, sendte den bekymrede Overlærer Carl nogle Formaninger om at være ved godt Mod og klare sig pænt. Han forsyner Sønnen med Uhr, Paraply og Pibe-tøj og minder ham om, at Moderen har lagt Synaal og Stoppenaal i et Nøgle Garn i hans Kuffert — Carl maatte nemlig stoppe sine Huller selv. Senere sender han sin Søn en Række Formaninger om at være ordenlig med sine skriftlige Opgaver: „Lad mig nu, kjære Carl! see, at Du betænker Dig nøje iforvejen, og i Henseende til den danske Prøve bruger rigtigten Komma og Semicolon, og skriv endelig tydelig og gjør tydelig Forskjel paa s og r, og i Henseende

til den latinske Prøve gælder samme Advarsel, hvad Tydelighed og Betænkning angaar.“ Hertil følger den erfarne Skolemand nogle Paamindelser om at deklinere og konjugere rigtig, om at huske, at Adjektiverne af tredje Deklination har *i* i Ablativ og lign. Til den mundtlige Eksamen kom Christian Ploug selv over, den eneste Rejse, han i mange Aar gjorde. Han havde dog den Ærgrelse, at Carls latinske Stil mislykkedes, hvilket kostede ham hans Laud i Hovedkarakter, skøndt han klarede sig godt i de andre Fag; der var nu foreløbig ikke at tænke paa Understøttelse fra Universitetet. Men Student var han da, og Faderen overlod ham i Svogereisens Hænder og rejste hjem. Paa Hjemrejsen standsede han i Sorø for at besøge sin forrige Rektor, Erik Tauber, der i de Aar var Direktør for Akademiet, og Familjerne Garnæs og Hviid, som han havde gammel Forbindelse med fra Kolding. Til disse Familier anbefalede han sin Søn, der ogsaa i de følgende Aar nød megen Gjæstfrihed hos dem, navnlig i Juleferien.

Carl Ploug, der endnu ikke havde fyldt sit sekstende Aar, skiltes saaledes fra sit lykkelige Barndomshjem, hvad der ganske naturligt voldte de omhyggelige Forældre en Del Bekymring. Der var jo nok en god Bund i ham; han havde aldrig gjort dem andet end Glæde — særlig var han Moderens Øjsten — men Fristelserne kan jo paa mange Maader komme en ung uerfaren Mand imøde i en stor By. Paa den kjærligste Maade advares han i Breve fra den omhyggelige, men noget smaatskaarne Fader, og undertiden gaar denne saa vidt i sin Forsigtighed, at det maa have været ret besværligt for Sønnen. „Jeg har“ — skriver Christian Ploug i et Brev af 27. Oktober 1830 — „ikke noget imod, at Du kjøber den ommeldte Kappe af Lautrup, naar Du kan for det første undvære Pengene derfor af dit Oplag. Men hvorfor vil han sælge sin Kappe? Har han Lov dertil, eller er det for at faae Penge? Er det J. Lautrup, Du vil handle med, saa vær forsigtig, kjære Carl! thi skejer han ud, for at have Penge i Lommen, saa vilde jeg nødig have, at Du skulde have nogen Commers med ham. Der er ikke noget ondt i ham, men hvad kan ikke Letsindighed forlede til, og nu er hans gode Ven Walther der tilstede. Jeg vil haabe,

min Søn, at Du altid er opmærksom paa Dig selv, og ikke lader Dig forlede af nogen til noget utilladeligt og usømmeligt. Kjøber Du Kappen, saa tag Tante paa Raad med Dig.“ Et Par Aar efter (Brev 27. April 1832) skriver han til Carl: „Det fornøjer mig ogsaa, at Du er kommen i Venskab med en af Worms fordums Disciple. Hans Disciple plejer ikke at være ringe Folk, hvad Kundskab anbelanger. Lad det og stedse være Dit Princip kun at søge deres Omgang og Venskab, som ere rige paa Kundskab, forudsat, at de samme ere moralske Personer.“ Samme Aar, som dette Brev er skrevet, fik Forældrene en stor Forskrækkelse over, at Carl en Aften, da der havde været Koncert og Spisning i Studenterforeningen, var gaaet med nogle Kammerater ud gennem Nørreport, og havde naaet Lyngby henad Morgenstunden, paa hvilken Tur de var komne i Klammeri med nogle Bønder. Og netop paa denne Tid tillod Carl sig at læse for sine Forældre en Parodi paa en Festsang til Ære for en Mand i Kolding, som han fandt latterlig, hvilken Parodi han gennem Vennen Bergenhammer spillede Vedkommende i Hænde. Dette har ogsaa kendelig forarget Faderen, der ses at have skændt ordentlig paa Sønnen derfor. Denne har i et Brev, der desværre er gaaet tabt, søgt at forsvare sig, hvorefter Overlæreren sender ham følgende Formaninger: „Naar Du nu betænker den slemme Affaire med Nørreports Vagten og Studenterne,*) saa kan Du vist ikke forundre Dig over, at Din Fader, hvis Sjæl af Tanker og hvis Hjerte af Følelse for sin Søn er saa fuld, at han kan give sit Hjerte Luft, og lade det udbryde i Formaninger og kjærlige Advarsler. See! der hører Du nu, hvad det er for Selskaber, jeg har sigtet til, og at det langt fra er Din egentlige og sædvanlige Omgang, jeg har nævnet; thi var Dit daglige Selskab saaledes, at der kunde udkomme onde Rygter derom, saa var dine Forældre vist ikke saa tilfredse med Dig, som de er. Nej! kjære Søn! Bliv ved, som Du har begyndt, og lad din daglige Vandel vedblive at være

*) Christian Ploug sigter herved *ikke* til ovennævnte Lyngbytur, men til en anden Affære, hvor Studenterne kom op at slaas med Vagten ved Nørreport. I denne Affære havde Carl ikke været med.

saa skyldfrie som hidtil, saa skal Udfaldet af Din Arbejden engang krones med Held og Hæder for Dig selv, og med Glæde for Dine Forældre.“

„Du erindrer vel endvidere, at Du, Aftenen før Du rejste fra os, forelæste for Din Moder og for mig en Parodie til en vis Mands Højtidsang, og at Din Ven B. havde hemmelig faaet den anbragt hos den samme Mand. See! det er nu saadan en Brug af Din Muses muntre Lune, jeg med min Formaning i saa Henseende har sigtet til. At Du undertiden, naar Du er træt af det anstrængende Arbejde, morer Dig med Din Muse, er jo en ædel Anvendelse af Din Ensomhed; men jeg mener kun, at dersom Din Muse vil spøge med en andens Svagheder, da maa der Varsomhed vises i at betroe sine Venner det. Jeg har jo Lov til at more mig i mine egne Tanker, saa godt jeg kan; men det er jo ikke sagt, at Andre kan taale at vide det, og hvor let kan ikke en Uvedkommende faa fat derpaa, og give det en anden Vending, og saaledes forvende og fordreje det lunefulde Indfald til rene Spotterier. Nu vil jeg troe, at Du forstaaer mig.“

Saa godt disse Formaninger og Advarsler end har været mente, og saa meget som Carl Ploug i sit Hjerte hang ved Faderen, er det dog forstaaeligt, at de Oppositionslyster, der laa paa Bunden af ham, maatte komme op ved saa indsnævrende Baand paa hans rent menneskelige Yttringsfrihed. Og det saameget mere som hans Frihedslyster heller ikke fandt Tilfredsstillelse ved Opholdet hos hans Morbroder.

Denne Morbroder, *Parmo Carl Petersen*, var en i flere Henseender mærkelig Mand, hvis Navn ikke er hel ukendt for dem, der er nærmere inde i vor Kirkes Historie i det nitende Aarhundrede. Født 1786 i Kolding i gamle Provst Parmo Petersens Præstehjem var han strængt opdraget af sine Forældre. Faderen læste selv med ham, og Sønnen har vidnet, at denne Læsning kostede ham mange Taarer. Da han blev dimitteret til Universitetet, medbragte han fra sit Hjem en varm, alvorlig Kristentro, og denne var saa levende i ham, at han, der ikke kunde forsones sig med den i det theologiske Fakultet herskende Rationalisme, opgav

det theologiske Studium, idet han ikke vilde have noget Embede i Kirken, som den dengang var. Han levede da her som Cand. phil. og Lærer ved forskellige Skoler, navnlig Borgerdydsskolen i København, hvis Bestyrer, Nielsen, satte Pris paa ham.*) Han blev i 1820 gift med den 8 Aar yngre Maria Ferslev, Datter af Præsten i Jelling, en from Kvinde, der helt delte hans religiøse Begejstring. De var begge stærkt optagne af *Grundtvig* og gik engang en Lørdag Eftermiddag de elleve Mil fra Kjøbenhavn til Præstø for at høre Grundtvig prædike og om Søndag Eftermiddag tilbage til Kjøbenhavn, hvor han Mandag Morgen skulde paa Skolen. Turen var dog for streng for hende, saaat hun ikke turde gentage den. Senere tog Ægteparret levende Del i Striden mellem Grundtvig og Clausen, selvfølgelig paa den førstnævntes Side, og sluttede sig stærkt til *Jac. Chr. Lindberg*.

Parmo Petersen var paa ingen Maade det, man nu kalder Grundtvigianer; hans Stade var nærmest den gammel-lutherske Ortodoksis med en Tilsætning af Sværmeri, saaledes som det naturligt maatte komme i den Periode, da Tilhængerne af Kirkens gamle Lære først rejste sig mod den overmægtige Rationalisme. Det var Dimisprædikenens Grundtvig, han hængte ved, den zelotiske Hævder af Luthers rene Lære. Sidst i Tyverne, da Grundtvig havde nedlagt sit Embede i Statskirken, følte Petersen og Hustru sig hussvilde i kirkelig Henseende; de maatte saaledes, hvis de vilde høre ren luthersk Prædiken, slutte sig til den tyske Menighed i Frederiks Kirke paa Christianshavn. Paa den Tid begyndte de gudelige Forsamlinger her i Staden, mest med Lindberg som Prædikant, og da Petersen læste Bønnen til Ind- og Udgang ved disse Møder, gav Folk ham Øgenavnet „Lindbergs Degn“. Paa forskellig Maade fik han nu den Ugunst at føle, som disse Forsamlinger stod i hos den store Mængde; han mistede ikke faa Timer, — selv Nielsen turde ikke lade ham beholde sit tidligere Antal — og sidst i

*) Blandt hans Elever i denne Skole var bl. a. senere Kontorchef i Kultusministeriet J. de Jonquières, der i 1888 fortalte mig enkelte Træk om ham, bl. a. at Petersen stedse var frygtet af Disciplene paa Grund af sin urimelige Strængthed.

Trediverne maatte han slaa af paa sine Idealer og søge Lærerkald paa Landet. Han fik først (1837) Hvidbjerg paa Thyholm, men da han ogsaa der havde vanskeligt ved at begaa sig, — han synes som før at have været for streng mod Børnene og blev mulig ogsaa noget chikaneret af Biskop Fogtmann — forflyttedes han til Hillerslev i Thy, hvor han levede til sin Død den 31. Maj 1859.

Saa ærlig og personlig ment denne Mands religiøse Sværmeri end kan have været, saa passede det dog ikke for Søstersønnens Natur. Det havde, som alt sagt, et stærkt *pietistisk* Anstrøg, og det vakte i Trediverne endog Grundtvigs Betænkelighed; denne tog som bekendt for sit Vedkommende Afstand fra de af Lindberg og Parmo Petersen ledede gudelige Forsamlinger og den Aand, der herskede der. Men disse Møder florerede netop allerstærkest lige i de Aar, Carl boede hos sin Morbroder — Tiden omkring 1830 — og de frastødte stærkt den unge Mand med hans gode Humør, Appetit paa Livet og jydsk-kritiske Sands. Og at det ikke ganske var med Urette, at han følte sig frastødt ved dette pietistiske Røre, ses ikke blot af Grundtvigs Holdning deroverfor; ogsaa andensteds lød Kritik, som maatte gjøre Indtryk paa Ploug. Saaledes stod Parmo Petersens egen Svigerfader, Præsten Ferslev i Jelling i Opposition dertil, hvad nok er kommet Carl for Øre, og Christian Ploug, hvis Religiositet vistnok aldrig kom helt udover den Rationalisme, der beherskede Gemytterne i hans Studietid, forholdt sig ogsaa noget antipathisk deroverfor. Han skriver i det mindste til Sønnen:*) „Moder havde igaar med Posten Brev fra Tante Marie, hvori hun lader os vide, at Onkel nu endelig havde bequemet sig til at tage imod et Skolelærerembede, og var nu dertil bleven constitueret til et saadant paa Thyholm i Limfjorden, vistnok ikke det behageligste Sted, men hun synes dog at være ret fornøjet og glad derover, en Lykke for hende, stakkels Kone, at hun er saa nøjsom, og saa fast og stærk hun er i denne Tro. De have vist i den sidste Tid havt det suurt og trangt nok, efter hendes Brev at dømme, thi de have vel mest levet af Andres

*) Brev af 10. Marts 1837.

Godhed. Ja, saaledes gaar det, naar vi sættele Næsen for højt. Det var ham, der ingen Embede vilde have, for ikke at være Staten forbunden, og hvad maa han nu bequemme sig til? Lader os ikke glemme Pauli Ord: „Gud staar de Hoffærdige imod, men de Ydmyge giver han Naade.“ Det er næppe rimeligt, at denne Yttring skulde være den første eller eneste, hvori Christian Ploug har skumlet til Sønnen over sin Svoger.

Sikkert er det, at Carl aldeles ikke blev tiltalt af den Maade, hvorpaa Onkelen praktiserede sin Religjøsitet. Denne tvang ham til at følges med sig til Kirke hver eneste Søndag, undertiden to Gange; Møderne i Parmo Petersens Hjem maatte han selvfølgelig altid være med til, og han blev ogsaa medtaget til Forsamlingerne, naar de afholdtes andens- steds, hos Skomager Rasmus Jensen og fl. Steder. Dette skræmmede Carl helt bort fra al Deltagelse i Kirkelivet i adskillige Aar. Han opgav Theologien, som han først havde valgt til Studium — han havde saaledes endnu Hebraisk til 2den Eksamen som en Levning deraf — og valgte Filologien i Stedet; og halvandet Aar efter sit Komme til Onkelen, brød han op fra dennes Hjem, der nu var i Store Kongens- gade, for at kunne bo alene, være sin egen Herre med Tiden, og færdes frit med sine Kammerater. Han lejede sig ved Foraars Flyttedag 1831 en Studenterhybel i St. Pederstræde, lige ved Larsleistræde, hvorfra han, da Sommeren kom, kunde glæde sig over den smukke gamle Petri Kirkegaard med dens grønne Løvmasser.

Mens han boede hos Onkelen, var han begyndt at skrive Vers i større Omfang. Det er alt nævnt, at man paa begge Sider af hans Slægt gav sig af dermed. Hans Moder havde i en Aarrække givet ham et Digt paa hans Fødselsdag, ligeledes hans Moster Adelgunde. Hvorledes hans Fader skrev Vers er omtalt tidligere, og ogsaa Borgen lod et lille latinsk Poem i antikt Versemaal løbe af Stabelen ved høj- tidelige Lejligheder. Det laa da ganske naturligt for, at Carl ogsaa maatte forsøge sig, nu da han havde Tiden til Raadighed, og det saa meget mere som hans Morbroder havde megen Interesse for Vers og Verskunst og skrev religiøse Digte. Ikke faa af disse offentliggjorde denne i

Lindbergs „Nordisk Kirketidende“, hvor de endnu kan læses. Det er en from Sjæls Tanker om Guds Rige, der er nedlagt i disse Vers; men de mangle ganske Personlighedspræg og ere derfor uden Værd som Digtning. De ere stedvis fulde af Salvelse, ligesom Parmo Petersens private Personlighed ikke var fri for denne Egenskab, som han i det hele synes at have haft formegen Sands for.*) Ihvorvel nu dette salvelsesfulde og højtidelige i Onkelens daglige Fremtræden frastødte Carl, der i Virkeligheden holdt af sin Onkel og agtede ham for hans Alvors og hans spartanske Dyders Skyld, saa synes det dog, som om han i sine Vers er bleven noget smittet af Morbroderens Salvelse. Man kan ikke nu læse hans første Forsøg i den Retning uden at trække lidt paa Smilebaandet af Stilen i dem. Han dømte dem da næsten ogsaa allesammen til Baal og Brand, og der er kun ved et Tilfælde opbevaret enkelte af dem. Jeg spurgte ham en Gang, om han havde skrevet mange Vers i sin Ungdom. „Masser,“ svarede han, „men jeg brændte dem allesammen.“ Langt mere tiltalende er de Vers, der er noget Humør i, men ogsaa dem har hans senere Selvkritik nedslagtet de fleste af. Her kan jeg dog meddele en Prøve:

Studenten til sin Gjenboerske.

Pigelil, som hist ved Vindvet sidder
 See engang lidt kjærligt op til mig;
 Seer du, hvor jeg gennem Ruden titter,
 Hvor mit Øje spejder efter Dig?
 Men, hvi vil du dig bag Pillen skjule
 Hvi saa flittigt paa den Ramme sye?
 See paa mig, før Bladene bli'er gule,
 Elsk mig, førend Vaarens Dage flye.

Sig mig, kjender du ej lille Pige!
 Det, som man har kaldet Kjærlighed?
 Har du aldrig ladet Sukke stige,
 Som du ikke at forklare ved?

*) »Jeg kan sige, at jeg bestandig mere og mere saa Siemonsen gøre Kæmpeskridt i den store Aandens Naadegave at præke kristelig enfoldigt og med *sand Salvelse*« — skriver han 16. Febr. 1832 i et Brev til Præsten Luplau.

Har du ikke tidt en lønlig Tanke,
Som forstørrer Rosen paa din Kind?
Føler du ej stundom Hjertet banke,
Naar jeg seer til Dig ad Ruden ind?

Ivrig tidt jeg griber mine Bøger
For at dæmpe Stemmen i mit Bryst;
Men Gud Amor bag Reolen spørger,
Og forstyrrer al min Læselyst;
Han er min Gud, den mægtigste af alle,
Ham jeg Troskab svoer ubrødelig.
Derfor, vil du ej til Fode falde,
Bittert visselig han hævner mig.

Troe mig, vi Studenter har tilfulde
Lært den hele fine Elskovskunst,
Men Smaapiger maa os være hulde,
Ellers var vor Lærdom jo omsonst.
Ja, min søde Gjenboe! du skal finde,
Naar du giver mig dit Hjerte hen,
At jeg Theorien vel har inde,
Og at Praxis jeg kun savner end.

November 1832. *)

Dette maa være nok til at vise, at Ploug, om han end havde faaet Pennen paa Papiret, endnu ikke havde fundet sin egen Tone, og navnlig ikke sit Felt. Dette skulde han først finde paa Regensen.**) Et Par Maaneder efter fik han

*) Ikke faa af disse Ungdomsvers er skrevet som Rimbreve til hans Venner i Sorø, Enkefru *Garnæs* og hendes Børn. Fru *Garnæs* var Enke efter Præsten Jens Johan *Garnæs* i Kolding, Plougs Morfaders Eftermand som residerende Kapellan der og Sognepræst for Alminde. Da *Garnæs* — der iøvrigt var Normand og tidligere havde været Præst i Valders — døde 1817, flyttede Enken, der var en Veninde af *Caroline Ploug*, til Sorø, hvor hun fik en Stilling som Oekonoma. Hendes Søn, *Frederik G.* kom i Huset hos *Parmo Petersen* i *Kjøbenhavn*, hvor han fra 1829 undervistes af *Carl Ploug*, som stedse stod i nær Berøring med denne Familie og tidt besøgte dem i Sorø. Navnlig havde han nogle prægtige Juleferier der med Skøjteløb paa *Sorø Sø*, Baller i Byen og andre Fornøjelser. Med Datteren *Juliane* — kaldet *Julie* — stod han i mange Aar i Brevveksling, indtil hun i Begyndelsen af Fyrreerne ægtede Missionæren *Christen Østergaard*, der døde 1860 som Præst i *Husby*.

***) Hans første trykte Digt er den foran omtalte Minderune over Rektor *Fibiger* fra Septemher 1833 (trykt i *Kjøbenhavnsposten*).

Kommunitetet og flyttede ind paa den gamle Gaards 1ste Gang Nr. 1, hvortil en vel bestaaet 2den Eksamen havde givet ham Adgang.

I længere Tid efter at Ploug havde opgivet sin Station hos Parmo Petersen, vedblev han dog at faa sin Middagsmad der, medens hans gode Moder sørgede for ham med tør Kost: Ost, Pølser, Smør og Lys blev stedse sendt ham fra Hjemmet i Kolding. Han vedligeholdt trods sit forskellige Livssyn sin venlige Forbindelse med Morbroderens Hjem, hvor han i Virkeligheden havde nydt meget godt. Senere i Livet, da hans eget religiøse Liv var uddybet, lærte han bedre at forstaa og anerkende Parmo Petersen for hvad han var, og da han i 1854 indførte sin unge Hustru i den gamle Mands Hjem paa Landsbyskolen i Hillerslev, fik ogsaa hun Indtrykket af en ret mærkelig Personlighed, en Mand, der i flere Henseender var over det almindelige.

KAPITEL III.

Gamle Gaard med de dæmrende Stuer,
dekorerte af Støv og af Røg,
med din Højsal, bygt af grønne Buer,
hvorfra vort Kor mod Stjernen fløj;
med aabne Hjerter i de Celler trange,
aandig Styrke bag bristende Frak!
Din Søn kun ejer Melodi og Sange,
af dem han fletter dig sin Tak.

Det nittende Aarhundredes danske Studenterliv falder i tre Perioder, hver paa omtrent en Menneskealders Længde. 1801 blev Slaget paa Rheden Anledningen til Studenterkorpsets Dannelse, og den Trang, der alt tidligere havde vist sig i Borgerstanden til Klub- og Foreningsliv, begyndte nu at røre sig i Studenternes Kreds. Et Billede af Aanden i denne kan man danne sig ved at blade i Regensens Visebog af 1833. Vi finder i den Rahbeks og Zedlitz' Drikkeviser og nogle nyere i ren Klubtone af C. N. David, Dr. Balfungo (Ole Bang) og andre. Iøvrig er selvfølgelig Tidens betydeligste Lyrikere repræsenterede: Oehlenschläger, Henrik Hertz, Christian Winther og Poul Møller, hvis Navn under de prægtige Sange af ham endnu skrives P. Møller — ikke *Poul M.* P. L. Møller var dengang endnu ikke dukket op. Der findes det sædvanlige Tilbehør af latinske Sange: *Integer vitæ, Gaudeamus igitur, Exorna patriam, Mihi est propositum* og *Vivant omnes hi et hæ,* og ikke mindre end 9 tyske Studentersange; blandt disse et Par

udmærkede af Goethe og Claudius („Am Rhein, Am Rhein, da wachsen unsre Reben“), men ikke en eneste svensk Sang, ikke en Gang en enkelt Bellman'er. Samme Aar som denne Visebog udkom, der samlede ligesom i en Eks-trakt Blomsten af Studenterlivets Poesi i den forløbne Men-neskealder, traadte Ploug ind i Regensianernes Kreds.

En Menneskealder senere — 1866 — hædredes Professor Clausen ved sin Afgang fra Landstinget med en stor Fest paa Skydebanen, hvor der bragtes ham et Fakkeltog af Studenter, udgaende fra Foreningsbygningen paa Gammel-holm. Da Toget gik forbi Plougs Gaard paa Højbroplads — han var selv Deltager i Festen ude paa Skydebanen — blev der bragt ham en stormende Hyldest fra Studenterne, vistnok sidste Gang, han modtog en saadan fra *alle* Stu-denters Side. Samme Aar udgav *Georg Brandes* sin første Bog og begyndte dermed den Deltagelse i vort literære Liv, der skulde sætte sit Præg paa Studenterlivet i Aarhundredets sidste Trediedel.

Da Ploug sidst i Efteraaret 1833 flyttede ind paa Re-gensen,*) havde han lige fyldt sit tyvende Aar og var næppe helt udvokset endnu; nogen Tid forinden havde han som tjenstgørende i Studenterkorpset maattet døje den Tort, at en Smedesvend, der saa ham komme fra Øvelse, for-bauset udbrød: „Kan saadan en ogsaa bære et Gevær?“ Og endnu paa dette Tidspunkt gjorde han paa den to Aar ældre Frederik Barfod, hvem han senere ragede et halvt Hoved op over, Indtrykket af at være „en lille Fyr“. Det var en Sommerdag, at de to gjorde Bekendtskab med hin-anden under Linden. Julen dette Aar (1833) tilbragte Ploug i Sorø hos Vennerne Garnæs, en lystig Tid med Baller, Skøjteløb og andet, der kan fornøje en tyveaars Yngling, men han synes forresten paa denne Tid at have været mere ihærdig med sine Studier end paa noget andet Tidspunkt af sin Studentertid. Han hørte med stor Interesse og For-nøjelse *Brøndsteds* Forelæsninger over græsk Kunst og Arkæo-

*) Han fik Bolig først paa 1ste Gang Nr. 1, senere paa 2den Gang Nr. 3, og paa lille Kirkegang Nr. 2, hvor han boede den længste Tid, tilsidst paa 2den Gang Nr. 2.

logi — Brøndsted var af alle Universitetslærere den, han følte sig mest tiltalt af — og *Laurits Engelstofts* og *Werlauffs* historiske Forelæsninger. *Madvigs* Forelæsninger og *Øvelser* har han en Tidlang deltaget i, men Flidsattesterne fra denne synes at vise, at hans Stadighed til Besøget af disse Forelæsninger ikke har været saa stor som til de ovennævnte. Hans Interesse er kendelig gaaet mere i Retning af det historiske end af det sproglige.*) En Række Forelæsninger over den græske Filosofis Historie af *Poul Møller* har han ogsaa hørt.

En Professor, som han paa sit Studiums Vegne ikke kunde undgaa at høre, var F. C. Petersen, filologisk Professor og Regensprovst. I H. C. A. Lunds „Studenteforeningens Historie“ er der givet et Billede af denne Mand som en aandløs Pedant med en meget spidsborgerlig Tænkemaade. Det er malet med temmelig stærke Farver, men de er ikke for stærke: Petersen var i Virkeligheden ikke særlig skikket til at være Mentor og Formynder for Studenter. Om hans Virksomhed som Regensprovst skal straks blive talt; som Videnskabsmand var han sikkert ikke højt æstimeret; han var som saadan „mere belæst end lærd, og som Forfatter og Lærer mere omhyggelig samlende end selvstændig opfattende eller skarpsindig dømmende“.**) Han holdt af at fylde sine Forelæsninger med de saakaldte „Vindmøller“ — tænkte Angreb paa hans Theses, som han tappert imødegik med alle Logikens Vaaben. Det fortælles,

*) Hvor liden Interesse han havde for det egentlig filologiske Element i Studiet, saa jeg et morsomt Bevis paa i Universitetsjubilæets Dage 1879, da Ploug i Anledning af sin Kantate havde flere, meget venskabelige Sammenkomster med Madvig, hvem han i tidligere Dage havde været haard imod i »Fædrelandet«. En Dag kom Ploug meget fornøjet hjem og fortalte, at en Rektor fra en af Jyllands Cathedral-skoler, hvem han havde mødt paa Gaden, havde givet ham en kort og populær Forklaring paa Madvigs kritiske Methode og dennes Betydning. Han tilføjede ganske troskyldig: »Det har jeg saamænd aldrig vidst før.«

Nu var vel Madvigs epokegørende kritiske Arbejder ikke udkomne i Plougs Universitetstid, — de første er fra Tiden 1838—42 — men det er dog ret paafaldende, at denne, der selv havde været Filolog, først 40 Aar efter, at de er komne, erkendte sig om, hvad de egentlig gaar ud paa.

**) Fdl. 1859 Nr. 244.

at han endog i sin Gennemgang af en antik Statue (Torso) skal have opstillet den Mulighed, at Kunstværket oprindelig havde forestillet en hvilende Ares, og derpaa i det Batteri af Modgrunde, hvormed han bekæmpede denne Paastand, blandt andre Argumenter ogsaa anførte det, at Torsoen ikke var af en Mand men af en Kvinde.

Det var dog særlig i hans Egenskab af Regensprovst, at Ploug fik med Petersen at gøre. De naturlige Elementer til en Oppositionsmand, som laa i Plougs norske Blod, og som momentvis var kommen frem i Skoletiden, næredes ved at blive spændte i de Baand, som Petersens Styrelse lagde paa Regensalumnerne. Sikkert havde denne betydelige Fortjenester af Regensen, hvad Ploug ogsaa senere har erkendt. *) Den hæderlige og samvittighedsfulde Mand havde i 1829 efterfulgt Rasmus Nyerup i Embedet, og der var da adskillig Slendrian, der maatte afskaffes. Særlig er det Petersens Fortjeneste at have faaet Ende paa Gratistvæsenet, **) hvad der ikke var nogen hel let Opgave, efter at det havde vokset sig fast ved en fleraarig Praksis under Nyerups Afældighed, og i det hele taget var alt, hvad der angik Embedets materielle Side, i de bedste Hænder hos Professor Petersen, der navnlig indførte større Renlighed og Orden, og endog saa tidlig som i 1835 ses at have interesseret sig meget for at skaffe Alumnerne en Badeanstalt paa Gaarden, hvad sikkert havde været et stort Gode. Men hans Ledelse havde en Skyggeside, der fordunklede alle dens Fortrin: *han forstod ikke de unge*. Som en Argus vaagede han over Portnøglerne; paa Slaget 12 lukkedes Regensporten, og efter dette Klokkeslet kunde ingen Alumnus komme ind, medmindre han *ved personlig Henvendelse til Provsten* havde faaet en Nøgle udleveret, en Regel, der først blev forandret af Petersens Efterfølger, Professor Gram. Han noterede omhyggelig i sin Dagbog, hvor hyppigt Alumnerne havde disse Nøgler, hvorved jeg er sat i Stand til at oplyse, at Ploug, uagtet han hurtigt blev Petersens hête noir,

*) Fdl. 1859 Nr. 244.

**) Hermed forstaas den Skik, at Alumnerne indtog en Kammerat, der ikke havde Kommunitetet, og lod ham dele Værelset.

i sin Regenstid har været meget maadholden med Udgang om Aftenen.

At Regensprovsten maatte paase, at Alumnerne ikke skejede ud, følger af sig selv; men Professor Petersen var ikke heldig i Valget af de Midler, hvormed han søgte at paavirke dem i denne Retning. Regensalumnerne er voksne Mennesker, og maa være sig selv ansvarlige for deres Livsførelse; en effektiv Kontrol med den kan ikke føres uden Overgreb mod deres personlige Frihed. Dette forstod Petersens udmærkede Efterfølger, *Gram*, der vistnok var Idealet af en Regensprovst, under hvis Styrelse der herskede den bedste Aand og Tone paa Regensen, medens Alumnerne samtidig nød al ønskelig Frihed, men Petersen forstod det ikke ret. Han led af en aldeles urimelig Angst for, at de skulde blive berusede, en Frygt, der bl. a. drev ham til at udstede det berygtede Forbud mod, at der maatte beværtet med Øl og Snaps i Gaardens Læseforening, et Forbud, som Studenterne med Rette ansaa for ærekrænkende for dem, men hvorfra han vilde regne en ny og bedre Æra i Regensens Annaler. I sin Dagbog for December 1835 skriver han om denne Foranstaltning: „Regens-Kroens Ophævelse er iblandt de Ting, der kun lidet ændses udenfor Regensen; men det er ligefuldt et vigtigt Foretagende, hvortil der har hørt lang Forberedelse, Klogskab, Sindighed og Kraft; og dersom der tales Mindeord ved min Grav, haaber og ønsker jeg, at denne Sag ikke glemmes. Det er en Fortjeneste, der vil have vidtrækkende Følger, og derved bærer sin Løn og sin Velsignelse i sig selv.“

Om Professor Petersen fik sit Ønske om, at denne Begivenhed skulde mindes ved hans Grav, opfyldt, skal ikke kunne siges; men iøvrigt gik hans Ord forsaavidt i Opfyldelse, som denne lille Begivenhed virkelig fik videre rækkende Følger, end han havde tænkt sig. Den var en lille Lunte, der blev anbragt for tæt ved det Tønder, der laa gemt hos de unge, og som havde let ved at tænde. Alle-rede et halvt Aar efter svarede Ploug ham med følgende Vers:

Hvad er Regensen? „en Kneipe, hvor
 man svirer væk baade Dag og Aften“
 saa lyder Høkerens Visdomsord,
 imens han selv stikker tæt paa Saften.
 Nej, Glas og Kande
 kun holde — Vande,
 thi paa Regensen er Kontrebande
 en ussel Snaps.

Dette Svar var Ploug dristig nok til at stikke Provsten ud ved Regensens Aarsfest paa Enighedsværn den 1. Juli 1836,*) og det uagtet han den Aften som den ene af Formændene for Gildet havde Regensprovsten til Bords. Denne bemærker da ogsaa i sin Dagbog, at der i to af Viserne var „en Del Suk over Kroen og Spiritus.“

Det anførte Vers — navnlig Linierne 2-4 — antyder umiskendelig, at Ploug mistænker sin Provst for ikke selv at være slet saa afholdende overfor Livets Goder, som han forlangte, at Alumnerne skulde være. Det er nu ogsaa sikkert nok, at Provsten i sine Taler til de unge, patetisk og selvbehagelig, som han var, førte Ordene „Flid, Orden og Sædelighed“ saa tidt i Munden, at det maatte ægge deres Kritik overfor hans egen Person og lade dem anlægge en meget stræng Maalestok paa ham. Og han undgik ikke at blive opdaget. Da han modtog Deputationen fra Læseforeningen, der kom for at klage over Kroens Ophævelse, havde han bl. a. svaret dem med Ordene: „Mine Herrer, jeg drikker Vand til Morgen, Vand til Middag, Vand til Aften.“ Nogen Tid derefter var Ploug, der som ældste Filolog blandt Regensianerne fungerede som en Slags Famulus hos Petersen og Madvig, en Aften tilstede i Regensprovstens Lejlighed for at bistaa dem under Censuren over latinske Examensopgaver, og blev da efter Sædvane buden til at drikke The med Professorerne. Da de nu skulde gaa ind i Spisestuen, ilede Petersen i Forvejen og bortfjernede i største Hast noget fra Bordet, Ploug saa i Farten ikke hvad. Gaaden løstes dog straks, thi da de var kommen til Bords,

*) Aarsdagen for Slaget paa Kolbergerheide. Paa denne Mindedag fejredes aarlig en Regensfest.

udbrød Provstinden forbavset: „Men Gud, Petersen, skal du ikke ha'e din Snaps iaften?“ Petersen blev blodrød i Hovedet og gav forskellige intetsigende Grunde, hvorfor han ikke vilde. Denne lille Historie taug Ploug naturligvis ikke med, da han atter kom blandt sine Kammerater.

En anden Kurre paa Traaden bragte Provstens Holdning overfor Fastelavnsløjerne. I Marts 1835 havde Alumnerne faaet Lov at slaa Katten af Tønden og nogle Potter itu i Regensgaarden, og da var det frygtelige hændt, at P. L. Møller havde vendt sin Frakke og skrevet med Kridt paa Ryggen: „Vi, Konge af Grønland med omliggende Øer o. s. v. gør vitteligt, at Ingen uden vi alene vide hvad der tjener til vore Undersaatters Vel.“*) Dette satte Provsten i Fyr og Flamme; Møller fik en alvorlig Irettesættelse, og da Ploug i Februar 1836 mødte med sin Ven, Christen Krarup, hos Provsten for at bede om Tilladelse til at gentage Løjerne, stillede Petersen sig meget lidt venlig; først da Møller højt og helligt lovede, at han vilde være skikkelig, blev Tilladelsen given. Provstens Frygt var navnlig den, at uvedkommende Folk kunde komme ind fra Gaden og se Studenterne i Maskeradedragterne. Det var svært at forhindre, thi lukke Regensen helt af mellem 4 og 5 kunde man ikke godt. Da imidlertid Ploug og Krarup lovede at ville holde Orden, fik de Tilladelsen; men gnaven var og blev Provsten. „Efter disse Bestemmelser“ — skriver han i sin Dagbog — „fandt Løjerne Sted i et Ælte af Snavs og under Tilstedeværelse af et betydeligt Antal af Uvedkommende, som før den herammede Tid var komne ind, og nu kom tilsyne i Gaarden Der forefaldt Allusioner til Kroens Ikke-Existens, fornemmelig ved G. Brandt, der som Bønde fungerede som Kromand Det, som næste Gang mest vil være at indvende mod Begjæringen, synes at være, at denne Forlystelse er en ganske *ny*, som man skal tage i Betænkning at reglementere.“ Det følgende Aar, da Ploug havde forladt Regensen, og et Andragende indkom fra et Par yngre Alumner, fandt Provsten paa at indstille

*) Som bekendt den populære Gengivelse af Kong Frederik den Sjettes Svar paa Begjæringen om forøget Trykkefrihed af Februar s. A.

Sagen til Fakultetet med Tilføjeude, at Viceprovsten havde yttret det Ønske, at der ved et „Generalnej“ blev gjort en Ende paa disse „daarlige og upassende Løjer.“ Fakultetet gav derefter den Resolution, at Tilladelsen meddeltes paa Betingelse af, at Porten holdtes lukket mellem 2¹/₂ og 5 for alle uden *Undtagelse*, hvorom de Alumner, der ønskede at deltage i hin Forlystelse, maatte blive enige med de øvrige.

Dette var i Virkeligheden det samme som et Afslag. Hvem vilde vel indlade sig paa at forberede en saadan Fest, naar en hvilkensomhelst drilagtig Kammerat kunde spænde Ben for det hele? Studenternes Svar blev da ogsaa, at de betakkede sig og gav Afkald paa deres Fastelavnsløjer for Fremtiden. Men dette Forbud mod Fastelavnsløjerne gav i Virkeligheden Stødet til *Studenterkomediens* Opkomst, idet man fra 1838 erstattede Festen i Regensgaarden med en Theaterforestilling. Det første Aar spillede man „Ulysses von Itacia“, men allerede Februar 1839 var Ploug der med en original Komædie.

Alt dette var dog kun Smaating mod Kampen om *Regensens Læseforening*. Denne Institution, til hvilken Iden var opstaaet i September 1831 hos daværende Alumnus, Stud. theol. Henrik Stampe Krarup,*) har havt en ikke ringe Betydning i Retning af at hæve Dannelsesniveaueu paa Regensen og at fremme Foreningsaanden blandt dens Beboere. I denne Forening blev Ploug hurtigt Formand, vistnok ikke saameget, fordi hans literære Sands eller Indsigt dengang var større end hans Kammeraters, som fordi han frem for mange af dem besad Ordenssands og medfødt Talent for at organisere.

Det var i disse Aar, at Studenternes Deltagelse i det

*) Naar det hos Reinhardt: Kommunitetet og Regensen, pag. 364 og 393, hedder, at det er Provst Petersen, der har taget Initiativet til Læseforeningen, er det næppe rigtigt. Hans Dagbog siger intet bestemt derom, men den Omstændighed, at det var ved et Gilde i *Studenteforeningen*, at Petersen førte Samtalen om Sagen med Krarup, tyder paa, at det er denne sidste, Æren derfor tilkommer. Naar en Regensprovst vil tale med en af sine Alumner om en Sag, saa sender han Bud efter ham, og lader ham komme hos sig paa Regensen. Men under alle Omstændigheder har Provsten støttet Sagen fra første Færd af.

offentlige Liv begyndte, indvarslet med Fakkelloget til H. N. Clausen ved Rektorskiftet 1832, hvor Orla Lehmann havde sin Debut som Taler; Regensens Læseforening blev hurtigt Brændpunktet for de frie Rørelser, og fra denne Tid skriver sig ogsaa den Form for Studentersamkvem og Studentergilder, der har holdt sig lige ned til vore Dage. Medens Studenternes Kalaser hidtil ikke havde haft andet Formaal end det at være Drikkelag under frie og ubundne Former, og med Afsyngelsen af egentlige Drikkeviser, fik nu Gilderne et mere *parlamentarisk* Tilsnit. Der valgtes en Ordstyrer, og Hovedinteressen samlede sig i Almindelighed om *Talerne*, saaledes at den Stemning, disse formaaede at fremkalde, bevarede af Deltagerne som det egentlige Udbytte af Aftenen. Denne Forandring af Gildernes Karakter satte ogsaa sit Præg paa Sangene; de gamle Viser i Klubtone afløstes nu af de egentlige Studentersange.

Kampen om Regensens Læseforening begyndte i 1836, da Provsten, hvem Foreningens Retning var bleven betænkelig, søgte at sætte den under Regensbestyrelsens Formynderskab. Lad saa være, at Livet i Foreningen paa et enkelt Punkt havde vakt Anstød, at P. L. Møller og Ploug i Bemærkningsprotokollen havde tumlet deres Pen noget for livlig — denne Protokol var især Provsten en Torn i Øjet — sikkert er det dog, at Foreningen i sin daværende Skikkelse gjorde Nytte iblandt Regensianerne ved at vække deres politiske og literære Sands. Og ikke mindre udviklende virkede den netop ved sin Forfatning, hvorefter den bestod ved Sømmenshud af Alumnerne og disses egne Indkjøb af Bøger, Tidsskrifter og Blade. Angrebene paa dens Selvstændighed begyndte som sagt i 1836, idet Provsten da søgte den Forandring indført, at Exregensianerne, der hidtil havde haft en begrænset Adgang til at forblive i Foreningen, naar deres Stipendium udløb, for Fremtiden ganske udelukkedes fra den, ligesom han ogsaa bestemt modsatte sig, at der maatte holdes *Foredrag* Lørdag Aften. En Henvendelse fra Foreningen til det theologiske Fakultet om dette sidste Punkt besvaredes med et Afslag, og det derved forvoldte spændte Forhold benyttede Provsten til at erhverve en Resolution fra Fakultetet, hvorefter Læseforeningen aarlig

skulde have et Tilskud af 500 Rdl. fra Kommunitetet til Indkjøb af Bøger, saa at altsaa Alumnerne ikke mere skulde yde noget Kontingent; men derved mistede Foreningen sit Selvstyre, og Eksregensianerne enhver Adgang til den, ligesom ogsaa Beboerne af Ehlers' Kollegium, der længe havde ønsket at være med, ganske afskares fra enhver Udsigt til at faa deres Ønske opfyldt. Denne Resolution — af Januar 1839 — fik Bægeret til at flyde over.

„Der stod vi nu“ — skriver Ploug mange Aar efter*) — „et Flertal af Regensianere, der var opbrugte over ikke selv at maatte vælge, hvad de vilde læse; et Par Snese Eksregensianere, som nu følte sig husvilde, da der selvfølgelig ikke kunde være Tale om deres Adgang til Læseindretningen; fremdeles Alumnerne paa Ehlers' Kollegium, der forgjæves havde ansøgt om Tilladelse til at blive Medlemmer af Regensens Læseforening, og endelig en hel Del Studenter, især fra Provinserne, som baade fandt Studenterforeningen for dyr — Kontingentet var som nu to Kroner**) — og ikke følte sig rigtig hjemme i dens daværende fine Lokale, det forrige Arboeske Palæ, nu Landmandsbankens Gaard.“

Dette førte til Stiftelsen af *den akademiske Læseforening*.

Under Regenslivet kom ganske naturlig Forholdet til Kammeraterne til at spille en stor Rolle for Ploug. Han der i ren legemlig Henseende voksede sent ud, udviklede sig ogsaa i aandelig Henseende langsomt, og hans bløde Barnesind var i disse Aar let modtageligt for Paavirkninger af ren personlig Art. Han fandt paa Regensen ligesindede unge Mænd, som han kunde slutte sig til. I første Række maa blandt dem nævnes Brødrene *Drejer*, to jydskke Præstesønner; den ældre, Medicineren Ove Drejer, var en af Regensens Poeter — Dr. Wejêero — hvis Viser paa mange Maader har været Forbilledet for den yngre Digters første

*) Illustr. Tid. for 1. Marts 1883.

**) 3: maanedlig.

Frembringelser.*) Da Ove Drejer døde i 1835, mindedes Ploug ham Aaret efter i et smukt Digt:

Det Liv, som boer i disse Celler trange,
og den barokke Farvepragt, det har,
staar friskt og dristigt malet i hans Sange,
— det Eneste, der vidner, hvad han var.
Derfor saa tidt derinde Sangens Tone
mod Himlen flyver fra Studentens Bryst,
skal Aftenvindens Pust i Lindens Krone
Wejéero nævne med vemodig Røst.

Ogsaa andensteds i Plougs Ungdomsdigte mindes Ove Drejer. Dog var det ikke saameget ham som hans Broder, Botanikeren *Salomon Drejer*, der blev Plougs nærmeste Ungdomsven. Denne højtbegavede og elskværdige Mand var hans Jævnaldrende, der delte hans Interesse for de friere Rørelser i Studenter- og Samfundslivet, og blev ham meget kjær. Han var saaledes med ved Stiftelsen af Akademikum, hvor han blev en af Lederne, tog levende Del i Pennefejden om Ophævelsen af Regensens Læseforening, og fik ogsaa Plads i Bestyrelsen af det i 1840 stiftede Studentersamfund, der straks efter sin Stiftelse lukkedes af Konsistorium. Da han var meget musikalsk og havde Kompositionstalant,**) blev det ganske naturligt ham, der kom til at forestaa Musiken ved Plougs Studenterkomedier, ligesom han ogsaa hørte til Stifterne af Studentersangforeningerne. Han døde allerede 1842 ved et ulykkeligt Tilfælde — Forgiftning med rød Snus — til stor Beklagelse for alle, ikke mindst hans Kaldsfæller, der ventede sig meget af ham i hans Videnskab. Ploug blev da Lavværge for hans Hustru og Formynder for hans to Smaapiger.

En tredie Ven, Ploug mødte paa Regensen, var *Emil Langhoff*, senere Seminarieførstander i Lyngby og tilsidst Sognepræst i Bødstrup og Provst paa Langeland. Til ham

*) Det er saaledes fra ham, at Ploug har den i hans første Viser saa hyppigt forekommende Gløse *fidel*.

***) Han har komponeret flere Sangmelodier, af hvilke en blev benyttet ved hans Jordefærd. Se Plougs Digte 1. Bd. Noten til Pag. 76.

og hans Broder har Ploug skrevet det bekendte Rimbrev „I Sommerferien“. Emil Langhoff blev i en ung Alder forlovet med Annette Jung, Datter af Ejeren af Holtegaard ved Nærum og Søster til Musikeren, senere Domorganist i Aarhus, Jung, der spillede en lignende Rolle som Musikleder ved de hostrupske Studenterlystspil, som Salomon Drejer havde spillet ved de plougske. I denne Kreds og særlig i Jungs gæstfri Hjem paa Holtegaard, havde Ploug nogle af sine bedste Øjeblikke. Det var derude, han til Fru Jungs Forfærdelse en Nytaarsdag skød en Raabuk paa Plænen lige foran Havestuen, hvad der i de Tider, da hele Nordøst-sjælland var „Kongens Vildtbane“ og Jagtlovene betydelig strængere end nu, en stor Forbrydelse.*) De spiste dog alle Hjorten med god Appetit undtagen Fruen, hvis bløde Hjerter endnu var ganske beklemt ved Tanken om, hvad Sønnens Ven havde udsat sig for.

Paa samme Tid laa paa Regensen den senere Æstetiker *P. L. Møller*, en Person, som Ploug ikke let kunde komme i noget godt Forhold til. Møller var ilde lidt af Kammeraterne; hans Lune var skarp-satirisk, uden Elskværdighed, og han røbede tidlig det skumle Element i sin Karakter, som man nu gennem Goldschmidts Livserindringer er bleven nærmere bekendt med. Der opstod alt i Regensaarene hos ham Uvillie og Jalousi overfor Ploug, hvis Aabenhed og Evne til at vinde Hjerter var saameget større, og denne Skinsyge gav sig saa længe efter som i 1847 et ret giftigt Udslag i den Anmeldelse, han leverede af Plougs første lille Digtsamling, hvor hans personlige Uvillie mod den debuterende Digter stikker Hovedet frem overalt. Paa Regensen synes de dog ikke at have haft noget større Sammenstød med hinanden.

Plougs første Kontubernal var N. Chr. Carøe, en Broder til den senere ansete Kjøbmand, Etatsraad Carøe, hvem Ploug dengang ogsaa gennem Broderen blev knyttet til som Ven og Kammerat. Dette var en meget hyggelig Omgang for ham; „Du faar Dig vist ikke let en Kontubernal til som

*) Efter Forordn. om Jagten af 18. Apr. 1732 var Straffen 600 Rdl. i Bøde og Kongens højeste Unaade. Den sidste Del af Straffen undgik Ploug ikke at rammes af.

Carøe,“ skriver Moderen i et af sine Breve, da han havde faaet mindre behagelige Bofæller. Navnlig var han lidet tiltalt af at skulle bo sammen med en Islænder, hvis Mangel paa ren legemlig Renlighed var ham som en Gru, og hvis Uelskværdighed lagde Grunden til den Vrangvillie mod Islænderne, som Ploug ofte lagde for Dagen i senere Tider.*)

Under denne tiltrækkende Omgang med flinke og livlige Studenter, udvikledes Plougs Personlighed og med den hans Digterevne langsomt, næsten sendrægtigt, hvad der jo skal vidne om aandelig Sundhed. Den første trykte Drikkevis af ham, den i „Poul Rytters Viser og Vers“ optagne Dithyrambe fra 1835, „Drot, som rejser stolt din Throne“,

*) Med denne Islænder oplevede Ploug en mærkelig Historie. Han var lige-
som hans foran nævnte Skolekammerat, Christen Krarup, forelsket i en
ung Dame af vort højeste Aristokrati, en dengang berømt Skønhed, hvem
de beundrede, naar de om Søndagen gik paa Langelinie, hvor de tilfældig-
vis altid kom, naar hun spadserede der. Ved hendes Bryllup med en
jydsk Godsejer søgte de to tyveaarige unge Mennesker at komme ind i
Runde Kirke, for at se hende i Brudestadsen, hvad dog ikke lykkedes,
da Politiet nægtede dem Adgang, der ikke havde Kort — en dengang
ny Skik, der hensatte de to Studenter i en demokratisk Harmé, som
de udgød i en Artikel i »Københavnsposten«. Artiklen, der nær-
mest var forfattet af Ploug, er sikkert dennes første journalistiske
Forsøg og som saadan meget barnligt, men det kaldte dog selve
Johan Ludvig Heiberg frem, som i en Artikel i »den Flyvende
Post« meget morsomt satirerede over sine Medborgeres Nysgerrighed
overfor Bryllupper. Ploug kunde selvfølgelig ikke dy sig for at svare
i en Artikel, som Lehmann satte nogle dygtige Grovheder paa,
hvorefter Heiberg paa den eleganteste Maade af Verden bukkede
begge Ender sammen paa sine unge Modstandere, (se J. L. H. Pros.
Skr. 8de Bd. pag. 496—509). Nogle Aar efter hørte Ploug, at den
paagældende unge Dame, der ikke var lykkelig i sit Ægteskab, havde
faaet et Barn med Huslæreren, som ikke var nogen anden end den
skidenfærdige Islænder, hvis Person havde været ham saameget
imod. Denne Oplevelse, som Steen Blicher kunde have skrevet en
god Novelle over, ligger bagved de stærke Haansord, hvormed Ploug
i »Adlens Skaal« sparker til den daværende Godsejerstand og det
Liv, der levedes paa vore Herregaarde:

Op har han saa en Hovedgaard,
— thi Hoved ej han bruger —
til Stænderne han sendes for
at sove otte Uger.

Ja, stundom endelig det hænd's
han vaagner op som Excellens,
og røgter Statens Tarv, imens
hans Kudsk besørger Fruens.

viser ikke mange af de Egenskaber, der udmærker hans senere Digtning. Emnet er spundet altfor langt ud, og det vrimler med Fremmedord, blandt hvilke endog enkelte ganske overflødige. Først sidst i Tredverne lykkes det ham at finde sin egen Tone, der navnlig klinger stærkt igennem det skønne Digt „Universitetslærerne“,*) hvor han hylder de liberale Professorer i Göttingen — „Georgia Augustas Mænd“ — for deres mandige Optræden overfor Ernst Augusts Forfatningsbrud. Men under denne Udvikling af sine digteriske Evner begyndte han at forsømme sit Embedsstudium, og det saameget, at hans Forældre og Venner bleve bange for, at han aldrig skulde faa sin Eksamen fra Haanden.

I Julen 1835 kom Ploug som sædvanlig ikke hjem til Kolding — det lod sig dengang vanskelig gjøre om Vinteren — men sendte sine Forældre og Sødskende Julehilsen og Gaver med Posten. Han lod da Forældrene vide, at han foreløbig ikke kunde gaa op, men maatte udsætte sin Eksamen til 1837 eller 1838. Dette forknyttede meget hans temmelig svagelige Fader, der anede sin nær forestaaende Død, og han skrev straks til Sønnen, at han ikke forstod, at denne, der dengang ikke gav Informationer, ikke nu kunde gøre sig færdig. Selv følte han sig gammel, Brystet var ikke godt, og det vilde være ham en stor Tilfredsstillelse, om Carl snart kunde komme i en Stilling og hjælpe sine Sødskende, naar han faldt fra. En Maanedstid efter skriver Moderen til Carl og er alvorlig vred. Hvis han ikke faar sin Eksamen, maa han ikke komme hjem til Sølvbryllupet. Dette skal han vide og rette sig efter. Hun ser, at han har tilbragt Julen i Sus og Dus — hos Garnæserne i Sorø — og slutter med Ønsket om, at han kunde tilbringe en Vinter i sine Forældres Hjem.

Helt ufortjente var disse Bebrejdelser vel ikke; Carl vidste, at Faderens Bryst ikke var stærkt, og maatte være forberedt paa at miste ham. Isaafald skulde han være sin Moder en Støtte, og ialfald ikke ligge hende til Byrde. Men paa den anden Side synes Forældrene slet ikke at have

*) Se »Poul Rytters Viser og Vers pag. 28, Ploug sml. Digte pag. 81.

havt Blik for Betydningen af det Studenterliv, han levede, den Personlighedsudvikling, han modtog ved Samlivet mellem saamange flinke unge Mennesker og ved den betrøede Stilling, han indtog blandt Kammeraterne. Heller ikke har de forstaaet, at der laa en virkelig Digtereveue bag hans Forsøg i Poesien. Og disse er det dog vistnok, der mest har taget hans Tanker fangne. Det var jo endnu en ret frugtbar Tid i vor Literatur, og alt, hvad der kom af dansk Digting, slutte han med Graadighed, ligesom han ogsaa læste ikke lidt tydsk Poesi. Han blev i de Aar godt hjemme i sin Goethe. For Theatret sværmede han selvfølgelig ogsaa, og alt, hvad han kunde undvære af Lomme-penge, gik til Billetter til Theatret. Han gik ofte derhen, gerne en Time før Forestillingens Begyndelse, medbringende en Roman eller Digtsamling til Underholdning i Ventetiden. Parterret, hvor Studenterne almindelig kom, bestod nemlig af unummererede Pladser, hvor man maatte komme tidlig, hvis man vilde se noget. Men ved alt dette spildtes megen og god Tid, og han rykkede ikke sin Embedseksamen et Skridt nærmere. Med en mærkelig Sorgløshed lod han Tiden gaa, og spøgede selv med sin Letsindighed. „Jeg har — naturligvis — ikke paa nær forrettet de Ærinder og Sager, der ventede paa mig ved min Hjemkomst, jeg har — naturligvis — endnu ikke været hos Taubers, jeg har — naturligvis — endnu ikke ret begyndt at bestille noget. Men det skal skee, om ikke tidsnok, saa dog — sildig nok“ — skriver han til Juliane Garnæs efter den muntre Juleferie 1835. Da indtraf, ligesom han havde forladt Regensen, hvor hans Stipendium var udløbet, den første alvorlige Katastrofe i hans Liv, hans Faders Død.

Allerede da Carl i August 1836 brød op fra sit Ferieophold i Kolding, var Brystsvagheden hos Overlærereren taget stærkt til; Vinteren var daarlig, han maatte forsømme sine Timer paa Skolen, og naar han sad paa sit lille Kammer, hostede han stygt. Foraaret bragte ikke den Lindring, han haabede; det var raakoldt og fugtigt, og det gik stadig ned ad Bakke med ham. Hans sidste Brev til Sønnen er af 5. Maj; han skriver deri:

Det hjælper jo ikke, kjære Carl, at jeg dølger for Dig, at mit Helbred har forværret sig meget i de sidste 8 Dage, og jeg har derfor ikke kunnet læse paa Skolen i denne Uge. Ingen Appetit, ingen Søvn, altsaa ringe Aspecter for en Syg. Man har ventet paa de blide Foraarstage, som rigtignok er komne, men holde sig dog endnu noget kolde og fugtige, som ikke forbedre mit Helbred. Hvad Dig angaar, kjære Søn! da ved Du mit højeste Ønske og Bøn. Den stakkels Gethe, vil Du tage Dig af ham, saa snart Du kan? Men lad nu dette ikke allarmere Dig, men forstærke Din Lyst og Iver til at naa Dit Maal. Saalænge der er Liv er der jo Haab, og Gud kan jo snart give Sygdommen en anden Vending til det Bedre, ifald det er hans behagelige Ville, at vi skulle leve. Nu, Gud være med Dig og os alle! Han styrke og bevare os til vort jordiske Maal!

Din

hulde Fader.

Den 11. Maj døde Christian Ploug, begrædt af sine nærmeste og agtet af sine Medlærere og Disciple, men efterladende sin Enke og Børn næsten i Nød. Hans Hustrus Pension blev 60 Daler om Aaret foruden 40 Daler aarl., til Gerhard blev voksen. En Gjæld paa halvtredie Hundred Daler, som maatte betales, bad han paa Dødslejet sin Ven, Borgermester Estrup*) tage paa sig, mod at hans Efterladte senere afdrog den. Dette Ønske opfyldte Estrup med stor Elskværdighed, men under de nuværende Omstændigheder tog Afbetalingen over ti Aar. Christian Ploug begravedes Ugedag efter sin Død fra Byens Kirke under stor Deltagelse fra Skolens Side, men et Andragende fra Enken om en lille Hjælp til hans Begravelse — en saadan var i 1833 ydet Fru Fibiger — blev afslaaet af Universitetsdirektionen.

Denne Katastrofe forandrede ganske Carls Levevilkaar; han fik nu Livets Alvor at mærke paa en følelig Maade, idet han maatte kæmpe en haard Kamp for det daglige

*) Farbroder til den senere Førsteminister.

Brød. Vel aabnede der sig en Udvej for ham til en nøjsom, men hæderlig Eksistens, idet Rektor Grønlund i Kolding foreslog ham at lade Faderens Lærerplads besætte ved Konstitution, indtil Sønnen kunde faa sin Eksamen og overtage den, men dette Tilbud afslog han trods de fortvivlede Omstændigheder, under hvilke det blev budt ham som Redningsplanke, vistnok i en stærk Følelse af, at han var kaldet til noget andet end at begrave sig i en Ravnekrog.*) Et Brev fra Sommeren 1837 til Veninden Juliane Garnæs i Sorø, giver et Indblik i hans Sindsstemning. „ . . . Du seer, jeg kan spørge endnu og forundrer Dig maaskee derover. Saa ganske uforklarligt er dette imidlertid næppe. Kom min mig uforglemmelige Faders Død mig end ubelejlig og uventet, saa havde jeg dog alt i længere Tid — jeg kan sige fra den Tid, jeg i forrige Sommer forlod ham, thi da fik jeg en Anelse om, at jeg neppe saa ham oftere — været halvt fortrolig med den Tanke at skulle miste ham, thi jeg vidste jo, han var saa svag og nedbøjet af Alderens Vægt, at ethvert nok saa svagt Vindpust kunde kaste ham i Graven. Var han imidlertid død under andre Omstændigheder, havde min Fremtid været sikkert, og jeg været istand til at være en paalidelig Støtte for min Moder og mine Sødskende, saa vilde jeg have brugt, tror jeg, langt længere Tid til at forvinde Smerten af hans Tab, men nu truede hans Død med at tilintetgøre alle mine nok saa tarvelige Udsigter, med at styrte min Moder og mine Sødskende i Armod og Trang, endelig med at sætte en Skamplet paa hans ærlige Navn og Minde; Alt dette strømmede paa een gang ind paa mig, det var tungt, det er sandt; det knugede mit Bryst skrækkeligt, jeg var ikke langt fra at forbande min Tilværelse og udfordre den raadende Skjæbne; men det satte mig ogsaa i Virksomhed, det beskjæftigede mine Tanker og gav dem en bestemt Retning, og, som det gaar i Naturen, naar fjendtlige Elementer have kjæmpet med hinanden, følger en dyb Ro, saaledes er det næsten gaaet mig. Vore Sager staa vel endnu ikke paa den bedste Fod,

*) Allerede i 1834 havde Rektor Erik Tauber i Frederiksborg tilbudt ham en Plads som Lærer ved Skolen der, et Tilbud, som Ploug efter sin Faders Raad afslog med Henvisning til sin Ungdom.

imidlertid ere de dog saaledes arrangerede, at Faders Ære er reddet, som han har fortjent; min Moders Fremtid, saavidt skee kunde, betrygget og forsaauidt hendes, er det ogsaa mine Sødskendes; jeg selv kun svæver endnu om ikke i et Haar saa i en Traad, men jeg har for koldt Blod til at være ængstelig for Fremtiden, og naar jeg desuden blot nu kan med kraftig Villie lægge mine Unoder tilside og anspænde alle mine Evner paa at naa mit Maal, saa haaber jeg, at det endda vil lykkes mig engang at slippe ind i Embedslivets trange Havn og fra den kunne hjælpe paa min Familie. Derfor er jeg nu i ganske godt Humør, kan nyde Livet og slaa en Latter af som før, saa jeg er langtfra mere at beklage.“

Han lærte kort sagt at *arbejde*. Der laa nu for ham den praktiske Livsopgave at klare sig uden Tilskud hjemme fra og at støtte sin Moder saa godt, han kunde, en Opgave, der kunde være vanskelig nok, saalænge han ingen Eksamen havde. Regensen maatte han som sagt forlade Foraaret 1837; han gik derfra afholdt og agtet af sine Kammerater, der som Tak for hans Ihærdighed i Læseforeningen forærede ham hans Yndlingsdigter, Goethes Værker, men ludfattig. Hos en Enkemadam i en Stueetage i Sølvgade lejede han sig et Værelse; det var i Gadens mørke Ende, to Steder fra Adelgade, hvor fattige Rønner og pjaltede Børn var hans Udsigt, medens Fodkulde og Sult var hans Gæster inden Døre. Han søgte af al Magt at faa saamange Informationer som muligt; en Attest fra Madvig fra denne Tid anbefaler ham dertil som en Student, der har fleraarig Øvelse i at undervise. Nogen hel dygtig Lærer har han næppe været, thi Undervisningens pædagogiske Element interesserede ham ikke meget, og overfor Børn var han for streng; manglede dertil noget af den Taalmodighed, der er af saa stor Betydning for al Lærergerning. Men større Dreng og voksne Elever kunde han være en god Lærer for; saadanne kom til at sætte Pris paa hans ligefremme og greje Maade at være paa. Det blev da ogsaa navnlig saadanne Elever, han fik, og han var først i Fyrrerne en ret søgt Manuduktør til Artium, af hvis Dimittender kan nævnes to bekendte Mænd:

den senere Forstander for Opfostringshuset Emil Elvius, en Mand, han kom til at holde meget af, og Carl Brosbøll, — Carit Etlar —, der ogsaa senere i Livet bevarede et venligt Forhold til sin Mentor.

Men inden han naaede saavidt, havde han meget at gennemgaa. Sit Løfte tro, at støtte sin yngre Broder, maatte han af sine smaa Indtægter skaffe ham Bøger og ogsaa hjælpe paa Moderen, saa godt han kunde. De hjalp hinanden kønt; hun forsynede ham fra Kolding med Vinterproviant, Ost, Pølse, Lys, hun selv havde støbt, og andet, som han saaledes fik billigere end herovre. Men det kneb med Middagsmad. En Tid — vistnok Vinteren 1838 — var han saa fattig, at han maatte tage denne ude paa Holmen. Ved daglig at vandre derud sammen med en anden fattig Student, kunde han faa sin Middagsmad for 2 Skilling — en Tallerken Ærter, som de deltes om, kostede fire. I 1838 blev han dertil alvorlig syg af Mæslinger, — der, som bekendt, kan optræde med stor Voldsomhed, naar de angriber Voksne, — og ved at staa for tidlig op paadrog han sig et slemt, langvarigt Tilbagefald, tildels vistnok foranlediget ved slet Ernæring. Det var nærvæd, at dette havde slaaet ham helt ned; han tabte Modet, skammede sig over at gaa om uden Eksamen og tilskrev sin Ven Ballhasar Bergenhammer et fortvivlet Brev, hvori han udtaler sin Frygt for at skulle gaa i Hundene. Dette Brev findes ikke bevaret, men i Bergenhammers Svar — dateret 9. Febr. 1839 — hedder det:

„ . . . Det gjør mig meget ondt at se den sørgelige Stemning, der gaar igjennem Dit Brev. Jeg kan godt sætte mig ind i Din Stilling og kan ogsaa indsee, hvad jeg jo da nok vidste, at den ikke er god, men saa sørgelig, som Du forestiller Dig den, er den dog i Sandhed ikke. Har Du end ikke anvendt Tiden saa godt, som Du kunde med Hensyn til Eksamen eller, jeg vil endog sige, i det Hele taget, og er Du end noget nedkuet af udstandne Lidelser, som vel især have deres Grund i Næringssorger, — saa har Du dog endnu en sund Sjæl i et sundt Legeme, Du har Evner og har er-

hvervet Dig Kundskaber, der, om de endog ikke ere saadanne, som nærmest hjælpe Dig til Examen, dog i Sandhed ikke ere at foragte. Din Tid er langtfra saa ganske spildt, som Du siger. Du maa ogsaa nok kunne tage alvorlig fat, og saa kan Du ogsaa udrette noget; jeg kan ikke tro andet. Dine Yttringer om Folks Tanker om Dig kan jeg næsten ikke andet end smile af. Saavidt er det dog ikke kommen blandt Studenterne, at de skulde ansee Examen for det højeste eller for det, hvorefter man skulde bedømme Folk, og de som gjøre dette, deres Dom behøver man virkelig ikke at bryde sig om.“

„At Du har været syg, har jeg rigtig nok hørt fra Hans,*) men at det har været saa betydeligt og saa langvarigt, havde jeg dog ikke troet. Det gjør mig meget ondt, at der er gaaet saa lang Tid bort fra Dig. At Du ikke kommer op før til Efteraaret kan jeg jo nok tænke, men der aabnes vel ogsaa en Udvej for Dig til at kunne faa Ophold i Byen saa længe.“

Den trofaste Ven fik Ret. Det lykkedes Carl at føre sit Livs Skib frelst ud af de Skær, der lurede paa det. Med sine norsk-jydske Urkræfter paa Bunden, sit gode Humør og den Følelse af eget Værd, der allerede dengang laa bag ved hans beskedne ydre Optræden, huggede han sig igennem, saa godt han kunde. Og under denne Kamp for det daglige Brød modnedes *Viseskriveren* til *Digter*. Hvad han før havde ydet i Kammeraternes Kreds, var kun kaade eller undertiden elegiske Rimerier — han har senere desavoueret det meste af det ved at overgive det til Glemselen. Nu sattes hans indre Menneske i de Svingninger, nu gæstedes hans Barm af de Følelser, der kalder Digteren op i Mennesket, om der er en saadan tilstede. Hvad der ikke var lykkedes Drengen under Indtrykket af den idylliske Barn-dom ved Kolding Slotsø og kun halvt den muntre, sorgløse Regensianer, det lykkedes nu den i Livets Storme omtumlede, af Sygdom kuede Yngling. Disse trange Aar, 1839—41, bringer de første fuldbaarne Digte af ham, Digte,

*) ∴ Hans Sveistrup, den senere bekendte Præst i Vejen.

som viser, at han er en Sanger, med sit eget, ham ejendommelige Tonefald. Der er først at nævne „Kompagniets Skibbrud“ fra Høsten 1837, en Drikkesang med saa djærvt et Lune, saa sprudlende Lystighed, at den distancerer alle hans tidligere Studentervisere; dernæst det store Rim-brev til Brødrene Langhoff, skreven i August 1839, da han

sidder i Cellen med Haand under Kind
flau som en Fugl, der er skudt unger Vingen,
medens hans Suk ud i Aftenens Vind
flager, bemærket af Ingen.

Slutningen er stærkt elegisk:

O, gid jeg ejed en græstækket Bolig
hist i Hjemmets Dal bag Syringernes Flor,
hvor min urolige Higen sov rolig,
mens den brudte Larve opløstes til Jord!
Lykken kan bygge sit skinnende Slot,
men som en Boble af Skum maa det briste;
Solon har Ret: ikkun den har det godt,
som gik tilsengs i sin Kiste.

Sold, mine Dreng, og tuml jer kun trøstig!
Luk jert Øre til for min traurige Sang!
tidt var jeg sorgfuld og tidt var jeg lystig;
er jeg det ej nu, vel jeg bli'er det engang.
Fryd jer ved Livet, thi Livet er smukt!
Nyd det, imens I har Foraar og Sommer!
Blomsterne falme, den glødende Frugt
falder, naar Vinteren kommer.

Et Fjerdingaar efter skriver han et endnu bedre Digt: den smukke Minderune over Bergenhammer. Denne unge, kraftige Mand, en støt Theolog af den bedste jydste Race, blev pludselig bortreven i sin kraftfulde Ungdom ikke et Aar efter, at han sund og karsk havde styrket og opmuntret sin modfaldne Kammerat med de foran gengivne Trøsteord. Dette Dødsfald gik Carl nær til Hjerte, og han gav sin Smerte Luft i nogle Vers, der den Dag idag, over tredsinds-tyve Aar efter Bergenhammers Død, kan læses med Sympathi af et Slægtled, der ikke mere erindrer den, der besynges i

dem. Videre er at nævne Digtet „Jylland“, skreven til en af Frederik Barfod udgiven Samling, og den bekendte Sang „En Stemme klinger i min Barm“ og endelig det store „Dronning Mathilde“, Plougs første historiske Digt. Dette sidste var han med sin usalige Opsættelyst ikke at formaa til at gøre færdigt, og det var maaske bleven som Forsøg i hans Pult, hvis ikke den energiske Barfod, hvem han havde lovet Digtet til „Brage og Idun“ havde lukket ham inde paa sit Værelse med en Kop Kaffe og Cigarer ad libitum, indtil han fik sat Punktum paa det.

Desværre var der ingen Barfod, der behandlede ham paa lignende Maade i 1838, da han skrev paa et stort Rimbrev mod Heiberg om den hegelske Filosofis Supremati i vor Literatur. Dette omfangsrige Digt ligger hen efter ham som en Torso, hvori tunge og besværlige Perioder veksler med Lynblink af Aand og Talent. Han har i sin Tid gemt det dybest i sin Pult; ingen af hans Nærmeste har anet det mindste om dets Eksistens, og da det saaledes er holdt udenfor den digteriske Produktion, han har forelagt Offentligheden, kan der kun blive Tale om at gengive Enkeltheder deraf, forsaavidt som de kaster Lys over Forfatterens egen Udvikling.

Brevet er skrevet i den fra Knud Sjællandsfar og Gjen-gangerbrevene bekendte Stil i rimede Vers uden strofisk Inddeling og med mange rytmiske Friheder. Det er stilet til „den flyvende Post“, der gøres til en Søn af Muserne og en Skytshelgen for det danske Parnas, hvem Ploug nu kalder til Hjælp mod Literaturens Dekadence og mod den Heiberg, som huserer i Maanedskriflet for Literatur, den Heiberg, der har proklameret det som Poesiens Maal „at give os Anskuelsen af den spekulative Filosofi.“ Først gør han det med nogle ungdommelige, vel kraftige Spark af med Literaturens Plebejere, Folk som *Liunge* ved „Kjøbenhavnsposten“ — der langt ned i Tredverne var et nok saa literært som politisk Blad, — *Claudius Rosenhoff*, hvis politiske Digte han senere fik Agtelse for, men hvis Romaner og Noveller han har været for kritisk til at kunne goutere o. fl. a. Indigneret udbryder han:

O Kunst, du Gnist af Japetiden bragt
 med dristig Haand ned fra Olympens Toppe,
 du Spire af Alfaders Skabermagt
 i Menneskenes svage Aand nedlagt,
 der ej af Adams Bid og Kains Brøde
 blev som vor Uskyld alt i Fødslen kvalt
 tildøde,
 er det, du har til Hensigt Eet og Alt
 kun om i denne Verdens Dynd at hoppe,
 og pege Fingre af, hvad der er galt?
 er Du en Murskee kun, hvormed man kludrer
 paa Gaard og Hus,
 paa disse skrøbelige Former,
 som bæve og som vakle, naar det stormer,
 og styrte tidligt eller sent i Grus;
 et Redskab kun, hvormed man muddrer,
 naar man er utilfreds, i Stat og Land;
 en Karklud kun, hvormed man kan
 tilsausede Tallerkner vaske,
 Kun en Kloak, hvori
 man lystelig kan lade plaske
 sin Arrigskab og Jalousi,
 en Boldt for Lidenskaber og Partier,
 man kan hinanden i Planeten slaa,
 idet man seer alene paa,
 om Slaget rammer og det svier?
 Du har jo, Vingebaarne! seet
 det skjændige Uvæsen længe:
 hvordan, som Klink og Pind de andre Dreng,
 man leger nutildags Poet, . . .
 Men vingeklædte Ven! hvor kan Du see
 paa denne djævelske Kommers saa rolig,
 Du, som foran den gode Smags Arme
 i fordums Tider kjæmpede saa trolig,
 hvor kan du taale, at man Kvæg
 opstalter
 i Musatemplets stolte Haller,
 at Stump for Stump dets Jaspisvæg
 for Pøblens Spark og Tramp nedfalder,
 hvor kan Du tie, naar en Hob
 af Schakkerjøder
 opfylder Helligdommen med sit Raab
 „Leve Profitten,“
 naar man i Finklet og i Aqvavitten

Sig henter sin kastalske Rus,
Og den, der i en Blegdamstuba støder,
Gebærder sig som Musikus. *)

Efter denne Skylle vender han Fronten den modsatte Vej og gaar løs paa Maanedsskriftet, idet han med sømmelig Ærbødighed sænker Kaarden for sin mægtige og farlige Modstander:

Men dog vi var — du har nu hørt mig sige
saa tidt og ofte „Vi“ og „Vor“,
men meen for Guds Skyld ej, jeg kro'er
mig af dit Svogerskab og Frændskab,
jeg, som jo knap tør gøre Regnskab paa
dit dyrebare Venskab;
ej heller, at jeg tro'r at staa
med dig og dine lige høit paa Straa.
Nej, men jeg mener, kjære Ven! Vi vige
hinanden ikke stort i Eet,
i Kjærlighed til Kunstens skønne Rige
og Poesiens blomstrende Gebeet;
i dette Punkt jeg rent har overset,
at vi forresten ere høist ulige —
jeg mener altsaa: Vi var ej
saa slemt i Vinden
selv trods Frisindstrompeternes Staahei,
trods Fjenden,
som truer udenfra vor Poesi,
som plyndrer, brænder, tramper ned og skjænder,
ifald der ikke *vis a vis*
med Barbari og Styverfængeri
stod, lurende forinden,
et mere frygteligt Parti,
hvis Farlighed bestaar især deri,
at man et Angreb paa dem nødig nænner
og lige nødig vover paa,
fordi det Folk er, som kan fra sig slaa,
og tilmed Kunstens egne gode Venner.
Du studser, Kjære! ikke saa?
og ryster tvivlende paa Ho'det,
men mig en Gysen farer gjennem Blodet,
fordi jeg tvivler om, at det vil gaa
mig glædelig i denne Fejde;
thi Eet det er jo med Geleide

*) Vægterne paa Blegdammen var berygtede for deres Tuden.

af alle Koryphæers Dom,
 mod Røverhorder blank at trække,
 et Andet er at vende Landsen om
 imod Argyraspiders*) blanke Række;
 maaskee
 jeg, før jeg naa'r af dem en Eneste,
 skal styrtende med Hesten Halsen brække,
 maaskee ved første Sammenstød
 jeg bliver strakt i Støvet,
 den Smule Renommé, jeg hidtil nød
 fra Dato til min Død,
 berøvet;
 Desuden, troer jeg, jeg er her forladt
 af Vaabenfæller,
 — jeg stoler nemlig grumme lidt paa dig —
 som kunde dække mig, saasnart det gælder,
 og dog formaar Jeg ej at holde mig,
 fordi Jeg trykkes
 af den fortvivlende Bevidsthed Dag og Nat,
 at dersom Poesiens Maal forrykkes,
 ifald det lykkes
 at faae den skubbet ned paa anden Plads
 i Videnskabens Rangregister,
 da frister
 kun søje Tid den Livet, syg og mat,
 da smuldrer snarlig hen dens rige Skat,
 da undergraves og omsider brister
 i Grus og Støv det styrtende Parnas,
 og derfor Modet samlet, Fronten skiftet!
 Fremad! — Hvorhen? Nu lukt mod „Maanedsskriftet“.

Her hugger han straks ind paa Heibergs bekendte Thesis:

„at Poesiens Maal, paa hvis Opnaaelse
 „dens egentlige Vel og Vee
 „Beroer, er os „at give
 „Anskuelsen af den speculative
 „Idee,“
 Med andre Ord, at Poesien
 bør være fremfor Alt et Fad,
 hvoraf i Billed-Confecturer smukt indhyllet,
 med Sprogets blinkende Golconda-Skat forgyldet,
 med Rhytmernes Tokayer overtullet,

*) Argyraspider ☉: Alexander den Stores Elitekorps, de Sølvskjoldvæbnede.

man slubbre kan som Søbemad
 Philosophien.
 Nu dyrebare Post! Jeg spørger, hvad
 er vel din Mening?
 Antager du, at man kan være glad
 ved denne attenterede Forstening
 af Poesi og Kunst i hver Forgrening
 som upaatvivlelig vil skee, hvis vi
 os roligen vil finde i,
 den Videnskabens Despoti
 bli'er overgivet til Forlehnning?
 Og dog, desværre maa jeg jo
 formode,
 at du, skjøndt du er grumme lidet tjent
 med Moskovitisering
 udaf dit Moderland, dit Element,
 voterer her dog efter Mandens Ho'de,
 saasom I snarere er een end to,
 du og Professoren bag Knippelsbro. *)
 Thi han har jo forlænge siden sagt'et
 paa Prent**) som Noget, der var alt alment erkjendt
 og har endmeer, saa godt som han har magtet,
 anstillet nys et stort Experiment
 paa Pegasus, med Flyttegods befragtet***)

Han mistænker nu Heiberg for at have opstillet denne
 Theori væsentlig til Brug for sig selv, som den, hos hvem
 i de ældre Aar den poetiske Kilde rinder sparsommere,
 medens den filosofiske Interesse Dag for Dag bliver stær-
 kere, men vender sig saa fra ham til Principets egentlige
 Hjemmelsmand

— — — — — *Hegel*,
 ham, Aandshistoriens Napoleon
 Principet i Revolutionen,
 som personificert steg selv paa Thronen,
 som styrted om med dristig Haand
 Fortidens mosbegroede Former
 og sprængte gammel Vedtægts møre Baand

*) Sigter til Heibergs Bolig, Brogade Nr. 3 paa Kristianshavn.

**) J. L. Heiberg: Om Philosophiens Betydning for den nuværende Tid, Kbhvn. 1833.

***) Skuespillet »Fata Morgana«.

og bøjed Alt som var det snækkre Vaand
ind i sin Kjæmpetankes Normer;
hvis mægtige System
vist har opstillet mangel skudfast Regel
men ogsaa mangt end uløst Problem
og mangen Sætning, som paa Vejen funden,
med dialektisk Løvværk snildt omvunden,
staar fordrende Autoritet,
men nærmere beseet,
er falsk i Grunden;
som vist med Ret har revet ned
Eensidigheden i det Gamle
og ærlig stræbt et Alt i sig at samle,
men selv sin egen Grændse overskred
i Heden
og naaede sin Ensidighed
Just i — Alsidigheden.

Dette Babelstaarn kan — mener Ploug — ikke blive staaende
ret længe:

Og derfor bliver dette Pantheon,
lig Corserheltens Verdensherredømme
om føje Tid en kolossal Ruin,
hvorfra de nye Slægter hente Stene
til nye Templers Trappetrin,
thi ret som Hin
forgjæves søgte at forene
blot ved sit Herrebud til een Nation
Folk, der ej skiltes blot af Bjerg og Strømme,
men, som i Slægt og Sæder, Dont og Sprog,
altid forskellige,
hver har sit Blad i Livets Hovedbog,
saaledes prøved denne paa at bringe
ind i sit Videnskabens Monarchi
hvad Syllogismer ej kan undertvinge,
ej blot al positiv Religion,
der som det objektive Hellige
skal brede lig et løvfuldt Træ,
ud over Videnskaben sine Grene
og gi'e den det fornødne Læ,
men ogsaa Kunst og Poesi,
som *a priori* sig betinger
— til Gjengjæld for sit Trylleri —
frit Brug af sine Svanevinger.

Paa Religionens Vegne vil han ikke tale, skøndt han mistvivler om at høre noget værdifuldt fra Gejstligheden:

Jeg tænker, elskelige Ven!
 vi lade Kristendommen skjøtte sig
 i Varetægt af Himmelen.
 I værste Fald, saa faar den at benytte sig
 af sine Bisper, Provster og pastores,
 som for dens Tarv at forestaa
 op med Legater og Stipendier fores
 jo, fra de kun er ganske smaa,
 og siden høste, kjøre ind og saae
 paa egen og paa Kirkens Ager
 bestandigt med det samme Resultat,
 at Pastor bliver fed, men Kirken mager;
 dem ville vi da have overladt
 at føre
 paany mod *Hegel* en Hussiterkrig,
 saafremt da Nogen af dem gider sig
 saa stor Umage gjøre!
 men Poesien, som er uden al
 Beskyttelse af Statens Love,
 som lønner sine Garders ringe Tal
 med Phantasiens Guld og grønne Skove
 men ej med gode Kald,
 som nu er ydermere ladt i Stikken
 af „Maanedsskriftet“ og Kritikken!
 det uforvarligt var at taale taus,
 Philosophien putter den i Fikken
 og spekulerer den tilgravs.

Videnskaben og Kunsten springer ud fra forskellige Kilder:

Thi lad et nok saa smukt Raisonnement
 og nok saa slaaende
 fordunkle hvad hidtil var klart og lyst;
 der bygger dog en Vished i vort Bryst,
 som Ingen river ud med Negl og Tang,
 at til det udenfor os staaende
 er fra vor Sjæl *tre* Veje gaaende,
 ad hvilke Aanden henter sig
 det Stof, dens Arbejdskraft forbruger,
 og hvoraf den sit Liv, sin Fylde suger,
 ad hvilke Alt, der ikke i vort Jeg

forud er givet,
 Religion, Kunst, Videnskab og Livet,
 i vore Tankers Brændpunkt samler sig,
 idet vi *tro*, vi *føle* og *erkjende*.
 Men Kjære! det er vel ej svært at see,
 i hvilken af de nævnte Trende
 vi skulle finde lig den modne Frugt
 paa Stammen,
 lig Ertset ædelt, rent og smukt,
 som luttret træder ud af Flammen,
 Kunstværkets straalende Idee:
 det er i *Følelsens* de friske Strømme
 som gyng Livets Smerte, Livets Lyst
 ind i vort Bryst,
 som glide snart vemodig stille,
 mens Himlens Stjerner bade sig i dem,
 og skylle atter fraadende og vilde,
 som om de vælted sig fra Mørkets Hjem;
 dem, hvoraf vore Anelser og Drømme
 som blinkende Skumperler boble frem,
 hvorpaa de glade Haab som Lillier svømme
 i disse dunkle Bølger speiles a'
 saavel vor Aand i egen Kraft og Styrke
 som hvert et Indtryk udenfra;
 da danne Billeder sig paa den mørke
 sittrende Grund;
 dog svagt og løst er deres Omrids kun,
 en Vexelleg af ubestemte Former;
 men træder til hin underfulde Magt,
 som Phantassus i Tryllestaven svinger,
 og som i Digtertanken er nedlagt,
 saa tvinger
 den alle Aandens spredte Kræfter til
 at samles i det grebne Billed.
 Da fyldes det af stærke Farvers Spil;
 da springer
 det ud i liflig Foraarspragt,
 afrundet og bestemt ved Skjønheds Normer;
 da bli'er en Memnonstøtte det, hvori
 hver Sjælens Stemning, hver dens Melodi
 i fuld og salig Harmoni
 gjenklinger.

Selvfølgelig er det ikke Meningen hermed at afbryde enhver Bro mellem Digtingens og Tankens Verden:

. . . Jeg tilstaar gjerne, at en Sandhed prud,
 at lyse, stjerneklare Tanker
 har deres Plads i hvilken Art
 du vil af hele Poesien,
 og tilmed, at de aabenbart,
 der, hvor de findes, lægge til Værdien
 og ta'e sig ud
 som modne Druer mellem grønne Ranker;
 jeg vil erkjende, at et Digt,
 der bag sin Billedforgrund dølger
 en dyb spekulativ Idee,
 som det opklarte Øje let forfølger
 igjennem alle Traadene,
 at det, hvis Handlings og hvis Skikkelsers Mangfoldighed
 et filosofisk Lys beskinner
 og til en Enhed højere forbinder,
 just derved vinder
 og bliver mere vægtigt, mere rigt
 paa virkelig Guldholdighed.
 Jeg veed fuldtvel, at den, som tænker paa
 at skildre Noget af Virkeligheden
 nødvendig paa et Punkt maa staa,
 hvorfra han tydelig kan oversee den;
 Jeg altsaa veed, en Digter maa
 — som den, Opgaven just er givet:
 at male Livet,
 ej mindre Tankeverdenen taus og tyst,
 som Individet huser
 i sit aflukte Bryst,
 end Stormen, der henover Jorden bruser,
 Nationer vækker med sin dybe Røst
 og Seklers Værk i korte Timer knuser, —
 at han, ifald
 han vil opfylde helt sit store Kald,
 maa ha'e lidt meer spekulativ Opdragelse
 end den man faar i — *Slagelse*.*)
 Men det jeg brave, vingebaarne Ven,
 benægter,
 det hvorimod jeg uforfærdet fægter,
 saalænge som jeg løfte kan en Pen
 og „Død“ paa „Grød“ at rime mægter,
 er det, at Poesien faar til Øjemed
 Philosophien at udføre

*) Et Hib til H. C. Andersen.

i Billedsprog og Rhytmeklang,
 at ringe ind i Mængdens døve Øre
 med sine Klokkers bløde Sang
 de Sandheder, den ellers ej gad høre;
 er det, at Kunsten trykkes ned
 til Middel eller Form for Noget,
 som er et Andet end den selv.

Kunsten og Poesiens Betydning for det praktiske Men-
 neskeliv ligger ikke i det didaktiske:

. . . de skulle løfte Aanden let og fri
 paa Toners Vinge,
 Ved Farvers og ved Formers Harmoni,
 fra Livets Baand, som den mod Jorden tvinge,
 de skulle ved at folde ud
 for Øjet Skjønheds rene, straaleringe,
 vaarfriske Trylleri
 mod Himlen nærmere vor Tanke svinge,
 og fremfor Alt skal Poesi
 som den, der skildrer just det Aandelige,
 det Liv, som gennem Mennesket bevæger sig
 og overalt i Tingene afpræger sig,
 det Godes Kamp, Ideers Strid,
 os hæve med sig over Rum og Tid
 op til det Evige, Aandelige,
 til Gud.

Thi det er jo det sidste Maal, det fjerne
 hvortil hvert Sandhedskorn, vor Søgen fandt,
 hvortil hver Skat, som Tænker eller Digter
 af Sjælens dybe Gruber vandt,
 hvortil den hele Sum af Livets Pligter
 hver Strømning paa vort Hjertes Stille-Hav
 hvortil fra Vuggevisen til vor Grav
 vor hele Færd, vor hele Leven sigter;
 hvori Alt hvad af Jorden voxed ud
 i vidt adspredte, ofte fjendske Skud
 gaar op som Straaler i den samme Stjerne:
 Her mødes Videnskab og Kunst til Eet
 som tvende Veje
 — og mødes med Religion —
 Men inden denne yderste Station
 vidt skilte de sig begge dreje;
 hver af dem gennem sit Gebet,

og Ingen af dem for den Anden viger
 det allermindste i Realitet;
 hvert Bed i Poesiens Blomsterriger
 hver duftende Buket, den bandt,
 er ikke mindre værd at eje
 end nok saa blank en Sandheds-Diamant,
 udrenset af en muggen Foliant;
 den har i al sin fordringsløse,
 sin overgivne Barneleg
 med Billeder og Rhytmeslyngninger,
 med Sprogets Perlerader, Toners Gyngninger
 med sine glimmerlyse Drømmesyn
 med Lunets Stjernes kud og Viddets Lyn,
 den har med al sin Skjemt den gratiøse,
 med sit forunderlige Sværmeri
 og Hjertets vemodsdunkle Melodi
 paa Læben
 saa fuld, saa virkelig Værdi
 som Videnskabens alvorsfulde Stræben;
 den er en Yttring sand og sund
 af Gud i Støvet aabenbaret,
 af Aandens Kraft i Hjertets rige Bund
 udklækket, duftbesvangret og forklaret,
 men ingen Form af Blik, hvori man bager sin
 Kant-Fichte-Schelling-Hegelsk Bakkelse,
 og ingen Bænk, hvorpaa man skjær' for Svin
 politisk Hakkelse.

Rimbrevets sidste Afsnit er i sin hele Tone stærkt elegisk. Han ser Nedgang overalt, i Poesien, i Dramaet, der for-
 sømmes paa Theatret, i Novellernes Tiltagen paa andre
 Digtarters Bekostning osv. osv. Man fejler næppe, naar
 man søger Grunden til dette Sortsyn i hans fortvivlede pri-
 vate Forhold, der nu — i December 1838 — helt har for-
 mørket hans Blik. Paa den anden Side indeholder disse
 sidste Sider af Brevet netop de smukkeste Vers i hele
 Digtet, mulig de eneste, hvori der er nogen egentlig Poesi.

Han begynder saaledes med en køn lille Naturskildring:

Hvor Tiden løber, mens jeg skriver Brevet.
 Da jeg begyndte paa dets første Blad,
 et enkelt Løv af Træets tætte Rad
 Høstvinden havde netop revet;

i milde Farvers Skjær Naturen stod
 og talte saa vemodig sødt til Øjet,
 som om den aned selv sin nære Død,
 og Luften hvælvede sig ren derover,
 og Havet rulled blaalig blanke Vover;
 den modne Frugt paa Grenen brændte rød,
 sit dunkle Hoved Georginen bøjed
 mod Astersflokken ved dens Fod.
 Nu pudrer Rimfrost Jordens Skaldepande,
 Løvtæppet raadner i det øde Krat,
 Karlsvognen blinker i den lange Nat,
 og Stormen kjæmper med de vrede Vande;
 thi ofte kastede jeg Pennen bort
 og smed Papiret under Bordet.
 Hvad nytter det, saa tænkte jeg, at Ordet
 fra mine Læber ruller, drøjt og haardt,
 jeg vækker dog ej atter Sangerkoret,
 thi Danmarks Poesi
 har alt tilbagelagt sin Vaar og Sommer,
 og vi er sent i Høst.
 End høres vel en enkelt Fuglerøst,
 Men snart den kolde, mørke Vinter kommer,
 da dø'r den sidste matte Melodi.
 Saameget troede stundom jeg at kigge
 i Skæbnens Bog.
 Maaskee jeg misforstod dens Gaadesprog,
 maaskee jeg misforstod det ikke,
 dog svandt igjen mit Mismod og min Harm,
 det glade Haab sin Fakkeltændte
 og mit nedslagne Blik fra Jorden vendte
 og vakte lyse Drømme i min Barm,
 og atter greb jeg fat paa Pennen,
 gjenkaldende den flygtede Idee
 for — skee hvad der skal skee —
 at føre min Epistel ud til Enden.

Han udvikler nu, at trods Mængden af store og smaa
 Poeter forværres Poesiens Tilstand, fordi dens Ydelser bliver
 ringere og ringere; Tiden stræber hen mod praktiske, reale
 Opgaver, og paa Theatret dyrkes Opera og Ballet, der bedst
 trækker Publikum til Huset. Dog tror han midt i al
 dens Uro, „i Møllers Brusen og Maskiners Klappren“ at høre
 en Klage fra dens syge Hjerte, et Suk efter aandelig Føde,
 der atter kan løfte den:

Se, derfor bærer Tiden i sit Bryst,
 saa synes mig, en dyb, mismodig Smerte,
 og midt i Livets Travlhed, Livets Lyst
 den føler Døden i sit Hjerte.
 Vistnok den bærer ej, nedtrykt og svag
 sin Sorg tilskue for den lyse Dag,
 men der er Øjeblikke,
 hvori den tror, at den bemærkes ikke;
 da trækker den sit tunge Aandedrag.
 Og derfor er den ingen øde,
 ufrugtbar Bund for Poesi og Sang,
 men af sit Skød den maa nødvendig føde
 sig Digtere, af hvilke den forstaas,
 af hvem ind i sit sønderrevne Indre
 den saas;
 som kunne lindre
 dens Kummer og dens skjulte Trang
 med Toner dulmende og vemodsbølge,
 som gennem Nattens Mulm og Stormens Hvin
 udover Livets synkende Ruin
 kan vise den en Morgenrøde.

I en saadan Stemning gik Aaret 1838 til Ende.

KAPITEL IV.

Som alt fortalt gav Regensprovst Petersens vrangvillige Holdning overfor Fastelavnsløjerne Stødet til *Studenterkomediens* Opkomst, idet Alumnerne, ærgerlige over den smaalige Maade, hvorpaa Provsten og Viceprovsten vanskeliggjorde dem Brugen af Regensgaarden, gav Afkald paa at holde nogen Fest i denne og ombyttede Løjerne med en Komedie Fastelavns Søndags Aften. Det første Aar (1838) spillede de paa Theatret paa Hjørnet af Kannikestræde „Ulysses von Ithacia“ og havde dertil indbudt de i Besøg værende svenske Studenter; men Forestillingen synes ikke at have været helt vellykket, som det ses af følgende Replikskifte fra Plougs første Atellan:

Jens Grib: Der proponeredes, at vi skulde opføre en Komedie paa Fastelavns Søndag.

Peer Mikkelsen: Det faldt da naturligvis igjennem?

Jens Grib: Nej, Gudsød, det blev enstemmigt vedtaget.

Peer Mikkelsen: Men er I da gale? Har I glemt, hvorledes I prostituerede jer ifjor.

Jens Grib: Nej, vist har vi ikke, men det var heller ikke saa sært; thi for det første var Stykket for svært og for kjedeligt, og for det Andet saa husker du nok, at den, der spillede Hovedrollen, var —

Peer Mikkelsen: Sa'e du fuld?

Jens Grib: Nej, jeg gjorde ikke, men jeg mente det rigtignok. — Men i Aar skal det nok gaa bedre . . .

De forløftede sig altsaa ganske paa det Holbergske Stykke, og det følgende Aars Fastelavn mødte Ploug frem med en selvstændig Studenterkomedie, „*Væddemaal*et eller *den forvandlede Regensianer*, stor original romantisk-parodisk Burschekomedie i fem Akter med Prolog, guddommelige Aabenbaringer, Sang, Melodrama, Kor og pyroteknisk Tableau. Teksten af Regenspoet, Hr. Poul Rytter, Musiken komponeret og arrangeret af Hr. Kapelmester Drejer.“ Stykket gik over Scenen i Borups Selskab den 10. Februar 1839 og gjorde stor Lykke. Indtægten af denne Forestilling og af en Gentagelse den 16de s. M. kom de vandlidte Jyder tilgode.

Man har spekuleret over, hvorfor Ploug til sit nom de guerre har valgt den gamle thistedske Students Navn, og C. W. Smith har endog i sin „Holbergs Levned“ antaget, at det beror paa en Misforstaaelse, som om han skulde have antaget Poul Rytter for en gammel, hæderlig Akademiker, der af Kjærlighed til Standen og det frie Burschliv var forbleven Student, medens Sandheden er den, at Rytter var et højst maadeligt Subjekt. Forklaringen har Ploug givet i sit foran omtalte Rimbrev til Heiberg, der viser, at han godt kendte den historiske Poul Rytter, og hvor det hedder:

.

Et Navn jeg føre maa, hvordan det gaar,
thi selv naturligvis jeg ejer intet;
nu, hvad man ikke har, man laaner,
og det er ren Profit for en Skribent,
fordi man jo som velbekendt
laant Gods ej som sit eget skaaner.
Jeg fandt mig et og tog det straks paa Kridt,
men destoværre — verbo venia sit —
det er lidt tintet
— Hr. Werlauff og Hr. Boye, megen Tak! — *)
fordi dets Ejer
drak Brændevin og røg Tobak
og gjorde intet uden dumme Streger.
Dog, ihvor hæsligt det er rakket til,
det gennem Censors Haand gi'er fri Passage,
og det er netop det jeg vil.

*) »Hr. Werlauff og Hr. Boye« — Professor Werlauff og Sekretær Ad. Boye var begge kendte som Holbergforskere.

Jeg bær det ej som Skjold, ej som Plumage,
 Jeg hader det forslidte Mummiespil,
 agerer ej Personen
 og adopterer ikke Ølhustonen,

Han har saaledes grebet Navnet i Flæng, men jeg skulde tage meget fejl, om det ikke har spillet sin Rolle for ham, at det er et Navn med Smæld i. Glosen var alle Dage den stærke Side ved Plougs Lyrik, og det ligner ham aldeles at tage sig et Navn at slaas under, der i selve sin Klang fremkalder visse eventyrlig-romantiske Forestillinger, Forestillinger om Heste med flyvende Man, Hjelmbuske, Vaaben og Fanfarer.

Hans Tanker var paa den Tid beskæftigede med den Nedgang i Smagen, som den Overskouske Folkekomedie betegnede, og i Rimbrevets sidste Afsnit, der er skrevet faa Uger før Komeden, slaar han stærkt om sig med Vredesord mod Theatret, hvis Ydelser, trods det fortrinlige Spil, er blevne ringere i Kvalitet:

Følg med til Musers og Chariters Borg
 hvor Digterverdens Herlighed forklarer
 sig i et dobbelt Kunstens Straaleskjær,
 hvor understøttet den af Illusionen
 som sand og virkelig og nær
 sig aabenbarer,
 og hvor dens Fylde, bleven populær,
 skal gribes af og virke paa Nationen,
 saa skal du see — til Suk og Sorg —
 for os og dog vel ej for os alene —
 at nu det synes, som den danske Scene,
 skjønndt den florerer som vel aldrig før
 ved Spilleets Sandhed, Harmoni og Grace,
 skjønndt den i Livets Ørken, sandig tør
 staar end som Kunstens smilende Oase,
 dog med Betydningen, den have bør
 for Folket, daglig meer og meer uddør;
 saa skal du see, at Melpomene
 angst for at blive haanlig excludert
 sig vise tør, kun eskortert
 af Salier og Korybanter,

at nervesvag, coquet og ofte manierert
 Thalia helst i Rim og Trimulanter*)
 udaander nu sin Hysteri;
 at med sin indenlandske Oppebørsel
 og stedse synkende Tilførsel
 fra London og Paris
 — vurderede minut- og alenvis
 af Directionen —
 nu Scenen slaar igjennem sig saavidt,
 at den ej spiller ligefrem Fallit.
 Thi det er sjældent Stykkerne, der gives,
 og Charactererne deri,
 ej Dialogen, Handlingen og Formen,
 Kort deres Indhold ej og dets Værdi,
 hvoraf det store Publicum henrives;
 det er især de glimrende Tableaux,
 det er Geniet,
 som sætter Højdepunktet af sin Roes
 i Hokuspokus med Maskineriet,
 Dekorationens nye Glands,
 og i Fornemlighed
 dens hyggelige Hjemlighed,
 den vellystlokkende Sylphide-Dands,
 det er til syvende og sidst Musiken,
 — hvorpaa de Færreste har lidt Forstand,
 men hvem kan ikke gi'e den fine Mand —
 hvorefter Massen den er slikken.

„Blandt de Stykker, han saaledes har ærgret sig over, var Overskous „Capriciosa“ vel nok det i literær Henseende tarveligste, og det blev da helt naturlig dette og dets grove Effekter, han travesterede i sin første Studenterfarce.

Komos, Soldets Gud, indgaar det Væddemaal med Venus, at denne skal faa Lov at friste Regensianeren Jens Grib med Elskov, Rang og Rigdom; det skal da vise sig, om Piben og Bogen, Sangen og Glasset beholder sit Herredømme over ham.

Jens Grib — filologisk Student — er Kontubernal med

*) Sigter udentvivl til Hertz' »Amors Genistreger«, »En Dag paa Øen Als« og andre lign. Stykker.

en flittig Theolog, Peer Mikkelsen; denne er nærmest Dydens Repræsentant, medens Grib, i hvem Ploug har givet sig selv, er det ustadige Letsinds. Han tørster af Længsel efter at styrte sig ud i den store Verden og Livets Lyst, men mangler Midlerne dertil, Penge og Kjærlighed. Han finder da paa Gulvet en Billet, der inviterer ham til en rig Baronesse; han iler til hende, hun forelsker sig, gifter sig med ham og faar ham adlet under Navn af Jean von Greifenberg, tilmed udnævnt til Kammerherre. Han maa nu ikke see andre Blade end „Adresseavisen“ og maa læse højt for sin Kone i Christiane Resens Husholdningsbog. Om Aftenen er der Selskab af fine Folk, men da Jens Grib under Konversationen faar Øjet op baade for Tomheden i den fornemme Verden og for den Raahed, der ligger bag den polerede Overflade, lister han bort fra Selskabet og hjem til Regensen.

Femte Akt viser os et Sold deroppe med det sædvanlige Tilbehør af Viser og Taler, baade vittige og Vrovletaler; Kammeraterne diskuterer i den dengang saa gængse hegelske Jargon — en Scene, der er Prototyp for de udmærkede Generalforsamlings- og Soldescener i Hostrups Komedier. Jens Grib kommer nu ind og modtages med Jubel; han fortæller dem sit mærkelige Eventyr, som de ikke vil tro, før en Karl fra Baronessen kommer med Hilsen, at han endelig maa komme tilbage til hende. Da bryder han overtvært og erklærer, at han har sin Livsrod blandt Brødrene, der vil han blive. Stykket ender saa med en Apotheose: Komos viser sig i Skyerne og priser ham som den trofaste Svend, der ikke vil forlade sine Kammerater: „Dig skal jeg altid huld og naadig være. Gør dig nu færdig flink til Attestats; men om et knebent Haud du fanger hist, hos mig er dit Laudabilis dig vist.“

Som man ser, er Stykkets Plan ganske raat tilhugget efter Forbilledet; det morsomme i det ligger i Bilfigurerne, — blandt hvilke f. E. en prosaisk Præst ude fra Landet, der er kommet til Staden for at sælge sin Byg og købe Patentgødning for Pengene, — og i Dialogen, der indeholder mange morsomme Ting. Enkelte af disse er vel lovlig drastiske — „den første, vildeste og raæste af mine Studenterkomedier“

kaldte Ploug selv mange Aar efter Stykket i et Brev til sin Svigermoder — men det var jo kun bestemt til at spilles iblandt Kammerater. Medens mulig Christen Krarup skjuler sig bag Peer Mikkelsen, er det sikkert, at i Jens Grib har Ploug tegnet sig selv, og enkelte Selvbekendelser titter da ogsaa ud af denne Figurs Repliker. Paa Baronessens Forespørgsel om hans Alder, svarer han: „25 Aar, Deres Naade, men jeg slider paa mit 10ende Studenteraar“; og om hans Studium, Filologien, og hans Lede derved, falder der stærke Ord. Paa hendes Bemærkning, at hun intet kender dertil, svarer han: „Nej, det tror jeg saamæn gjerne, og tak De Gud derfor. Den bestaar i Latin og Græsk, Gloser og Aars-tal, Læsemaader og Notitser, vindtørre Literaturhistorier og mugne Kommentarer.“

Men ved Siden af saadanne Smaatræk med mere personlig Adresse, røber Figuren i det hele sin Nedstamning fra Romantikens geniale Døgenigt, her optrædende i ganske borgerlig Dragt, om man vil, i Slaabrok. Han præsenterer sig med følgende Repliker:

Jens Grib (kommer ind med en Pibe i Munden):

Nej da, du Tværdriver! Er du nu falden hen i Bøgerne igjen?

Peer Mikkelsen: Naa, naa, hvad er der paa færde?

Jens Grib: Ih! det er mig, det ustadige Princip i din flittige Ensformighed, den lystige Sjæl til dit alvorlige Legem, din Alter-ego og din Antipode paa een Gang, kort sagt din ufor-lignelige Contubernal, som nu har Lyst til at snakke med dig, thi vi har jo næppe seet hinanden idag, og du har mod Sæd-vane havt den mest velsignede Ro lige fra imorges; luk nu den Bog i!

Peer Mikkelsen: Hvad kan du da have at fortælle? og hvor har du været henne, siden du er saa betydeligt oppe? det er dog vel tidligt paa Dagen til, at du kan være fuld!

Jens Grib: Fuld? jeg er aldrig fuld uden af Vittigheder.

Peer Mikkelsen: Blandt hvilke der dog indløber en og anden Flause.

Jens Grib: Ja vist, men det sker blot, for at Kontrasten skal forhøje hines Glands hvad jeg har, er 4de Grad af Kommunitetet og idetmindste en heel Peloton af Rykkere, 6¹/₂ Skilling i Lommen og en Bog Papir af ubetalte Regninger i min Pult. Hos mine Patroner staar mit Thermometer paa Fryse-

punktet, hos mine Kreditorer staar mit Barometer paa slet Vejr-
ligt. Jeg synes, ved Gud, det er paa Tiden, jeg gør et rigt og
fornemt Parti . . . jeg er jo dog et Individ, som befinder sig
i en temmelig bedrøvelig Stilling; jeg har den bedste Indsigt i
at sulte, og den bedste Udsigt til at informere — eller om-
vendt.

Til dette noget grove Sidestykke til den krøllede Frits
svarer Landsbypræsten som en Paralel til Huslæreren Jens
Hansen i Poul Møllers Novelle — selvfølgelig med fornøden
Reduktion af Figurernes Dimensioner. Disse Typer maa
ligefrem have ligget i Luften, thi Ploug kan umulig have
kendt Novellen, der først udkom i Sommeren 1843.

Jens Gribfiguren optræder ligeledes i Plougs næste Komædie,
hvis fulde Titel lyder: „*Kontubernalerne*“ eller *Livets Dialektik*,
Atellan i 5 Akter med Couplets og Chor af Poul Rytter,
Musiken arrangeret og komponeret af den samme Drejer,“
og som har Mottoet: *Persicos odi puer apparatus*. I dette
Stykke har Jens Grib ikke længere Regensen — det er her
den ofte citerede Yttring falder, at han forlod den „med
en Oprørers Signalement“ — men boer sammen med sin
tidligere Kontubernal, Peer Mikkelsen, hos en rig Mel-
handler, Søren Vorbasse, hvis smukke Datter, Sofie, de
begge lønlig elsker. Grib er i det hele den samme flotte
og gemytlige Fyr som i det tidligere Stykke, men han har
dog gjort enkelte Livserfaringer — tildels bittre, og hans
politiske Anskuelse er nu, som Følge af, at han „er kom-
men til dem ad Empiriens og ikke ad Spekulationens Vej,
mere trefarvede end trekantede“. Ligesom Grib i det forrige
Stykke er han i Bunden brav og god, og træder straks
resolut tilbage, da han opdager, at hans hemmelig tilbedte
ogsaa elskes af den mere solide og dygtige Peer Mikkelsen.
Som den rige Arving, hun er, efterstræbes Melhandlerens
Datter af en gammel Udhaler, Sekretær Snabel, hvis Slet-
hed Jens Grib i Stykkets sidste Scene — et Gilde paa
Kontubernalens Værelse — blotter ved at indføre en ulykke-
lig, fordrukken Stymper, hvis Kone Snabel tidligere har
forført.

Paa lignende Maade som „den forvandlede Regensianer“
har givet Hostrup den første Idee til „Spurven i Trane-

dans“ — Scenen med Jens Grib i det fine Selskab har nogen Lighed med Peter Ravns Optræden i en lignende Situation — har „Kontubernalerne“ været Forbilledet for „Gjenboerne“, hvis sidste Akt navnlig frembyder megen Lighed med det plougske Stykkes. I æstetisk Henseende rager vel det yngre Stykke højt op over det ældre. Medens Hostrup fint og sindrigt forstaar at benytte det af ham indførte overnaturlige Element, Lykkens Galosker, paa en saadan Maade, at von Buddinges Nederlag i sidste Akt fuldt tilfredsstillende den poetiske Retfærdighed, idet nærmest den Forestilling fremkaldes hos Tilskueren, at det er Lieutenantens egen onde Samvittighed, der fælder ham, foregaar Løsningen i Plougs Komædie paa den meget simple, men unægtelig noget naive Maade, at Jens Grib for en Daler køber det sølle Vidne paa Snabels Nederdrægtighed til at aflægge sin Forklaring i Nærværelse af Slynglens tilkommende Svigerfader. Derimod har Plougs Stykke en meget kvik Dialog, og som det Stykke Tendenspoesi, det er, har det langt flere politiske Hentydninger og Udfald end Hostrups, selv naar man tager dette i dets ældste Skikkelse. I „Kontubernalerne“ findes saaledes en revyagtig Scene, hvori Jens Grib paa sit Værelse hemsøges af forskellige besværlige Besøgende, gennem hvis Repliker Forfatteren satiriserer over Tidens aandelige Udskejelser. Der er bl. a. en gudelig baptistisk Skomager, der stikker af med Jenses Støvler, en Student, der præker hegelsk, og endelig en Grundtvigianer i Barfods Lignelse. Det er denne, der paa Jens Grib's Spørgsmaal, om det er Holger Danske selv, han har den Ære at tale med, svarer: „Nej, men jeg er hans Trompeter.“ Det er ogsaa i dette Stykke, at den Monolog findes, hvori Jens Grib lader alle Samtidens Digtere passere Revu for sig med et Par satiriske Hib til hver. *)

Den tredie Komædie, „Sylvesternat“, er fra Vinteren 1841. Her er det Heibergs „Syvsoverdag“, der maa holde for, et Stykke, som Ploug ikke kunde lide. Handlingen er bygget over det traditionelle Lystpilmotiv: en brav, men noget

*) Se *Otto Borchsenius* »Fra Fyrrenerne«, 1ste Bind, pag. 221—226.

letsindig Yngling elsker Datteren af en ældre bornert Mand, der har lovet hende til en fornem Slynge. Den ulykkelige Elsker understøttes af en Galgenfugl af en Ven, — Jens Grib, der spiller den gamle paa Næsen og forhjælper de Elskende til det manglende Samtykke. I Sylvesternattens Midnatstime viser Philistrenes Skytshelgen, Sancho Pansa, sig for ham og fremmaner en Række holbergske Figurer (Jeronimus, Leonore, Leander, Henrik, Pernille, Don Ranudo, Jean de France, Peer Degn og Geert Westphaler.) Jens Grib, der selv optræder i Drømmen — naturligvis som Henrik — faar derved Ideen til Knudens Løsning, idet han opdager, at de holbergske Masker nøjagtig dækker de Personers Karakterer, som han i sin Intrigue skal tumle med.*)

Jens Gribfiguren har i dette Stykke undergaaet en lille Forandring, udstyret som han er med noget større Snildhed og Adræthed, men behandles iøvrig af Forfatteren med vanlig Selvironi:

Han, som slumrer hist i Sengen,
er en Daare som vi andre;
af hans lunefulde Letsind
af hans hensynsløse Skjemt
Livets Alvor tidt fornægtes,
skjøndt den stundom og paa Bunden
slumrer af hans kaade Løjer.
Da han selv fik Borgerret
i det Latterliges Rige
kan han ikke herske over
Daarerne, han ser omkring sig,
men han taber oftest Nøglen
til Intriguen, som han selv
smedder for at skuffe hine.

Som i den holbergske Komedie Doktor Bombastus' Paryk falder af Henrik, saa at han staar der i sit Liberi, saaledes ender ogsaa Stykket her med, at Jens Grib bliver til Aal; den lille Sypige (i Pernilles Lignelse) som han er Kjæreste med, snyder ham og gifter sig lige for Næsen af ham med en

*) Ved Opførelsen spillede det holbergske Galleri simpelthen af vedkommende Person fra Stykket, blot i gammel Dragt.

Spidsborger; men han tager dette Hjertestød med sin sædvanlige Galgenhumor, idet han paa en yderst drastisk Maade forsikrer Publikum om, at han nu faar se at bevare sin mandlige Uskyldighed til næste Komedie.

Dette Stykke er som de to foregaaende gjort med en let Haand og nedskrevet i forbavsende kort Tid. „Jeg har travlt i disse Dage . . . jeg sidder nemlig midt i min Komedie, eller desværre endnu ikke i Midten af den, thi jeg skal først iaften begynde paa 2den Akt, og den skal gaa paa Søndag otte Dage,“ skriver han til Emil Langhoff den 3die Februar 1841. Denne Dag var en Onsdag. Naar man nu betænker, at Rollerne skulde udskrives og læres og Stykket derefter indstuderes og prøves, kan man vel antage, at det er gjort færdigt paa tre eller fire Dage. Men er det saaledes forfattet og nedskrevet i den mest lynende Fart, saa har det ogsaa — maaske netop derved — faaet en Friskhed, som Plougs andre Stykker ikke har i saa fuldt Maal, og det er vel i det hele taget det bedste af dem. Det tager mere bestemt politisk Sigte end de to tidligere Atellaner, og Satiren over Datidens Presseforhold i dets sidste Akt har virkelig været et Indlæg i den politiske Kamp fra liberal Side. Der er da heller ingen Tvivl om, at det er „Sylvesternat“, der mere end noget andet har henledet Opmærksomheden paa Ploug som den, der i et kritisk Øjeblik kunde overtage Ledelsen af vort første Oppositionsblad.

Men deres egentlige Betydning fik Plougs Studenterkomedier ved at være Forarbejder for *Hostrups* Lystspildigtning.*) Det er alt nævnt, at Jens Grib i det fornemme Selskab i „den forvandlede Regensianer“ er Forbilledet for Peter Ravn i Konsul Varbjergs Saloner, og at „Kontubernalerne“ paa mange Maader gaar igjen i „Gjenboerne“. Det er ufornødent at paapege de yngre Stykkers mange Fortrin for de ældre; her skal væsentlig kun paapeges den, at hine er langt rigere end disse paa *Sange*. Hostrup var musikalsk, og han har med sjælden Ynde forstaaet at kaste et Poesiens Skær over sine overgivne Komedier ved at gøre

*) Det er saaledes ikke ganske rigtigt, naar G. Brandes i sin Afhandling om »Gjenboerne« siger, at Hostrup »aldrig har havt noget Forbillede mellem Naturen og sig.«

dem til Vaudevillekomedier. Ingen af vore Vaudeville-digtere — Heiberg ikke undtagen — har forstaaet den Kunst at føje Toner og Ord sammen saa smukt som Hostrup. Medens de plougske Komedier gennemgaaende kun har faa Sange,*) væver Hostrup stadig Enkeltsange og Korsange ind i sine til Forhøjelse af Stemningen.

I sine første dramatiske Forsøg optog Hostrup Jens Grib-figuren omtrent som Ploug havde skabt den; han beholdt endog Navnet; først i „Gjenboerne“ lader han dette falde og præsenterer sin *Klint*. Som Jens Grib var Ploug selv, saaledes er Klint Hostrup, Hostrup i hans fejre Ungdom og med hans straalende Lune. Figuren møder os igen i „en Spurv i Tranedands“, men modificeret med nogle af Plougs Træk. Denne Klint — paa Personlisten udtrykkelig betegnet som *Kandidat* — er adskillige Aar ældre end sin Navne i „Gjenboerne“. Han er dertil tegnet som *Studenterfører*, hvad Hostrup aldrig var og aldrig vilde være. Endnu ved Grundtvigs Hundredaarfest 1883 hørte jeg ham protestere mod denne Betegnelse. Det er ikke umuligt, at Plougs Optræden som Leder af den første nordiske Højtid 13. Januar 1845 — en Optræden, der særlig har tiltalt Hostrup,**) kan have givet ham Impulsen til i sin 2den større Studenterkomedie at sammensmelte de to Typer.

Af alle elskværdige Galninge i vor Literatur er vel Klintfiguren den smukkeste. Medens Plougs Jens Grib er skildret med megen Selvironi som et evnerigt Menneske, der flottes med sin Tid og med sine Kræfter, staar Klint med et Idealitetens Skær om sig. Man faar Indtrykket af, at det glade Studenterliv for ham er en aandelig Hygiejne, under hvilken han vil bevare sit indre Menneske rent og friskt, og man tvivler ikke om, at naar han i sine ældre Aar gaar ud som Præst, vil hans Forkyndelse blive sanddru, varm og livfuld. Men hermed har Figuren ogsaa udspillet sin Rolle; Wengels Plattenslager og Richardts Jens

*) De to sidste, »et Besøg« og »Hr. Sørensen paa Eventyr«, har langt flere Sangnumre, men de ligger paa denne Side den hostrupske Vaudevillekomedie.

**) se Breve fra Hostrup pag. 56.

Top i „Deklarationen“ er tarvelige Efterligninger, og dermed er vi naaede ned til 1864, hvorefter Typen definitivt forsvinder fra Skuepladsen.

Samtidig med at Ploug gennem sine Viser og Komedier erobrede sig en Plads i Studenternes Bevidsthed som deres særlige Digter, rykkede han op til at blive deres *Fører*. Det er alt nævnt, hvorledes han tidlig i sin Regenstid blev Formand for Gaardens Læseforening, og allerede i 1837 ser vi ham som Anfører for en Bataillon Studenter give Møde i Roskilde ved Johannes Hages Begravelse. Den literære Fejde, der opstod ved Lukningen af Regensens Læseforening, lededes næsten udelukkende af ham, der i „Kjøbenhavns-posten“ brød en Landse med Viceprovsten, Fabricius, en Mand, som ellers var en populær Figur blandt Studenterne.*) Ogsaa i Forhandlingerne om Stiftelsen af „Studentersamfundet“ deltog han, og i Madvigs lille Skrift derom langes der tydelig nok ud efter Ploug i den Yttring, „at ikke saa sjelden en Student, naar hans Stipendietid er udløben, uden at Examen er rykket saa nær, som den burde, i sine Betragtninger over denne Sags Ubehagelighed glemmer, at deri ogsaa ligger et uopfyldt Tilsagn. Maaskee burde ogsaa En og Anden ved denne Mindelse have følt sig noget genert i sin Tale om akademiske Forhold.“**) At disse Yttringer udelukkende sigter til Ploug, fremgaar deraf, at denne var den absolut eneste af Studentersamfundets Stiftere, der ikke havde nogen Embedseksamen, men ligesaa sikkert er det, at Ploug ikke havde fortjent denne Spydighed, da han aldrig havde begært at føre det store Ord om egentlig akademiske Anliggender. Som Stifter og Formand for Akademikum kunde han anstændigvis ikke forbigaaes ved Studentersamfundets Grundlæggelse, og at han havde handlet fortjenstfuldt ved at stifte Akademikum, bekræfter Madvig

*) Se nærmere herom H. C. A. Lund: Studenteforeningens Historie 1. Bind pag. 469 flg.

**) J. N. Madvig: Nogle Bemærkninger om Studenteranliggender, Kbhvn. 1840 pag. 14.

selv i samme Flyveskrift, idet han erkender, at den gamle Studenterforening var bleven baade for gammel, for elegant og for dyr for de unge Provinsstudenter. *)

For disse blev Akademikum et Hjem, og et godt Hjem. Forholdene var yderst tarvelige. Spørgsmaalene, om man har Raad til at anskaffe 6 Stole eller en tyrkisk Sofa, er i det første Aar nærved at sætte Foreningen paa den anden Ende, og i de halvfjerde Aar, den bestaar, flyttes der stadig eller tales om at flytte. Man skulde jo bo i det latinske Kvarter; men de fleste Lejligheder i dette gav ikke tilstrækkeligt Lys til en Forening, hvis Formaal var Læsning, og hertil kom, at en saadan Klub med Aftenmøder, Hurraraab og lign. just ikke hørte til de Lejere, Værter i jævne borgerlige Huse mest yndede. Fra Kannikestræde gik det til Kulturvet og derfra til Vimmelskaftet. Men disse indknebnede Forhold lod man sig dog ikke gaa paa af, thi de fleste Medlemmer var fattige unge Mennesker, der ikke ejede andet end deres Ungdom, deres Humør og deres Gæld. Mestendels var det Jyder og af Jyderne atter de theologiske Studenter, der fyldte paa Medlemslisten, ja Theologerne var endog i den Grad i Overtal, at Ploug som Formand overfor Orla Lehmann som Revisor maatte hævde Bestyrelsens Beføjelse til at anvende en større Del af Foreningens Midler til Anskaffelsen af theologiske Tidsskrifter. Af saadanne viser Akademikums endnu bevarede Protokoller et Antal af sex mod fem og tyve andre Tidsskrifter. Gennemgaaende, tør man sige, var det de flinkeste Studenter, der søgte til Akademikum, og i Protokollerne finder man nævnt mange, der senere har erhvervet sig et godt Navn i vort Fædreland. Der var Folk som Salomon Drejer og Hostrup, Chr. Molbech og Hans Brøchner, Frederik Barfod og Peter Rørdam, Hother Hage og Emil Fenger, Adolph Steen og Christian Brix, Gammeltoft og Mørk Hansen, N. G. Blædel, Emil Langhoff, Filologerne Tregder og Hummel, Rasmus Nielsen og Peter Kierkegaard og endelig Spektakelmageren J. Levin, den bekendte Sprogmand, der sammen med Frederik Barfod og Kristian Mantzius blev det urolige Ele-

*) *ibid.* pag. 29.

ment paa Generalforsamlingerne. Orla Lehmann, der kort i Forvejen havde været ledende Senior i Studenterforeningen, hørte af den Grund ikke til de stadige Gjæster i Akademikum, men han hentedes derved, naar man havde Brug for en Dirigent med Myndighed; saaledes ledede han den konstituerende Generalforsamling med dens omfattende Forhandlinger. Ogsaa forskellige Universitetsprofessorer optoges, saaledes f. E. den meget konservative Sibbern.

Som man ser, er det ikke faa af vore offentlige Mænd fra Tiden efter 1848, der har færdedes deres Ungdomsaar i Akademikum. Af de ovennævnte 20 Medlemmer have saaledes to, Fenger og Kierkegaard, været Ministre, og Brøchner, Fenger, Hother Hage, Steen, Brix og Barfod (foruden Ploug selv) Rigsdagsmænd, hvorhos baade Hostrup, Mørk Hansen og Gammeltoft have taget Del i de politiske Rørelser. Livet deroppe var da ogsaa i end højere Grad end i Studenterforeningen en *parlamentarisk* Forskole. Der diskuteredes overmaade meget — mulig formeget —, undertiden er Referaterne lidt trættende at læse med alle de Spidsfindigheder, de bringer — og Møderne bevægede sig i strængt parlamentariske Former.*) Derimod var den finansielle Styrelse mindre fuldkommen; Ploug naaede aldrig frem til at afvinde økonomiske Detailler synderlig Interesse. Men iøvrigt er det væsentlig ham, der sørger for de fleste praktiske Ting; han ser paa Lejligheder, forhandler med Værter, køber Møbler og Kakkellovnsskærme, arrangerer Fester og alt saadant. Under alt dette voksede hans Myndighed, og han var under hele Akademikums Tilværelse Foreningens ubetinget mest betydende Medlem. Hans Position mindede, hvis det er tilladt at hente et Billede fra meget større Forhold, om Lord Palmerstons Stilling i Parlamentet i Halvtredserne. Han var i Bestyrelsen en myndig og selvraadig Kollega, agtet, men frygtet af sine Embedsbrødre, men han var værre at tumle, naar han var udenfor end naar han

*) Disse bleve tagne med en undertiden lidt komisk Højtidelighed. En Dirigent lod saaledes engang en hel Afstemning gaa om, fordi nogle Medlemmer, der havde stemt paa cand. theol. Mathias Wad (den senere Præst i Korsør) som Repræsentant, paa Stemmesedlen kun havde skrevet »Wad« uden Tilføjelse af Forbogstav eller Titel.

var indenfor Regeringen, og paa Generalforsamlingerne var han en uovervindelig Modstander, der kunde kommandere Majoriteten og faa den til omtrent, hvad det skulde være. I Juli 1840, medens Tregder var Formand, forhandles saaledes paa en ekstraordinær Generalforsamling om Karrikaturforeningens Ret til at ophænge Karrikaturer i Lokalet, en Ret, der var til Forargelse navnlig for Emil Fenger og andre mere konservativt anlagte Medlemmer. Tregder, der i den Sag havde Ploug til sin Modstander, begyndte da sit Foredrag med saamange Skrabud for denne, at Ploug, da han skulde have Ordet, næsten ikke kunde være bekendt at opponere mod ham. I Realiteten hævdede Ploug mod Fenger, at vel skulde der herske god Orden og Sømmelighed i Foreningen, men at de Unges Lyst til at satirisere over Autoriteter o. a. ikke burde hæmmes.

Allerede et halvt Aar efter Foreningens Stiftelse gik Ploug af som Formand, hvad der vistnok stod i Forbindelse med, at han paa den Tid søgte en Adjunktplads i Sorø, som han imidlertid ikke fik, skjøndt han var anbefalet af Akademiets Direktør, Waage.*) Formentlig har Madvig modsat sig, at den blev givet en Mand uden Eksamen. Da han foretog dette fortvivlede Skridt og virkelig besluttede sig til at begrave sig i en lille Provinsby, har han sikkert været trykket af den haardeste Nød, eller mulig end mere af Moderens. Hun havde i Foraaret 1839 søgt Universitetsdirektionen om en Pengehjælp, men faaet Afslag; Trangen i hendes Hjem var stor, og den har pint Carl meget, ham, som efter sin Sygdom med Nød og næppe klarede sig selv. Trods Spar-sømmelighed og Nøjsomhed havde han svært ved at om-gaaes Penge. Det var altid paa Falderebet med ham paa dette Omraade; havde han noget, laante han gerne en Kammerat det meste, og endnu i 1841, kort før han bliver „Fædrelandet“s Redaktør, er han saa reduceret, at han sættes i den pinligste Forlegenhed, fordi han ikke faar et

*) Efter en Tradition, der er bevaret i den Waageske Slægt, gik hans Anbefaling ud paa, at han af Ansøgerne helst vilde have Ploug, fordi dennes Ansøgning var den, der var skreven *paa det bedste Dansk*. Heri har Waage antagelig ikke havt Uret.

lille Beløb af 6 Rdl. og nogle Skilling, han har laant en Ven.*) Det synes dog, som om han paa dette Tidspunkt — Vinteren 1839-40 — er bleven hjulpen af en ældre Velgjører; man tager næppe fejl, naar man gjætter paa den ædle Joachim Frederik Schouw.

Han gik saaledes fra sin Formandsplads i Akademikum og tog sit Sæde nede i Salen som leader of the house, en Stilling, han yderligere befæstede fra den Dag, da han indtraadte i „Fædrelandet“s Redaktion og blev praktisk Politiker. Senere indtraadte han paany som Formand et Aars-tid, hvorefter han afløstes af Gammeltoft — den senere Borgmester — der saaledes var Foreningens officielle Chef under Upsalamødet 1843 og under den afgørende Udsoningsforhandling med den ældre Studenterforening, i hvilke Forhandlinger Ploug ikke desmindre var Sjælen.

„Soldebrødre“ var den Titel, Plougs Venner fra Akademikum oftest gav sig i de senere Aar; Breve til ham fra hæderlige, velansete Præster paa Landet ender ofte med Underskriften „Din gamle Soldebroder N. N.“ Dette maa dog ikke forstaas, som om Livet i Akademikum var noget Svireliv. „Det var et friskt og muntert Liv, der førtes, men ikke et Liv, jeg behøver at se tilbage paa med Anger, thi det var ikke et udsvævende Liv,“ sagde saaledes den paa-lidelige og hæderlige Hans Sveistrup i en Tale paa sin 70-aarige Fødselsdag. Dette er ganske rigtigt; Livet i Akademikum var i Retning af materielle Nydelser ret spartansk, og Drukkenskab kendte de sindige jyske Theologer deroppe ikke noget til.***) Men det var et Ungdomsliv, rigt paa aandelige Nydelser. Lad der end tidtnok være lidt komisk-alsvorigt ved Debatterne om en eller anden Lovparagraf, om Skakspillets Tilladelighed eller lign., saa udvikledes dog baade Tænkeevner og Talegaver ved Diskussionsmøderne i Foreningen, og der raadede ikke liden Vittighed i den

*) Studenterkomedierne gav intet, da de blev opført i veldædigt Ojemed. Han klager i et Brev over, at de tvertimod volder ham Udgifter, f. E. til Sold. Lidt Solderi hører jo engang med til Prøverne paa en Studenterkomedie.

**) Da en enkelt dansk Student blev beruset paa Studentermødet i Upsala, havde Ploug Møje med at forhindre, at Kammeraterne i deres Vrede over, at han gjorde dem Skam, faldt over ham og bankede ham.

Kreds, der færdedes i Akademikum. Efter Udsoningen med den gamle Forening af 1820, bliver det da ogsaa væsentlig Akademikums Folk, der gaar over til at blive de ledende Mænd i den fornygede Studenterforening. Gammeltoft blev saaledes en Tid ledende Senior, og i hans Seniorat overtog Ploug Stillingen som Bogsenior, den eneste officielle Stilling, han har havt i Studenterforeningen.

Efter at være afgaaet som Senior (1846) kom Ploug ikke oftere til at deltage i Bestyrelsen af nogen Studenterforening, og Studenterlivet glider hermed fra den plougske over i den hostrupske Periode. Plougs Forhold til Studenterne hørte dog ikke op dermed; tværtimod blev det en Aarrække næsten inderligere end før, skjøndt han færdedes mindre iblandt dem. Han hørte fra nu af til Foreningens „Notabler“, den Kreds af Mænd, man sendte Bud efter, naar en eller anden Bevægelse gik gennem Studenterverdenen, og han indtog i denne Egenskab en uofficiel Førerstilling med en næsten almægtig Indflydelse. Paa Studentermøderne i Christiania og Upsala var han Togets selvskrevne Ordfører, ved Mødet i Kjøbenhavn 1862 tilmed Bestyrelsens Formand med et stort forberedende Arbejde, og til Studenternes Byggefond skaffede han mange Penge ind ved sine to Studenterkomedier, „et Besøg“ og „Hr. Sørensen paa Eventyr“.

Denne Periode — fra 1845 til 1863 — er dansk Studenterlivs gyldne Tid. Studenterne var nu blevne Nationens Kælebørn og blev det ikke mindre, efterhaanden som *Sangforeningen* fik Studenter sangen kultiveret. Efter 1848, da den nationalliberale Politik kom til Roret og kaldte nogle af den akademiske Verdens betydeligste Kræfter, Monrad, Lehmann, Madvig og Clausen til Sæde i Kongens Raad, steg denne Yndest end mere, og Studenterstandens Selvfølelse voksede selvfølgelig ved, at under de nye Forhold *Embedsstanden* spillede en saa overordentlig stor politisk Rolle. Helt naturlig blev derved de, der forberedte sig til at blive Medlemmer af denne Stand, vigtigere Personer, end de ellers vilde have været. Denne Selvfølelse klinger stærkt igennem i Plougs Vise „Studenten ejer lidt af Gods og Guld“ (fra 1848) særlig i Linierne:

En herlig Stand! I Mænd ved Statens Ror!
 En Fremtid Norden har, og den er vor.

Naar de unge Dimittender i disse Aar forlod Skolen, stod Studenterforeningen og Lørdagssoldene for dem med en egen magisk Nimbus, og spændte af Forventning, med bankende Hjerter tog de Plads blandt de ældre Kammerater og sad til Bords med Koryfæerne, der alt nu havde et Navn ude i Folket. Det samlende og dragende Element var den skandinaviske Tanke, en Tanke, der maatte fænge særlig i de Unge Hjerter og som kastede et vist romantisk Skær over deres Sammenkomster. For denne Romantik havde særlig Plougs Sange fra denne Periode et autentisk Udtryk, og den Virkning, de udøvede paa hans Samtid, beroede vist nok saameget derpaa som paa den fyndige Realisme i dem, som Eftertiden mere har sat Pris paa. Hvor maatte ikke et Vers som dette tænde den Unge i Luer:

Frisk kuler Nordvinden op over Norden,
 puster Spindelvævet og Gittrene ned:
 Kræfter, der slumrede, spire af Jorden,
 Slægten trækker Aande, til Gjerning bered.
 Hør, gennem Gravenes Fred gaar der Gny;
 Brynjer og Spydstager ryste de Døde,
 hilse i Drøm det Opstandelsens Gry,
 Sønnerne ile imøde.

Eller den smukke Sang fra Nordisk Højhed 1848:

Ungdommens Drøm,
 smilende Barn med den klingende Lyre!
 Naar vil du Treforken gribe og styre
 Tidernes Strøm?

Ungdommens Haab,
 blinkende Fakkell i Nætterne lange!
 Naar skal du Baunerne tænde og fange
 Gjerningens Daab?

Men ved Siden af Skandinavismen, der i de Tider altid hyldedes med højstemt Alvor i Sange som de nævnte og i Festtaler af H. N. Clausen, Martin Hammerich og Ploug,

dyrkedes andre Interesser, og da navnlig alt hvad der angik Danmarks Mellemværende med Tyskland, uden at dog denne Strid sætter saa stærke Spor i Foreningslivet som Skandinavismen. Dette maa ikke forundre. Den langvarige Notekrig mellem Diplomaterne og Detaillerne i det indviklede Spørgsmaal om Helstat eller Eiderstat kunde ikke paa samme Maade som Skandinavismen opfylde de Unge, der var for uerfarne eller for lidet kyndige til at have nogen dybere begrundet Mening derom. De var gennemgaaende eiderdanske, thi Bevarelsen af Eidergrænsen — „Nordens historiske Grænse“, som Kong Oscar den Første havde kaldt den — hang stærkt sammen med Skandinavismen, og denne Opfattelse var trængt igennem over hele Linien uden synderlige Nuancer; de enkelte, der stod paa et andet Standpunkt — som f. Eks. Sophus Schandorph — trak sig ind i deres Hule og deltog ikke i Studenterlivet. I vor indenrigske Politik gik det paa lignende Maade; man fulgte den nationalliberale Fane uden synderlig Kritik. „Der var et Fæstespørgsmaal,“ hørte Forfatteren engang Vilhelm Rode sige, „vi vidste ærlig talt ikke, hvad det drejede sig om; men vi var ganske paa det rene med, at det burde løses.“ Saaledes er det vist gaaet med ikke faa andre Samfundsspørgsmaal. Nej, hvad der ved Siden af Skandinavismen fængslede den Tids Studenter og drog dem til Foreningen, var selve Kammeratlivet med den frie Udfoldelse af *Studenterlunet*, der, efter at Hostrup havde givet det dets klassiske Udtryk i sine Studenterkomedier, stod i sin fuldeste Flor bag de gamle tilrøgede Vægge i Boldhusgade. Naar der om Bordet deroppe samledes Folk som Hostrup og Mantzius, Guldberg og Zinck, Wengel og Voltelen, Vilhelm Rode, Richardt og Heise, Helms og Knud Valløe, saa udfoldede under det hyggelige Samvær dette Lune sig i hele sin Glans, og de Unge fik deres Lattermuskler rørte, saa de kunde have godt af det længe.

Mulig, at det undertiden gik noget ud over Studierne. Der blev ved Poul Møllers Hundredaars Mindefest i Studenterforeningen anstillet en Sammenligning mellem den Poul Møllerske Student og den Hostrupske, og det blev om

den sidste sagt, at han manglede *Støvet*, det ædle Støv, det, som kommer af Omgang med Bøger. Ikke helt med Urette. Der var navnlig i Halvtredserne nogle Aar i Foreningens Liv, hvor man i enkelte af dens Kredse — særlig den Liebenbergske — lovlige meget ringeagtede det jævne Flidsarbejde, og næsten var tilbøjelig til at anse den Student som fortabt i Filisteri, der hurtigt tog sin Embeds-eksamen, og denne Modeopfattelse har vel krævet sine Offre. Men ved Siden heraf skal det mindes, at Foreningslivet i denne Periode overtog „Akademikum“s gamle Mission, at opdrage Mænd til at deltage i det offentlige Liv, og der kan nævnes ikke faa, der senere er kommet til at indtage en fremragende Plads i dette, som har faaet deres Øvelse i at optræde ved at være Ledere i Foreningen. Her skal kun nævnes Mænd som Brock, Liebe, H. N. Hansen, Goos, Ricard, V. Schousboe og Johannes Forchhammer.

Ved Lørdagssoldene og ved Fester serveredes der Punch for Studenterne, og det kunde dengang som nu hænde, at enkelte fik formeget af den. Saalænge som Ploug selv tog Del i Studenterlivet, gjorde han dog, hvad han formaaede, for at holde Lystigheden og Drikkeriet indenfor rimelige Grænser. Han holdt saaledes som Dirigent fast ved at „hæve Soldet“ paa Slaget Tolv, en Regel, det kneb for ham at faa indført, da det altid er vanskeligt at holde op, naar Legen gaar allerbedst, og enkelte af de Lystigste, f. E. Kristian Mantzius, strittede imod med Hænder og Fødder. Men Ploug var striks og fik sin Krig ført igennem trods alle Indsigelser og Mantzius' forbitrede Raab: „Du er da ogsaa den værste *Tyran*, jeg kender.“ Det var den første Gang, dette Epitheton blev hæftet paa Ploug — det skulde skulde ikke blive den sidste.

Det kan ogsaa noteres, at Ploug, der i 1845 leverede en god Slutningssang til Studentergilderne „Saa er nu denne Aften gaa't“ — en Sang, der den Dag i Dag benyttes i Studenterforeningen — alt i Fyrrerne fik afskaffet at indlede Soldene med Chr. Winthers „Her under Nathimlens rolige Skygge“, idet han generedes af det stortalende i Omkvædet „Herrer vi ere i Aandernes Rige, vi er den

Stamme, som evigt skal staa.“ Det er derfor noget ubilligt, naar han i Halvfjerdsene og Firserne Gang efter Gang i Venstrebladene er bleven udlagt som Forfatter til denne Sang*) og i det hele taget som en Repræsentant for Studenterhovmodet. De foran citerede Linier af Sangen „Studenten ejer lidt af Gods og Guld“ er vistnok de eneste hos ham, der kan anføres som Symptom paa, at han har næret en saadan Følelse.

Blandt Studenterne stod Plougs Anseelse og Indflydelse paa sit Højdepunkt i Aarene fra 1854, da hans femogtyveaars Studenterjubilæum blev fejret med en smuk Fest, og ned til 1870, da han som Præsident ved Foreningens Halvhundredaarsfest paa Bellevue den 15. Juli under stormende Jubel oplæste Telegrammet om den franske Krigserklæring mod Preussen. Som et Slags ydre Stadfæstelse paa dette Venneforhold hædredes han i 1862 med en Ud nævnelse til Æresmedlem af *Studentersangforeningen*, den Kreds indenfor Studenternes Rækker, hvor han havde sine mest svorne Tilhængere.**)

*) Endnu i et i 1900 udkommet Skrift. »Kristus og de Studerende« af Sognepræst C. Skovgaard-Petersen gøres disse pralende Ord til et Motto for den ploug-hostrupske Student. Det paagældende Skrift indeholder adskillige gode og velmente Formaninger til Studenterne, som disse ingen Skade kunne have af at lægge sig paa Hjerte; men det Afsnit, Forfatteren benævner »Studentertyper«, indeholder en Skildring af den ploug-hostrupske Studentertype, der ikke hviler paa Selvsyn og er uden alt historisk Værd. Særlig har Forfatteren Uret i, som sket, at antyde, at den Begejstring for Norden og andre politiske Idealer, der særtegner denne Periode, var et Resultat af Punchen.

**) Ifølge en Vedtægt i Studentersangforeningen, der iøvrig ikke er fæstnet paa Papiret i dens Love, kan der i den kun være eet Æresmedlem. Plougs Position som Studenternes Bedstemand blev derved endydermere markeret. Hverken J. P. E. Hartmann eller Christian Richardt, der dog havde saa store Fortjenester af Sangforeningen, har saaledes nogensinde været dens Æresmedlemmer.

Plougs Medlemsbrev, der er udstyret med Billeder af Steder, der er mindeværdige i Studenternes Annaler, og af Scener af hans Atellaner, findes gengivet i Axel Sørensens Festskrift ved Sangforeningens Jubilæum 1889.

KAPITEL V.

— Pennen blev Landse og Ordet et Sværd,
af funkende Tanker blev Rustningen flettet,
et Blad af Papir er det Skjold, som uplettet
for Samtidens Skranke nu Ridderen bær.

En Dag i Aaret 1831 var den da attenaarige Carl Ploug buden i Selskab hos Vennen Caspar Smiths Onkel, Højesteretsassessor, Konferensraad Møller. Talen faldt der paa den polske Opstand; netop i de Dage kæmpede Polakkerne den sidste haabløse Kamp for deres Frihed og Selvstændighed. En ung Mand, en af de yngste blandt Gæsterne, sprang da frem, bemægtigede sig Ordet og udbrød i en flammende Lovtale over det tapre Folk og dets heltemodige Kamp. Han var skøn at skue, som han stod der, henført af sit Emne, og hans Stemmes Klang havde noget sært berusende ved sig. Denne unge Mand var *Orla Lehmann*, hvis Fader, den gamle Etatsraad Martin Lehmann var en af Møllers bedste Venner. Alle Tilstedeværende blev betagne ved at høre dette spontane Udbrud af den unge Frihedsmænd, dette første Glimt af den Ild, der senere skulde tænde et Folk i Flamme; ingen dog mere end den beskedne jydsk Student, der straks fattede en lidenskabelig Kjærlighed til det sortlokkede Apollohovede og den dejlige Stemme.

Et underligt Vennepar. Orla Lehmann kom fra et rigt, højt dannet Hjem, var en tidlig modnet Yngling med mange, ogsaa kunstneriske Interesser, alsidig som faa, dertil elegant i hele sin ydre Optræden. Ved Siden af ham maa Ploug,

der dengang endnu var, som Barfod kaldte ham „saadan en lille Fyr“, have taget sig mærkelig ud med sin brede jydsk Blondhed, sine hjemmegjorte Klæder og sin mutte Tavshed. Hans Følelser for Lehmann, der stærkt nærmede sig Forelskelse — han saa op til ham, som David Copperfield saa op til Steerforth — forblev dog ikke uigengældte; Lehmann følte sig, i Kraft af Loven om Modsætningernes Tiltrækningskraft, tiltalt af Plougs Væsen, og de to blev Venner og Dusbrødre. Dette Venskab, der holdt usvækket til Lehmanns Død fyrrøgtve Aar senere, selv om det i Ministeriet Halls Dage undertiden knagede lidt i Fugerne, nærredes ved den fælles Interesse for Ideerne fra 1789, disse Ideer, der siden Julirevolutionens Dage atter var kommen i Kurs i hele den nordlige og østlige Del af Europa, hvor man hidtil havde levet under Trykket af den hellige Alliances Aand. I det danske Monarchi gik det dengang, som det var gaaet før: de Rørelser, der bragtes os med Søndenvinden, naaede Hertugdømmerne før Kongeriget, og først henimod Midten af Aartiet begynder Bevægelsen her at skyde nogen Fart, idet den skaber sig to Organer, A. P. Liunges „Københavnsposten“ og „Fædrelandet“. Det første af disse Blade var oprindeligt nærmest et literært Blad, tilmed ikke af første Klasse — man vil huske Heibergs mange Udfald mod „Kopisten“ — men fik stor Betydning i Aarene 1835 til 37, da Lehmann og Giødvad redigerede det og i dets Spalter gav Kjøbenhavns bredere Publikum Rudimenterne af en politisk Opdragelse; det andet Blad „Fædrelandet“, maa jeg dvæle noget nærmere ved.

Bladet eller rettere Tidsskriftet „Fædrelandet“ stiftedes 1834 af C. N. David og *Johannes Hage*. Nu, da Stænderanordningen var ført ud i Livet, trængtes der til et Organ for dem, der besad videregaaende politisk Interesse, og denne Trang søgte de to Mænd at afhjælpe. Det første Nummer udkom 14. September 1834 med David som Redaktør, men man fejler næppe ved alligevel at sætte Hage som Bladets egentlige Stifter. Han havde i længere Tid syslet med Tanken om et saadant Blad og alt i 1833 betroet sig til David, og denne, der boede i Kjøbenhavn, medens Hage levede i Roskilde (som Overlærer ved Cathedral-

skolen) udsendte da Indbydelsen paa egen Haand, hvad der næppe uden Grund krænkede Hage. Til Davids Undskyldning taler dog, at han har staaet i den Tro, at Hage, der dengang var dybt nedbøjet over sin unge Hustrus Død, havde opgivet Tanken; men der havde dog været Grund for ham til at spørge Vennen først. Officielt vedblev de at være gode Venner, og Samarbejdet ved Bladet, hvis Redaktion Hage senere selv overtog, gik altid meget godt; men en Brod blev dog nok tilbage i hans Sind, og det er ikke umuligt, at den Mistillid til Davids Karakter, der senere stadig var tilstede i den Kreds af de Nationalliberale, der færdedes i Puggaards og Alfred Hages Huse, stammede fra hans Adfærd ved denne Lejlighed. Under alle Omstændigheder var Johannes Hage sikkert langt den betydeligste af de to Stiftere og i det hele taget den egentlige Foregangsmand i vor politiske Vækkelses Historie.

Hans Livsskæbne er kendt fra Broderen Hothers smukke Levnedstegning af ham. Ypperlige Evner og en klar Aand boede hos ham i et sygeligt Legeme, hvad der alt fra Ungdommen fremkaldte det Tungsind, der i 1837 drev ham i en tidlig Død. Han, hvis lyse Hovede alt i Barndommen vakte Opmærksomhed og som med forbavsende Lethed tilegnede sig Kundskaber paa de forskelligste Omraader, filosofiske og theologiske som naturvidenskabelige, havde dog altid svært ved at tilfredsstille de Fordringer, han stillede til sig selv; der var sikkert et Misforhold tilstede mellem hans ædle, højtflyvende Ærgerrighed og de Kræfter, der var ham forundt. Hans Personlighed virkede derfor ofte frastødende paa fjernerestaaende; hans Tunge var skarp, hans Spot sviende og hans Domme haarde; men de, der bag denne Skal naaede ind til hans Væsens Kærne, satte ham højt og paaskønnede ikke mindre hans varme, stærke Følelse end hans Intelligens.

I vort politiske Livs Historie tilkommer der ham som sagt en Hædersplads som en af Lystænderne. Han laa inde med fortrinlige Forudsætninger for politisk Virksomhed, idet han, der fra Barndommen var sat til Bogen, ved Livsforholdenes Gang tidlig blev ført til alvorlig Syslen ogsaa med rent praktiske Erhvervsspørgsmaal. Hans Fader, den

gamle Kjøbmand Christoffer Hage i Stege, maatte faa Aar efter Pengekrisen opgive sit Bo, og den ældste, dengang atten-aarige Søn, lagde da resolut Bøgerne tilside for at træde hjælpende til ved at faa sluttet en Akkord med Kreditorerne. Hans Arbejde med disse Handelsaffærer vakte hans Interesse for hele det kommercielle Liv, en Interesse han vedblev at dyrke lige til sin Død, og det med saadan Alvor, at han midt i Tredverne en Tidlang kunde overtage Ledelsen af det store Puggaardske Handelshus i Kjøbenhavn. Medens det for den unge Student under Forhandlingerne med de drevne Provinskøbmænd sikkert har havt sin Betydning, at han stod paa et højere Dannelsesstrin end Modparten, og at hans Tænkning var skærpet gennem eksakte Studier, kom det ham paa den anden Side senere i det lærde Laug tilgode, at han saaledes ved Selvsyn havde lært Forretningslivet at kende, og det blev da hel naturlig hans Livsopgave at give vort i Æstetik og Filosofi opgaaede højere Bourgeoisi det første Skub hen imod politiske Interesser og Løsningen af Samfundsopgaver.

Allerede i sin Lærervirksomhed ved Roskilde Skole viste han sig som den, der sad inde med en mere moderne Opfattelse end Medlærerne. I Geografiundervisningen gjorde han saaledes paa egen Haand Ende paa den saakaldte „politiske Geografi“, der hidtil havde været eneraadende, og koncentrerede sin og Drengenes Interesse om den fysiske Geografi, den egentlige Jordbeskrivelse; aandløs Eksamineren i Byers Indbyggerantal, Provindsers Grændser og lign. afløstes i hans Timer af livfuld Fortælling om Klima, Natur og Folkeslag og oplysende Forklaring af Naturlivets Foreteelser. Paa lignende Maade bar han sig ad i Historietimerne: Den nu om Dage med Brask og Bram fastslaaede Doktrin, at Historieundervisningens Genstand ikke skal være Kongernes og Krigenes, men Kulturens og Folkenes Historie, har i al Stilhed været praktiseret i Roskilde Skole alt fra 1827, da Hage blev Adjunkt. Han var derfor en udmærket Lærer, ialfald for de flinkeste Dreng; var han ofte bitter og gnaven, saa tilgav de det gerne, fordi hans Timer var saa morsomme og interessante, og fordi han tog

sig saameget af dem udenfor Skolen ved at laane dem Bøger, spadsere Ture med dem o. a. m.

Hages politiske Interesse var af ældre Dato end 1830. I ham, der som voksen havde fulgt Grækernes Frihedskamp og Cannings Udenrigspolitik med Sympathi, gik Frihedsfølelsen dybere end til et blot Sværmeri for den trefarvede Fane paa en Barrikade. Hans kritiske Sands og hans tidlig aabnede Øje havde forlængst sagt ham, at vort daværende Regeringssystem havde overlevet sig selv, at det ikke gav de Folket iboende Kræfter Lejlighed til at røre og udfolde sig, og han ønskede derfor at virke som politisk Skribent „i reformatorisk, ikke i revolutionær Aand“, hvad han antog kunde gaa under den daværende Presselovgivning, ialfald naar man ikke spændte Buen for højt. Han blev da Journalist og som saadan noget meget betydeligt. Ganske vist vilde en moderne Københavner med K føle sig lidet tiltalt af hans Stil, der er mere pathetisk end vor Smag holder af det; og en saadan vilde mulig ogsaa finde hans Artikler — eller snarere Afhandlinger — altfor brede; men for sin Tid tilfredstillede Hage fuldstændig, og hans Publikum var maaske ikke saa ringe endda; det bestod mestendels af Stadens lærde Laug, Embedsstanden, nogle frisindede Officerer og Medlemmer af Handelsstanden.

De Emner, Johannes Hage følte sig særlig hendragen til, var de statsøkonomiske, idet han ikke indskrænkede sig til at behandle Handels- og Bankforhold, men ogsaa inddrog Landbruget under sin Interessessfære. Her som andensteds havde han et klart og sikkert Blik; det er saaledes ham, der først har gjort de Danske opmærksomme paa den Arbejdsmark, der laa for os i Sydsverrig, hvis Landbrug stod langt tilbage for vort. Denne Tanke kom hans yngre Broder Alfred til senere at nyde godt af, medens Johannes Hage aldeles ikke følte sig fristet til selv at udnytte sine gode og frugtbare Ideer. Af alle vore mange talentfulde Politikere fra forrige Aarhundredes første Halvdel var han vel den, der var mest personlig fyldt af Almenaanden; hans Glæde bestod i at oplyse sine Landsmænd og sætte dem i Trit.

Storpolitiske Emner kom han sjældnere ind paa; vore indre Forholds Usselhed gav ham nok at tænke paa, og tilmed maatte hans Tidsskrift ikke bringe politiske Nyheder, hvad der harmede ham dybt. Dog kunde han, der sværmede for Byron, og hvis Hjerte helt havde fulgt Grækernes Frihedskamp, ikke forblive ligegyldig overfor den alle Menneskerettigheder krænkende Maade, hvorpaa Rusland knægtede det ulykkelige Polen, og hans faa udenrigspolitiske Opsatser dreje sig da ogsaa alle om Rusland og dets Forhold til den civiliserede Del af Europa. Han fremhæver stærkt den kulturelle Betydning, det russiske Rige har for Asien, medens han samtidig advarer for den Fare for Friheden og Nationaliteterne, der ligger i dets stadige Udviden sig, og, for det Tilfælde at det skulde støde sammen med England, raader han indtrængende sine Landsmænd til at holde sig til dette sidste. Her er Grundridset af den senere nationalliberale Politik tydelig skitseret.

Svagheden i Johannes Hages Journalistik ligger i dens kølige Abstrakthed og i hans Tilbøjelighed til at bringe de Lærdomme, han mente at have uddraget af Historien, og specielt vor, i altfor fast Form, næsten som Dogmer. Her mærkes allerede Spiren til den Doktrinarisme, som det af ham stiftede politiske Parti tredve Aar senere led saameget af. Denne spæde Spire blev da ogsaa straks opdagen af vor Literaturs fineste Hoved, J. L. Heiberg, der overfor Hages hele Maade at ræsonnere paa gør gældende, at vel er det vor Opgave at lære af Historien, men at dennes Lærdomme ikke er saadanne lige at løbe til, og at man i 1835 skal være forsigtig med at tale f. E. om „Juli-revolutionens Lærdomme“ og lign. Ikke ueffent sammenligner han i denne Forbindelse Hage med Teleologen hos Goethe, der erkender Guds Visdom og Godhed i Korktræet, fordi det skaffer os Propper til Flasker.

Alt i alt staar Johannes Hage som den smukkeste Skikkelse blandt Tredvernes mange politiske Talenter. Blev end hans Bane brat afbrudt ved hans Død for egen Haand i August 1837, og de mange Løfter, hans Ungdom gav, ikke indfrie, saa forlenede paa den anden Side netop dette tra-

giske Endeligt hans Minde med en egen romantisk Glands, og for den senere nationalliberale Kreds stod hans Skikkelse med et næsten helgenagtigt Skær over sig, bortkaldt, som han var, uden at Livets eller Kampens Gang havde naaet at sætte nogen Plet paa hans Skjold. I „Ordets Ridder“ har Carl Ploug sat ham en smuk Minderune, og i vor danske Handelsmarine bar det store Barkskib „Johannes Hage“, som hans Svoger byggede, i mange Aar hans Navn til fremmede Kyster.

Efter hans Død overtog David atter Ledelsen af Tidsskriftet, indtil dette ved Frederik den Sjettes Død gik over til at blive Dagblad. Sjælen i denne Omdannelse af Bladet var Lehmann, der her som altid var Initiativets Mand og i en beundringsværdig Fart fik alt ordnet, saa at første Nummer af Dagbladet „Fædrelandet“, der var bebudet til 1ste Januar 1840, kunde udkomme allerede fire Dage efter Kongens Død, altsaa den 7de December, en Dag, som i Plougs Hjem i Almindelighed fejredes som Bladets Fødselsdag. Dets første Redaktør blev *Balthasar Christensen*, hos hvem kort efter *J. F. Giødvad*, lige hjemkommen fra Paris, ansattes som Redaktionssekretær.*) Skønt Balth. Christensen ikke som Talent kunde staa Maal med Mænd som David eller Johannes Hage, er Bladet dog i hans Redaktionstid, der strækker sig over et Aarstid, meget livligt og underholdende. Der skrev mange gode Penne i det, og der var nok at skrive om. Alt i det første Nummer for 7. December findes Meddelelsen fra Studenterdeputationen om Kongens Svar paa Lehmanns Adresse, og kort efter, da Kongen havde udgydt sin Vredes Skaaler over Deputationen fra Korsør, begynder den heftige Pennekamp, som særtegner Tiden omkring Kongens Sølvbryllup, der, som bekendt, mistede noget af sin Feststemning ved Befolkningens Lunkenhed. Christensens egne Artikler er vel godt skrevne, men Tidens Tand har gnavet mere paa hans Produkter end paa Davids eller Lehmanns: de vilde nu frastøde ved deres svulstige, blomstrende Sprog. Længere end til Februar

*) Som *Udgivere* var foruden disse to opførte *David*, *Lehmann* og *Wessely*. Et Par Maaneder efter udtraadte *David* og blev afløst af *D. G. Monrad*.

1841 varede Christensens Funktion ikke, da han ved en Hof- og Stadsrets Dom af 27. Marts blev idømt Censurstraf, hvorfor Lehmann maatte træde til. Hans Periode, i hvilken han, skønt overvældet af Arbejde med sit Forsvar for Falstertalen, gjorde sine Sager glimrende, varede endnu kortere. Han havde ved sin Tiltrædelse bl. a. udtalt, at han vidste godt, hvilken Skæbne der tidligere eller senere ventede ham, men han havde dog mulig ikke antaget, at han skulde være fortrængt 6 Uger derefter. En skønne Dag rygtedes det paa Kontoret, at Regeringen paatænkte nye Aktioner mod Bladet, hvorefter det vilde blive ganske umuligt for Embedsmænd, eller for dem, der agtede at forbeholde sig Embedsvejen, at fungere som Redaktør af „Fædrelandet“.) Lehmann opholdt sig i det Øjeblik paa Falster for at samle paa Vidnesbyrd, og da en Sammenkomst mellem samtlige Udgivere nu var bleven ganske nødvendig, rejste Balth. Christensen, Giødwad og Monrad den 8de April (Skærtorsdag) over Hals og Hovede med Extrapost til Gaabense, ledsagede af den unge Mørk Hansen, hos hvis Fader i Ønslev Præstegaard de fik Kvarter, mens Lehmann blev hentet fra Nykjøbing. I Gaabense Færggaard foregik Udgivermødet, og der blev bl. a. først det Spørgsmaal rejst, om man kunde fortsætte Bladet, eller om man hellere skulde lade det gaa ind. Dette sidste vilde man kun i den alleryderste Nød, men hvor finde den, der vilde træde til i et saadant Øjeblik? Lehmann fremsatte da den Tanke at sikkre sig Carl Ploug som en Mand, der paa een Gang havde et Talent, der lovede Udbytte for Bladet og en Stilling i Samfundet — som Manuduktør til Artium og som Oversætter af medicinske Doktor-disputatser —**) saa usikker, at han næppe risikerede for meget ved at slaa ind paa den Vej. Som særlig Adkomst for ham nævnede han Studenterfarcen „Sylvesternat“, hvori Ploug for faa Maaneder siden havde vist en Evne til po-

*) Man erindre, at efter den Tids Lovgivning aflagde baade Prokuratorerne ved Overretterne og Advokaterne ved Højesteret Embedseden.

**) Da dengang alle Disputatser skulde forelægges paa Latin, lod Doktor-anderne i Almindelighed en Filolog oversætte Afhandlingen, inden den indleveredes. Som Oversætter af medicinske Disputatser havde Ploug en nogenlunde fast Indtægt.

litisk Satire, som det vilde være rigtigt at tage i Oppositionspressens Tjeneste, ligesom han ogsaa ved sine Indlæg mod Viceprovst Fabricius i Sagen om Regensens Læseforening havde røbet afgjort journalistisk Talent. De andre Udgiveres Kendskab til Ploug var løsere; Giødwad havde i Ny og Næ set ham paa Københavnspostens Kontor, og Monrad havde staaet ved hans Side paa d'Angleterre den 3. December 1839 og Dagen efter i Kong Christians Audiensgemak, uden at det dog var kommet til noget nærmere Forhold mellem dem. De tog ham derfor paa Lehmanns Kaution, og det bliver da dennes Fortjeneste at have hvervet den danske Presse den Pen, som i fyrretyve Aar derefter skulde give „Fædrelandet“ dets Præg. Foreløbig vedtoges dog intet andet, end at Ploug skulde anmodes om at træde ind i Rækken af Mænd, som eventuelt, naar det krævedes af dem, vilde sætte sit Navn paa Bladet som Redaktør, og denne Anmodning rettede saa Lehmann til ham efter sin Hjemkomst til Hovedstaden paa den Maade, at han en smuk Foraarsaften fik trukket ham ned paa Bøytlers Østerskælder, hvor de afgjorde Sagen med hinanden ved et Glas Vin.*) Ikke mange Dage efter indtraadte den frygtede Eventualitet: Den 12. Maj faldt i en af Balth. Christensens mange Pressesager en Højesteretskendelse, hvorefter et af Kriminelkammeret nægtet Forhør over Christensen skulde nyde Fremme, saaledes at Trykkefrihedssager for Fremtiden vilde blive behandlede inkvisitorisk, ganske som almindelige Straffesager. Denne Afgørelse i Forbindelse med Københavns Magistrats Paastand om, at Lehmann under Tiltalen for Falstertalen skulde vige sit Sæde som Borgerrepræsentant og Viceformand i Forsamlingen, var afgørende for denne. At lade sig lukke ude fra enhver Mulighed for at blive Embedsmand eller Advokat, det kunde endda gaa; men skulde man ved den blotte Tiltale kastes ud ogsaa fra den politiske Virksomhed, som var en betroet ved Med-

*) Naar det i den af Ploug i »Fdl.« for 13. Januar 1841 afgivne Erklæring om, at han intet har med »Corsaren« at gøre, hedder, at dette Rygte netop for Tiden er ham meget ubehageligt, sigter disse Ord altsaa *ikke* til hans Aspirationer til at overtage »Fædrelandet«. Formodentlig har de deres Grund i, at han og Barfod dengang tænkte paa at udgive et Tidsskrift i Forening.

borgeres Tillid, saa kunde og burde en Mand, der besad saadant Hvery, ikke være Redaktør. Ploug blev da hentet til Kontoret og staar om Aftenen for første Gang som Ansvarhavende paa Bladets Nummer.

Det er ganske morsomt at se, hvorledes han modtages ved sin Indtræden paa den politiske Arena. Bladudgiverne præsenterer ham højtidelig for Læserne som „den ved sin literære Virksomhed hæderlig bekjendte Kandidat Ploug“, men i den konservative Presse, „Berlingske“ og „Dagen“, opfatter de aabenbart Sagen saaledes, som om han skal være en Slags Redaktør blot af Navn, et Skærmbredt for Udgiverne, og taler haanlig om „Student Ploug“, lidet anende, hvorledes han faa Aar efter skulde kudske dem.

Studerterne var stolte af ham og glade paa hans Vegne, at han nu kom i en Stilling, hvor han kunde gøre sine Førerevner gældende i en videre Kreds, og hjemme i Kolding vakte Efterretningen om hans Tiltræden megen Sensation. Hans gode Moder var lidt bekymret: Hun havde glædet sig til, at han skulde erhverve en Grad som Magister i Historie; nu kom dette i Stedet, og hun syntes, det maatte være en vanskelig Post, naar hun tænkte paa Giødwads mange Mulkter og Censur. Pastor Galschiøtt og Embedsmændene fnøs og kaldte ham en Jacobiner, men gamle Borgen gned sig i Hænderne og sagde, at Carl havde altid været en flink Dreng.

Om der hos Ploug, inden han gik ind paa den politiske Slagmark, har rørt sig Tanker om at blive *dramatisk* Forfatter, skal ikke kunne siges. Han har aldrig udtalt sig derom; men da han fra 1839 tre Aar i Træk har leveret et større Helafstensstykke for Studenterne, er det sandsynligt, han har omgaaedes med saadanne Planer, og hans Ven, Kristian Mantzius, har da ogsaa engang i et Brev bebrejdet ham, at han efter den Lykke, hans Studenterkomedier havde gjort i Vennernes Kreds, ikke forsøgte sig med en større Opgave for Nationalscenen. Nogle Betingelser for at levere et saadant Stykke har han vel havt, og helt vendte

han heller ikke Thalia Ryggen. Et halvt Aar efter, at han havde overtaget „Fædrelandet“, leverer han sin fjerde og sidste Atellan, den politiske Allegori „Kjærlighed under Karantæne“, der i sin Tid erhvervede en vis Berømmelse for den Dristighed, hvormed den bragte selve den regerende Konge, Christian den Ottende, paa Bræderne. Stykket er nylig trykt, og dets Indhold skal derfor ikke her genfortælles. Det morede hans Samtid overordentlig, og da det tillige havde en lille Bismag af forbuden Frugt, er den Lykke, det gjorde, meget forklarlig. Men paa den anden Side er Teksten saa overlæsset med politiske Hentydninger til Forhold og Begivenheder, der nu ikke er nærværende for Læseren, at Nydelsen noget besværes derved. Mulig er Dialogen ogsaa mindre frisk i dette Stykke end i de tidligere: netop fordi det er en Allegori, bliver Skikkelserne rene Abstraktioner og Stykket uden større Værd som Menneskeskildring.*) Det vakte ved Opførelsen — til hvilken selve Polilidirektøren, Etatsraad Bræstrup, var indbuden — Autoriteternes Opmærksomhed i saa høj Grad, at de søgte at faa fat i det. Renskriften var imidlertid brændt i Vidners Overværelse, og med Oplysningen derom slog de sig til Ro, ikke anende, at Kladden laa oppe i Fængslet hos Orla Lehmann, hvor Ploug havde været snild nok til at gemme den. I dette Stykke, der spillede 7. Februar 1842, forekommer Sangen „Længe var Nordens herlige Stamme“, der senere skulde blive Skandinavernes Opsang.

*) I det endnu eksisterende Haandskrift, der ejes af Professor Otto Borchsenius, kalder Ploug den strænge gamle Frue i Stykket ligeud *Fru Stemann*. Paa Personlisten staar derimod *Fru Schmann*.

KAPITEL VI.

Har da det danske Folk ej Gnist
af Fædres Kraft tilbage?
Har det mod Vold og Argelist,
til Værn kun daadløs Klage?

Plougs Indtræden som Redaktør mærkes naturligvis ikke straks. Ihvorvel han, som det ses af hans Piece og Indlæg mod Viceprovst Fabricius, havde en naturlig Gave til at skrive for sig og alt havde nogen Øvelse i at bruge Pennen, saa behøvede dog hans specifik journalistiske Talent nogen Tid til at udfolde sig saaledes, at hans Stil kunde sætte sit Præg paa et Blad, hvor saa mange Talenter samvirkede, som Tilfældet var med „Fædrelandet“ først i Fyrreerne. Hertil kommer, at i hans første Redaktionsaar blev Artiklerne ikke sjældent til ved Samarbejde mellem flere af Udgiverne, og under disse Forhold kunde han selvfølgelig ikke gøre sig saameget gældende som senere. En Lejlighed til at udmærke sig kom dog snart, thi to Dage efter hans Tiltræden kunde Bladet bringe det Budskab, at „vor vakte Folkestemmes første Martyr“, Peter Andreas Heiberg, var død i Paris i en Alder af 83 Aar. Om ham skrev nu Ploug sin første Artikel, et anseligt Arbejde paa fjorten Spalter, der gik gennem tre Nummere af Bladet, og endnu den Dag i Dag kan læses med Fornøjelse uanset de nye Oplysninger, senere Tider har bragt om P. A. Heiberg. Han havde da ogsaa den Tilfredsstillelse at modtage en varm og hjertelig Tak for den af Sønnen, Johan Ludvig, der ligeledes viste

sin Taknemmelighed ved at lade Meddelelsen om Faderens Gravsted, og om den karakteristiske Indskrift, han havde sat paa Graven, komme til Danskes Kundskab netop gennem „Fædrelandet“*). I Plougs Livshistorie er denne, i og for sig ikke saa betydningsfulde literære Bedrift mærkelig i en dobbelt Retning, dels fordi den ligesom lod den gamle stoute Frihedsmand fra det attende Aarhundrede stige op af Graven for at give den unge Journalist sin Haandspaalæggelse, inden han kastede sig ud i Kampen mod Autoriteterne, dels fordi den med en Slags historisk Nødvendighed bragte denne i hans første Konflikt med den Mand, der skulde blive hans Colbjørnsen, Repræsentanten for al den Autoritet, der i den almindelige Bevidsthed knyttede sig til det herskende Regeringssystem fra Frederik den Sjettes Dage, den aandelige Bedstefader for alle Kancellibygnings Jurister, selve den almægtige Generalprokurør *Anders Sandø Ørsted*. I den Berlingske Tidende nedlagde nemlig en anonym Forfatter — s — i en Artikel, som Ørsted senere har navngivet sig som Forfatter til**), Indsigelse mod den Maade, hvorpaa „Fdl.“ havde søgt at skifte Sol og Vind lige mellem Heiberg og Colbjørnsen, idet det havde antydet, at der mulig havde ligget noget faktisk til Grund for de Sigtelser, Heiberg i sin Tid paa forblommet Maade (ved Anvendelse af Fortællingen om Naboths Vingaard) havde fremsat om, at Colbjørnsen skulde have forurettet sin Nabo i Nærum. Ørsteds Artikel, der begynder med at yde Ploug den Anerkendelse, at han kendelig har bestræbt sig for at være retfærdig, er som al Ørsteds Journalistik rolig og lemfældig i Formen, men i Realiteten meget skarp og uskaansom, saasnart Talen kommer ind paa en af hans Kjæpheste, i dette Tilfælde Spørgsmaalet: Pressefriheden ctr. Statens Autoriteter. Han fælder den haardeste Dom over Heibergs Handlemaade, kan ikke finde Skygge af Ret paa hans Side, medens han maler Colbjørnsen lys som en Engel og ikke engang vil indrømme, at denne har havt Skinnet saameget imod sig, at det kunde erkendes for en

*) I Nr. 803.

**) Af mit Livs og min Tids Historie I. pag. 73 flg.

subjektiv Undskyldningsgrund for Heiberg. Dette Spørgsmaal er nu af mindre Interesse, efter at senere Tidens Forskning tilfulde har opklaret den hele Sag og godtgjort Colbjørnsens Uskyldighed*), men hvad der interesserer ved Gennemlæsningen af den gamle Avisfejde, er det forskellige Syn paa Tingene, de to stridende Parter gaar ud fra. Ploug slutter sin første Replik til Ørsted paa følgende Maade:

Vi ere saaledes færdige med de tre Hovedpunkter, Indsenderen har drøftet, og maa nu overlade til Publikum at dømme os imellem angaaende disse, men der er endnu en stor og væsentlig Forskel imellem Indsenderens og vor Behandling af hele Genstanden, som vi ikke selv med den bedste Villie formaa at udjævne. Indsenderen betragter nemlig Livet og Begivenhederne fra Regeringens Standpunkt; derfor genfinde vi i hans Artikel de samme bitre Beklagelser over Oppositionspressens Uretfærdighed og Ubillighed, som oftere har genlydt i Stændersalene og i den „berlingske Tidende“; derfor tilhylles Stormandens svage Sider med Kærlighedens Kaabe, medens der hugges tappert ind paa den fordømte, forstødte og nu i fremmed Jord hensmuldrende Folkeskribent; vi derimod føle os hendragne til denne, vi føle os langt mere tilbøjelige til at tilgive ham hans Fejl, end hans Forfølgere deres, vi føle hele Vægten af det Slag, der knuste ham:

„Es ist eine alte Geschichte,
Doch bleibt sie immer neu,
Und wem sie just passiret,
Dem bricht das Herz entzwei.“

Hvis nu Hr. „— s —“ ikke skulde være tilfredsstillet ved disse Bemærkninger og vil inlade sig i en fortsat Debat med os, saa er det at vente, at han for det historiske Udbyttes Skyld og for at gjelde for noget mere end en med nye og gamle „Traditioner“ handlende Marchandiser, navngiver

*) Se Edv. Holm: „Bemærkninger om P. A. Heiberg“. Nyt historisk Tidsskrift 6te Række 3, pag. 477—516, der dog synes at give Ploug Medhold i, at Colbjørnsen over for Publikum (og Heiberg) havde Skinnnet noget imod sig. Det er iøvrig værd at lægge Mærke til, at Ploug, hvem man, baade fordi han skrev umiddelbart efter Heibergs Død, og fordi han optraadte i et *Dagblad*, maatte kunne godskrive nogen Unøjagtighed, har været langt forsigtigere i sin Dom over Colbjørnsen end Heibergs senere Biograf, Dr. Schwanenflügel, der har forsøgt historisk at hævde, at Colbjørnsen virkelig var skyldig.

sig. Med Hensyn til denne Opfordring, vedkender jeg mig Forfatterskabet til denne og den angrebne Artikel.

C. Ploug.

Dette vækker Ørsteds slumrende Lidenskab, og han holder nu i „Berl. Tid.“ for 22. Juni en lang Skændepreken for den debuterende Forfatter:

„Det er uhyre Privilegier, som den liberale Presses Ordførere tilegne sig“ „dersom en Forfatter, der ikke regnedes til det liberale Parti, havde baaret sig saaledes ad (som Heiberg), vilde han vist derfor have faaet noget andet at høre end Roes for sin Oprigtighed“. . . . „Min Artikel havde slet ikke det Formaal at karakterisere Oppositionspresen, et Formaal, hvorved jeg iøvrigt aldeles ikke vilde skamme mig; men her har det været de Sandheder, som jeg i et andet Øjemed havde at udtale, der har bragt mig til, udenfor mit Forsæt, at levere et Bidrag til dens Charakteristik (*difficile est, satyram non scribere*) o. s. v. o. s. v.

I „Fædrelandet“s Nr. 562 slaar nu Ploug fra sig, denne Gang hvassere end den første, idet han hævder Dagspressens Ret til at udtale Domme om offentlige Personer og Forhold paa Grundlag af det Materiale, der staar til dens Raadighed:

. . . . Han maa dog erindre, at det er mod en Artikel i et Dagblad, han opponerer, og ikke mod en lærd historisk Afhandling, der er fremtraadt med den Prætension, at indeholde den af de omhyggeligste Undersøgelser vundne rene historiske Sandhed; han maa dog indrømme, at en Journalist, der mangen Gang maa affatte i Dag, hvad der skal trykkes i Aften eller i Morgen, selv med god og ærlig Villie, selv med varm Sandhedskærlighed ikke altid kan opnaa den ønskelige Grundighed, ikke altid kan opsøge alle de Dokumenter, der kunde bidrage til en Sags Oplysning, og underkaste dem en skarp og fejlfri Kritik, ikke altid kan overveje, file og glatte ethvert af de Udtryk, han i Øjeblikkets sympathiske eller antipathiske Varme har brugt

Slutningen er noget forsonligere:

Hr. „— s —“ negter endelig at opgive sit Navn for at „fornøje mig dermed“; det er ikke for min Fornøjelses Skyld, men, som jeg har sagt, for det historiske Udbyttes Skyld, at

jeg har opfordret Hr. „— s —“ til at allægge sin Anonymitet; thi da jeg maa holde ham for en anseet Mand, er det aabenbart min Fordel, at han ikke nævner sig; hans Navn vilde vistnok tynde Kampens Vægtskaal ned paa hans Side*). En med nye og gamle Traditioner handlende Marchandiser var jeg berettiget til at kalde ham i Følge hele Formen af hans første Artikel, der evindeligt pukkede paa hans, den Ubekjendtes, Viden og Hukommelse, i Stedet for at fremlægge historiske Beviser; det er altsaa ingen „tom Grovhed“; nu da han har talt, efter at have undersøgt Sagens Akter, og dokumenterer af disse, er jeg villig til at tilbagekalde denne Benævnelse.

C. Ploug.

Faa Maaneder efter denne Affære lykkedes det atter Ploug at kalde en gammel Hædersmand af den ældre Skole frem paa Arenaen. Med de Øjne, hvormed han som tilhørende den yngre Slægt maatte se paa Ove Høegh-Guldberg, havde han i en lille Opsats om Bernstorfferne i „Dansk Folkekalender“ for 1841 karakteriseret den nævnte Statsmand som „herskesyg, smidig og smaaligt ængstelig“, hvilket satte Vedkommendes Søn, Generalmajor Christian Høegh-Guldberg, i en saadan Forbittrelse, at han udgav et Flyveskrift, „Et Par Ord om Ove Høegh-Guldberg helliget Sandhed og Retfærdighed“. I „Fædrelandets“ Nr. 642—49 imødegaar nu Ploug dette temmelig naivt affattede Skrift i en udførlig Fremstilling, der dog mindre har sin Interesse ved det historiske Stof, den bringer,**) end ved den Dygtighed, hvor-

*) Disse Ord tyder paa, at Ploug godt har vidst, at det var Ørsted, der skjulte sig under hans Modstanders Mærke. At han ikke desto mindre tillader sig at kalde denne »en med nye og gamle Traditioner handlende Marchandiser«, stemmer fuldkomment med god journalistisk Praksis. Man kan ikke paa een Gang skjule sit Navn og samtidig forlange det og sin Stilling respekteret. Her, hvor Talen var om at aflægge et Vidnesbyrd til Fordel for Colbjørnsen, burde Ørsted straks have skrevet under Navn.

***) Det fortjener dog at mindes, at naar Ploug begrunder sin Fordømmelse over Guldbergs Politik derved, at han afgjort misbilliger, at denne gjorde sig medansvarlig for den barbariske Maade, hvorpaa Struensee blev dømt og henrettet, og dertil føjer den Bemærkning, at efter kunde være dømt, saa har senere Tidens Historiekrivning i disse Punkter ubetinget givet ham Medhold i det første, tildels ogsaa i det andet.

med han hævder den historiske og politiske Kritiks Ret til at sige Sandheden om offentlige Mænd uden Hensyntagen til, at den mulig derved saarer de Efterlevendes Følelser, og bestemt afviser det Overgreb, General Guldberg gør sig skyldig i ved at betegne sit Partiindlæg som „helliget Sandhed og Retfærdighed.“

Efter vor Tids Begreber er Plougs Forsvar for sin Handlemaade yderst besindigt og værdigt skrevet,*) men man var i de Tider, faa Aar efter at Hertz havde skrevet „Debatten i Politivennen“, adskillig mere saarbar end nu, og den brave Generalmajor, der sikkert med Sablen i Haand har været den tapreste Karl, der kunde gaa i et Par Støvler, tog sig Plougs Artikel meget nær, hvad der gjorde denne, der agtede den gamle Hædersmand, ondt. To Aar efter fandt han da en Lejlighed til at forsoner ham. Generalmajorens Fætter, den udmærkede Højesteretsadvokat Ove Emmerich H. G., døde, pludselig bortreven i sin kraftigste Alder, og blev derefter biograferet af Ploug i „Dansk Pantheon“, hvor han hædredes som en af vore bedsle Mænd af den yngre Slægt; af denne Artikel med det tilhørende Portræt tog Ploug 20 Særtryk og tilstillede Generalmajoren dem til Fordeling blandt den guldbergske Families Medlemmer. Denne lille Opmærksomhed rørte den chevalereske gamle Officer, og han tilskrev da Ploug følgende smukke Brev:

„Tillad mig herved bringe Dem, Allerhøjstærede! en hjertelig Tak, dels for den ligesaa tro som træffende Skitse af min afdøde uforglemmelige Ven og Frænde, — dels for alle de Exemplarer, De af denne Skildring har villet skjænke mig og min Familie!

De berører vort tidligere Sammenstød, som jeg og selv først nævnde for Dem; thi dette var mig nødvendigt,

*) Den gamle Hertuginde Louise Augusta skriver i et Brev til Laur. Engelstoft af 28. September 1841: „... Dagbladene beskæftiger sig meget med det Guldbergske Ministerium og med hans Person i denne Tid. Det havde sikkert været klogere, om Generalmajor Guldberg ei havde offentlig yttret sin Ømfindtlighed over den Dom, der fældtes over hans Fader i Folkecalenderen: men den gode Mand er vel hidsig.“ (Regeringsskiftet 1784 pag. 107—8).

om jeg skulde forhandle Andet med Dem. Nu vel; vi have forstaaet hinanden, og skulle dette langt meer, naar De engang i Tiden eller — — vil og skal faae en ganske anden Mening om ham, for hvem jeg stod i vor Striid. Jeg er i denne Henseende saa sikker, som det var ham, der lige fra min Vugge til jeg stod ved hans Dødsleje søgte i Ord og Gierning at stemme min Aand i sin Aands Toner, hvis Gienklang jeg ei kan give bedre end ved Poul Rytters kiønne:

„En Stemme klinger i min Barm
Som strømmer fra mit Hjertes Kammer;
Med Kræfter fylder den min Arm,
min Villje tænder den i Flammer,
Den griber Sind, der fængsler Sands;
thi Stemmen er mit Fædrelands!“

See nu i dette vort nye og fredelige Sammenstød Intet uden et Vidnesbyrd om den særdeles Høiagtelse og Erkjendtlighed, hvormed jeg er Deres
ærbødigste

C. Høegh-Guldberg.

Kjøbhvn. 28. Marts 43.

S. T.

Hr. Literatus Carl Ploug!

Saaledes endte denne lille Strid, hvor man ikke kan andet end lægge Mærke til, hvor grel en Modsætning der er imellem Guldbergs ridderlige Optræden mod den unge Journalist og den nedladende Ringagt, hvormed Ørsted havde behandlet ham. Værd at lægge Mærke til er det ogsaa, at de haarde Domme, Ploug i de to Fejder havde fældet henholdsvis over Colbjørnsen og Guldberg, tydelig ses at være udsprungne ikke af noget saa negativt som Følelse af Had eller Uvillie mod nogen af dem, men af hans varme Følelse for deres Modparter, P. A. Heiberg og A. P. Bernstorff. Saaledes blev det ved at være, ogsaa i hans senere Tidens literære og politiske Kampe.

I det hele tør det siges, at Ploug paa forskellig Maade

fik at mærke, at han ved at blive Journalist i Manges Øjne kom i det dannede Selskabs nederste Klasse, og at hans baade ærgjerrige og ærekære Natur følte dette og led derved, medens det paa den anden Side selvfølgelig virkede stimulerende paa hans Pen. Et interessant Vidnesbyrd om hans Stemning paa denne Tid foreligger i et utrykt (og ufærdigt) Digt, der er fundet blandt hans Papirer og stammer fra Foraaret 1842. Ved Salomon Drejers Død havde han skrevet en Kantate, dels til en efterladt Melodi af den Afdøde, dels til Musik af den unge Niels W. Gade. I denne Kantate forekommer følgende, til Orla Lehmanns Løsladelse af Fængslet sigtende Strofer:

Nys runged højt Forløsningstimens Slag,
 det trange Fængsels tunge Dør blev aabnet,
 og Friheds Kæmper frejdig svinger Vaabnet
 igjen for sin og Folkets gode Sag;
 men han, hvis Hu mod samme Fremtid stunded,
 hvis Sejershaab paa Sandhedsmagt var grundet,
 hvis Aand sit Trældomsmærke sletted ud,
 og fæsted Frihed til sin rige Brud; —
 han blev i samme Stund af Døden bundet.
 Nej, han er fri — thi Frihed er hos Gud.

Disse Hentydninger til Dagens store Begivenhed og denne Sympathi for Liberalismens unge Førstemand maatte selvfølgelig falde Kirkens Mænd for Brystet, og han fik megen Kvalm derom, inden han opnaaede at faa sin Kantate sunget ved Begravelsen, hvad der ses at have ærgret ham stærkt, — næppe ganske uden Grund, da det har gammel Hævd i vor Kirke, at hvad der synges ved Begravelser, særlig offentlige Mænds, ikke behøver at have noget udelukkende kirkeligt Præg men godt, naar det sker i en kirkelig set sømmelig Form, kan dvæle ved vedkommende Afdødes Betydning for *Samfundet*. Et nærliggende Eksempel haves i den ved Poul Møllers Jordfærd af Studenterne sungne Sang af Heiberg, der er meget smuk og passende, men kemisk ren for ortodoks Kristendom.

Det fundne Udkast lyder saaledes:

Til Vedkommende :

Troer I, den Sag, hvortil jeg svoer,
er kun en Klang af tomme Ord,
et Indfald af et vrantent Sind,
et Pust af Lunets kaade Vind,
en halvt udsovet Morgendrøm
en Perle Skum paa Tankens Strøm?
Troer I, den farves ikke af
en stor, begejstrende Idee,
som Indhold den og Fylde gav,
som styrker den i Nød og Vee;
som, naar den synes evig tabt,
oprejser den i nysødt Kraft
og dier Haabet fast og vist,
at den dog sejre skal tilsidst?
Troer I, vor Kamp med Pen og Mund
er Børneleg og Løjer kun,
et Ridderspil med Landse stump,
en Dands i Hverdagslivets Sump,
et Spil opført for Pøblens Klap,
et Væddeløb med Jer omkap?
Troer I, at aldrig gry'r den Dag,
da Kampen for den samme Sag,
hvori kun Blæk og Sværte flød,
skal fægtes ud paa Liv og Død;
da dette kvalmopfyldte Rum
skal renses af en Verdensstorm,
der snurrer Skæbnehjulet om
og støber Livets nye Form;
da Folkene fra Vest og Øst
saavidt som Kundskabs Sæd blev lagt,
saavidt som Aandens Marv blev vakt,
skal samle sig til Friheds Høst,
og Slægters Smerte, Slægters Haab
besegles med en blodig Daab?

Troer I, at den, som overalt,
i Dagens Larm, i Natten tyst,
har hørt, hvor det Forgangnes Røst
alt længe Sønnerne har kaldt;
som føler i sit eget Bryst
besvaret af en mægtig Trang
hver Gjæring i den unge Tid;
hvis Element er Livets Strid,
hvis Tankes Flugt en Frihedssang,

troer I, at han kan Cithren slaa
 med bløde Allunshandsker paa,
 at han kan fantasere smukt
 om Skjønheds Blomst og Elskovs Frugt,
 at sorgløs han i Græsset strakt,
 skandere kan Naturens Pragt,
 troer I, naar Dødens tunge Haand
 har brudt et stærkt, et dobbelt Baand,
 har røvet ham en elsket Ven
 og Folkets Sag en trofast Svend,
 som rustet stod med Snillets Staal
 til Kampen for det samme Maal;
 troer I, at da han tømmer kun
 sin egen Smertes Kalk til Bund,
 men føler ej saa dybt som sit
 det Tab, den gode Sag har lidt?
 Troer I, at ved den stille Grav
 han glemmer Livets høje Krav
 og svøbe kan i Dødninglin
 sin Tankes glødende Rubin
 og finder lagt paa Kistens Laag
 ej Stykker af det fælles Aag
 og længes ej at vorde fri
 for Himlens Frihed vis a vis

— — — — —
 — — — — —

(her er et Hul)

Troer I, at han som throner hist
 paa Alnaturens Kongestol,
 som drejer Jorden om dens Pol
 og lader regne om sin Sol
 oprinde over Ondt og Godt,
 for hvem sig jevner Stort med Smaat,
 med Betleren den rige Drot;
 Han, som alene veed for vist,
 hvorhen vor spredte Stræben gaar,
 om den og naar den Maalet naar,
 [som Livets sidste Grundlov gav,
 at Slægter over Slægters Grav
 skal skride frem med sikke Trin
 mod Idealets lyse Tind,]*

*) Disse fire Linier er i Manuskriptet overstregede, men medtages her som karakteristiske for Plougs religiøse Tankegang. De stemmer

troer I, at han med Velbehag
 har hørt sin Kirke sudlet til
 med løjet Ros og hyklet Spil,
 naar I, forblændte mangan Dag
 af jordisk Bram og Majestæt
 lovpriste Last i Purpur klædt,
 besang Bedrifters rige Sum,
 som Saga melder Intet om,
 og loved Himlens Salighed
 til den, der lukt i Pølen gled?
 at derimod han væmmes ved
 at høre nævnt paa samme Sted
 en Mand af Folkets Hær, som skrev
 med egen Haand sit Adelsbrev,
 som ikke Riddersporen fandt
 med krummet Ryg i Hoffets Sal,
 men den ved Aandens Vaaben vandt
 i ærlig Kamp paa aaben Val?

Troer I, at den Forstand I fik
 paa sort og hvidt, paa surt og sødt,
 paa krumt og lige, haardt og blødt,
 paa vaadt og tørt, paa Mad og Drik,
 kort sagt, paa de reale Stumper,
 troer I, den blev til Styrmand sat
 paa Sangens brusende Fregat
 og klare kan hvert Næs og Skjær,
 hvorhen den Hjertets Strømning bær,
 samt holde stadig lænds dens Pumper?
 troer I, det Digt ej Borgerret
 erholdt i Poesiens Rige,
 som Eders Passer ej fandt lige,
 som var Jer Skippunds Vægt for let?
 Troer I det ej — dog hvortil nytter
 det vel at spørge Jer om mer.
 I udentvivil af dette seer,
 at ad Jert Anathema leer

Poul Rytter.

En lignende Tankegang raader i Digtet, „Ordets Ridder“
 fra Februar 1844:

fuldkomment med andre digteriske Udtalelser af ham, se navnlig
 Universitetskantaten af 1879 (Digtet »Frem skrider Slægternes lange
 Karavane.«)

Vel tykkes tidt Kampen en dagligdags Kiv,
 som koster ej Blod, og hvor Døden ej luror;
 men Hjertet med usete Skrammer den furer,
 og Offret, den kræver, er ofte — et Liv.

Og hvad er saa Lønnen? — et tvetydigt Navn?
 af Magten forfulgt, af dens Krybere gnavet!
 et Bifald, smaahakket af Selvsygens Ravn!
 en Hæder, som vorder med Liget begravet!

Man tro nu ikke, at det blot var fra de højere Embedsstandcirkler af konservativ Farve, fra Aristokratiet og Militæretaten, at der blæste de liberale Presse-mænd en kold Luftning imøde. Ogsaa andenstedsfra fik de at mærke, at deres Stand ikke var højt anset; ja, selv blandt Liberalismens egne Folk kunde de møde Fornemhed og Tilbageholdenhed. Det er saaledes karakteristisk, at Mænd som Professorerne Clausen og Schouw, Mænd, hvis politiske Standpunkt fuldstændig dækkede „Fædrelandet“s og af hvilke den førstnævnte i 1844 var hædret af Ploug med en ypperlig Sang, medens den anden ofte nævnedes med Udmærkelse i Bladets Spalter, ikke Fyrreerne igennem nogensinde satte deres Ben paa Bladets Kontor.*) Først i Martsdagene, da Omslaget laa i Luften og Bladet alt beredte sig til at blive Regeringens Organ, blev dets Kontor Samlingsstedet for alle Partiets Folk og det Sted, hvorfra Resolutioner og Proklamationer spredtes ud. Dette Forhold finder sin naturlige Forklaring dels i, at mange selv af de mere fremskredne Liberale endnu var hildede i visse sociale Fordomme, dels i, at det med Pressen dengang i det hele, og særlig den konservative Del af den, ikke var stort bevendt. Paa „Fædrelandet“s Kontor, hvor Giødwad og tillige senere Ploug havde deres private Bolig, en saare tarvelig udstyret Ungkarlejlighed, havde derimod den yngre Kreds af de Liberale deres Gang, først og fremmest naturligvis *Lehmann, Monrad, Wessely* og *Ho-*

*) Anderledes stillede *J. L. Heiberg* sig, i hvem der jo stak et stort Stykke af en virkelig Journalist. Han hørte vel ikke til Gæsterne paa Bladets Kontor, men han behandlede altid dets Mænd, *Lehmann, Monrad* og *Ploug* med megen Cordialitet, naar de kom sammen, særlig i det skandinaviske Selskab.

ther Hage, dernæst *Tscherning* og *Balthasar Christensen*, dertil fra Midten af Fyrrerne *O. P. Sturzenbecker*, der i en Aarrække var bosat i København; alle de, der tog en stærk og levende Del i den slesvigske Bevægelse, *Flor*, *Johan Wegener*, *Frederik Helweg*, og under deres kortere eller længere Ophold i København Førerne derovrefra, *P. Hiort Lorenzen*, *Laurids Skau*, *Markmann*, *H. V. Hertel* og mange andre. Til flere af disse traadte Ploug i et meget nært Forhold, og i Sommerferien, naar han besøgte sin Moder i Kolding, gik Turen tidt syd paa til de nordslesvigske Gaarde, hvor han havde fornøjelige Dage med Skau og dennes Brødre, Nis Lorenzen og Hans Nissen i Hammelev. Men ved Siden heraf blev „Fædrelandet“s Kontor tillige en Slags Klub for Giødwards mere personlige Vennekreds. Som den ældste og mest erfarne var Giødwad „Husmoderen i den danske Presse“ og den egentlige Vært paa Kontoret, og han søgtes der af flere, der ikke egentlig traadte i nærmere Forhold til Bladet, men som holdt af at komme derop om Formiddagen og slaa en Passiar af med ham. Blandt disse Venner kan nævnes Brødrene *Carl* og *Ernst Weis*, *Christian Winther* og endelig *Søren Kierkegaard*. Denne sidste kom der daglig, og i Vinteren 1843 blev Korrekturen paa „Enten-Eller“ saa at sige læst paa „Fædrelandet“s Kontor, et Forhold, der bidrog til, at Ploug aldrig kom i noget personlig venligt Forhold til den berømte Tænker. Man forestille sig, hvad det vil sige, naar man skal have sit Blad færdig til bestemt Tid — og det var dengang tidlig paa Eftermiddagen, thi Polititilsynet skulde se Nummeret, før det uddeltes — da at have en upraktisk og af sig selv meget optagen Mand siddende hos sig, ustandselig demonstrerende og fortællende uden at tage mindste Hensyn til den Ujælighed, han gjør. Hvor fængslende Ploug end derfor fandt ham, og hvormeget det end tidt kunde krible i ham af Lyst til at sidde og høre med, saa maatte han dog forlade Værelset og gaa ind i sin egen Baas for at forrette den daglige Marthagerning, medens Giødwad andægtig forblev lyttende ved Mesterens Fødder. Kierkegaard, der, som bekendt, havde sine smaa Sider, yndede ikke dette Opbrud fra en Samtale med ham og har vistnok i

sit inderste set ned paa Ploug som en filistrøs Person, der gik op i det daglige Vrøvl. Sikkert er det, at det personlige Forhold mellem dem var meget kjøligt, og senere bar Ploug paa noget Nag til Kierkegaard, fordi denne paa en saa hensynsløs Maade havde bemægtiget sig hans Medarbejder og beholdt ham hele Formiddagen for sin egen Mund, hvilket ikke kunde blive uden Indflydelse paa Giødwads Interesse for det jævne Kontorslid. Naar man fra Kl. 11 til Kl. 3 har bevæget sig paa Abstraktionens Højder, er det vanskeligt at samle sig om saa konkrete Ting som at gjøre Ud- drag af fremmede Aviser, læse Korrektur paa sit Blads bageste Spalter, gjøre Regnskaber op og lign. Resultatet blev da i ogsaa i Løbet af kort Tid, at det meste Arbejde ophobedes paa Plougs Pult, og medens Giødwad mere og mere tabte Lysten dertil, erhvervede hans Medredaktør sig en sand Virtuositet i at faa alle disse Smaating fra Haanden i en Fart. Men samtidig tillagde han sig overfor sine Om- værende den mutte Barskhed i Omgangstone, som ofte kunde støde dem, der søgte ham ude fra Gaden, medens hans stadige Omgivelser gerne fandt sig i den, fordi de kendte Grunden og vidste, hvad der hvilede paa ham.

Giødwads Betydning for Bladet kom da mindre og mindre til at ligge i, hvad han skrev for det; allerede før Midten af Halvtredserne havde han saa at sige ophørt med at yde selvstændige skriftlige Bidrag.*) Men den laa i hans blotte Til- stedeværrelse, ved de Impulser, han gav og ved de Forbindelser, han holdt vedlige. Han havde den fine og noble Natur, der var saa almindelig hos vore Liberale fra Tredverne, var dertil en støt og paalidelig Karakter og i Besiddelse af det moralske Mod, der er nødvendigt forat staa paa en saa udsat Post. Hans hele aandelige og moralske Kaliber maales maaske bedst ved, at saa mange aandfulde og betydende Mænd som de foran nævnte kunde finde Tilfredsstillelse ved hans daglige Omgang og nære Fortrolighed. Men det forstaas let, at ude blandt Publikum maatte han med disse

*) »Det er umindelige Tider siden han skrev en Linie, eller besørgede andet af Redaktionen end visse Smaaforretninger«, skriver Ploug til Lehmann den 5. Decb. 1849. Se »Af Orla Lehmanns Papirer« pag. 139.

Egenskaber træde noget i Skygge bag den baade mere talentfulde og mere myndige Ploug, der tilmed havde ganske særlig repræsentative Evner. Offentligheden mærkede saaledes ikke meget til den stillfærdige, tilbagetrukne Mand, og kun i visse Kredse levede der senere dunkle Frasagn om, at det var Giødwad, „der skrev de allerværste“, — et Rygte, der holdt sig mange Aar, uden at det har kunnet oplyses, hvorfra det skriver sig. *)

Sit første Sammenstød med Bladgennemsynet fik Ploug faa Uger efter, at han var bleven Redaktør. En Artikel i „Fdl.“s Nr. 529 overskreven: *Kongen — Konstitutionen — Reactionen — og Kronprinsens Formøling* antydede, at Kronprinsens Bryllup med Prinsesse Mariane af Mecklenborg kunde være en passende Lejlighed til at skænke Landet konstitutionel Frihed, en Tanke, det udviklede nærmere i en den følgende Aften optagen Artikel. Resultatet blev imidlertid en fuldstændig Frifindelse, saaledes at Sagens Omkostninger blev paalagt det Offentlige. Denne Retssag har bl. a. sin Interesse derved, at Giødwad som Redaktionssekretær var inddragen under Søgmaalet, uanset at Bladet, da Ploug overtog Redaktionen, havde gjort nøje Rede for, hvorledes Redaktionssekretærens Stilling var, og der findes da ogsaa en udtrykkelig Paavisning i Dommen af det uberettigede i at lade Tiltalen omfatte Giødwad. Snart skulde imidlertid alvorligere Forhold lægge Beslag paa de unge Redaktørers Opmærksomhed, idet den tyske Presse begyndte at beskæftige sig med Danmark.

Saalænge „Fædrelandet“ var Ugeblad, havde det ikke blot intet Udestaaende med de tyske Blade, men det fulgte endog den slesvigholstenske Bevægelse i dennes ældre Periode med saamegen Interesse, at man nærmest maa kalde det Sympathi.

*) Af den nylig offentliggjorte Brevveksling mellem Ploug og Lehmann. ses det dog, at ved en enkelt, meget berømt Lejlighed — Meddelelsen om P. H. Lorenzens Dansktaalen i Slesvig Stænderforsamling — har det været Giødwad, der var Mester for den Passus, der bragte Bladet en Aktion paa Halsen. Se »Af Orla Lehmanns Papirer« udgivne af Julius Clausen, pag. 69.

Det var i de Dage, da Slesvigholstenerne mere var at regne for Demokrater, der i de for sig selv bestyrede Hertugdømmer ønskede lignende Forbedringer og Fremskridt som i vort Samfund Trykkefrihedsselskabet og „Fædrelandet“s Kreds. En vis Sympathi var da forklarlig nok, og vitterligt er det, at Johannes Hage kort før sin Død beskæftigede sine Tanker ganske særlig med disse Forhold og i September 1837 stod i Begreb med at tage Ophold for nogen Tid i Kiel for der at studere Bevægelsen. Hvorledes Striden udviklede sig, er almindelig bekendt. Hertugen af Augustenborgs anonyme Flyveskrift om Arvefølgen (fra 1837) gav det slesvigholstenske Spørgsmaal et tysk nationalt Anstrøg, det ikke hidtil havde havt, og samtidig vækkes herhjemme den danske Følelse for Slesvig, særlig ved Lehmanns Forslag om, at Trykkefrihedsselskabet skulde inddrage det Nordslesvig under sin Virksomhed, medens Peter Hiort Lorenzen i disse Aar gennemgik Udviklingen fra en liberal Slesvigholstener af ret kosmopolitisk Farve til en klar og bevidst Eiderdansk. I Efteraaret 1841 begynder da den egentlige tyske Presse at røre ved det danske Spørgsmaal.

I den berlingske Tidende for 23de og 24de September læses en fra „Augburger allgemeine Zeitung“ optagen større Artikel, der udgiver sig for at være forfattet af „en Dansk“ og som drøfter det Spørgsmaal, om Kongeriget Danmark ikke burde tiltræde det tyske Forbund, hvilket Spørgsmaal Artiklen besvarer bekræftende, væsentlig byggende paa den Argumentation, at Danmark kun besidder en Pseudo-uafhængighed. Efter at „Fædrelandet“ i sine Nr. 657, 658 og 660 i en yderst rolig og saglig Tone har afvist denne Tanke som en ren Utopi, dukker den op igen i Marts 1842, da det meget ansete tyske Tidsskrift „Deutsche-Vierteljahrs Schrift“ bringer en Afhandling: *Deutschland, das Meer und Dänemark*, hvor det udvikles, at Tyskland maa blive en Søstat, hvis det skal vinde frem til den Magt, der tilkommer det. Som en passende Admiralstat nævner Forfatteren Holland, — men Holland vil ikke. Der er da Danmark. Danmark bør ville det, thi det „kan ikke ved sig selv have en politisk Uafhængighed“; „i Fremtiden kan kun større Statssystemer give politisk Tilværelse og politisk

Magt.“ „Danmark maa derfor se sig om efter et fast Statsforhold, hvortil det kan støtte sig“ osv. osv. Men hvis Danmark ikke føler sig overtydet af disse Grunde, saa *skal* det ville. Thi Spørgsmaalet er kun „ob ihnen die Freiheit bleibt, eine Wahl zu treffen, und den gewählten Zustand zu erhalten.“ Den 18de og 22de Marts imødegaar nu „Fædrelandet“ denne Afhandling i en Artikelserie, der dog ikke er forfattet af Ploug, men af Orla Lehmann oppe i hans Fængsel i Stadens civile Arresthus. Denne fortrinlige Artikel, som har hele den fanfareagtige Klang, der saa tidt udmærker Lehmanns Journalistik, fortjener at fremdrages af Glemselens Skød.

Efter først i en ironisk Form at have fremhævet, hvor meget der kunde tale for at gaa ind paa dette Projekt, idet baade den regerende Kongefamilie og det meste af Aristokratiet er af tydsk Slægt, begrundet han sin Paastand: *Vi ville ikke* med følgende Ord:

Derfor ville vi i al Høflighed lade ham vide, at hans Artikel, hvor glat end dens ydre Side er, dog er en skammelig Forhaanelse af det danske Folk, og at vi ingenlunde ere ufølsomme mod en saadan Insult.

Vel vide vi, at vi ere et ydmyget og lemlæstet Folk. De Tider ere forlængst forbi, da Englænderne betalte Danegjeld til „the bloody Danes“ — da man i Notre-Dame i Paris sang Messer: a furore Normannorum libera nos, o Domine! — da vi paa guldbeskoede Heste holdt Indtog i Byzanz, — plantede Korset i Ruslands Stepper og grundede Kongeriger blandt Italiens Vinranker. Ogsaa de Tider ere forbi, da vi beherskede Østersøen og alle dens omliggende Lande — Nordtyskland og Sverig gik tabt, og Skaane og Halland og Blekingen og Båhuslen og Østersøen og Norge og Holsten og tilsidst maaske Slesvig med. Det var andre Tider — vi vide det vel! Og vi vide det ogsaa, at vor Flaade blev voldtagen, og at den brændende Hovedstad holdt Brudetakten til hin Nedværdigelses Nat, og at Statsbankerotten betalte Brudeudstyret — vi vide det, at vi svigtede Skæbnens Kald til at blive en europæisk Magt, 1813 som 1629, og at begge Gange Sverig greb den Krone, der raketes os. Alt det vide vi, og vi sige det med Ruelsens bittere Smerte og skamfulde Blusel. Man ser altsaa, at vi ikke gøre os Illusioner angaaende den Forfatning, hvori vi befinde os.

Men saa vidt er det dog ikke kommet med os, at man saaledes uden videre kan „forbeholde“ os et eller andet System, som ikke er vort. Saavidt er det ikke kommet, at man sans phrase kan tage „i det mindste“ det danske Fastland eller meinetwegen Fyen med — overladende saa Sjælland som en res nullius til den første den bedste Liebhaber — blot for at ikke en eventuel Fjende skal „bruge“ Danmark som et „Krigsmiddel“. Saavidt er det ikke kommet, at man kan tage hele Danmark, blot fordi det befindes konvenabelt til al „forbinde og udvide“ en eller anden Kyst, og fordi man kan bruge de Danske til Matroser paa en eller anden Flaade. At sige os noget saadant, er en Insult, som med fornøden Alvor maa tilrette- eller tilbagevises, hvilket vi for vort Vedkommende herved gøre. Vil man forsøge derpaa — vær saa artig! Frischauf! I Friskfyre! Da skal det i Gerningen vise sig, at der endnu gives et Danmark og et dansk Folk og: at det ikke vil!

Maaske er det Himlens urandsagelige Villie, at Tyskland skal betale os den Gjæld, det selv skylder Frankrig. Maaske er det gennem en saadan Skærsild, at vi kunne renses fra de mange Slagger, der hæfte ved os, og at Staalet i os skal hærdes.

I saa Fald: Frischauf! — og denne Gang sige vi det for ramme Alvor — Frischauf! I Verdenshistoriens Tjenere! Fuldbyrder Himlens Villie! Vi skulle da slibe vore Dolke og hvæsse vore Sværd. Og vi vide et Ord, hvori der er Trolddomskraft, men som netop derfor maa gemmes til Nødens Stund. Husker I ikke, da Kobbe og Arndt og Gørres prædikede Hadets Evangelium. Ja selv hos en ganske ny tysk Digter, hos Herwegh, have vi læst:

Wir haben lang genug geliebt,
Wir müssen endlich hassen!

Det Ord have vi ogsaa paa Dansk.

Fire Dage efter fortsætter han:

Om Danmark vil eller ikke, er efter det ovenfor Udviklede en højst ligegyldig Sag; om det skal eller ikke, beror, som bemærket, paa Tydskland.

Det er den Tankegang, der ligger i eller i alt Fald til Grund for vor Modstanders Betragtning. Vi have krystet den Draabe for Draabe ind i det bittere Bæger, som I, kære Landsmænd, skulle tømme, for at det ret skal blive Eder klart og tydeligt, hvorom Talen er. Vi have trykket Brodden langsomt

og dybt ind i Saaret, for at dette ret skal smerte og bløde. Thi denne Smerte er det Tøbrud, hvorigennem vor Stolthed skal rejse sig af den lange Vintersøvn, og dette Blod er det Fornylsens Bad, hvoraf den skal opstaa til nyt, og frisk, og kraftigt Liv. Thi denne Smerte er den Sjælens Fødselsvee, hvorigennem en levende og stærk Selvbevidsthed skal komme til Verden, og dette Blod er det Daabens Sakramente, hvori vi skulle indvies til med vort Blod at besegle den Sandhed: Danmark vil ikke!

Var her blot Tale om en diplomatisk-militarisk Alliance med Tydskland, da vilde vi vistnok have meget derimod at indvende, men den var dog tænkelig uden et nationalt Selvmord; thi man fraskriver sig ikke sin Personlighed, fordi man i visse bestemte Punkter kontraktmæssigen binder sin Villie, og slige traktatmæssige Baand kan man atter løse sig fra, naar man med selvbestemmende Villie anseer dette for tjenligst. Men i et Forbund, der ikke skal være en Forbindelse mellem tvende Stater til Opnaelsen af visse fælles Øjemed, men en Sammensmelten af flere i deres inderste Livsrødder sammenslyngede Folkestammer til en eneste Folke- og Rigsenhed, vilde Bibeholdelsen af en national Ejendommelighed og en egen Folkevillie være en Selvmodsigelse, en Uting, en Brøde. Hvert logisk Hoved vilde fra den Dag, da en saadan Forbindelse var fuldbyrdet, ikke have andet Alternativ, end enten med Ild eller Sværd at gøre Oprør mod samme, eller — hvis han ikke vilde eller kunde dette, — at anvende alle sine Bestræbelser paa, saa hurtigt som mulig at gøre Danmark saa tydsk som muligt. Indtil dette var skeet, vilde Danmark nemlig være et sygt, et ulykkeligt, et foragtet Led af det tydske Rige, og jo hurtigere og jo fuldstændigere man kunde faa udryddet al historisk Ihukommelse, hvert Folkesagn og hver Folkesang, hvert literært Mindesmærke, jo radicalere man med Røde kunde oprykke alt det Ukrud, der kaldes dansk Folkelighed og dansk Sprog, des bedre; thi des mere vilde man nærme sig det Eneste, der i saa Fald kunde være Maalet for en fornuftig Stræben, nemlig at Danmark som et ensartet og jevnbyrdigt Led kunde finde Fred og Anerkjendelse i det nye Fædreland, hvortil dets Fremtid uigjenkaldelig var knyttet. Den bastardagtige Halvhed, den pariaslige Forstødthed, hvori de Danske — de fordums Danske — vilde leve, indtil de bleve hele og fuldstændige Tydskere, vilde være en saa trøstesløs og uværdig Tilstand, at hver Fader, der lod sine Børn lære Dansk, derved kun vilde nedlægge Fortvivlelsens Sæd i deres arme Hjerter, at hver den, der skrev en dansk Bog, var en Forbryder mod de Danskes

— de fordums Danskes — sjælelige og timelige Velfærd. Thi betragtede han Forbindelsen med Tydskland som definitiv, da maatte han ogsaa erkjende, at hvert Minde om en dansk Historie eller en dansk Literatur vilde være en Forbandelse for hans Landsmænd — eller hvad man skulde kalde Beboerne af det fordums Danmark — eller ogsaa maatte han ansee Forbindelsen som et uværdigt Tyranni, og altsaa have til Hensigt stille og hemmeligen at nære Nationalitetens hellige Flamme, indtil Gjengjeldelsens og Opstandelsens Time — maaske først efter Sekler fulde af Jammer og Fornedrelse — vilde slaa, saaledes som den har slaaet for Grækerne, efterat de i Aarhundreder have sukket under Halvmaanens Aag, saaledes som den vil slaa — husk paa Reiersen og Kancelliet!*) Andet Valg vilde ingen tænkende Mand have, end enten hos sig og Andre at nære Forbittrelsens Gift, indtil Tanken, den bittere Tanke om Danmarks Undertrykkelse, denne ene Tanke, der fyldte den hele Sjæl og aad op hver anden Tanke, hver Fredens eller Glædens Følelse, gennem Mord og Brand og Kamp kunde bryde ud i Hevn og Bedrift, eller og med isnende Kulde og jernhaard Konsekvens at forfølge og udrydde og rent fra Jordens Overflade at udslette alt, hvad der er dansk eller kunde minde om, at der nogensinde gaves noget saadant. Og de, der ikke havde Kraft til at vælge mellem disse Alternativer, de vilde enten synke ned i dum og dyrisk Sølen i Materiens og Øjeblikkets Pøl — uden Erindring om de fremfarne Dage, uden Tanke om de Tider, der komme, uden Bevidsthed, uden Ærgjerrighed, uden Aandelivets Smerte og Vellyst, eller de vilde sygne hen og visne falde til Jorden — haabløse og ubegrædte. See, det er det, hvad Forfatteren maa forstaa ved de Ord, „uden Afbræk for den ejendommelige, nationale Udvikling“. See, det er den Skjebne, der venter hvert Folk, som skal blive et tjenende Led i en fremmed Stat med fremmed Sprog, med fremmed Historie, med fremmede Sæder og fremmede Love — i eet Ord, med en fremmed Nationalitet

Hvad blev saa Kongen af Danmark? En Strandbaron i det nordlige Tydskland. Hvad blev saa den danske Regjering? En Kredsregjering med en vis foreskreven Myndighed i visse den anviste Sager. Hvad blev Danmarks Højesteret? En Kredsret med Appel — maaske til Wetzlar. Kun een vilde vinde, og det blev Professor Scheel; thi saa fik han fuldt

*) Hermed menes naturligvis Polen. Regjeringen yndede ikke Udfald mod Ruslands Politik.

Hus paa sine Romerretskollegier — at sige, hvis han vilde holde dem paa Tydsk. Her seer nu Justitsraad Reiersen, at naar vi bekæmpe dette Forslag, saa skeer det lige saa meget i Kongens og Regeringens, som i Folkets Interesse

Faa Uger efter fik Lehmann Lejlighed til at kaste denne Protest endnu længere ud i Folk ved sin bekendte Tale ved 28de Maj Festen paa Skydebanen, hvori det berømte, tidt citerede og tidt forvanskede Udraab: „Og skulde det gjøres fornødent, da ville vi med Sværdet skrive paa deres Rygge det blodige Bevis for den Sandhed: *Danmark vil ikke!*“ sigter direkte tilbage paa Artiklen i „Fædrelandet.“

Denne Pennefejde indvarsler i Virkeligheden en hel Periode i Bladet „Fædrelandet“s Historie. Fra nu af bliver det Striden mellem Danmark og Tydskland, der spiller Hovedrollen i dets Spalter ved Siden af Kampen for borgerlig Frihed — særlig Trykkefrihed, medens Bladet bliver noget mere tilbageholdende i sine Krav om en egentlig Konstitution.

Dette var i og for sig en god og forsvarlig Politik. Bag ved den laa en fuldkommen rigtig Følelse af, at det *hastede* med en Løsning af de sydlige Grænsespørgsmaal, at det var nødvendigt, at Folket derom samledes til Enighed og endelig at *Absolutismen*, selve den det i andre Henseender saa forhadte Absolutisme, var det Vaaben, der, rigtig brugt, vilde være det bedste Middel til at bevare Slesvig for Danmark, eller ialfald nedslaa den separatistiske Bevægelse. Og ved Siden deraf var det en forsynlig og fremsynet Politik, idet man turde haabe ved denne Holdning, ved denne Uegenyttighed og Resignation at opnaa Kongens og Regeringsmændenes *Tillid*, hvad jo kunde bane Vejen for en fredelig Løsning af det konstitutionelle Spørgsmaal.

Den fremstrakte Haand blev imidlertid ikke modtaget, og man gør næppe Uret i at tillægge Ørsted og den sammen med denne i Foraaret 1842 i Statsraadet indtraadte Grev Heinrich Rewentlow-Criminil Hovedansvaret derfor. Det ses nemlig af Ørstedes Skrifter, at denne nærmest har opfattet det hele som et snedigt Skaktræk af de Liberale, et Forsøg paa at ramme en Kile ind i den faste Mur, som hed Kongen og Kancelliet, og at han har følt sig personlig forulempet

derved. Denne Holdning fra Ørsteds Side, der hang stærkt sammen med en indgroet Mistillid til Peter Hiort Lorenzens personlige og offentlige Karakter, blev skæbnesvanger, og hvor psykologisk forklarlig end den Bitterhed var, hvormed han fra dette Øjeblik saa sig fra at være den af alle Partier højagtede, af alle roste, næsten forkælede Repræsentant for den milde, faderlige Absolutisme forvandlet til — ja man kan næsten kalde det: den onde Aand i Regeringskollegierne, saa er det dog den Dag i Dag uforstaaeligt, at han, om hvem man vanskelig kan forudsætte, at et Hensyn til hans egen Person bevidst har gjort sig gældende, saa ganske kunde savne Blik for det rationelle i den af „Fædrelandet“ foreslaaede Politik. Utrættelig er han i at forekaste Bladet det formentlig Inkonsekvente i dets Ræsonnement, at Kongen skulde i Hertugdømmerne benytte de Magtmidler, det absolute Monarki hjemler Ret til, men som samme Blad rasede imod, naar de anvendtes paa dansk Grund. Dette er imidlertid et Fejlsyn hos den udmærkede Lærde. Der er meget god Mening i at ræsonnere omtrent saaledes: Absolutismen er i og for sig en utilfredsstillende, ja utaalelig Regeringsform; den bereder navnlig os Pressefolk mange Ubehageligheder og Besværligheder; men den har *eet* Fortrin: den er *stærk*. Naar vi nu engang har den og ikke paa lovlig Maade kan komme af med den, saa maa vi — o: Folket — ialfald forlange, at den værner Landets Grænser, oprettholder Statsenheden, og optræder med Kraft og Myndighed imod oprørske Bevægelser. Og dette var Tanken med den Frontforandring, „Fædrelandet“ foretog omtrent ved Nytaaret 1842—43 og som første Gang proklameres umiddelbart efter, at Lorenzen har talt dansk i Slesvig Stændersal. Sit klareste, mest koncise Udtryk finder den i et Brev af 12. December 1842,*) fra den i Paris værende Orla Lehmann, hvori det hedder:

Kongens Forhold i denne Sag vil for Nutiden og Efterverdenen afgøre hans Forhold til det danske Folk; — lad

*) Offentliggjort i »Fdl.«s Nr. 1097.

os derfor gjøre det let for ham at slutte sig til sit tro Folk, ved hver fra sin Side uforbeholdent og tillidsfuldt at slutte os til ham.

Men alt forinden dette fuldtud loyale Program var opstillet, havde Regeringen tydelig vist, hvorledes den opfattede det slesvigske Spørgsmaal og den Bevægelse, hvori dette havde sat Kongerigets Befolkning. Bekendte er Ørstedes valne Udtalelser i Viborg Stændersal med hans Henvisning til Kongens *Titel* som et Slags Hjemmel for dennes Besiddelse af Hertugdømmet; hans Vrantenhed og Ilterhed over for Danskhedens Forsvarere, hans Indskyden sig under Kompetencehensynet og sidst — men ikke mindst — hans Ordre til at udelade hele Forhandlingen af Stændertidenden. Og mens han saaledes viste sin Kulør derovre, huserede Kancelliet herovre med „Fædrelandet“. Nu begynder den Forfølgelse af den dansk-nationale Presse *for den slesvigske Sags Skyld*, der blev det gamle Regeringsystems sidste Bedrift og som i det almindelige Omdømme gjorde det modent til Øksen. Almenheden tænkte omtrent som Oppositionens Ledere. Hvor uretfærdig og principstridig man end fandt den daværende Presselovgivning, saa maatte man dog — ialfald for sig selv — indrømme det naturlige i, at Kongen og Regeringen benyttede Censuren og Politimagten til at opretholde hans absolutum dominium; men at disse Magtmidler brugtes til at knægte Ordførerne i den nationale Sag, til at hænge en Mundkurv paa Forkæmperne for Slesvigs Bevarelse for Danmark, medens samtidig det tyske Kancelli paa en rent ud skammelig Maade lod den oprørske Bevægelse i Hertugdømmerne brede sig,*) det fandt man utaaeligt. Det gik da ogsaa saaledes, at samtidig med, at Presseforfølgelserne steg til et forhen ukendt Antal, og samtidig med at Ploug — der alt nu i den tyske

*) Det maa være nok i denne Sammenhæng at erindre om den saakaldte »Tavlehistorie« (se Mørk Hansen: Sønnerjyernes Kamp for Modersmaalet p. 184—186) og om Grev Josef Rewentlow-Criminils Adfærd den 21. December 1842, da han ved Oplæsningen af det kongelige Budskab til de slesvigske Stænder ved en Udeladelse forvanskede dets Ordlyd og Mening, saa at det fik en separatistisk, slesvigholstensk Tendens — hvad Kongen blev vred over, men fandt sig i.

Presse fik sit Øgenavn „den berygtede Ploug“ — halvt om halvt regnedes for en Oprører i de herskende Kredse, steg hans og hans Blads Anseelse i Folkets Øjne, og ganske jævnt og stille, uden Brask eller Bram traadte den fattige, og i finere Kredse uglesete Journalist ind i Kredsen af de Mænd, som det unge Danmark saa hen til med Haab og Forventning, og Døre aabnede sig for ham, der hidtil havde været ham lukkede. Samtidig steg ogsaa Bladets Abonnent-antal til ca. 1500, det højeste, det naaede i Kampaarene før 1848.

Utallige er de Indhug paa Fjenden, „Fædrelandet“ gør i disse Aar, snart i egentlige Redaktionsartikler af ræsonnerende Art, snart i Breve og Korrespondenceartikler fra Hertugdømmerne, snart i Smaanotitser egnede til at stimulere de dørske Gemytter og styrke de svage. I lys Lue bryder Striden ud, saasnart Efterretningen kommer, at Peter Hiort Lorenzen har talt Dansk i Slesvig Stændersal, men — som alt paavist — Ploug er alt forinden paa sin Post. I de bevægede Dage Oktober 1842, da Ilden ulmede stærkt paa begge Sider, men alt forinden Gülich havde indbragt sine udfordrende Forslag om en Adresse til Kongen i afgjort slesvigholstensk Aand og om at Betegnelsen „dansk Ejendom“ paa de aabenraa'ske Skibe skulde ombyttes med „slesvigholstensk Ejendom“ — er Ploug i sit Nummer for 5. Oktober ude efter Bestræbelsen for at frarive os Slesvig:

... Det er paa det nye Stadium, hvorpaa det slesvigholstenske Spørgsmaal er blevet stillet, ved hvad der senest har tildraget sig i Holsten, at vi atter ville kalde Læserens Opmærksomhed hen paa de slesvig-holstenske Sager; thi ere vi end ikke istand til at forhindre Slesvigs Frafald fra Danmark og Inddragelse under en fremmed Krone, ja maaske under en fremmed Statshøjhed, saa ville vi dog ikke have paa vor Samvittighed ikke at have advaret herimod. Vi vide vel af tidligere Exempler, at selv den betimeligste Advarsel kun lidet baader i dette Land;*) men derfor ville dog ikke vi, som kalde os „Fædrelandet“, forsømme at støde i Gjallarhornet.

*) Moderne Læsere vil lægge Mærke til denne Betegnelse af Danmark.

Efter at have paavist Umuligheden af at opnaa Holstens Udtrædelse af det tydske Forbund og nærmere Tilknytning til Danmark — noget, som dengang saavel som senere adskillige Helstatsmænd har spekuleret paa — fortsætter han:

. . . Forat vi imidlertid ikke skulle lade os bedaare af en saadan Forventning, har et af de vigtigste slesvigholstenske Organer i Holsten ufortøvet foreslaaet et Forlig mellem Slesvigholstenerne og Tydsk-Holstenerne, ifølge hvilket *Slesvig skulde optages med i det tydske Forbund.*

Dette Sprog er i det mindste ærligt og forstaaeligt. Her have vi da det nye Stadium, hvortil det slesvigholstenske Væsen har udviklet sig. For at der fornuftigvis kan bestaa et Slesvigholsten, maa Slesvig tages fra Danmark. Vi vide vel, at fra den Tid, da Christian den Fjerde fra sin høje Mast saa paa, at Landet blev borttaget, og vi Danske fandt det baade stort og nationalt, fra den Tid er det bleven Mode at tage fra Danmark; vi have derfor ogsaa kun ringe Haab om med vor Pennespids at kunne stoppe denne indgroede Vane; dog kunne vi ikke lade være at møde denne slesvigholstenske Fordring med den Erklæring, *at fra det Øjeblik det erkjendes, at Slesvig maa indlemmes i Tydskland, for at en statsrellig Forening kan finde Sted mellem Holsten og Slesvig, en Forening af en fuldstændigere Art end den, der finder Sted mellem Holsten og Resten af Danmark, nemlig ved Samregering og Alliance, fra det Øjeblik er ethvert Andragende herom fra Holstens Side en Krigserklæring mod Danmark og fra Slesvigs Side et Landsforrædderi.*

For at møde slige Bestræbelser, er der fra den danske Regerings Side kun een Udvej, nemlig at ophæve det hele Apparat, som giver Skin af en slesvigholstensk Tilværelse og at give hvert af Hertugdømmerne sin afsondrede Bestyrelse og Retspleje. Giv Slesvig særskilt for sig alle mulige provindsielle Garantier for sin Retstilstand, for Embeders Besættelse med Slesvigere for Sprogenes frie Brug etc. etc., men hæv enhver særdeles Forbindelse med Holsten: slesvig-holstensk Kancelli, slesvig-holstensk Regering, Statholder, Overappellationsret etc. etc. maa altsammen ophøre, og i Stedet herfor indsættes afsondrede Bestyrelser. Det holstenske Troppkontingent maa afsondres, Rendsborg Fæstning garnisoneres med Slesvigere og Danske, kort, de i Principet bestaaende Forhold maa træde frem i Virkeligheden. Holsten maa føle, at det er tydsk og Slesvig, at det er Slesvig og som saadant

en Del af Danmark, ikke alene af det nærværende danske Dynastis Rige, men af den europæiske Stat Danmark. Imellem en saadan Handlemaade og en Udtrædelse af det tyske Forbund med Hensyn til Holsten, eller en Tiltræden til samme med hele Danmark ligger kun Vaklen, Uvished, Lykkespil og endelig Undergang for det nærværende Danmark.

Den i Foraarsartiklerne og i Lehmanns 28de Maj-Tale proklamerede *Eiderpolitik* stilles der saaledes ligefrem Forslag om at gennemføre.

Eiderpolitiken er ikke nogen Opfindelse af Lehmann og Ploug. Den er i Virkeligheden lige saa godt som den senere Delingspolitik anvist os fra tysk Side. Den første, der har havt den Ære at foreslaa denne, baade den folkelige og statslige Retfærdighed tilfredsstillende, sunde og greje Politik er en Tydsker, endog en Preusser, — ingen ringere end Befrieren fra 1813, Friherre *Carl von Stein*, der i 1813 i et Privatbrev udtalte sig for at fraskille Danmark Holsten og føje dette Land til Tydskland. Paa dansk Grund maatte Tanker i samme Retning naturligen opstaa, efter at man havde set, hvor heldig en Løsning Holland i 1839 havde opnaaet med Vanskelighederne ved Besiddelsen af det tyske Forbundsland Luxemburg, og samme Aar fremsættes Eider-tanken første Gang herhjemme antydningvis af *A. F. Tschering*, der i et lille Skrift om Væbningsvæsenet (Nr. 5) bestemt udtaler sig for de holsten-lauenborgske Troppers Indordning under den tyske Forbundshær som et Kontingent til denne, medens de samtidig udskilles era den danske Hær. I 1844 kommer han paany ind paa denne Tanke, der i Mellemtiden er optagen af „Fædrelandet“s Redaktion og af A. S. Ørsted som Ständerkommissarius afvist som et næsten landsforrædersk Forslag.

Det er smukt at se, at det, som navnlig har ledet Tschering, er Frygten for, at vi skal krænke Holstenernes nationale Følelser. Han skriver*)

. . . Paa Rejser i Tydskland undgik det ikke min Opmærksomhed, hvor mægtig den tyske Enheds-Idee efterhaanden arbejdede sig frem, hvormeget den greb den ved Universiteterne levende holstenske og slesvigske Ungdom, hvormeget

*) »Fdl.« 1844 Nr. 1671.

den, endskjønt den nedkuedes i sine voldsomme politiske Udbrud og i sin Tragten efter Centralisation, dog fandt Næring hos forskellige Regeringer og udvikledes som Forbundstrang, dels gennem en Stræben efter alle Slags Forbindelser til Opnaelse af materielle Formaal, dels ved Fremkaldelsen af almindelige Forbundsbestemmelser, af hvilke endog de mest trykkende bleve de mest betegnende for den stedse voxende Forbundssuverainetet, med hvilken netop den tyske Enhed maa begynde. Den Efterklang af Frygt for Krig og Opmærksomhed paa de luxemborgske Forhold, som endnu vedligeholdtes, da jeg i 1833 og 34 besøgte Tydskland, for at gjøre mig bekendt med dets militaire Indretninger, havde bragt Forbundet til meget alvorligt at beskjæftige sig med disse. Det blev da tydeligt for mig, at alle de mindre tyske Forbundsstaters Hærvæsen meer og meer vilde blive bragt til at uddanne sig efter bestemte Forbundsfor skrifter.

Her er Kjærnepunktet i Eiderpolitiken antydet. Udgangspunktet for denne Politik, der hang saa nøje sammen med Frihedsrørelserne, var i Virkeligheden *Agtelse for Tydskernes nationale Rettigheder* og Følelsen af, at Tydsklands Enhed, som Digtere havde sunget om og Professorer filosoferet over, i vort Slægtled vilde blive fuldbyrdet og give Tydskland en central Stormagtsstilling i Europa. I Sandhed, man ved ikke, hvad man mest skal beundre, den ædle Tænkemaade eller det politiske Klarsyn, som vore bedste Mænd fra Tredverne og Fyrrerne sad inde med.

Naturligvis, Ørsted havde ikke ganske Uret, naar han betegnede denne Politik som „statsopløsende“. Det var virkelig de nationalliberale Føreres Tanke, at det gamle danske Monarki i den Skikkelse, det havde faaet ved Norges Borthytning mod det lille, rentyske Lauenborg, maatte slaas i Stykker, for at et virkelig uafhængigt Danmark kunde opstaa af Helstatens Ruiner. At en saadan Opløsning af det overleverede Monarki var en historisk og politisk Nødvendighed, vil blive nærmere paavist i det følgende. Her skal det blot siges, og siges med det mest mulige Eftertryk, at Eiderpolitiken i sit Udspring var en ren *Freds-politik*. Det har alle Dage været god Taktik at rømme en Skandse, man ikke kan holde, og at rømme den itide, for saa at koncentrere sit Forsvar paa et andet og mere af-

gørende Punkt. Den Tanke, at en Udskillelse af de to Landsdele, der udelukkende behøvedes af Rentyskere og ogsaa rent officielt hørte med til Tydskland, kunde betrygge vor Besiddelse af Slesvig bedre end dette Hertugdømmes Forbliven i intim Forbindelse med Holsten og Lauenborg, maatte for menneskelige Øjne synes indlysende. Men naar den skulde udføres i det virkelige, praktiske Liv, *da maatte der handles hurtigt*. Bevægelsen gik dengang i det meste af den civiliserede Verden henimod Indførelsen af frie Forfatninger; skulde en saadan komme, inden vi havde bragt vore Grændseforhold i Orden og det nationale Spørgsmaal paa det rene, da vilde Udførelsen være i høj Grad vanskeliggjort for ikke at sige umuliggjort. En saadan Omorganisation af den militære og civile Forvaltning, der laa for som den mest paatrængende Opgave, maatte det særlig ligge for en absolut Konge at føre igennem. Kun en saadan vilde have Autoritet til at skære igennem al den Modstand, private og lokale Interesser vilde rejse mod Sagen, og gennem det endeløse Kaos af Vrøvl, der vilde møde, naar Folkerepræsentationer eller Landsdelsrepræsentationer skulde tale med paa hvert Punkt; kun en saadan endelig vilde have den frie og uhæmmede Raadighed over de Magtmidler, hvormed eventuelt de Uroligheder kunde dæmpes, som Overgangen til det nye og ukendte vilde fremkalde paa Brændpunkterne. Regeringen gik imidlertid nærmest den modsatte Vej.

Fra det Øjeblik Peter Hiort Lorenzen har talt Dansk i Stændersalen, træder han straks i Forbindelse med Ploug og Giødwad, og de fleste Efterretninger i „Fædrelandet“ fra Slesvig stammer for disse Aars Vedkommende fra ham. „Kun Skade, at vore tornefulde Presselove forbyder os at anvende og benytte Deres Efterretninger som de burde og kunde benyttes til den fælles Sags Fremme,“ skriver Ploug dog til Lorenzen den 13. December 1842.

Nummeret for 21. November begynder med følgende korte Meddelelse:

Vi have modtaget paalidelig Underretning om, at den slesvigholstenske Majoritet i den slesvigske Stænderforsamling tilligemed Præsidenten har gjort sig skyldig i et *rædsomt Tyranni*

imod Danskhedens uforfærdede Forkæmper, den Deputerede P. H. Lorenzen, uden at denne har kunnet finde nogen Beskyttelse hos den kgl. Kommissarius, og at Hr. Lorenzen derfor har ingivet en Klage til Hs. Majestæt Kongen, der vil vide at hævde Danmarks Ære og Ret imod slesvig-holstensk Anmasselse og Vold.

Denne Meddelelse beslaglagdes straks, hvilket foranledigede Bladet til at indgaa til selve Kongen med en Klage over Kancelliets Færd. Men alt forinden denne Klage indgaves, havde Ploug bragt Lorenzen sin Hyldest i en Artikel,*) hvoraf følgende hidsættes:

Vi lykønske af vort ganske Hjerte vor Regering til denne herlige Lejlighed, der frembyder sig for den. Uden Skrupler vil den nu afskedige de Embedsmænd, der have forraadt deres Fædreland, og al Opfordring er der nu til Opløsningen af de Baand, der knytte Slesvig til Holsten, da man har seet, til hvilke Resultater de føre; at Regeringen vil gjøre dette, den Tillid have vi til dens Villie og Forstand, skjønt vi ofte finde os i den ubehagelige Nødvendighed at være dens Opponent.

Dig, uforfærdede Forkæmper for Nationalitetens helligste Rettigheder, der byder alle de fanatiske Modstandere Trods, der ved Talent og Energi mangfoldiggjør den ringe Skares Kræfter, som Du kommanderer over, Dig, der vil være blandt dem, der i Tiden skulle nævnes mellem den danske Stats Frelser, ved at hindre dens Sønderlemmelse; Dig, der uden at være indviet i Juristeriets Konstgreb stolt staar imod den talrige og lærde Modstanderhær, med Sandhedens og den rolige Værdigheds Vaaben, Dig bringe vi af vort ganske Hjerte den Hyldest, Du i saa rigt Maal har Krav paa. Vi lykønske atter Regeringen, fordi den fik en saa skjøn Lod, at tildele Dig Retfærdighed og Beskyttelse mod Dine plumpe Modstandere.

Henvendelsen til Kongen forberedes med efterstaaende Artikel:**)

At Redakteuren af Bladet „Fædrelandet“, I. A. Hansen***) under

*) »Fdl.« Nr. 1067.

***) »Fdl.« Nr. 1068.

****) Da baade Giødwad og Ploug vare under Censurstraf, maatte Bladets Bud, I. A. Hansen — den senere bekendte Rigsdagsmand — fungere som Redaktør overfor Offentligheden.

Dags Dato er beordret tiltalt for Overtrædelse af Trykkefriheds-Lovgivningen med Hensyn til en i bemeldte Blad Nr. 1066 for Mandagen den 21. Dennes indeholdt Artikel om et Oprin, der skal have fundet Sted i den slesvigske Stænderforsamling, det kundgjøres herved, i Overensstemmelse med Frd. 27. Septbr. 1799 § 18.

Det kongl. danske Kancelli, den 22de Novbr. 1842.

Det kongelige danske Kancelli, bestaaende af de Herrer *Stemann*, *Lange*, *Bentzen* og *Holm*, har saaledes forøget det allerede meget store Antal af Retsfølgninger imod Bladet „Fædrelandet“ med een Sag til. Anklagemagten i Trykkefrihedssager her i Danmark har hævet sit Sværd imod os for nogle Ytringer, vi i vort Mandagsnummer have tilladt os imod et vist Parti i den slesvigske Stænderforsamling, som kaldes det slesvigholstenske, og som nylig har vedkjendt sig som sit Formaal at skille en Del af Danmark, Slesvig, fra det øvrige, og faa det ind under det tydske Forbund; med andre Ord, Kancelliet anlægger en offenlig Sag, fordi et dansk Blad, der ønsker at holde den liden Rest af det forudmægtige Danmark sammen, efter Kancelliets Mening har fornærmet nogle private Mænd, som aabent have erklæret det for deres politiske Opgave, at føre Slesvig fra Danmark ind under et fremmed Rige. Det er en overordentlig Gunst, der vises disse private Mænd; naar Kancelliet ellers vil befri private Folk for Omkostningerne ved en Sag, pleier det at tilstaa dem fri Proces; her byder det uden videre den offenlige Anklagemagt at træde i Skranken for dem. Om Domstolene ville erkjende dette for at være en Sag, der i ringeste Maade vedkommer det Offenlige, turde sikkert være i højeste Grad tvivlsomt. For Sagens juridiske Udfald frygte vi derfor ikke; men det Princip, der ved dens Anlæggelse synes at have gjort sig gjeldende, forekommer os meget faretruende, og vi ere ogsaa overbeviste om, at Sagens Anlæg vil vække Forbauselse hos hver den, der har Følelse for Danmark og erkjender Vigtigheden af, at Slesvig ikke løsriver fra det, ja Nødvendigheden af Slesvigs vedblivende Forbindelse med Danmark som en Betingelse for Rigets Bestaaen.

..... Danmarks Forsvareres Stilling bliver saaledes høist ulige imod dets Angriberes: disse, Slesvigholstenerne, kunne under Censurens Ægide, da de fleste slesvigske og holstenske Embedsmænd, som opdragne paa tydske Universiteter, ere antidanske, med største Frihed og Ugenærthed fare løs paa os Danske med de groveste Skjeldsord, de mest nærgaaende

Insinuationer, uden at det et eneste Øieblik falder os ind at anlægge Sag mod dem, og endnu mindre tænker sikkert det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli paa at anlægge nogen offentlig Sag for at værne om vor Ære; de slesvig-holstenske Blade, Itzehoer- og Oldesloher-Wochenblatt, levere de haandgribeligste Beviser paa Sandheden af vore Ord. Vi derimod have med den mageløse Taalmodighed, der er os Danske egen, saagodtsom rent tiet stille til den Masse af Fornærmelser, hvori Danmarks Fjender, Slesvigholstenerne, have gjort sig skyldige mod os, og nu endelig, da deres Voldsomhed er brudt ud imod Danskhedens Forsvarer, Deputeret P. H. Lorenzen, ikke blot, som Kancelliet mener, ved eet Optrin i Ständerforsamlingen, men ved en Mængde Optrin baade i og udenfor Forsamlingen; da Hr. Lorenzen hverken fandt nogen Beskyttelse hos den kgl. Kommissarius eller hos Regeringspræsidenten, til hvem han begav sig tilligemed sine Kollegaer, Thingskriver Jepsen og Deputeret Nis Lorenzen; da han ogsaa udenfor Forsamlingen var udsat for personlige Fornærmelser, Scener, der minde om den første franske Revolutions varmeste Dage, nu da vi troede os opfordrede af Kjærlighed til Danmark at sige et Par Alvorsord imod dets Fjenders voldsomme Fremfærd, nu anlægges det danske Kancelli en offentlig Sag imod os. Sandelig, det er ikke lige Vilkaar, hvorunder vi føre Striden imod vore og Danmarks Fjender, men det er dog en Trøst at have hele Danmark paa sin Side, og i Spidsen for det Danmarks Konge, til hvem vi indgive en Klage over Kancelliets Fremfærd imod os.

To Dage efter meddeles Klagen til Kongen, i hvilken det hedder:

..... Ved at optræde som Journalister maatte vi, ifølge det Maal, vi satte os, vide, at vi stundom vilde vække Misnøje med vor Virksomhed hos Deres Majestæts Regering, og være beredte paa en just ej misundelsesværdig Skjæbne. Haard som vor Kamp, pinlig som vor Stilling derfor ofte kunde være, have vi rolig fundet os deri. Men eet Punkt var der, hvorom vi hidtil have troet, at enhver Dansk var enig, og med Hensyn til hvilket vi haabede at have Deres Majestæts som Folkets Sympathier for os, og det er vor Kamp mod det mægtige Parti i Hertugdømmerne, som stræber efter at løsrive Slesvig fra den øvrige Del af vort Fædreland for at bringe det ind under en fremmed Stat, og ganske unddrage det fra deres Majestæts Herredømme, eller højst gjøre Deres Majestæt til en afhængig Fyrste af denne anden Magt. Vi

havde haabet at kunne virke til Fædrelandets Bedste ved denne vor Stræben, og tro, at vor hidtilværende Virksomhed i den Retning ej ganske har været uden Frugter; men vi kunne ej dølge for os selv, at alle vore Anstrængelser for Fremtiden ville være frugtesløse, dersom vore Modstandere see, at Deres Majestæts Regering ikke blot misbilliger vor Færd, men endog retslig forfølger os i den Anledning.

Den 12. September 1843 faldt Dommen: fuld Frifindelse for I. A. Hansen saaledes, at Sagens Omkostninger paa-lagdes det Offentlige.

KAPITEL VII.

Magten er forbeholdt Autoriteterne,
Stemmeret hæfter ved Fæste og Grund,
Vægt er nu engang forlenet Moneterne,
Tillid er Oldingens arvede Pund.

Overfor Kongen og Kongemagten var Ploug fra sin tidligste Ungdom ret fordomsfri. Alt i Skoletiden, hvor, som fortalt, Borgen plejede at titulere ham „Mirabeau“ og true ham med Dr. Dampes Skæbne, forholdt han sig kritisk overfor Troen paa den absolute Kongemagts Berettigelse, og da Frederik den Sjette i 1828 besøgte Kolding Skole, fik den fjortenaarige Dreng ikke noget betydeligt Indtryk af ham, men forstod godt det smaatskaarne og i Grunden meningsløse i, at Kongen selv prøvede Sprøjterne, undersøgte Stilebøger og lignende. Han kom ind i Klassen, hvor Ploug sad, da de netop havde Latin, og med et Buk rejste Drengen, der var Nr. 2 og derfor sad paa øverste Bænk, sig og bød Kongen sin Grammatik at følge med i. „Behold du kun din Bog, min Dreng,“ sagde Kongen, „jeg forstaar ikke noget af det alligevel.“ Bagefter besaa han de latinske Stilebøger og roste Plougs for den Orden og Sirlighed, hvormed den var skreven — alt meget venligt, men ikke imponerende. Nogle Aar efter — engang først i Tredverne — saa Ploug ham komme ridende gennem Nørreport efter en Manøvre paa Fælløden. Da han red ind under Porthvælvingen, affyredes en Salve bag ved ham.

„Hvem er det, der skyder mig i Ryggen?“ „Det er hans kongelige Højhed, Prinds Frederik,“ lød Adjutantens Svar. Det var Prinds Fritz, den senere Frederik den Syvende, der ikke kunde dy sig for at holde Løjer med Onkelen. En Haandværks-svend, der stod ved Siden af Ploug, saa forbauset efter Kongen, da dette skete, og sagde med et foragteligt Smil: „Det er saagu' dog en gammel Nar!“ Faa Aar efter kom Kong Frederiks bekendte Svar paa Andragendet om forøget Trykkefrihed, og fra den Tid mistede Kjøbenhavnerne og de mere dannede Samfundsklasser yderligere en Del af den nedarvede Pietet for den gamle Konge. At der i Studenter-verdenen ikke var synderligt af den tilbage ved hans Død, ses maaske bedst af, at det store Studentermøde, der sammenkaldtes for at bede hans Efterfølger om Konstitution og Skattebevillingsret, holdtes allerede paa selve Dødsdagen den 3die December. Man har saaledes ikke blot været bestemt paa, hvad man vilde gøre, men mulig endog forberedt sit afgørende Skridt, inden Kong Frederik endnu havde lukket sine Øjne. Ploug var selvfølgelig Deltager i Mødet, stemte med Majoriteten, der fulgte Lehmann og Monrad, og blev valgt til at være en af de fem Studenter, der skulde overrække Kongen Adressen — vistnok den eneste Gang, han har haft Lejlighed til personligt Foretræde for Kong Christian den Ottende. Det er kendt fra den almindelige Historie, hvorledes Forholdene udviklede sig: Adresser i lignende Øjemed strømmede ind fra alle Kjøbstæder, indtil Kongens Vrede endelig blev vakt og eksploderede overfor tre brave Folk fra Korsør, der havde det Uheld at komme sidst med deres Henvendelse (21. December). Nu vendte Stemningen i Hovedstaden sig stærkt mod Kongen, og der kom i Dagpressen glimtvis frem en Uvillie baade mod ham og mod det hele monarkiske Væsen, som aldrig havde været fremme overfor Forgængeren. „Fædrelandet“, der i dette Aar (1840) redigeredes af Balthasar Christensen, gør sig oftere til Tolk for denne Uvillie, medens den konservative Presse, „Berlingske Tidende“ og „Dagen“, skummer af Forargelse og Vrede over en saadan, forhen ukendt Illoyalitet. Allerede den 6. Januar paataler „Fdl.“, at man ved Hoffet havde begaaet den Taktløshed,

at udkommandere fireogtyve Sekretærer (3: Kontorchefer) i Kancellibygningen til at forrette saadan Lakajtjeneste som at bære Fakler ved Kong Frederiks Jordefærd i Roskilde Domkirke; den 20. Januar protesterer Bladet mod den altfor servile Tone i Biskop Mynsters Ligtale samtidig med, at det — den 17. Januar — paataler, at en Kongehuset og Sjællands Biskop nærstaaende Gejstlig er bleven siddende i sit Embede trods vitterlig Forargelse. Den 15. April skriver Frederik Barfod i Bladet mod den Skik at meddele i Pressen, hvor de kongelige Personer gaar i Kirke o. s. v. o. s. v. Hvad der dog mest vakte Opsigt, var Bladets ligefremme Opfordring til Borgerne om at ignorere Kongens Sølvbryllup, en Holdning fra dets Side, der faldt mange af det ældre Slægtled for Brystet og navnlig hensatte *F. C. Sibbern* i en saadan Paroksysmus af Forbitrelse, at han begik en Artikel i „Adresseavisen“, der var saa naiv, at „Fædrelandet“ kunde aftrykke den i sit Nr. 168 uden Imødegaaelse, blot som et Kuriosum.*) Som et karakteristisk Vidnesbyrd om den Tids konservative Tænkemaade, hidsættes denne Artikel i sin Helhed:

„Vor Herre giver Landmanden gode Aaringer og ikke gode Aaringer. I de gode Aaringer fryde vi os over, at Landmanden kan komme til Kræfter, til Velstand, eller forøge den Velstand, han allerede er i. — Tænker vor Herre da ikke ogsaa paa Haandværkeren og Kunstneren, paa Handelsmanden og Kræmmeren? Lader han ikke engang imellem gode Aaringer oprinde for disse Folk? Jo han gør. Naar Konger døde, naar deres Efterfølgere stige paa Thronen, da komme der Tider, da Kunstner og Haandværker skal see lidt bedre Dage og have lidt extraordinair Fortjeneste. Meget er det ikke, men altid noget; og man kan vel unde Kunstneren og Haandværkeren det. Og med ham glæder sig den, som handler i det Store, og forstaar at forskrive kostelige Varer udenlands fra, og Kræmmeren glæder sig i sin Boutik. Men han gaaer ikke selv hen og udlosser Varerne paa Toldboden eller i Havnene. Altsaa faar ogsaa Arbejdsmanden Fortjeneste, og selv den trængende Toldbetjent seer sine Procenter tage

*) Saadanne Udbrud af Sibberns Følelser overfor den liberale Presse forekom i de Dage saa hyppigt, at der paa »Fdl.«s Register var opført et særskilt Rubrum over »Sibberniana.«

til. Syerskerne glæde sig; hundrede og atter hundrede Fruentimmer faa Arbejde, og kunne glæde sig ved den Tanke, at de Penge, de nu lægge hen i deres Skuffe, dem have de ej faaet i Naadegave, dem have de fortjent ved deres Hænders Arbejde. Gjør vel imod Andre! Men allerhelst gjør det ved at skaffe Folk Arbejde og Fortjeneste! Da gjør Du dobbelt Vel; thi Du befrier Din Næste for den trykkende Følelse, at skulle tage imod Naadegave. — I forrige Tider priste man de Fyrster, som alt imellem, naar fyrstelig Anstand og Værdighed krævede det, gjorde Højtideligheder, om de ogsaa kostede Noget. Naar en Konge ved en saadan for Konger sømmelig og anstændig Lejlighed anvender store Summer, saa nøder han derved de Rige og Fornemme til at rykke ud med maaske tre Gange saa meget til. Herremændene strømme til Byen, Landets Adel kommer fra Rigets fjerneste Egne; fyrstelige Personer, Kongens Slægtninge, komme ogsaa; maaske Mange i Naborigerne ogsaa komme; gid fremmede fyrstelige Personer ogsaa vilde komme. De Folk komme ej med tomme Lommer, og de komme i Sandhed ej for at trække Penge ud af Landet. Stakkels Lejetjenere! I gaae ofte og suge paa Labben. Fryder Eder! Nu kommer der Fortjeneste til Eder! Hvo kan opregne de Tusinde, som faae Fortjeneste ved slige Lejligheder. Gid dog blot, at Trykkefrihedsmændene ville unde Eder den. Den formuende Mand, som maaske krymper sig ved at give en fattig Jomfru eller Enke 10 Rbd. i Gave, giver maaske med Fornøjelse 100 Rbd. for sin Kones Balstads, og synes endda, at han er sluppen let; men de 100 Rbd. hjælpe, hvor de komme hen, meget mere, end de 10 Rbd. Hvo der ej har Raad til at være med, kan jo blive hjemme. Ingen tvinger ham. Skal han berøve Andre Lejligheden til Fortjeneste, fordi han ikke kan give dem Fortjeneste? — Jeg kom forleden Dag — det er bogstavelig Sandhed — op til en Skrædermester, som boer under Taget i en snæver Gade, men forresten er en selvstændig Mand, og en meget honnet og veltænkende Mand, som jeg vil gjøre mig en Glæde af at rekommenedere. Jeg holdt det for Uret i disse travle Dage at bede Manden komme til mig. Han vidste knap, om han turde paatage sig at sy en Bagatel for mig. Han fortalte mig, at han allerede havde maattet vise Arbejde fra sig. Jeg kan forsikkre, at mit Hierte har løftet sig i mig ved den Tanke, at en saadan Mand maatte vise Arbejde fra sig. Nok for denne Gang. Jeg har meget tilbage, men jeg skal komme med det en anden Gang. — Dog nej? Endnu Eet. Endnu maa jeg dog beklage de Mange, som have haabet at faae lidt Fortjeneste ved Illuminationen. Det forstaar sig:

Ingen kan forbyde Folk at illuminere hele Byen over paa Løverdag. Men tager Eder i Agt, I formuende Borgere, som have Evne og Villie dertil! Have I ikke læst, hvorledes Trykkefrihedsmændene true Eder. De er jo nu Herrer her i Byen. — Forresten mener jeg, at i dette Stykke, som i saa meget Andet, Enhver skulde have sin Frihed, og at Trykkefrihedsmændene hverken skulde have Lov til at true, eller til at agere Hovmestere for Alle og Enhver.“

Naar en Mand som Sibbern, en af vore største Tænkere i hin Periode, kunde ræsonnere saa barnligt, saa kan man vel forestille sig, hvor smaat det var bevendt med den politiske Opdragelse i vort Samfund i det Herrens Aar 1840.

I det hele taget gjorde „Fædrelandet“s Holdning overfor Kong Christians Sølvbryllup megen Opsigt og vakte Forbitrelse ogsaa ude i Provinserne. I sit Nummer for 27. Maj 1840 meddeler „Fyens Stiftstidende“ saaledes et først i „Dagen“ offentliggjort Digt „Til Fædrelandet“:

Til »Fædrelandet« (»Dagen« for 10. Maj 1840).

Du „Fædrelandet“s Kæmper, som veed med sindrig Kløgt
At skildre Danmarks Stemning, at male Danmarks Frygt,
Som strøer Din Udsæds Galde, i Ord, i Daad, i Skrift,
Og blander i Dit Bæger Din bedske Malurtgift.

Staae frem, Gud seer fraoven; læg Haanden paa Dit Bryst,
Troer Du, at hvad Du taler, er Klang af Folkets Røst?
Troer Du ej, Danmark græder ved hvert et bittert Ord,
Fordi en lille Skare tiljubler Dig som stor?

O, gaa fra Dør til Dør kun, i hver en Hytte ind,
See, Kjærlighed i Vuggen med Rosen paa sin Kind,
Du splitter grusomt Svøbet og kaster Barnet ud;
Hvorledes vil Du hisset forsvare det for Gud?

Mig greb det ogsaa, Ordet, i Hjertets dybe Grund,
Frihed var al min Tanke, Frihed for Pen og Mund;
Men er der ingen Vej dertil mer reen end Din,
Foragter jeg en Frihed, kjøbt ved min Sjæls Ruin.

Bliv ved, bliv ved at tale, stem Dag for Dag kun i
Om Speiden, Vold, om Oprør, om Skændsel, Tyranni;
Men husk, at hvert et Hjerte, som Du har her fortabt,
Vil fordres hist af ham, som har os alle skabt.

Denne Anvisning paa Dommedag fandt „Fædrelandet“ sig ikke foranlediget til at meddele nogen Kvittering for.

Efter at Redaktionen af „Fædrelandet“ er gaaet over paa Plougs Haand, staar Bladet vedblivende en garde overfor Hoffet og den Dyrkelse af de kongelige Personer, som Regeringspressen var henfalden til, og som maa forekomme moderne Mennesker ret usmagelig. Den 15. Oktober 1841 bringer Bladet følgende Artikel, hvori dets indædte Forbitrelse over Kongens forandrede Holdning overfor Frihedskravene skinner stærkt igennem:

Reaktionen.

Reaktionen triumferer overalt. Den rige, stolte, herskesyge og veldisciplinerede Tory-Klynge har under sin kloge Cunctators Anførsel tilvristet sig Englands mægtige Scepter. Toryernes og Pengemændenes Kjæledægge, Manden fra Gent,*) har støttet paa Kronens dybe Sympati, Pairskammerels blinde Lydighed og en veldresseret Majoritet af de Deputerede, rodfæstet sig i Herredømmet over Kontinentets største Magt. Rusland er bestandig Rusland, nu endogsaa Polen med, og Metternich er endnu altid Østerrig. Kongen af Preussen skriver Amen under den russisk-preussiske Alliances Monument i Kalisch. England, Frankrig, Rusland, Østerrig og Preussen ere endnu bestandig det ganske Europa — i Europa triumferer Reaktionen overalt.

Og nu hos os?

Kong Christian fra Norge og Prins Christian fra Neapel er bleven Christian den Ottende af Danmark. En Krone har til alle Tider havt stor Indflydelse paa dens Anskuelser, som bærer den, og det hører til de store Sjeldenheder i Livet, at Ungdommens rene Begejstring brænder usvækket og ufordunklet i den fremrykkede Alders Bryst. Christian den Ottende vil ikke stille sig i Spidsen for den nye Tids nye Værk; han vil fortsætte sin forevige Forgængers Regering, og har endog beholdt de samme Mænd, hvoraf denne bestod. I Ordets højere Betydning er det endnu Frederik den Sjette, der regerer i Danmark. Og hvilken Frederik den Sjette? Ikke den modige Yngling, der villigen sluttede sig til Bernstorffs Reformplaner, men den ved Alder og Ulykke nedbøjede Olding, paa hvis gamle Dage atter de Principer og de Mænd dukkede op, som hans Ungdom besejrede. Guldberg besejrede Struensee,

*) ∩: Guizot.

og Bernstorff besejrede Guldberg — den gamle Guldberg lever endnu den Dag idag.

Men Folket? Det jublede, da Guldberg sejrede, og det tørrede sine Øjne, da det havde afgrædt over Bernstorffs Død. Det var fortvivlet, da Norge blev hugget fra det, og trak Frederik den Sjettes Vogn, da han vendte hjem fra Wien. Det sang Frihedshymner, da det troede, at Christian den Ottende vilde bringe det Frihedens Livsens Æble, det aad sin Grød og lagde sig til at sove, da det intet Æble fik.

Ogsaa hos os har Reaktionen sejret.

Men have I ikke nys hørt det: ogsaa Guldberg sejrede, og blev dog besejret? Eller er det maaskee første Gang, Toryerne hersker i England. Eller er det første Gang, at Mændene fra Gent have havt Magten i Frankrig? Eller — dog vi ville ikke hidsætte noget, der kunde give Justitraad Reiersen endog det mindste Paaskud til at tye ind under Plakaten af 1810, eller nogensomhelst anden Plakat eller Paragraf i vor mageløse Trykkefrihedslovgivning. Vi ville tale i den størst mulige Almindelighed, og ikkun minde vore Læsere om, hvorledes i Historien som i Naturen alt gaaer i evig Bølgegang:

„Op og ned,
Ned og op,
Ved det lave Bed,
Ved Bølgens Top“.

Paa Regn følger Solskin og paa Solskin Regn; naar Ebbens Tid er omme, saa kommer Floden, saa vist som Maanen drejer sig om Jorden og Jorden om Solen, saa vist som Løvet falder af mod Vinteren og atter spirer frem, naar Vaarsolen vaagner. . . . osv.

Da Kongen i Eftersommeren 1842 paa Hjemvejen fra Føhr havde besøgt Ribe og der blandt andet beset den gamle Domkirke, benyttede „Dagen“ Lejligheden til at prostituere sig ved et i en yderst servil Tone affattet Beretning om de Fester, der havde været holdt og om al den Huldsalighed, Majestæten havde udvist mod de brave Ripensere. Heraf giver da „Fædrelandet“ følgende morsomme Ekstrakt:*)

Af „Dagens“ lange Beretning om Hs. Majestæts Ophold i Ribe — der skal være flydt af „en privat Meddelelse“ — aftrykke vi et Par karakteristiske Steder: „Tilstrømningen havde i de sidste tvende Dage været saa uhyre stor, at Flere maatte tilbringe Natten i deres Vogne, da alle Gjæstgiversteder (Byen

*) Nr. 856 3. Aug. 1842.

har nok ikke stort mere end eet) vare overfyldte og selv Indvaanernes *grændseløse* Gjæstfrihed ikke rækkede til at huse alle de Ankomne“. — „Hs. Majestæt modtog Forsamlingen med Sin sædvanlige Venlighed og indtagende Hjertelighed, og her havde de ripensiske Herrer den første Lejlighed til at beundre Kongens ualmindelige Aandsevner, Hans lette Veltalenhed, Hans store Aandskraft, der rummer alle Detailler, og Hans trofaste Hukommelse, der bevarer alle Indtryk. Næsten Enhver af de Tilstedeværende tiltalte Hs. Majestæt, og til hver Enkelt havde Hs. Majestæt nogle faa, men betydningsfulde Ord at sige. Flere Herrer vidste Hs. Majestæt Selv at nævne, idet de præsenteredes for ham: Een kunde Hs. Majestæt erkjende af den Lighed, han havde med en Broder, der har et temmelig underordnet Embede, og for et Par Aar siden har været Kongen præsenteret paa en Rejse; en Anden havde Hs. Majestæt seet „een Gang tidligere“, nemlig — for nogle og tyve Aar siden, og Kongen vidste strax at tilbagekalde dette tidligere Møde i Embedsmandens Erindring.“ — „Den følgende Formiddag besaa Kongen først den mindeværdige Domkirke, der i høj Grad fængslede Hs. Majestæts Interesse. Kongen yttrede, at han vilde have denne mærkværdige Kirke restaureret uden at skye Bekostninger, og besaa derpaa hver enkelt Parti af Bygningen med stor Nøjaglighed, hvor da Hs. Majestæt flere Gange overraskede de vedkommende Embedsmænd med sit Kjenderblik. Strax Hs. Majestæts første Yttring var: „Men disse Sider ere jo vist af fuld Granit, hvorfor ere de da overstrøgne med Kalk? Denne Kalk maa aftages,“ thi uagtet Kalken hviler i *mange Lag* over Graniten, havde dog Majestæten strax *erkjendt Massen ved det første Blik*.“ — Da Hs. Majestæt om Eftermiddagen atter vendte tilbage til sin Residens, havde en saa stor Mængde Mennesker indfundet sig for at stedes til Audiens, at det ansaas *umuligt* for Majestæten at tale med Alle. *Alligevel* gav Hs. Majestæt dem alle Audiens.“ — Hertil kan endnu passende føjes Følgende ogsaa af Mandags-„Dagen“: „Dyrehaven *gik ud (!)* igaar,* og var, endskjønt Vejret var noget ustadigt, besøgt af en Mængde Mennesker. Hds. Maj. Dronningen *bærede Skoven* med sin Nærværelse.“ Skoven har vist følt sig uendelig smigret!

Kort efter paataler Ploug paany noget Spytlikkeri i den konservative Presse, idet „Dagen“ efter en Opførelse af „Wilhelm Tell“ paa det kongelige Theater serverer følgende Mundfuld:

*) maa betyde, at Dyrehavsbakken lukkede.

At Gessler, en raa Voldsmand, der ikke agter Love eller Folkeret, men tvertimod tvinger Almuen til at yttre Glæde over en Fest, han giver til Erindring om, at Landet er bragt under Aaget, møder Had og Afsky overalt, hvor der rører sig et Folkeliv, det er vistnok i sin Orden; men at hans Ydmygelse og Undergang netop den Aften, da man i Konstens Tempel med Jubel modtager en folkekjærlig Retfærdighed, fornuftig Frihed, det Gode og Konsten elskende Konge, finder en Sympathi, der trænger til et lydeligt Udtryk, beviser neppe andet, end at Enkelte endnu efter det Nederlag, de have lidt i den offentlige Mening, gribe de mest urimelige Lejligheder til at forbitte Gemytterne ved deres Yttringer af en ond Villie, endskjøndt de maa føle, at den bliver latterlig ved sin Afmagt.

Herpaa giver Ploug følgende hvasse Tilsvaer:*)

Man har ofte med god Grund bebrejdet saavel „Dagen“ som andre af vore censurerede Blade Taktløshed, men Mage til Brud paa den offentlige Velanstændighed mindes vi dog ikke længe at have seet. At „Dagen“ anseer det for Theaterpublikummets Pligt i sine Meningsyttringer at tage Hensyn til de tilstedeværende kongelige Personer, eller aldeles at afholde sig fra saadanne, fordi disse ere tilstede, det lade vi gaa; thi vort Theater er, uagtet det ikke underholdes af Chatolkassen, men af Statskassen, endnu i dets hele Bestyrelse, Indretning og Brug langt mere et Hoftheater end et Nationaltheater, ligesom en saadan Mening stemmer med „Dagen“s politiske Karakter og dens tidnok udtalte Anskuelse, at Staten kun er en Hofstat. At den indlader sig paa at fortolke Publikums Meningsyttringer eller at udfinde disses Motiver, det er en mislig Sag, men dog i alt Fald ikke misligere end meget Aandet, „Dagen“ i sin Dumdristighed har indladt sig paa. Men at den, en Hofjournal, ikke veed at give nogen anden Fortolkning af saadanne Meningsyttringer end en, som indeholder en for Alle anstødelig og mod høje Vedkommende i den allerhøjeste Grad uforskammet Sammenligning, det er for galt. Iøvrigt er det naturligvis mindre Kancelliraad Fribert, der bør anklages herfor, end den for de politiske Blade beskikkede Redacteur en chef, som ved at lade en saadan Passus passere og stemple den med sit Imprimatur, synes at have vist sig udygtig til at beklæde sin Post, selv om det ikke udtrykkelig stod i hans Instrux, at han Intet maa lade passere „der kan være nogen Autoritet ubehageligt.“

*) »Fædrelandet«s Nr. 1028 for 14de Oktober 1842.

Medens det i saadanne Artikler mest er den sølle „Dag“, det gaar ud over, er Ploug i andre mere nærgaaende mod Kongen og det ham omgivende Hof. Sikkert har det paa højeste Sted generet, at han saa ubarmhertig blottede Skandalen i den af J. Chr. Lindberg og andre Royalister stiftede Forening til Statsgældens frivillige Afbetaling, et taabeligt, ja ganske fortvivlet Forsøg fra Reaktionens Side paa at samle den Del af Nationen om en Opgave, der ikke havde sluttet sig til de Liberale. I sit Blad for 2. November 1842 skriver Ploug:

Kassereren for Foreningen til Statsgældens Afbetaling bekendtgjør i Dags Adresseavisen, at der nu i Alt er indkommet til den danske Statsgjelds Afbetaling 364 Rbd. 63 Sk. Det er ikke Meget, naar der ses hen til Statsgældens Størrelse, og til at der heraf synes at burde udredes Foreningens Husleje, Kontorhold, Diæter til Foreningens Probenreuter osv. Magister Lindberg skal derfor ogsaa i det sidste Mandagsmøde paa det ynkeligste have omtalt Udsigterne for Sagens Fremme. Hans sidste Haab stod nu til Embedsmændene, til hvem der var udsendt Circulairer: naar hver bare vilde give en Mark, saa kunde Statsgjelden blive afbetalt i saa og saa mange Aar, som det vilde blive for vidtløftigt at udregne; men afbetalt kan den bestemt blive, naar hver blot giver en Mark, enten det saa er en Mark Sølv eller en Mark Guld. Det er en haard Skjæbne at blive latterlig for sin Fædrelandskjærlighed; men det undrer os rigtignok, at en saa stor Politikus og Regnemester som Mag. Lindberg ikke har kunnet beregne, at dette „patriotiske“ Foretagende vilde faa et mindre heldigt Udfald. Ogsaa beklage vi meget de højforne Excellencer og Ministre,*) der have ladet sig forlokke til at deltage; havde man vist lidt mere Karakterstyrke, og ikke ved Snak ladet sig bevæge til at give sit Navn til Noget, hvis Urimelighed der ikke hørte synderlig Eftertanke til at indsee, vilde man have undgaaet denne Ridicule.

Dette kunde endda gaa, da Kongen her havde indskrænket sig til at protegere Foretagendet uden at kompromittere sig personlig ved Deltagelse deri, men mere direkte sigter Ploug paa ham i Nr. 1055 for 10. November s. A. Efter først at

*) Blandt disse f. E. Ørsted.

have fremhævet, hvor uforholdsmæssig mange kongelige Slotte Landet har,*) fortsætter han:

Det har derfor forundret os at erfare, at Hs. Majestæt i disse Dage har tilkjøbt sig *Bernstorff* Gaard og Gods, hvilket skal være bestemt for Allerhøistsammes Broder, Prinds Ferdinand. Det kan være glædeligt nok, at denne smukke Bygning, der pryder Kjøbenhavns Omegn, og bevarer Mindet om den danske Bondestands Velgjørere, saaledes sikkert for den Skjæbne, hvortil dens forrige Ejer engang havde bestemt den; men denne Glæde koster 100.000 Rbd.

Overfor en absolut Konge maa dette kaldes fri og aaben Tale, om end i en ganske sømmelig Form. Først da Kongen efter det bekendte Sprogpatent af 29. Marts 1844 kaster sig helt i sit Ministeriums Arme og den nationale Kamp naar sine journalistiske Højdepunkter, bliver Tonen skarpere og Angrebene mere personlige; som f. E. i Nummeret for 21. Juni 1845. En Indsender henleder deri Redaktionens Opmærksomhed paa, at Hoffet ved den preussiske Konges Besøg havde vist Stænderne den paafaldende Uhøflighed at sende de kjøbenhavnske Deputerede et Antal Billetter „til et kort Ophold paa Galleriet i Riddersalen“ (paa Christiansborg). Den meget vrede Mand ender med følgende Yttringer:

Hvad der nu i denne lille, forøvrigt naturligtvis ligegyldige Historie fortjener Opmærksomhed, er det deri liggende Bevis paa den Plads, der efter de ved Hoffet herskende Anskuelser tilkommer den Representation af det danske Folk, som hidindtil er den eneste, der findes her i Landet. Ja havde det endda været Vedkommendes Øjemed at spotte med de Deputerede, saa kunde man maaske blive enig om, at Satiren endog var træffende; thi det vilde være en ikke uvittig og navnlig ikke urigtig Betegnelse af vore Stænders Væsen, at de nok faa Lov til at lugte til Stegen, men ikke til at smage paa den. Men Ulykken er netop, at det Hele har været saa inderlig godt ment, at det langtfra at være Vedkommendes Hensigt at gjøre Løjer med Stænderne tvertimod er indlysende, at man paa den ommeldte Maade har villet vise Folkets Udvalgte en særegen Ære, og

*) De opgives i Artiklen til ialt 22 for Kongefamilien disponible Slotte. Man crindre, at dengang maatte Slottene i Hertugdømmerne tælles med.

netop derfor troer jeg, at dette kan tjene som et nyt Bevis paa, at der allevegne findes Folk, „som Intet have lært og Intet glemt“ ved Alt hvad der er foregaaet siden 1789.

Jeg har den Ære at være osv.“

Her nedenunder tilføjer saa Ploug:

Uagtet Red. ikke har villet nægte ovenstaaende Notits Optagelse, skulle vi dog ikke undlade at bemærke, at Hensigten med disse Galleribilletter vel ikke kan have været nogen anden, end at Ihændehaveren deraf kunde skaffe deres Børns og Tyendes Nysgerrighed en lille Tilfredsstillelse, *hvorhos der for Opvartere og Kokkepiger ved den omspurgte Lejlighed uden Tvivl kan have været en Del at lære.*)*

Denne mod Kongen og Kongehuset uvenlige Tone ombyttedes dog med en venligere, efter at Regeringen ved Reskriptet af 3. Juni 1846 har gjort en lille Indrømmelse til Kravene om udvidet Trykkefrihed, og efter Offenliggørelsen af det aabne Brev af 8. August s. A., som Ploug og „Fædrelandet“s Mænd iøvrigt havde mange Indvendinger imod af politisk og statsretlig Natur, føres de naturlig til at tage Kongen og Nationalæren i Forsvar overfor det Pressehyl, der som Følge af den kongelige Afgørelse af Arvespørgsmaalet rejste sig fra alle Egne af Tydskland.

Autoritetsmand blev Ploug dog ikke for det. Den ham iboende Lyst til at forarge Borgereskabet kribledede altid i hans Fingre og gav sig mange Udslag, enkelte ret drastiske. Efter at „Dagen“, der i sin sidste Periode sank ned til en ligefrem stymperagtig Journalistik, var gaaet ind, brød han ofte en Landse med „Berlingske Tidende“, der trods sin værdigere Kampmaade frembød mangan Blottelse, der blev ubarmhjertig benyttet. Forstaaeligt nok, naar man betænker, med hvilke Følelser de unge og dygtige Journalister ved „Fædrelandet“ maatte se paa dette Blad, der dækket bag sit indbringende Privilegium kunde besejre enhver Konkurrence og leve højt med et stort Abonnental, uagtet det Ydelser ofte var ret tarvelige. Selv Ørsted blev jo tilsidst led ved Nathanson.**)

*) Udhævet af Forf.

**) Se »Af mit Liv og min Tids Historie« IV. Bd. pag. 567-609.

paa „Fædrelandet“s Kontor over den Maade, hvorpaa den udenlandske Politik behandlede af „B. T.“; fremragende Statsmænd i store Riger omtaltes med en næsten komisk Ringeagt — Robert Peel f. E., som en ren Kickindiewelt — og Efterretningerne bragtes ofte i en Form saa sjudsket, at de saa at sige intet var værd. I 1846 anholder „Fædrelandet“ saaledes den Meddelelse i „B. T.“:

Fra Frankrig har man intet Nyt; Thiers har udstedt en formelig Protest og derved prostitueret sig

med den Bemærkning, at det i senere Nummere forgæves har søgt nærmere Oplysning om, hvori denne Prostitution bestaar. Det beder derfor Redaktøren, der af egen Erfaring ved, at man kan prostituere sig paa mere end een Maade, være saa venlig at oplyse, hvad det er Thiers har gjort.

Meget morsom er en Artikel fra samme Aar om Holbæk-affæren. Politimesteren der, Petersen, havde den 14. April udkommanderet Borgervæbningen i Anledning af, at Skolelærer Glerup med to Bønder havde indbudt til et Møde om Landbosagen. Glerup klagede til Kongen, hvorefter denne ophævede det Aaret forud mod saadanne Møder udstedte Cirkulære, en forholdsvis betydelig Sejr for det liberale Parti. Den 21. April læses der en Artikel i „Fædrelandet“, der begynder saaledes:

Borgerkrigen i Holbæk.

Dersom man vilde sammenligne Europa med et menneskeligt Legeme, kunde man kalde Danmark dets Lillefinger, mindre for dets fysiske Figurs Skyld, end med Hensyn til dets historiske Beskaffenhed. Ligesom nemlig, naar det menneskelige Legeme angribes af et Onde, en Sygdom eller blot en hæftig Bevægelse, denne spreder sine Virkninger ud i alle Nervernes Forgreninger, saa at man endogsaa har den Talemaade: „jeg kan mærke det lige ud i min Lillefinger“, men naturligvis Virkningen tager af, jo længere den kommer fra det egentlig angrebne Sted og fra Legemets Hoveddele, — saaledes naa de store europæiske Omvæltninger og Bevægelser sædvanlig hen til det lille Danmark, ikke i deres oprindelige alvorlige og mægtige Skikkelse med deres sørgelige eller velsignelsesrige Følger, men mere som en svag, i Frastand næppe bemærkelig Sittring, som en mat Efterklang, som et hendøende

Echo, som en uskyldig Mode, men derfor desværre rigtignok stundom ogsaa som en latterlig Farce. Lad os blot see os en Smule om og drage nogle faa Paralleller, saa vil den ved første Øjekast vistnok barokke Lignelse maaske ikke findes saa gal endda. I Frankrig skete der engang, som man vel endnu husker, en Revolution; det opbragte Folks rasende Strøm bortskyllede en kongelig Throne, Aarhundreders Brug og Misbrug og Tusinder af Hoveder, — saa skulde Danmark da ogsaa have en Revolution, og Tømmersvendene sloge et Hus i Adelgaden i Stykker. Saa rejste Reaktionen sit Hoved over det sig selv nedbrydende Demokratis Ruiner, Frankrig fik sit Directoriat, sit Konsulat og sendte nogle af Republikanerne til Cajenne, Resten til Rhingrænsen og Italien — saa skulde Danmark ogsaa reagere; det fik Forordningen 27. Sept. 1799, jog to Mænd til Frankrig og gjorde med Tiden de øvrige Malcontenter til Conferensraader. Saa havde Frankrig sin Napoleon, der organiserede det som Militairherredømme, saa Alt selv, hørte Alt selv, gjorde Alt selv, stiftede Æreslegionen, hadede Englænderne og erobrede Verden — saa havde Danmark sin Frederik den Sjette, der ogsaa exercerede Soldater, prøvede Sprøjter, reviderede Protokoller, hørte Politidirektørens Rapporter, kjørte Milen i en halv Time, indrettede Dannebrogordenen*) og slyngede sin Vredes Torden mod Englands Jernpande, men ikke engang erobrede Anholt; dog, det forstaar sig, hvo ikke staar saa højt, falder heller ikke saa dybt; Napoleon mistede Alt uden sin Hæder og døde paa Havets ufrugtbare Klippe; hans Samtidige slap med Halvdelen af sin Hovedstad og Halvdelen af sit Rige og beholdt hele det frugtbare Danmark til Ligseng. Saa gjærede det bedragne og undertrykte Demokrati ved Tydscklands Universiteter og i Frankrigs Værksteder, Kotzebue og Hertugen af Berry faldt som dets Olfre, deres Mordere blødte paa Skafottet, og disses Venner hentæredes i Fængslerne, — saa kunde det danske Demokrati da heller ikke holde sig rolig, men klinkede Vinduer hos de rige Jøder og lod sig bringe til Raison af Kjærullfs Stokke. Saa var der en Opera, der hed „den Stumme“, og hvor den blev spilt, gjorde man Revolution — saa blev den da ogsaa spilt i Kjøbenhavn, og Drengene peb og hujede i Gaderne en eneste Aften, saa var den Revolution forbi. Saa hændtes det i et Naboland, at en Publicist blev sat paa Fæstningen, og derover blev der Opløb, og høje Vedkommende bleve igjen saa betuttede derover, at de lode Militairet anrette et ganske

*) Hermed sigter Ploug selvfølgelig til Dannebrogsmændenes Sølvkors.

lille stockholmsk Blodbad — saa kom der ogsaa her en Publicist i Fængsel, og saa var man naturligvis forberedt paa noget Lignende, Kanonerne var opkjørte, Konstablerne stod med Lunterne, men de tændte dem Gudskelov ikke, for Opløbet og Blodbadet blev ikke til Andet end et Hurra paa lille Kjøbmagergade. Endelig er der udbrudt en dobbelt Opstand i de polske Lande, først af Herremændene mod Regeringerne, saa af Bønderne mod Herremændene, og det Sidste er bleven værre end det Første; 400 galliziske Adelsmænd have bødet for Regeringssystemets Synder, som Bauner have Herregaardene nu i to Maaneder flammet fra den ene Ende af Landet til den anden, imidlertid skænde og brænde de, Tarnow Kredsen er erklæret i Krigstilstanden, Bonden Szellak staar der med 4000 Mand, og 20,000 Østerrigere marschere imod ham. I Danmark maatte der da naturligvis ogsaa udbryde en Borgerkrig. Skolelærer Gleerup rejser med Diligencen til Holbæk for at diskutere om Aftenskoler, højere Bondeskoler og Skolelærerembødernes Besættelse med et Par Hundrede fredelige og værgeløse Bønder; fluks erklærer Justitsraad Petersen Byen Holbæk i Belejringsstilstand, samler Borgervæbningens hele aktive Styrke, bestaaende af 19 $\frac{1}{2}$ Mand, marscherer mod Oprørerne, indtager en fast Stilling i en velforvaret Stue, holder samme med urokkelig Tapperhed den hele udslagne Dag, og først ved Nattens Frembud vender Justitsraadens Armee tilbage i de bekymrede Hustruers Favn, „nogle med Bankeneter, andre uden Bankeneter, men alle glade, thi de have forvundet deres Sejr“

Dette bringer den adstadige Berlingske i høj Grad i Affekt, og den 23. holder den følgende Straffepræken for sin unge Kollega:

Pressemisbrug:

Dersom nogen endnu tvivler om, at Bladet „Fædrelandet“ stadigt arbejder paa at forspilde Publikums Agtelse, — saa ville vi bede Dem læse Indledningen til Hovedartiklen i Bladets sidste Tirsdagsnummer og de der anbragte uværdige Ytringer om Frederik den Sjette, hvis folkekære Minde hint Blad vedbliver at besudle, trods sin Erfaring om, at deslige Bestræbelser ikke finde nogetsteds Gjenklang. Paa en Tid, da man frygter nye Indskrænkninger af Pressefriheden*) er det

*) Her er vort officielle Blad meget slet underrettet. Paa dette Tidspunkt forberedtes tværtimod de Lettelser i Presselovgivningen, der gaves ved Forordn. 3. Juni s. A. Mulig er det hele en Smule Affektation.

dobbelt at beklage, at deslige vilde Udtryk af Harme skulle give Bidrag til at retfærdiggøre repressive Foranstaltninger, hvorved den Uskyldige maa lide med den Skyldige.

Denne Formaningstale fremkalder et hvast Tilsvær i „Fædrelandet“, *) der iøvrigt havde faaet sig en Retsag paa Halsen i samme Anledning, og med sin sædvanlige Galgenhumor spiller Ploug som en Fisk i Vandet i disse Genvordigheder. Først et lille venligt Spark til Regeringsbladet og dets Øjertjenergerning:

Vi veed jo nok, at vor ærede Kollega, „den Berlingske Tidende“, egentlig talt ikke repræsenterer nogen bestemt politisk Mening, men enten tjokker ensom omkring i den saakaldte Upartiskheds Vildspor eller hænger i Halen paa Autoriteter af alle Slags; men alligevel kunne vi, belærte af Erfaringen, ikke betvivle, at den berlingske Artikel, idetmindste til en vis Grad har en Fraktion af den almindelige Mening for sig, og det er derfor vi vil gøre den til Genstand for nogle Bemærkninger.

Han minder først om, at det ikke er første Gang, han beskyldes for at „besudle“ Frederik den Sjettes Minde — man lægge Mærke til dette Udtryk, der skyder saa aldeles over Maalet — idet Spørgsmaalet om hans Fortjenester havde været fremme i Literaturen Aaret forud ved Afsløringen af Mindestøtten i Skanderborg, og hævde sin Ret til uanset Kongens Fortjenester af Bondestanden at opfatte ham som en maadelig Statsmand, fortsætter han:

Denne Gang vender Angrebet lige ubeføjet tilbage, fremkaldt ved en spøgende Parallel mellem den afdøde Konge og Napoleon. Naturligvis kan denne Sammenligning ikke falde gunstigt ud for den første; men skulde man ikke have Lov til at gøre andre Sammenligninger mellem samtidige historiske Personer, end saadanne, hvorved Alle kom til at staa i lige gunstigt Lys, saa god Nat Historie! Og det kan dog vel ikke være Jer Mening, Godtfolk! at vi skulle slagte Historien som et Gimmerlam paa Jeres lammeagtige Pietets Alter?

I ville maaske blot svare: vi indrømme baade Sammenligningens Tilladelighed og dens Rigtighed, men den forekommer os uretfærdig, fordi den kun træffer den mindre fordelagtige Side

*) Se Nummeret for 25. s. M.

af en Konge, der dog besad ikke faa gode Egenskaber? Nu, en Sammenligning kan ikke gaa videre, end der findes Ligheder, den ophører, hvor Forskellighederne begynder, og giver sig derfor heller ikke ud for at være en fuldstændig Karakteristik. Spørgsmaalet er blot, om de Sider af Personerne, der sammenlignes, ere karakteristiske for dem, da er Sammenligningen baade berettiget og retfærdig. Det vil nu vistnok ikke blive benægtet af Nogen, der kan huske tilbage over 1814, at der engang hos Frederik den Sjette fremtraadte en karakteristisk Stræben efter at ligne Napoleon, navnlig i Henseende til personlig Deltagelse i Regering og Hærførsel. Denne Stræben var det netop, der frembragte Lighederne imellem dem, ellers vilde der maaske ingen have været. Men denne Stræben var uheldig; den var rent ud sagt komisk; thi det bliver baade den Stræben, der gaar ud paa noget, som man ikke kan naa, og den, som gaar ud paa det Uvæsentlige, Tilfældige, i Stedet for paa det Væsentlige og Gyldige; i begge Henseender var Frederik den Sjettes Stræben komisk; derfor bliver Ligheden og Udfaldet af Sammenligningen ogsaa komisk. . . . Det havde vistnok været bedre for hans Eftermæle, om han ikke havde haft nogen karakteristisk komisk Side: men han deler i saa Henseende kun Skæbne med den allerstørste Del af de Dødelige, der befinde sig i den temperede Dygtigheds brede Belte; kun de Færre, der staa indenfor Storhedens eller Usselhedens Polarkredse, savne den komiske Side; alle Andre, de staa nu højere eller lavere i Mængden, de besidde nu faa eller mange gode Egenskaber og Fortjenester, have den; og fordi den bemærkes eller fremdrages, synke de hverken i deres virkelige Værd eller i deres forstandige Medmenneskers Omdømme. Den Ros, der kan tilkomme Frederik den Sjette for det Gode, der skete i hans Regering, er saaledes ikke formindsket derved, at han var en uheldig Efterligner af Napoleon; hans Minde er ikke „besudlet“ ved, at der er gjort opmærksom paa, at han ikke var nogen overordentlig Mand, men som de fleste Andre, i det mindste en Tidlang, havde sin komiske Side, den at ville være det.

Lade vi altsaa Frederik den Sjette slumre i hans Grav og vende os til Øieblikkets Interesser, som ogsaa er berørte i den berlingske Artikel, og berørte paa en saadan Maade, at der kræves alvorlig Tilbagevisning. Den „berlingske Tidende“ har overskrevet sin Artikel „*Pressemisbrug*“ og hykler i samme Frygt for „nye Indskrænkninger af Trykkefriheden“; med hvad Ret den bruger hin Titel er opløst, vi skulle see, med hvad Ret den taler om disse. . . . Vi ville her, som vi foran have gjort, aldeles see bort fra den „berlingske Tidende“ og sammes Re-

daktør selv, som Intet have med Trykkefriheden at gjøre, fordi de staa under Censur, og som tidt nok have lagt for Dagen, at de intet Begreb have om denne Friheds Væsen; vi ville fremdeles antage, at der er en vis Fraktion af den almindelige Mening, som er enig med den „berlingske Tidende“ i disse Yttringer. Hvortidt skulle vi da oplyse Jer om, at I ere i en stor Vildfarelse, naar I tro, at der hos os bestaar en saadan Grad af Trykkefrihed, som Folket efter dets Oplysning og Udvikling har billigt Krav paa? Kalde I det Frihed, at gaa til Politiets Medhjælp og spørge om Lov til at udgive i Trykken? Kalde I det Frihed, at Halvdelen af den dannede Læseverdens Stof er unddraget den danske Journalistik? At det Middell, hvorved den hele øvrige Verdens Blade ene kunne bestaa, Avertissementsretten, her er monopoliseret? At det ikke udgivne Ord tiltales og dømmes, som det var udgivet? At det med Politiets Tilladelse udgivne tiltales og dømmes, som om ingen Tilladelse havdes? At Dommermyndigheden over Pressen ikke blot ikke er betroet Mænd af Folkets Midte, men at endog Publikum er forment at være Meddomsmand? At en Mængde af Artikler, hvori man ikke har Haab om ved velvillige Dommeres Hjælp at udfinde noget Lovstridigt, undertrykkes uden Lov og Dom? Saadan er Tilstanden hos os, og dog tale I om „nye Indskrænkninger!“ Ligesom der var nogen anden tilbage end Censuren selv, der i al sin Afskylighed i det mindste vilde være en materiel Fordel! O, vi forstaa Jer meget godt, I, der have holdt paa den berlingske Pen! I ere bange for Trykkefriheden, som for en Bussemand, fordi den fremdrager det Sande, hævder det Rette, opklarer det Dunkle, nedslaa det Falske, knuser Fordommene, sønderriver Blændværkerne; thi Fordomme og Blændværk, det er Jeres Sfære, dunkel er Jeres Tanke og falsk er Jeres hele Tilværelse. I ere kjede af den, den forstyrrer Jeres gode Ro, den bringer Jeres Fordøjelse i Uorden, den gjør Jer og Jeres Idoler latterlige i Jeres egne Øjne; derfor synes I, vi have meget for meget af den. I ville ikke have Blade, der beskæftige sig med Politik, der drøfte Menneskeheden store almindelige Anliggender, der stride for Folkets Sag. Hvad kommer Menneskeheden Jer ved, naar det kun ikke trækker ind ad Jeres Vinduer? Hvad bekymrer I Jer om Folket, naar I kun rigtig faa Jeres Gage eller Renter? Nej, I ville have Romanstumper, Løgnhistorier og privat Skandale; det kildrer Nerverne paa en behagelig Maade; det opmuntrer, uden at forurolige; det søvndysser uden at ængste; det giver Stof til Jeres Thevandssladder; det morer selv Jeres Børn og Tjenestepiger. De Blade, der leve deraf, de ere Jeres Blade. De have ingen Tendens. ligesaa lidt som I; de udgives for at tjene Penge, og I købe dem

som huslige Bekvemmeligheder, som Sofapuder og Kamfinlamper; anden Betydning have de ikke for Jer, og det er i sin Orden, thi anden kunne de ikke have. Men I, Godtfolk! I skulde heller ikke tale med om Trykkefrihed. I skulde dog have saamegen Kundskab til Historien og saa megen Agtelse for Jeres bedre Medborgeres Mening, at I indsaa, at, om den endogsaa var uden al Betydning og Interesse for Jer, saa var den dog godt for Noget, at om I end ikke følte nogen Trang til den, saa kunde der dog være Andre, som ikke kunde undvære den uden at gaa til Grunde. Og om I ogsaa havde Dristighed nok til at ytre Eders uforgribelige Mening om Trykkefrihedens Skadelighed og Misbrug til en Bekjendt paa Gaden eller paa et Kaffehus, saa skulde I dog undsee Jer ved at producere Jeres Dumheder i et offentligt Blad, og dette skulde naturligvis skamme sig ved at være Jeres, Spidsborgernes, Organ. Men det er ikke første Gang at det har været det, og det bliver heller ikke den sidste.

Kort efter havde Ploug et endnu skarpere Sammenstød med gamle Nathanson. Denne havde Vinteren samme Aar bragt en Korrespondance fra Paris, hvori den derværende skandinaviske Forening — en Forening med lignende selskabelige Formaal, som de nu mangesteds i Udlandet bestaaende skandinaviske Selskaber — beskyldtes for at være en politisk Klub med statsfarlige forbryderske (kommunistiske) Formaal. Bestyrelsen protesterede energisk og tilsendte Ploug en Erklæring fra Korrespondenten, en afdanket Redaktør af „Dagen“, Christian Hansen, et af de literære mauvais sujéts, der favoriseredes af Christian den Ottende.*) Denne Erklæring er den ynkeligste Vandring til Canossa, som tænkes kan; Hansen erkender Fremstillingen af Foreningens Forhold for „falsk og usand og ene bygget paa utroværdige Landsmænds løgnagtige og Selskabet uvedkommende Referater“ og erkender for sin Pligt ufortøvet at navngive sig.**)

Dette var naturligvis en ubehagelig Historie for vort officielle privilegerede Blad, der netop i Kraft af sin begunsti-

*) Naar Fædrelandet taler om hans »Patroner« saa sigtes herved til Kongen. Ligesom over for den ligeledes af Chatolkassen støttede Hestehandler Nathanson benytter Ploug Flertalsformen, da det ikke gik an at udpege Giveren altfor tydelig.

**) Se »Fdl.« 1846 Nr. 64.

gede Stilling burde være meget forsigtigt med Rigtigheden af sine Anbringender, og som til daglig med farisæisk Hovmod anholdt alt i Oppositionspresen, som den gennem sine Forbindelser oventil kunde hitte nogen Fejl i, selv om denne var nok saa undskyldelig. Det fortjente da ikke at dø i Synden, og Ploug føjede derfor til Chr. Hansens Erklæring et Par Ord om, at denne Historie tjente kun til „yderligere at bevise Hr. Nathansons blinde og slaviske Underdanighed“ mod de højt staaende Personer, der havde understøttet Hansen.

I sin Kvide griber Nathanson nu til et ganske fortvivlet Middel. Istedendfor simpelhen at give sin Korrespondent det Løbepas, han ærlig havde fortjent, og meddele Publikum dette i al Korthed, aftrykker han en anden Skrivelse fra Hansen, hvori denne opgiver som Hjemmel for sine Bagvaskelser to i Paris værende danske, cand. polyt. O. Kayser og Typograf Joseph Læssøe. Denne ganske ukorrekte Fremgangsmaade vakte megen Forbitrelse i den liberale Lejr; Ploug oplyser straks, at der ingen O. Kayser er udgaaet fra vor polytekniske Anstalt, og Joseph Læssøes Broder, Kaptain Frederik L. — den senere Helt fra Dybbøl og Isted — protesterer paa det kraftigste i „Fædrelandet“ mod et saadant Angiveri af en ganske privat Mand. Nogen Tid efter bringer Bladet en Erklæring fra Joseph Læssøe selv,*) der oplyser, at da Christian Hansen selv er Medlem af den skandinaviske Forening og daglig har havt Anledning til at lære Livet i den at kende, maa han selv bære Ansvar for sin Skildring.

Slaget var herefter uhjælpelig tabt for Nathanson, der nu ikke havde andet at gøre end at udgyde sin Vredes Skaaler over „Fædrelandet“ med hele den Grovhed, der i de Dage udelukkende var forbeholdt de privilegerede Blade.**)

Navnlig var han fortørnet over „Fdl.“s Udtryk „blind slavisk Underdanighed“, hvorom han udbad sig en nærmere Forklaring, en Forklaring som han fik i følgende Ord:

*) »Fdl.« 1816 Nr. 89.

***) Se f. E. »B. T.« for 10. Aug. 1842, hvori findes følgende Skældsord mod »Fdl.«: »uartig Plumphed«, »en Trompeter i »Fdl.« »et Udbrud af blind Arrighed, som vi ingenglunde misunde dets ynkvær-

„Vi have aldrig erkjendt, at „Berlingske Tidende“ som saadan havde nogen „Overbevisning“ — uden i alt Fald om Brødtakster og deslige Bagateller,*) — og det kan ikke godt have været vor Mening at beskyldte den for at have talt imod Noget, som vi ikke erkjende er til. Derimod mene vi visselig, at den i høj Grad udmærker sig ved Underdanighed mod alle Slags Autoriteter, d. v. s. Redebonhed til at antage og forfægte, hvad „Overbevisning“ der er dem behagelig, altsaa in casu Lyst til at tjene høje Vedkommendes skandinaviske Spøgesfrygt ved at optage den christianhansenske Artikel uden nøjere at prøve dens Beskaffenhed og Forfatterens Paa-lidelighed; dette forudsætter ingenlunde nogen „Nederdrægtighed“, men en moralsk Bøjelighed, som mulig af Andre kan ansees for ret respektabel, men som vi maa tilstaa ikke indgyder os nogen særdeles Agtelse.**)

Et Par Dage efter hævdes Berettigelsen af denne Karakteristik:

Denne Forklaring er fuldkommen bestemt og tydelig, for hvem der kan læse Dansk; vi erklære: at det saa meget mindre har været vor Mening at sigte „B. T.“s Redaktør for at handle mod sin Overbevisning, som vi ikke erkjende, at han har nogen egen (politisk) Overbevisning, men netop bebrejde ham, at han stundom blot af Underdanighed mod Autoriteterne lader sig en Overbevisning indgyde; at dette visselig efter vor Mening er en Skrøbelighed, men ikke nogen Nederdrægtighed, og at endelig det, vi ved denne Lejlighed lægge ham til Last — fordi vi, som vist, ingen anden mildere Forklaring af hans Færd kunne finde, fordi vi tro hellere at antage dette end at ansee ham for en bevidst infam Badvadsker eller for et Daarekistelem — det er, at have ladet sig saaledes forblinde af Tjenstiver mod de christianhansenske Patroner, at han ingen Kritik hverken af Artiklen eller Forfatteren har kunnet anvende.

dige Ophavsmand,« »tøjlesløse Angreb paa Alt, hvad der bør være Agtværdigt og holdes i Ære,« »utilgivelig Letsindighed,« »ubegribelig Kaadhed,« »Sammendyngen af underfundige Insinuationer,« »Ryggesløshed vil udbrede sig o. s. v. o. s. v. Den ligeledes privilegerede Adresseavis, redigeret af Jetzmark, drev det endog til at tale om »Slynglerne i »Fædrelandet.« Da Udgiverne af dette saa sagsøgte ham, prøvede han at hævde, at han havde ment Slynglerne i Danmark. Dette tog Hof- og Stadsretten dog ikke for gode Varer.

*) B. T. havde netop i de samme Dage en langt udspunden Polemik med et Par Bagere om Brødpriserne.

**) »Fdl.« Nr. 72.

Er Redaktøren af den „Berlingske Tidende“, Hr. Grosserer *Nathanson*, ikke for sit personlige Vedkommende tilfredsstillet ved denne Forklaring, men anseer sig endnu for injurieret, saa staaer det til ham, om han vil søge Oprensning for Retten, eller forlange anden Satisfaktion, men noget Tredie er der, saavidt vi kunne see, ikke for ham i denne Sag at gjøre.”)

Under al denne Polemik mod Autoriteter og Autoritetsforsvarere gennemgik Ploug en Udvikling i *demokratisk* Retning. Oprindeligt var han hverken Demokrat eller Bondeven. Det bliver man ikke let, naar man vokser op i en lille dansk Købstad og navnlig i dennes endnu mindre lærde Laug, og det foran i Brudstykker citerede Rimbrev til Heiberg viser da ogsaa tydelige Spor af en ret aandsaristokratisk Tankegang og en medfødt Foragt for alle Slags „demagogische Umtriebe“. Men Virksomheden indenfor Journaliststandens Pariakaste, de Erfaringer, han der indhøstede om vore daværende Magthavere og det moralske Trin, de stod paa, og endelig Omgangen med Medarbejderne — særlig Tscherning — drev ham et godt Stykke til venstre. Da „Bondevenernes Selskab“ stiftedes i December 1845, traadte han straks derind og blev i det, til den store Skilsmisse mellem Bondevenerne og de Nationalliberale indtraadte efter Sejren i 1848, og i den Periode støttede „Fædrelandet“ med megen Styrke Kravene om en forbedret Landbolovgivning, Afløsning af Hoveriet, Forbedring af Husmændenes Kaar, Forbud mod Stamhuses Oprettelse og — sidst ikke mindst — Fæstegodsets Overgang til Selveje, hvorhos det gjentagende klagede over den Skade, som Klapperiet paa de kongelige Jagter gjorde paa Markerne i Nordsjælland. Som et Vidnesbyrd om, hvormeget hans og Giødwards Tanker var sysselsatte med de smaa i Samfundet, og med den Uret, de under vore daværende Forhold var udsatte for, kan anføres en Artikel fra „Fædrelandet“ for 27. Juli 1847 om et Par franske Pairer, der var dømte for Underslæb.***) Der skrives der:

*) »Fdl.« Nr. 79.

**) De paagældende Pairer. Teste og General Cubières, vare dømte for Bestikkelse til Fængselsarbejde, uhyre Bøder og Tab af Borgerrettigheder.

. . . . Maa det dog ikke være et uhyggeligt Land dette Frankrig, et grundfordærvet Samfund, som befolker det? Er ikke denne Begivenhed et Forbud paa forestaaende Omvæltninger? Kagle ikke allerede de tyske Høns om de Basili-skæg, den galliske Hane ruger paa: „Vi vandre paa en Vulkan“; „wir stehn am Vorabende grosser Begebenheiten“; „dieu protégé la France“! Og ere vi, vi Danske, ikke lykkelige, som ere saa langt borte fra Paris, som i Sammenligning med Sligt leve i en Uskyldighedens Tilstand, som i det mindste ikke i Mands Minde have havt nogen saadan Proces? Kunne vi ikke folde vore Hænder og sige: „Herre jeg takker Dig, at jeg ikke er som denne Tolder“?

Ja vist er det franske Samfund fordærvet, og hvad mere er, der gives ikke eet Samfund i hele den civiliserede Verden, som ikke er det. Jo mere udviklet et Samfund er, jo mere potenseret dets Liv, jo større dets Forhold, jo kolossalere og mangfoldigere dets Idrætter, jo kraftfuldere dets Rørelser — desto mørkere ere ogsaa dets Skyggesider, desto længere dets Afstande, desto dybere dets Savn, desto brattere dets Omvæxlinger, desto hæftigere dets Lidenskaber, desto større dets Forbrydelser. Deraf at et Samfund er lidet. at under dets smaa Forhold kun smaa Bedrifter og smaa Laster fødes, deraf følger ingenlunde, at det i og for sig er bedre end det større; deraf at et Samfund er mindre udviklet, lever et mindre konstlet men ogsaa et mindre indholdsrigt Liv, deraf følger ikke, at dets Tilstand er at foretrække for Civilisationens af mange Onder ledsagede store Goder.

Den Forbrydelse, som her er dømt og straffet, er Begjærlighed efter urettelig Vinding, efter Næstens Gods. At denne Begjærlighed er strafværdig, er vist nok; den er ogsaa indskreven som saadan i alle Lovbøger fra Mose Tavler til Napoleons „code penal“ og den preussiske „Strafgesetzbuch“. Men mon der dog ikke saagodtsom allevegne drives et Slags Afguderi med Ejendomsbegrebet, anvendt paa de timelige Ting? Man straffer den sultne Kone, som gaar ind i en Andens Spisekammer og skærer sig et Stykke Mad; man sælter den Stakkel paa Vand og Brød, som finder „et til 8 Sk. vurderet Penalhus“ paa Gaden og sælger det for Brød eller Brændevin; men stjæler En en Andens aandelige Ejendom, hans bedste Tanker, hans Skarpsindigheds Fund, hans Fantasis Skabning — saa tie Straffecodexerne, og det falder ingen nok saa nidkjær Politimester eller Amtmand ind at sætte under Anklage. Vistnok er Agtelsen for Mit og Dit nødvendig til Samfundets Sikkerhed; men mon der ikke gives mange Synder, som Loven ikke rammer, der ere fuldt saa dadelværdige som

ethvert Brud paa den? Den, som fejgt og usselt opgiver sin Mening for Magthaverens, som kaster sin Overbevisning og sin Samvittighed i Støvet for at opnaa Forfremmelse eller Begunstigelse, er han i moralsk Henseende ikke lige saa stor eller maaske endnu større en Slyngel, end den, der rapser nogle Smaating eller putter en ufortjent og utilladt Gevinst i sin Lomme? Vistnok er det en Brøde baade at søge og at yde Gunst for Gave, men sker det Selvsamme da ikke ustraffet under Lovlighedens og Loyalitetens Kaabe næsten overalt? Thi hvad Andet er det, der foregaar, naar man for Venskabs og Gjentjenestes Skyld beforder Nepoter, eller naar man søger sig Tilhængere ved Uddelinger af Titler og Kors? Og hvor mange modtage ikke Bestikkelse af den Art, uden engang at rødme derover, ja endog med Glæde og Stolthed?

For at holde os blot til vore egne Tilstande, som vi saa gjerne ville ansee for bedre end Andres, og som mange velmenende Skrydere og tjenstagtige Blinde saa gjerne ville lovprise, især i Sammenligning med disse fordømte frie Stater, med dette gyselige Frankrig — er da Bestikkelse, Bestikkelse af den rette og slette Slags, Bestikkelse i den cubières-testeske Stil, om ikke i den samme Størrelse, noget ganske uhørt hos os? Vi ville slet ikke tale om en ikke langt tilbageliggende Fortid, da en stor Del af vort hele Embedspersonale lige fra Kancellipræsidenten ned til Toldbetjenten havde Ord for at lade sig købe, og da Fyrstens mest betroede Yndling, om ikke ligefrem solgte Embeder, saa dog i det mindste modtog store Presenter og store Væddemaal af dem, der trængte til hans Forbøn*) — men naar vi blot holde os til Nutiden, saa skulde det dog være underligt, om Fortidens Uskikke saa aldeles skulde være forsvundne, medens dens Mænd og dens Indretninger endnu vedblive at staa i saa høj Pris.

.....

Det er en vitterlig Sag, at, naar man vil have Penge til laans af offentlige Kasser og Stiftelser, saa maa man ofte afstaa visse Procent til vedkommende Embedsmænd, dersom man vil vente at faa Laanet; ja dette Uvæsen har ved en offentlig Stiftelse her i Hovedstaden været bragt i formeligt System. . . .

*) Dette sigter utvivlsomt til Frederik den Sjettes Adjutant, Bülow, om hvem det fortæltes, at han havde væddet om 100 Rdl. med Waagepetersen, at denne inden en vis kort Tid skulde være Etatsraad. Udnævnelsen kom inden 14 Dage derefter. Jvnfr. Biogr. Leks. III Bd. pag. 283.

Til Slut minder han om Kancelliraad Friberts Skæbne, hvorledes denne, der var Redaktør af „Dagen“ og Kasserer for Sorø Akademi, havde siddet med en notorisk Kasse-mangel, fra hvilken han endelig var rømt, uden at nogen af Autoriteterne rørte sig af Stedet.

Ploug gik saaledes ikke ensidig op i den nationale Kamp og i sine skandinaviske Interesser, og han forblev under hele Kong Christians Regering tro i det konstitutionelle Spørgsmaal. I 1842, da Ørsted paa Roskilde Stænder forelagde Forslaget til Stænderkomiteers Indførelse, en af de fortvivlede halve Forholdsregler, hvormed Kong Christian og hans Ministre troede at kunne bryde Spidsen af Liberalismen, stod han saaledes fast Side om Side med den altid konsekvente Balthasar Christensen, medens Lehmann vaklede. For Christensen og Ploug stod det saaledes, at man ikke maatte gaa paa Akkord med noget, der vilde holde Absolutismen i Live under et Frihedens Skin, og til noget mindre end besluttende og skattebevilgende Stænder vilde de ikke for nogen Pris gaa med. Det er da ogsaa med dyb Bekymring, at Ploug den 18. August 1842 tilskriver Lehmann et indtrængende Brev om hellere under Behandlingen i Salen at gaa bort fra sin Underskrift paa Komiteebetænkningen end at bryde med Venerne i København.*) Og som han stod fast i 1842, stod han ogsaa fast i Aarene 1846—48, da Kongen paa flere Maader underhaanden søgte en entente cordiale med „Fædrelandet“s Mænd.

*) Se »Af Orla Lehmanns Papirer« udg. af Jul. Clausen, pag. 43-48.

KAPITEL VIII.

Vaarsolen skinte og Birken bar Knop,
da en Vikingflok paa Fyrisval landed.

Før 1843 havde Ploug ikke spillet nogen større Rolle blandt de herværende Skandinaver. Første Gang han er sammen med svenske Studenter, er ved Fastelavn 1839, da en Del Lundensere, der var gaaede over Isen hertil, blev indbudte til at se hans Komædie, „den forvandlede Regensianer“. Ved Soldet efter Forestillingen gjorde han flere Bekendtskaber blandt dem, og ved deres fornyede Besøg sidst i Maj lyder hans første skandinaviske Sang:

Kors, hvad maa de tro derom!

Tordenskiold og Kong Carl i de Saliges Himmel?

Som denné Begyndelse er hele Visen; den priser det Ven-skab mellem de nordiske Folk, der har afløst det Aar-hundreder gamle Nationalhad, og forsaavidt staar For-fatteren endnu ganske paa det Tegnér-Oehlenschlægerske Standpunkt — Sammenstillingen af Tordenskiold og Kong Carl er vel endog et direkte Laan fra Melodramaet i sidste Akt af Oehlenschlægers „Tordenskiold.“ Naar den eneste samlede Fremstilling af Skandinavismens Historie, der hidtil har set Lyset, betegner denne Skandinavisme som den *literære* i Modsætning til Fyrrernes og Halvtredsernes *poli-*

tiske Skandinavisme,*) saa maa denne Sondring ikke gøres for skarpt. At en Følelse af Uvenskab eller Fjernhed mellem Folkene afløses af en Følelse af Venskab, at den Lige-gyldighedens Skorpe, der havde ligget om Bevidsthederne, indtil Tegnér's „Søndringens Tid er forbi“ slog ned, smeltes og afløses af hjertevarm Forstaaelse, det er allerede en Realitet, et politisk Faktum af Værdi, den nødvendige Betingelse for, at de politiske og ståtsetlige Konstruktioner, som den senere Skandinavisme stiller op, overhovedet lader sig tænke. Lad os ikke undervurdere denne Side ved den gamle Skandinavisme, at den gjorde tabula rasa i Hjerterne der, hvor det gamle Nationalhad havde afsat Mug og Skimmel; det er snart den eneste af den, der er tilbage. Men rigtigt er det, at Plougs Skandinavisme i 1839 endnu er et Barn i Svøbet. Han er ikke naaet længere end til at

Brunkebjergtet og Svarteraa
glemte i Fortidens Mørke staa,

medens

Aanden det er, dens lyse Magt,
Vidsskab og Kunst i nyfødt Pragt,
som har smeltet Seklers Is,
som har knyttet den herlige Pagt.

Vi skulle altsaa paa begge Sider *glemme* vore Fædres Bedrifter, kvæle vore egne nationale Minder ligesom i Kraft af en Villiesbeslutning, idet vi er komne til den Erkendelse, at det er smukkere, *humanere* at være Venner end Fjender. Trods det poetiske Udtryk, Ploug i den citerede Vise har givet Tanken, er denne dog ikke væsensforskellig fra det attende Aarhundredes nøgterne Skandinavisme, og den dækkes egentlig fuldkomment af Conradsens Replik i „de Fattiges Dyrehave“, at et nordisk Forbund er „en Sag, vi skal tænke paa i de velsignede Fredstider, vi nu har.“ Dette Standpunkt bliver Ploug dog ikke staaende paa. Faa Aar efter er han inde paa den Tanke, som altid senere blev den røde Traad i hans Skandinavisme, og som han

*) Julius Clausen Skandinavismen, Kjøbenhavn 1900, pag. 29-45. Jvfr. P. Munchs Recension i »Sønderjydske Aarbøger« 1901. 2det Halvbind pag. 246-251.

fremfor nogen har givet et Udtryk i sine Digte, at vi skal regne alle Minderne uden Undtagelse for vore egne og glæde os over dem i Fællesskab, idet vi føler os som eet Folk med een Nationalære. Alt i 1843 lyder det:

I Trillingfolkets Bryst

slaar nu det samme Hjerte for fælles Sorg og Lyst;
og parret staar i Toners Krands
den samme Haabets Spire med fælles Minders Glands.

To Aar efter, ved Studentermødet i Kjøbenhavn, siger han i Afskedssangen*) om den Tanke, der har drevet de Unge sammen, at

. . . det var den, at, som af store Minder
vi fik i Varetægt den samme Skat,
som os een Tro, eet Aandens Præg forbinder,
er os det samme Maal i Tiden sat.

Et udmærket Udtryk for samme Tanke har han samme Aar fundet i Verset:

Frisk kuler Nordvinden op over Norden,
puster Spindelvævet og Gittrene ned:
Kræfter, der slumrede, spire af Jorden,
Slægten trækker Aande, til Gjærning bered.
Hør, gennem Gravenes Fred gaar der Gny;
Brynjer og Spydstager ryste de Døde,
hilse i Drøm det Opstandelsens Gry,
Sønnerne ile imøde.

Vi er hermed gledet ind i en ny Fase af Skandinavismens Udvikling. En Paavirkning sydfra, fra de tyske Enheds-sværmerier, er let kendelig: som Luxemborgaffæren gav Stødet til Eiderpolitiken, saaledes blev det tyske Toldforbund af 1834 det første Forbillede for en politisk Union mellem de nordiske Riger. Fra Aarene deromkring viser sig da ogsaa de første Spirer til en national-politisk Skandinavisme. Første Gang øjner vi den i *Orla Lehmanns* Samtale med Gehejmeraad Semler i Berlin 1834. Denne havde yttret, at medens Danmarks Historie var rig paa Søkrigere, havde det ingen store Landkrigere at nævne. Lehmann nævnede da Gustav Adolf, Carl den tiende og

*) som Censuren beslaglagde.

Carl den tolvte. Geheimeraaden studsede derover, men Lehmann spurgte ham da, om ikke alle Tydskere regnede Frederik den Store for en af deres Folkehelte, uagtet denne kun var Preussens Konge og havde vundet sine fleste og største Sejre over Tydskere. Her er Synspunktet skarpt angivet, vistnok for første Gang.*) Ialfald er det interessant at se Lehmanns moderne og helt konsekvente skandinaviske Synsmaade paa Baggrund af andre samtidiges. Carl Bagger kan saaledes endnu langt ned i Tredverne ikke løsrive sig fra den traditionelle Opfattelse af Svenskerne som vore naturlige Fjender, og selv hos en Digter med en saa nordisk Aand som Steen Blicher møder os i hans Digt om Kløverbladet Rostgaard-Stenvinkel-Gerner et Syn paa Svenskerne, der ikke er meget forskelligt fra de senere Tidens paa Tydskerne.

I de nærmest følgende Aar vedblev Ploug at pleje den med Lundenserne indledede Omgang, men det andet lille Studentermøde i Maj 1842 kom han ikke til at deltage i, da han havde lovet Brødrene Steenberg at tilbringe Pintsen i deres Hjem paa Vallø. Saa maatte Barfod tage Affære, og der blev da i Hast arrangeret en Tur til Charlottenlund og Dyrehaven med et lille Aftensmaaltid ovenpaa. Denne Fest blev trods Plougs Fraværelse mærkelig i hans Livshistorie, idet hans Sang, „Længe var Nordens herlige Stamme“ paa den Aften første Gang blev sunget af skandinaviske Studenter.

Som nævnt stammer denne Sang fra den sidst i Januar

*) Se Beretn. om det nord. Studentermøde i Upsala 1875, Tillæget pag. XIX.

Naar Jul. Clausen l. c. pag. 60 har ment at finde et Tilbageskridt til den ældre Synsmaade i en Yttring i Plougs Rejsebrev til »Fdl.« fra Upsala 1843, hvori han har udtalt Frygt for, at de Danske ikke skulde kunne »begaa sig« ved Gustav-Wasa Festen den 6. Juni — Gustavs Kroningsdag — saa er det neppe med Rette. Hans store Tale paa Upsala Tinghøj paa selve Mindedagen toner saa rent skandinavisk Flag som vel muligt. Men der havde faktisk verseret det Rygte, at ikke alle Svenskere nordpaa var glade over at skulle have de danske Studenter netop paa Wasa-Dagen. Rimeligt nok, da Upsalienserne vitterlig nok havde besluttet at inddrage Festen af Hensyn til de Danske.

samme Aar skrevne Studenterfarce, „Kjærlighed under Karantæne“, hvor den i sidste Akt synges af de ankomende Jyder. Da denne Farce opførtes den 7. Februar, maa det have været en fjorten Dages Tid forinden, at Ploug i Skindergaden mødte Barfod, der overfaldt ham med Spørgsmaalet, om han nylig havde gjort noget nyt. „Ja, nu skal du se, hvad jeg kradsede op forleden,“ var Plougs Svar, hvorefter han halede Vennen ind i en Port og tog frem af Lommen et grovt, graat Stykke Karduspapir, der havde siddet om en Pakke hollandsk Tobak, og af hvilken han oplæste nogle Linier, der var malede derpaa med Blyant. Papiret fik Barfod Lov at beholde, men da han ikke anede, hvor bekendt Sangen senere skulde blive, gemte han ikke paa det, hvad han siden hen ofte har ærgret sig over. Ved Pintsetid havde han det dog endnu, og Sangen blev da trykt efter det primitive Manuskript. Dette var signeret med Plougs sædvanlige Mærke P. R., men nu kom Reiersen og nægtede Tilladelse til at lade Sangen gaa ud uden under Forfatterens fulde Navn. Den undertiden ganske fiffige Censor vidste nemlig godt, at Ploug var paa Vallø, og at det var umuligt at faa hans Tilladelse indhentet derudefra inden Festen. Saa sætter Barfod Navnet under paa forventet Approbation af Ploug, og Reiersen nødes til at lade den passere.

Ved denne Fest kom det ogsaa her i Landet ulmende Had til Rusland og alt, hvad russisk er, tydelig frem, og da man sang „Kung Carl“, blev Ordene „ur vägen, Moskoviter“ hilsede med højlydt Jubel. Dette Russerhad, der var en drivende Kraft i den politiske Skandinavisme, oprindelig i en endnu højere Grad end senere Tydskerhadet, havde tidlig fundet et Udtryk i Plougs Digtning med dens bekendte Udfald mod „de østlige Diplomater“. Man havde endnu ikke glemt den polske Opstand 1831 og det grænseløse Barbari, hvormed den var bleven underkuet, og den Fornemmelse, man havde af, at Regeringen i sin Udenrigspolitik lod sig særlig paavirke af Rusland, bidrog kun til, at man i den liberale Lejr saa med saa meget større Sympathi hen til Sverige. Slutningsordene i Plougs Sang:

da skal det frie,
 mægtige Norden
 føre til Sejer
 Folkenes Sag

har sikkert deres Oprindelse fra dette Russerhad. De er ofte i senere Tider, da Skandinavismen havde lidt sit store Nederlag, blevet fortolkede som noget blot og bart nationalt Pral, som fede Ord uden bestemt Adresse, og man har sagt Digteren haarde Ord derfor, men med Urette. Tanken, der ligger bag ved dem, er sikkert den samme, der bærer Digtet „Sebastopol“:

Folk, som forliste Frihed og Magt,
 hører I det? Sebastopol falder!
 Eder er Offret og Varselet bragt;
 giver nu Agt!
 Fortid og Fremtid paa Eder kalder,
 Bjerget, som stemmed jert Aandedræt,
 ruller sig bort som en Taageplet;
 Kæmpen, som slog jer i Bolt og Baand,
 mister idag sin venstre Haand.

Det er Russerdømmets Knægtning, han drømmer om som Resultat af Nordens Forening; men dermed vil styrte alt, som stammer fra den hellige Alliance og er i Slægt med dens Aand; med det store Barbarrige ser han falde Metternich og hans System og Rygstødet for Preusservældet; han ser Frihed og Fred blomstre i Finlands Skove, paa Polens og Ungarns Sletter og bag de tyrolske Alpers Kjæde. Lad saa være, at Drømmen var dristig, der har dog været de Øjeblikke, da Nordens forenede Kræfter i en kraftig og lykkelig Haand kunde have drejet Skæbnehjulet og sikkert Vestmagterne og de kulturbærende Nationer Overtaget i Europas Raad.

Aaret efter gaar Toget til Upsala, det første store Studentermøde og i Grunden det mærkeligste af dem alle. Kjøbenhavnerne og Lundenserne kom nærmest uindbudne; Turen var blot aftalt mellem dem indbyrdes, og mange ansaa den derfor for saa noget nær en Daarskab. Mulig var den heller ikke bleven til noget, om ikke en energisk ung Mand, theologisk Kandidat Mourits Mørk Hansen, rask

havde sat alle Betæneligheder tilside og slaaet sig sammen med Barfod om at indkalde et Møde om Sagen paa Borchs Kollegium. Der vedtoges det at tage afsted, og en foreløbig Bestyrelse blev valgt til at iværksætte Forberedelserne. Ikke faa Vanskeligheder, mest af økonomisk Natur, var dog at overvinde: et Dampskib maatte lejes i Aalborg, Pas maatte erhverves for hver enkelt Deltager, og endelig gjorde Universitetet paa Regeringens Foranledning Vanskeligheder. Regensprovst Petersen, der allerede ved Togene over Isen i 1838 havde gebærdet sig som en Høne, der har udruget Ællinger, og været dødsensangst ved at vide sine Alumner paa den anden Side det salte Vand, modsatte sig naturligvis nu, at de tog til Upsala, og Kongen, der altid var betænkelig ved de skandinaviske Rørelser, søgte at formaa Madvig eller Clausen til at tage med for at passe paa Studenterne. Selvfølgelig betakkede de sig begge for at gøre saadan Tjeneste. Den 1. Juni var endelig alt i Orden, og de 152 Deltagere tog afsted under megen Deltagelse fra deres Landsmænds Side. Blandt andre mødte saaledes Professor Clausen med hele sin Familie for at tilvifte dem et Lykke paa Rejsen. Paa Turen til Malmø valgtes den endelige Bestyrelse, hvori Ploug kom ind sammen med Hovedlederen, Mørk Hansen, den radikale Skandinav H. F. Poulsen, Theologen B. Bøggild og Th. Wesenberg. I Malmø toges Lundenserne overbord, og over Østersøen, hvor der blæste en stærk Storm, naaede de paa „Iris“ Christiansø, hvor de gik i Land for at komme sig efter den strænge Tur. Ploug fortæller selv herom:*)

Dette uventede Besøg morer Alle, baade Øens til trist Ensomhed fordømte Indbyggere og os, der, medens vi tilfredsstillte vor Nysgjerrighed med at betragte de os uvante Klipper**) og Brændinger og med at gennemstrøje hver Krog af dette hidtil for vor Fantasi i en Nimbus af Rædsel indhyllede Sted, glemme det fejlslagne Haab, at naa Kalmar inden Aften, og Tabet af en af vor Rejses knap tilmaalte, kostbare Dage. Imidlertid vil jeg ikke negte, at min Glæde

*) »Fdl.« Nr. 1262 flg.

**) Dengang var det ikke saa let at komme ud at rejse. Den næsten trediveaarige Ploug havde aldrig før set en Klippe.

over at kunne løbe omkring paa disse Klippeholme er blandet med alvorligere Tanker, som naturligvis Stedets Bestemmelse har fremkaldt. Ethvert Fængsel frembyder et sørgeligt Syn, men hvilket maa virke mere nedtrykkende og forstemmende paa Sindet end et Statsfængsel? Det er sandt, Statsfængslerne rumme i Almindelighed ikke den Masse af Forbrydelse og moralsk Elendighed som de almindelige Fængster, men vidne de derfor mindre om Samfundets Brøst? Hvor ofte staa de ikke som mørke Trofæer for Magtens Misbrug, for Intrige og Herskesyge, for Fordom og Fanatisme? Eller maa det ikke gjøre et smerteligere Indtryk at betræde Steder, hvor Fædrelandskjærligheds og Frimodigheds, Sandheds og Friheds Offre have sukket, end dem, hvor Brøden erholder sin fortjente Løn? Og er denne Ø, Østersøens St. Helena, aldrig bleven misbrugt? Dog tys, jeg mindes, at selv min stakkels Dagbog skal skrives *med pligtskyldig Opmærksomhed*; jeg anklager Ingen, men jeg kan ikke beskrive, hvor bitter den Følelse var, som greb mig, da jeg, ledsaget af en Artillerist, traadte ind i den skumle, fugtige Celle i det nye Fængsel paa Frederiksholm, hvori den ulykkelige Dampe har siddet nogle af de 20 Aar, han her tilbragte. Det raadne Panel var afrevet, den ene Væg og Loftet nylig udspækkede og hvidtede, saa jeg forgjæves søgte en Indskrift af hans Haand; i Gangen laa det usle Inventarium henslængt, støvet og ormstukket. Retfærdighedens Haandlangere blive ikke sjelden grusomme i deres Iver, eller mon at det skulde være et rent Tilfælde, at Fængslet er bygget saaledes, at man fra den nederste Række Celler og fra de fleste i øverste Etage ingen anden Udsigt har end et Tagskæg? Hvilken underholdende Beskæftigelse for en Livsfange at tælle disse Tagsten. Dog mod Dampe har man i saa Henseende været lidt mere menneskelig, hans Lukaf var det yderste i Rækken, saa at han ved at træde et Skridt tilside fra dets Vindue kunde se lidt af Havet. Jeg maa have set paafaldende mørk ud, da jeg kom ud fra Fængslet, thi en ældre Mand fra Sverig, der gjør Rejsen med til Stockholm, og mødte mig derudenfor, sagde trøstende, idet han tog mig om Livet: „nu maa de ikke lade de sørgelige Tanker faa Bugt med Dem.“ Efterat have beset Fængslet, vandrede jeg med en svensk Ven Øen rundt og havde snart overset samtlige dens Mærkværdigheder, ligefra det høje Fæstningstaarn med Fyret og de skarpe kantede Kyster, hvor Edderfuglene gyngte i Brændingen, til den lille Lund, der i en Fordybning midt paa Øen er plantet af en af dens Kommandanter, og ved Siden af hvilken Præstens og Lægens venlige Boliger ligge.

Vort af Lundensere og Kjøbenhavnere sammensatte Sangkor staar i dette Øieblik paa en Bastion og underholder Øens sammenstimlede Beboere med svenske og danske firstemmige Sange.

Man forstaaer, at Ploug har havt Lyst til at være ene efter Besøget i Dampes Celle. Ingen af Deltagerne — næppe engang Goldschmidt — havde nogensinde været saa nær ved at komme til at sidde der som han. Og Dagen efter skulde han tale til Studenterne, tale til dem paa Kalmarunionens Fødested, tale til dem om de Ting, vor Regering nødigst vilde høre. Om Formiddagen den 3die løb de ind til Kalmar.

Vor Forventning skuffede os ikke; faa Øieblikke efterat vi vare ankrede, ankom en Deputation, i Spidsen for hvilken den danske Konsul, Roesval og Kammerjunker Kullberg, en Søn af Kalmars Biskop, — der, mærkelig nok, siges at have forladt Byen tilligemed Landshøvdingen før vor Ankomst — og indbød os til at komme i Land og være de kalmarske Borgeres Gjæster. Indbydelsen blev naturligvis med største Glæde skyndsomst efterkommet; Baade og Pramme bragte os til Kaien, som var fyldt med velklædte Folk, hvoriblandt mange Damer, og hjertelige Hilsner løde overalt. Saasnart vi vare komne i Land, ordnede vi os i et Tog, der aabnedes af den kalmarske Deputation, derpaa fulgte Lundensernes Fane, „Götha Lejonet“ paa hvid Grund, med en Bog i den ene Klo og et Sværd i den anden, samt den lakoniske, men betydningsfulde Indskrift: „ad utrumqve“, den lundske og kjøbenhavnske Bestyrelse, Sangkoret og endelig det øvrige Selskab. Under afvekslende svenske og danske Sange droge vi gennem Havneporten, hvor en ny Salut hilsede os, op ad Hovedgaden til Torvet og Kirken, ledsagede af Folkemængden, der havde modtaget os ved Havnen, og betragtede med venlig Nysgjerrighed fra alle Vinduer. Vi besaa nu Kirken, der for omtrent et hundrede Aar siden skal være opført af den berømte Tessin, der har bygget Residensslottet i Stockholm og givet Tegning til det gamle Christiansborg; den er bygt i en simpel, men ren og ædel Stil; den eneste Prydelse er Altertavlen, der er en Kopi efter en italiensk Original, hjemsendt af Gustav Adolf. Fra Kirken drog vi paa samme Maade som før ud af Byens søndre Port til Slottet, der ligger paa en Holm, stærkt betæstet med Taarne, Volde og Grave.

Ved Kalmar et Slot af Navn der staar,
fortært af Ælde;
dets søndrede Ruder Regnen slaar,
dets Vægge hælde.

Dets knejsende Spir er faldet ned
og Grunden revnet,
af Fortidens Pragt og Herlighed
kun Stumper levnet.

Nu Tyve og Skjelmer huses der
i Fangebure;
men Mindet kaster et Straaleskær
paa disse Mure.

Der holdt „Fru Margrete“ med gode Mænd
hint Stævnemøde,
hvor Tanken blev født, som altid igjen
opstaar fra Døde.

Saaledes har Ploug mange Aar efter gengivet sit Indtryk af den gamle Fæstning. Som den udpegede Hovedtaler ved den efterfølgende Sammenkomst gik han i Spidsen for Toget, tæt bag ham Goldschmidt, der følte, at han „gik hos en lykkelig Mand“, medens Slagsangens Toner rullede gennem de gamle Hvælvinger. Videre gik det, op i de forfaldne Sale, der kun frembød et sørgeligt Skue:

Vi besaa nogle af de forhen kongelige Gemakker; Tapeterne ere borte, de rige Træforsiringer raadne eller afpillede af Relikviesamlere; Alt bærer Ødelæggelsens og Forgængelighedens Præg. Et Sovegemak er det bedst vedligeholdte af disse Værelser; man kan endnu danne sig en tydelig Forestilling om, hvorledes det har seet ud i sin Velmagts Dage; der staaer en Seng, efter Sigende Gustav Adolfs, der er prydet med det danske Vaaben og som vistnok ogsaa har tjent til Hvilested for danske Konger; Billedværket paa Døren til dette Gemak siges at være udskaaret af Kong Erik den Fjortende, hvis Nævedygtighed Stureslægten fik at føle. Endelig strømmede vi da ogsaa med spændt Nysgjerrighed ind i den berømte Unionssal, hvor det geskæftige Rygte i Kjøbenhavn havde arrangeret en Fest for os; men Gudskelov det havde løjet, thi Glæden kunde ikke let fundet et uhyggeligere Lokale end dette; Unionssalen er nu et Kornloft, hvert Spor af dens gamle Pragt er forsvundet, Margarethas Throne, der har staaet

i en Niche, blev, som en af Talerne siden fortalte, for nogle Aar siden solgt for 12 Sk. Banco. Vi vare ret glade, da vi kom ud af Slottets kolde, mørke og fugtige Hvælvinger, og igjen befandt os i Foraarssolens Skin, omgivne af venlige Ansigter. Vort Besøg i Kalmar sluttedes paa „Rostadal“, et Lyststed lidt udenfor Byen, hvor den af de kjøbenhavnske Autoriteter med saa stor Hjerteklappelse imødesete Frokost da virkelig fandt Sted.

Her hilsede først Biskop Kullbergs Søn, Digteren Carl Kullberg, Studenterne med en smuk versificeret Tale, hvori han bød de fremmede velkomne til Kalmar:

. . Vi skatta högt den fosterlandska eld
 som, ren og stark, i edra ådror brinner,
 deråt en ringe hyllning är den fest,
 Vi bjuda Er på minnesdiger jord.
 De danska härskri'n mötte förr de Svenska,
 men begge språken vänligt mötes nu,
 de sösterliga, uti Edra kören.

Derpaa traadte Ploug frem og holdt følgende Tale:

„Borgere af Kalmar! Mine herværende Landsmænd have paalagt mig at bringe Eder vor hjerteligste Tak for den gjæstmilde Modtagelse, I have beredt os blandt Eder, men jeg kan ikke udføre dette Hverv, uden at mine Tanker uvilkaarlig komme til at dvæle ved de historiske Minder, der knytte sig til denne Bys Navn. For halvfemte hundrede Aar siden samledes svenske, norske og danske Repræsentanter i Kalmar; det var Repræsentanter for Rigernes Raad, som paa den statskloge Margarethas Bud skulde aftale Betingelserne for en Union imellem de tre Riger, som man mente skulde vorde eet. De udførte deres Hverv, de stiftede Kalmarunionen. Men denne blev bygget paa en løs Grundvold, paa ærgjerrig Kløgt og egennyttige Interesser. Margarethe søgte ved dette Forbund kun Forøgelse af sin Vælde, kun Forherligelse af sit Ry, og den svenske Adel, som hjalp hende at stifte det, eller fra hvem det snarere egentlig udgik, søgte, ved at slutte sig til Danmark, at udvide sin Magt saavel mod oven som mod neden; den solgte Sverig til en fremmed Hersker for selvraadigen at kunne skalte og valte efter Godtbesindende, for ubindret at kunne befæste sin Indflydelse ved de lavere Stænders Underkuelse. Men om Folkenes Sympathi og Villie var der ved Kalmarunionens Stiftelse intet Spørgsmaal; den var

dem imod i deres inderste Sjæl, de saa i den kun en Kilde til nye Paalæg, nye Ulykker, ny Undertrykkelse. Derfor var den et dødfødt Foster, et tomt, forfængeligt Værk; derfor blev den kun af kort Varighed; derfor stod den alt under Margarethas Efterfølger som et skummelt Fængsel, som en sammensynkende Ruin, lig hint Slot, hvor den stiftedes og som vi nylig have betraadt; og medens enhver senere Stræben, som gik ud paa at vedligeholde eller forny den, blev frugtesløs, saa skal Historien stedse holde de Mænd højt i Ære, der i Spidsen for Sveriges Almue kæmpede for dens Opløsning. — Halvfemtehundrede Aar er forløbne siden Kalmarunionens Stiftelse, og atter samles svenske, danske og norske Repræsentanter i denne By; det er denne Gang ikke herskesyge Rigsraader, ikke hovmodige Lehnsherrer, men Sønner af Borgere og Bønder; vi have intet andet Adelsbrev end Aandens Kald; vi have ingen anden Fuldmagt end Hjerterets Trang. Men denne Fuldmagt lyder paa, at vi igjen skulle optage vore Forfædres frugtesløse, forlængst omstyrtede Værk, og dette Adelsbrev betegner os, paa hvilken Maade og ved hvilke Midler vi kunne og skulle fremme det; det tilsiger os, at det er ved aandige Midler, ved Skrift og Tale, vi skulle arbeide for en stedse inderligere Forbindelse, et stedse livligere Samkvem mellem de nordiske Folk, og saaledes forberede et paa gjensidig Sympathi og gjensidig Anerkjendelse bygget *folkeligt Forbund* imellem dem. Det er derhen, vi Danske stræbe og fremdeles ville stræbe, ikke fordi vi efter lange Tidens Fornedrelse og Afmagt indbilde os atter at skulle svinge Herskerspiret i Norden, ikke heller fordi vi savne Kraft til at bestaa som et selvstændigt Folk og betle om Beskyttelse ved Sveriges Fødder; men det er, fordi vi erkjende det hele Nordens Beboere for vore Brødre i Herkomst og Udvikling, for Medejere i vor Fortid og vor Fremtid; det er fordi vi tro, at de nordiske Folk kun ved at blive til eet kunne erhverve sig Lod og Deel i Verdenshistorien, det er: opfylde deres Bestemmelse; det er fordi vi befrygte, at hvis de ikke snart slutte sig sammen, saa vil det være for sildigt, saa ville de ikke kunne hævde deres fælles Nationalitet mod Fremmedes Indtrængen, saa ville de engang vorde et Bytte for fremmede Erobrere. Det er fornemmelig denne Frygt for den nordiske Nationalitets Undergang, som er levende hos os Danske og ansporer os til at slutte os til Eder hellere idag end imorgen; thi Kampen er alt begyndt, den raser paa vor Grænse, i det skjønne Land mellem Eideren og Kongeaaen. Ved Ligegyldighed saavel fra Regeringens som fra Folkets Side har i Løbet af de sidste 50 Aar Tydskheden bemægtiget sig

Halvdelen af det gamle Sønderjylland og truer overmodig med at ville plante sin Seiersfane paa Skagens Pynt. Men det er ikke blot vor egen Kamp her føres, det er ogsaa Eders, vor fælles Nationalitet, den gjælder; og hvis vi derfor skulde behøve Eders Hjælp mod det mægtige og driftige, af en Durchlauchtighed med en Livgarde af Advokater og Aristokrater anførte Parti, saa maa I være paa rede Haand. — Dog ogsaa I maatte være blinde for Eders egen Stilling, dersom I ikke saa, at den samme Fare, som truer os Danske, den truer ogsaa Eder selv, den vil om ikke lang Tid være tilstede paa en anden Kant; hos os angribes Nationaliteten fra fra Syd, hos Eder vil Angrebet skee fra Øst. Mindes I, Svenske! at paa den Plads, hvor Petersborg nu spejler sine Paladser i Neva, og skjuler bag sine Mure de Statsmænd, hvis snedige Politik fine Net mere og mere omspinder Europa, der stod engang en Sten, paa hvilken var skrevet: „Här satte Rikets Gränsor Gustaf Adolf, Sveriges Konung.“ Men hvorledes have I vogtet den Grændse, Gustav Adolf satte! I have siden den Tid mistet Estland, Lifland, Ingermanland, Karelen, Kexholm, Wiborg, Åland og Finland — Finland, der længer ikke var en fremmed undertvungen Provinds, der var svensk i Sprog, Sæder og Udvikling, hvis kraftige Folk var Eders hengivneste Brødre, Eders Nationalhæders troeste Tjenere; ogsaa Finland er tabt; det kjæreste Barn er revet fra Sverigs Hjerte og skal under et fremmed Aag lære at glemme sin Moders Sæd og Tale. Svenske Mænd! jeg spørger Eder, have I mere at miste?

Paa dette Sted brød der frem en Storm af Bifald, der tvang ham til nogle Øjeblikke at standse.

Eller har Historiens lærerige Bog lært Eder, hvad I have fejlet i Fortiden, og hvorledes I skulle møde Fremtidens mørke Dage? Have I ligesom vi gennem en lang Række af bitter Erfaringer vundet den Erkjendelse, at kun ved at slutte sig til hinanden kunne Nordens Folk sikre sig en fri Udvikling for inden og Selvtændighed mod uden? Jeg tør vel tyde saavel den Velvillie og Kjærlighed, hvormed I have modtaget Eders danske Gjæster, som det Bifald, hvormed I have besvaret mine Ord, som Vidnesbyrd om, at I ere komne til denne Erkjendelse, og derfor knytter jeg til vor Tak for Eders Gjæstevenskab Ønsket om *et folkeligt Forbund mellem de nordiske Riger!*

Denne Programtale, der blev holdt med ualmindelig Varme og Energi, — „der var en forunderlig Glød i den,“

skriver Mørk Hansen — gjorde umaadelig Opsigt, og Ploug, der hidtil kun havde staaet i den danske Regerings Protokol over mistænkelige Personer, avancerede ved denne Lejlighed op til ogsaa at blive indført i den russiske. Sikkert er det ialfald, at den Tiltale, der bagefter blev rettet mod ham — og mod I. A. Hansen som ansvarlig Redaktør af „Fædrelandet“ for dets Referat — er sket efter den russiske Gesandts Begæring.

Derefter taltes særlig for de Danske og saa særlig for Lundenserne, alt efter den Skik, der siden har holdt sig ved alle Studentermøder. Af Danske talte *H. F. Poulsen*, som altid noget sejrssikker — han var ikke for intet Hostrups Model til Hutter i „Genboerne“ — *Wesenberg* og endelig *Hother Hage*, næst Ploug og Mørk Hansen Mødets bedste Taler paa dansk Side. Først ud paa Eftermiddagen brød man op, just som Stemningen var paa Højdepunktet, og den følgende Morgen, Søndagen den 4. Juni, løb „Iris“ ind i Stockholms Skærgaard — i Taage og Regn, til stor Skuffelse for de unge, der havde glædet sig umaadelig til at se denne fremmede Natur, som de havde hørt saa megen Tale om. Ved Tolvtiden klarede det dog op, og blandt de mange Øer med smukke Landsteder gled Baaden ind til Stockholmstadens Bolværk, hvor en Deputation fra Upsala tog imod de Rejsende. Alt fra Waxholms Fæstning vare de blevne hilsede fra alle Skibe og Baade, de mødte, og ved Bryggen var en stor Menneskemængde samlet. Besynderlig nok, den Angst for ikke at være lige saa velkomne i Upsala som i Sydsverig, der hele Tiden havde været skjult tilstede, kom efter denne gjæstfri Modtagelse end stærkere til Orde, og inden et til Kl. 7 Aften sammenkaldt Møde i Børssalen drøftedes for Alvor det Spørgsmaal, om man ikke hellere skulde indskrænke Besøget i Upsala til een Dag, og anvende Resten af Tiden paa Stokholm, hvor Besøget jo kunde blive rigt baade paa Fornøjelse og Udbytte. Da man var samlet i Børssalen, lød imidlertid Parolen: Klar til Afgang til Upsala imorgen tidlig Kl. 4. En Times Spadsereur i Djurgaarden med en Hyldest til Bellmans Mindesmærke var da alt, hvad der blev Tid til, hvis man efter tre

Nætters Søvn i Kahyt vilde hvile et Par Timer i en ordentlig Seng.

Natteturen over Mälaren var bidende kold; en isnende Nordenvind strøg nedover. Op ad Formiddagen, da Baadene „Wetteren“ og „Najaden“ gled ind paa Fyris, bedredes Vejret, og Kl. 3^{1/2}, da de landede i Upsala, skinnede Solen atter. Det blev en Modtagelse, hvorom de ikke havde drømt; langt borte fra saa de de tre Nationers Flag vaje ved hinandens Side, og da de lagde til drønedes en Salut paa to og tredive Skud, medens en uoverskuelig Menneskemængde jublede dem imøde og kastede Blomster paa dem. Studenterkorpset dannede Spalier, saa at de fremmede kunde komme igennem, medens Sangkoret istemmede en overordentlig smuk Sang af Carl Säve. Processionen drog i et storartet Optog til Odenslund, hvor den officielle Velkomst fandt Sted, og derfra til den uundgaaelige „Sexa“ i „Carolina rediviva“s Sal. Gildet varede i 3 Timer med Taler af Mørk Hansen og flere og Plougs Hyldingssang til Upsala: *Da nys den fejre Vaar*. Han og Mørk Hansen blev derefter baarne i Guldstol. Efter en Aftentur rundt i Byen med alskens Studenterløjer kom han endelig Kl. 11 til sit Logis i Upplands Nationshus, hvor hans Vært, cand. fil. C. Bergman, havde ham anbragt.

Saa oprandt Wasadagen, den 6te Juni, paa hvilken det skulde vise sig, om de danske kunde „begaa sig“ deroppe. Ploug skriver derom:

Den ofte omtalte, med spændt Forventning imødesete 6te Juni er da kommen og atter forbi, og med dens Nedgang er Tæppet faldet for en Akt af vor Tilværelse, hvortil vi maaske ikke ville opleve Magen, for et henrivende Perspekt af Livets Vaar, hvorover Ideens Sol kastede sine befrugtende Straaler. For 7 Timer siden forlode vi Upsala, og kunne snart vente at see Stockholms Taarne dukke frem af Morgentaagen over de mørke Skove, men mit Sind er endnu, trods en søvnløs Nat tilbragt under et af Regn gjennempidsket Sejl-telt, saa bevæget, at jeg med Nød og neppe kan bekvemme mig til at betro det kolde og døde Papir et flygtigt, fragmentarisk Omrids af denne Glædesdags Begivenheder. Jeg vakttes igaarmorges af en fast og sund Søvn ved en omhyggelig „Städerska“, der bragte mig Kaffe paa Sengen; jeg stod da

op og gik straks ud, dels for at see mig lidt om i Upsala paa egen Haand, dels for at gjøre Geijer et Besøg, før Dagens Festligheder toge deres Begyndelse. Jeg fandt ham nede ved Havnen, fulgte med ham hjem og tilbragte en højst interessant Time hos ham i Samtale mest om vore fædrelandske Forhold. Rigtignok smigrede det ikke min Nationalforfængelighed at finde den berømte Sagaskriver noget fremmed for disse, men naar jeg betænker, hvor ringe den litteraire Kommunikation er mellem begge Lande, kan dette jo ikke forundre mig, og jeg maa meget mere glæde mig højlig over den umiskjendelige Interesse, hvormed han udspurgte mig om forskjellige Ting hos os, fornemmelig om den indviklede slesvigske Strid.

Om Eftermiddagen gik Turen ud til de gamle Høje, hvis paafaldende Lighed med Jellingehøjene straks slog Ploug. Stemningen var her ubeskrivelig. Fra den mægtige Odenshøj vajede Fanerne, medens Studenterne lejrede sig paa Tinghøjens mere afstumpede Kegle. Efter Hjemkomsten skrev Goldschmidt i „Korsaren“: „Jeg glemmer aldrig Odens Høj ved Upsala, da man bødes Velkommen under de vajende Bannere, mens vi stod op ad Højens bratte Sider — det Øjeblik oplever man ikke let Magen til. Da vi kaldtes til Afmarsch, kastede jeg et Blik tilbage paa den solbeskinnede Top og sagde til mig selv: „Du har maaske oplevet det lykkeligste Øjeblik i dit Liv.“

Først talte Upsaliensernes Ordfører, den vakkre, veltalende Docent Petterson for Skandinavien og dets Minder, og det store Søvdrikkehorn gik rundt fyldt med Mjød. Derpaa talte Ploug:

„Upsalienser! Ikke blot overrasket og bevæget, men skamfuld stod jeg igaar ved Foden af Gustav Adolfs Støtte, medens Eders Velkomsthilsen rungede gennem Foraarsluften; thi et Rygte, om hvilket Ingen skal kunne sige, hvorfra det er kommet, havde før vor Hidkomst fortalt os, at I ikke var synderlig broderligen stemte imod os, at I kun bekymrede Eder om Eders Bøger og Pergamenter, men aldeles savnede Interesse for de Ideer, der længe have besjælet os, og Sympathi for vore helligste Ønsker; at I, trodsende paa Eders Sveaherkomst, ikke vilde erkjende os for Eders Jevnbyrdige, men saa haant ned paa de Venskabsluer, som slaa højt sammen fra Lund til Kjøbenhavn; at I ansaa vort stolte Haab om et

helt og stort Norden for tomt Hjernesvind, udsprunget af vor egennyttige Trang, af vor Lyst til at unddrage os vor Hjemfødnings, Absolutismens Baand. Fordi jeg har troet paa dette Rygte, derfor skammede jeg mig igaar, derfor bønfalder jeg Eder idag om velvillig Tilgivelse, thi det har læjet skammeligt om Eder. I Tale og Sang, i offentligt Foredrag og privat Samtale have I ligefra vor Ankomst til dette Øieblik udtalt Eder saa broderligt og kjærligt, og tillige saa tydelig og bestemt, at Ingen af os Danske kan tvivle om, at I dele vore Sympathier og Ønsker; at vort Haab og vor Stræben gaar samme Vei; at I med os erkjende Nordens Enhed for den store Opgave, som den yngre Slægt har at løse. Men hvorledes har hint Rygte da kunnet blive til og vinde Tiltro? — Derved, at der ingen Tankeudveksling, intet Samkvem har fundet Sted mellem os; derved, at de Organer, hvorigjennem vi hver paa sin Side udtale vore Stemninger og vore Gransknings Resultater, ikke ere os gjensidigen tilgængelige, at svenske Bøger og Blade ikke læses i Danmark, og omvendt de danske ikke i Sverig. Og her staa vi da netop ved et Punkt, hvorpaa vi bør fæste vor Opmærksomhed. Det er nemlig ikke nok, svenske Brødre! at den nordiske Idee fører et stille Liv i vor Tankes Baggrund, det er ikke nok, at den ved festlige Anledninger engang i Ny og Næ udtales og finder Tilhørernes Bifald; det er endelig ikke nok, at den en sjelden Gang driver os hen at udøse vore Bekymringer ved hinandens Bryst. Staar den virkelig klar for os, har den gjenmemtrængt og befrugtet vor Bevidstheds Kreds, saa maa den ogsaa træde frem i ydre Handlen. Og af hvilken Art skulde denne Handlen være? Ere vi ikke som Studenter, der endnu ikke ere indtraadte i det praktiske Liv, der ingen Indflydelse kunne udøve paa de politiske Forhold, udelukkende henviste til en aandelig, en literær Virksomhed? Og hvad ligger os da nærmere, end at love hinanden, at vi fra denne Stund ville stræbe hver paa sin Side at udfylde det Savn, vi nu dybt føle, at tilveiebringe et stadigt og sikkert aandeligt Samkvem gennem Skrifter og Journaler, og ved de samme Midler søge at bane den Idee, der besjæler os, Indgang i vore Folks Hjerter. Med denne udvendige Virksomhed maa vi være tilfredse; enhver anden ligger uden for vor Stilling og vort Kald. Men hvorfor skulde vi ikke nøjes med den. Hvilken anden er sikkrere eller mægtigere? Har Sejren ikke altid været forjættet Aandens Stræben? Hvor kunne vi tvivle om, at naar vi faste og uførtredne arbeide til vort Maal, naar de Ønsker og Haab, som nu synes Mange udenfor at være overspændte Ungdomsdrømme, udplantes i

Nationernes Bryst og, modnede der i Stilhed, engang træde frem for Dagen som disses høilydte Villie, naar de Ideer, der fylde vor Skare ved Begejstringens Salighed, engang antænde de store Masser — hvor kunne vi da tvivle om, at de ville træde ind i Verdenshistorien med gyldige, herlige Resultater. — Men, svenske Brødre! medens vi paa denne Maade virke udad, saa maa vi heller ikke glemme at virke indad, at rette vor Opmærksomhed paa os selv, at uddanne os til en stedse større Dygtighed i vor store Idees Tjeneste. I denne Retning maae vi da først og fremmest lære — hvad Mange af os vel alt have lært — at anerkjende alt Ædelt og Godt hos hinanden; vi maa lære at agte hinandens gode Egenskaber, og at bære over med hinandens Svagheder og Fejl; vi maa lære at elske det hos vore Brødre, som ikke er vort eget, som netop danner Forskjellen mellem dem og os; kort sagt, vi maae lære at *øve Retfærdighed mod hinanden*. — Hermed vil jeg begynde paa dette Sted, hvor de gamle Sveakonger fordum delte Ret og Skjel til Folket. Jeg, den Danske, vil minde Eder om, Svenske! at den Dag idag er et betydningsfuldt Punkt i *Gustav Erikson Wasas* Liv, at den er hans Kroningsdag. Sveriges Historie er rig paa store Mænd og berømmelige Helte, men ved Ingen af disses Minde hænger det svenske Folk med saa inderlig en Kjærlighed som ved Gustav Wasas; thi han var for Sverig, hvad Brutus var for Rom; han sønderbrød hin Lænke, som Herskesyge og Egennytte havde smeddet; han befriede Sverig fra et fremmed, fornedrende Aag; han gjenoprettede dets Selvstændighed og Frihed. Derfor skal hans Minde vorde evigt i det svenske Folks Hjerter; det skal til de sidste Tider begejstre dets Sønner, hver Gang Fare truer Fædrelandet. *O, gid ethvert af Nordens Lande, naar det behøver en Gustav Wasa, maa finde ham!*^{*)}

Saaledes blev Gustav Wasas Skaal dog drukket paa Tinghøjen, men paa en anden Maade, end man havde ventet.

Efter Hjemkomsten gik Ploug en Tur i Domkirken, ledsaget af sin Vært, den kyndige Carl Bergman*), der viste ham alle dens Mærkværdigheder og mange sjældne Ting, saaledes f. E. den Slibesten, Kong Albrecht havde sendt Dronning Margrethe; men snart kaldte de repræsentative Pligter igen, og han maatte hen at føre Ordet for sine Landsmænd, der ønskede at hædre Geijer med en „upp-

*) Bl. a. Forfatter til et Skrift om Upsala og dens Minder.

vaktning“. Her talte han kort og jævnt, berørte Videnskabens og Livets gensidige Vekselvirkninger paa hinanden, idet han i denne Sammenhæng fremhævede Historiens iøjne-faldende Betydning. Derfor „Hæder over de Mænd, der udførte „Svea Rikes Hæfder“ og Hæder over den Mand, der beskrev den!“ Herom skriver han videre:

Kun med Møje betvang Geijer sin Bevægelse saa meget, at han i sit korte, afbrudte, men energiske og gediegnede Sprog kunde fremføre sin Tak; hans Tale gjorde et dybt Indtryk paa os alle, især de Ord, hvormed han sluttede: „Gud velsigne Eder og Eders Haab; jeg deler det!“ Idet vi forlode Geijers Hus, forefaldt en lille, forunderlig rørende Scene, som jeg ikke kan forbigaa med Taushed. En af de tilstedeværende Finlændere, et overordentligt smukt og elskværdigt, ganske ungt Menneske, styrtede højt hulkende hen til Geijer og bad om hans Velsignelse; denne opfyldte under frembrydende Taarer hans Forlangende, idet han udtalte sin inderlige nationale Smerte over at være adskilt fra Finlands ædle Folk.

Om Aftenen slog Skilsmisens Time. Ved Afskedsfesten mødte den ærværdige Erkebiskop *af Wingård* og lyste Velsignelse over Mødet, hvorefter Hother Hage og H. F. Poulsen i gode Taler bragte de danske Studenters Tak og Ploug bød Velkommen til Kjøbenhavn næste Sommer.

Besøget i Stockholm paa Hjemvejen staar i Interesse langt tilbage for Upsaladagene. Studenterne viste den danske Gesandt, Grev Moltke, den Opmærksomhed at hilse paa ham; han modtog dem med høflig Velvillie, og raadede dem til hellere at gaa i Operaen end til Festen i Djurgården. Meget naturligt fra hans Standpunkt; han havde da allerede indberettet Plougs Tale til sin Regering.

Han kom da ogsaa under Tiltale — som nævnt, efter Begæring af den russiske Gesandt — og Regjeringen gjorde et saa stort Nummer derud af som vel muligt, idet Generalfiskalen, Konferensraad Treschow, endog nedlagde Paastand paa kvalificeret Dødsstraf paa lignende Maade som i sin Tid sket over for Struensee. — Den Tiltalte skrev selv sit Forsvar for Hof- og Stadsretten, og af hans Indlæg gives her et Uddrag, der giver et ganske godt Indblik i den Sindsstemning, hvormed han modtog denne Aktion. Efter nogle indledende Bemærkninger skriver han:

Jeg skal nu selv meddele, hvad jeg antager vedkommer Sagen og kan bidrage til dens Oplysning.

Da vi danske og lundske Studenter paa vor Rejse til Stockholm afvigte 3die Juni nærmede es Kalmar, hvor vi havde noget Nys om var os en festlig Modtagelse beredt, forefaldt der, saavidt jeg mindes, mellem de danske Studenter Bestyrelse, af hvilken jeg havde den Ære at være Medlem, Samtale om, hvem der vilde paatage sig paa de Danskes Vegne at takke Kalmarboerne for den Gjæstfrihed, de forventedes at ville vise os. Under denne Samtale blev der spurgt mig, om jeg vilde overtage dette Hverv, og jeg sagde da ja, fordi jeg følte Trang til at udtale den Stemning, den nationale Følelse, som havde bevæget mig til at deltage i Toget og til at indtræde blandt dets Ledere. Efterat denne Aftale var truffen, er det muligt, ja vel endog rimeligt, at jeg har benyttet de ikke mange uforstyrrede Øieblikke, jeg nød før Ankomsten til Kalmar, til at overveje, hvilke Gjenstande jeg helst skulde berøre, naar jeg skulde tage Ordet paa mine Landsmænds Vegne; dog mindes jeg bestemt, at jeg ikke gjorde noget afgjørende Valg, eller fattede nogen bestemt Beslutning i saa Henseende, før efterat selve Festen, under hvilken jeg skulde tale, var begyndt. Altsaa var den Tale, jeg holdt i Kalmar, improviseret. Hermed mener jeg ikke, at dens Indhold var mig noget Nyt, udsprunget af et pludseligt Indfald; jeg tilstaar gjerne, at Hovedtanken, der bærer den, Tanken om et folkeligt Forbund mellem de skandinaviske Nationer, længe havde levet i min Sjæl, for længe siden havde gennemtrængt og rodfæstet sig i mit Væsen, som et urokkeligt, dyrebart, forjættelsesrigt Resultat af min og mine politiske Venners historiske Verdensbetragtning; men jeg mener, at min Tale, saadan som den udgik af min Mund, med dens hele Række og Følge af motiverende Momenter i deres indre Forbindelse og ydre Indklædning af Billeder og Udtryk, ikke var et Værk af foregaaende Overvejelse, end sige var udarbejdet, opskrevet eller Punkt for Punkt memoreret, kort sagt, ikke var til før det Øieblik, hvori den holdtes, men fremgik af dettes Bevægelse og modtog af den sit karakteristiske Præg...

Hvad nu Referatet af denne Tale i Nr. 1263 af „Fædrelandet“ angaar, da anseer jeg mig ikke blot ikke forpligtet, men ikke engang berettiget til at give noget Svar paa det af Aktor berørte Spørgsmaal, hvem der monne være dets Forfatter. At jeg ikke er forpligtet til at svare herpaa, følger ligefrem deraf, at jeg ikke er sat under Tiltale for at have offentliggjort Noget om en Tale, men kun for at have holdt en

saadan, saa at det altsaa er mig ganske uvedkommende, hvem der har skrevet Referatet af den. At jeg ikke er berettiget til at give nogen Oplysning herom, følger af min Stilling som Journalist, som Medarbejder i Bladet „Fædrelandet“ og for Tiden dets ansvarlige Redaktør;*) thi det Princip, som er stadfæstet ved Høiesteretsdommen af 28de Juni 1841 og senere ved Hof- og Stadsretsdom af 3. Sepbr. 1842, at et Blads Redaktør ikke er pligtig at opgive sine Medarbejdere eller sin Hjemmel til sine Efterretninger for Domstolene, er saa afgjørende vigtigt for Pressens Virksomhed, dets konsekvente Opretholdelse er saa absolut nødvendig for dens Bestaaen, at jeg visselig i høieste Maade vilde krænke de mig som Journalist paa hvilende Pligter, hvis jeg her eller nogensinde indlod mig paa at give Forklaring om en Bladartikels Oprindelse — en Forklaring, der ovenikjøbet, som vil fremgaa af det nærmest Følgende, er aldeles overflødig til denne Sags Oplysning.

Efter at have fremhævet, at Talen er holdt i *Kalmar*, — altsaa paa svensk Grund — og gennemgaaet dens Indhold, hvorunder Ploug vedgaaer ved „et folkeligt Forbund“ at have tænkt paa et *politisk* Forbund, men, som dette nærmere forklares, „bygget paa gjensidig Sympathi og gjensidig Anerkjendelse“, fortsætter han:

Vilde man forlange yderligere Oplysninger af mig end de nysanførte om, hvorledes jeg havde tænkt mig det tilsigtede Forbund organiseret, da var det tilstrækkeligt hertil at svare, at jeg, i det mindste i det Øjeblik jeg talte, neppe har haft nogen bestemt Forestilling om den muligst ønskelige Indretning af et saadant Forbund, og overhovedet ikke tiltror mig politisk Indsigt nok til at udkaste en Plan til et saadant, men at jeg blot har følt og udtalt det Ønskelige i, at ikke blot de skandinaviske Folk nærmede sig hinanden og forbandtes ved gjensidige Venskabsbaand, men at der ogsaa skete en Tilnærmelse, en snævrere Forbindelse mellem Staterne. Forøvrigt er det klart, at et saadant Forbund lod sig realisere paa mangfoldige Maader, uden at Kongen af Danmarks absolute Arveregering derved behøvede at lide mindste Afbræk; jeg nævner til Eksempel en of- og defensiv Alliance, eller et Told- og Handelsforbund. Ogsaa lod der sig tænke et skandinavisk Forbund af samme Art som det bestaaende tyske Forbund, med fælles Forsvarsvæsen, Postvæsen og flere fælles Indretninger.... Ja, selv om jeg havde tænkt mig

*) I. A. Hansens Funktionstid udløb hen paa Sommeren 1843.

dette Forbund som Sammensmeltning til een Stat, til eet Rige — hvilket som foran vist ingenlunde er Tilfældet — saa fulgte ikke engang heraf, at jeg tilsigtede nogen Forandring i Kongens absolute Arveregering. Thi vel maatte jeg da, eftersom de skandinaviske Riger for Tiden beherskes af tvende Dynastier, ønske enten det ene af disse bortfjernet enten ved frivillig Afstaaelse eller ved Tvang, men hvorfor skulde det netop være det danske Kongehuus, jeg havde tiltænkt denne Skjæbne; hvorfor kunde jeg ikke lige saa godt have tænkt mig det svenske som Offeret for Nordens Enhed; hvor kunde man vide, om jeg ikke tilsigtede Udvidelse og Forherligelse af Kongen af Danmarks Magt, istedenfor dens Indskrænkning og Fornedrelse? Dog jeg nærer visselig ikke saa høitflyvende, dristige Planer, jeg har ligesaa lidet tænkt paa at støde Dynastier fra Thronerne, som paa at begaa nogen Lovovertrædelse, da jeg, greben af en indre Bevægelse, som jeg sjældent eller aldrig før har kjendt, tog Ordet i Kalmar, og paa mine Venners og Rejsfællers Vegne udtalte, hvad jeg aldrig skal fornægte, at Nordens Enhed, realiseret, ikke blot i Folkenes Hjerter og Aandernes Virken, men ogsaa i Staternes Politik, er vort største, helligste og kjæreste Maal, til hvilket vi bør stræbe med al den Kraft, Gud har forlenet os. Hvorledes nu den Stræben, som jeg har erklæret for min og mine Venners, den, der bestaar i at arbeide „ved aandelige Midler, ved Skrift og Tale“, „for en stedse inderligere Forbindelse, et stedse livligere Samkvem mellem de nordiske Folk“, og saaledes „at forberede“ et folkeligt Forbund mellem dem — hvorledes den skulde kunne være lovstridig, naar dens Maal ikke er det, det fatter jeg ikke

. Jeg henstiller da, om Aktor har havt mindste Grund til at paastaa, at jeg herfor skulde have „forbrudt Ære, Liv og Gods, den høire Haand af mig levende afhugges, Kroppen parteres og lægges paa Stejle og Hjul, og Hovedet med Haanden sættes paa en Stage“, eller om han ikke snarere har misbrugt Anklagemagten ved en saa frivol Anvendelse af denne frygtelige Formel.*)

.
Saaledes vil det da blive den skandinaviske Idee selv, der, da den er Grundtanken i min Tale, igjennem denne første

*) Aktionsordren lød paa Overtrædelse af D. L. 6. 4. 2.: »Hvo, som enten med Raad eller Daad lader sig finde at ville bringe nogen Forandring i Kongens absolut Arve-Regæring, straffes paa lige Maade« 2: som i 6. 4. 1. foreskrevet: »har forbrudt Ære, Liv og Gods, den høire Haand af hannem levendis afhuggis, Kroppen parteris og læggis paa Stægle og Hiul og Hovedet med Haanden sættis paa een Stage«.

Gang ledes for Domstolenes Skranker. Der vil her blive Spørgsmaal, om man lovlig kan udtale Ønsket om at see Nordens Enhed fuldbyrdet, ikke blot i Hjerternes Medfølelse og Gemytternes Samstemning, paa Videnskabens Gebeter og i Individernes Samliv, men ogsaa i Staternes Liv, i den politiske Verden, ved en indbyrdes Forbindelse mellem Rigerne, der uden at krænke Dynastiernes Ret eller omstyrte deres respektive Forfatninger vilde gjøre dem til en Helhed ligeoverfor det øvrige Europa; — om det, medens Ingen faldt paa at tvivle om Lovligheden af at erklære sig for Nordens aandelige Enhed, medens Bestræbelserne for at nærme sig denne ikke blot ere betragtede som tilladelige, men ere begunstigede og understøttede af Regeringerne, navnlig den danske, da skulde være ulovligt at forsøge den selvsamme Tanke til et fjernere Stadium, som den under sin naturlige, konsekvente Udvikling nødvendigen maa naa; — om det skulde være strafværdigt at arbejde en Fremtid imøde, der ikke blot lover Fædrelandet indre Styrke, ydre Anseelse og politisk Betydning, men som næsten aabner den eneste Udsigt til Betyggelse af dets Eksistens, til Opretholdelsen af vor danske Nationalitet. Til hvilken Besvarelse af dette Spørgsmaal den ærede Ret vil komme, derom tør jeg ikke tvivle, da jeg nylig har seet den med Glæde gribe Lejligheden til gjennem sine Domme at lægge sit nationale Sindelag for Dagen. Men i alle Tilfælde imødeser jeg med største Rolighed Udfaldet af denne Sag; thi paa min personlige Velfærd ligger der ikke megen Vægt, og jeg veed, at den Idee, til hvis Tjeneste ikke alene jeg har viet mine faa Kræfter, men som mægtigen har grebet den hele yngre Slægt, og selv hos de Ældre, hos de ædleste og bedste Mænd i alle 3 Riger har fundet en stærk og ren Gjenklang, at den er sand og evig; — jeg veed, at om den ogsaa for Øjeblikket, forfulgt og fordømt, maatte trække sig tilbage i Tankens Dyb, hvorfra den er udgangen, saa vil den kun derved vinde ny Fylde og ny Styrke, for tidligere eller sildigere sejrrig at bryde sin Bane gjennem Livet.

..... Ærbødigst

Carl Ploug.

Ved Hof- og Stadsrettens Dom af 5. Marts 1844 fri fandtes Ploug — og samtidig den fungerende Redaktør af „Fdl.“, I. A. Hansen, for Referatets Vedkommende — begge dog med Paalæg af Sagens Omkostninger, en Dom, der 1. Oktober s. A. stadfæstedes in terminis af Højesteret. Da Højesteret som bekendt dengang ikke gav Præmisser til sine

Domme, er det Hof- og Stadsretsdommen, der giver Begrundelsen. Af denne ses det, at Dommerne har antaget, at Treschows Formening, at Tiltalte Ploug skulde have udtalt en Hensigt, der ikke lod sig realisere uden Forandring i Kongens absolute Arveregjering, ikke holdt Stik, naar hensaaes til Talerens Stilling og til, at de Midler, hvorved det af ham foreslaaede Forbund skulde komme istand, var angivne at være aandige, Skrift og Tale. Forsaavidt Aktor havde fremhævet Talens politiske Præg, finder Retten heller ikke noget strafbart i den og nævner særlig, at der ikke ligger noget saadant i, at Ploug har karakteriseret de russiske Statsmænds Politik som „snedig“ og Ruslands Herredømme over Finland som „et Aag“, hvormed alene betegnes, at dette Herredømme er fremmed og unationalt.

Saaledes slap Ploug helskindet fra denne Historie; — dog saaledes, at eet synligt Minde blev tilbage om den. Som Redaktør af Beretningen om Studentermødet ønskede han at optage sin Kalmartale i denne Beretning, men det modsatte Reiersen og Kancelliet sig, uagtet Andragendet først fremkom efter Hof- og Stadsrettens Frifindelsesdom. Da Udgivelsen af Bogen imidlertid ikke kunde vente paa Udfaldet af Højesterets sagen, maatte den udgaa uden Plougs Tale, men med to hvide Blade, hvorpaa Køberne selv kunde indskrive den. Disse to ubeskrevne Blade staar endnu den Dag idag i Beretningen og minder Læserne om den Tid, da der ikke var Trykkefrihed i Danmark.

Under alt dette gik iøvrigt den skandinaviske Sag sin Gang. Det af Deltagerne i Upsalamødet stiftede „Skandinavisk Samfund“ blev forbudt af Regeringen, medens det ved Hjælp af en Del ansete Mænd som H. N. Clausen, Madvig og Heiberg lykkedes at faa oprettet et „Skandinavisk Selskab“ med Clausen som Formand. I dette udviste Ploug megen Virksomhed, ved Foredrag (over Bellman og Geijer), ved Sange leverede til dets Møder — bl. a. „Unge Gjenbyrds Liv i Norden“ — ved en lille Komædie, „Bellmans Apotheose“ og paa anden Maade. I denne Forening sluttede han et nøje Venskab med Musiklederen, Henrik Rung, et Venskab, der førte til meget Samarbejde — Rung har saaledes bearbejdet Melodien til „Slaget ved Slesvig“

og komponeret hele Plougs Digt „Fredericiaslaget“, men en Konflikt om en Anmeldelse i „Fædrelandet“ bragte midt i Halvtredserne al Forbindelse mellem dem til Ophør, et Brud, der væsentlig blev fremkaldt ved Rungs Uomgængelighed og overdrevne Ømtaalighed overfor Kritik.

En særlig Fortjeneste af Skandinavismens Udbredelse blandt Studenterne har Ploug indlagt sig ved Indførelsen af den aarlige „nordiske Højtid“, et Sidestykke til de svenske Fester til Fædrenes Minde, der ligesom disse altid holdtes paa den 13. Januar, Aarsdagen for den gammelnordiske Jul. Den første holdtes 1845 og lededes af Ploug, der den Aften trak Læsset, hvad Taler og Sange angik. Han udbragte Løftets Bæger og senere Skaalen for Grundtvig og Clausen, der her mødtes første Gang efter mange Aars Adskillelse. Navnlig denne sidste vanskelige Opgave klarede han smukt.

Sommeren derefter stævnedes de danske Studenter til Studentermøde, et Møde, hvis Begejstring vel ikke havde den næsten jomfruelige Skønhed, der havde udmærket Upsalamødet, men som dog var af stor Betydning for den skandinaviske Sag. Ved dette Møde kom for første Gang *norske* Studenter tilstede, hvad der naturligvis gav Festerne en større Glands. Det var lykkedes Ploug og hans Venner at oparbejde en stærk Stemning for Mødet, der i hver Henseende lykkedes, skjøndt der var 600 fremmede Studenter at indkvartere. Men dette havde kostet et stort Arbejde, hvad nok kan mærkes paa Plougs Taler og Sange ved dette Møde — han havde som sædvanlig trukket Læsset i det praktiske.

Stemningens Højdepunkt naaedes ved *Hauchs* skønne Sang til Ridehusfesten, hvis højstemte sidste Vers:

Vi sværge ved vor vakte Sands
og Mindets Røst,
og ved de faldne Heltes Krands
og ved de svundne Tiders Glands,
der glimter for den vaagne Sands
ved Mindets Røst:
at vi for Nordens store Navn
vil synke selv i Dødens Favn
med Lyst.

egentlig foregriber Orla Lehmanns paafølgende Edfæstelse af de Unge. Denne Ridehustale gaar i Almindelighed for at være Lehmanns største Veltalenhedsværk, hvad den dog mulig ikke er. Der var i det mindste tre Tilhørere tilstede, hvem den ikke huede ret: Martin Hammerich, Høyen og Ploug. Disse beundrede vel saa højt som nogen Talens *første* Halvdel med den skønne Skildring af Enhedstankens slumrende Liv ned gennem Tiderne, men Slutningen, Sammenligningen mellem Boldhuset i Versailles og Ridehuset og den yderst bombastiske Edfæstelse var dem for eksalteret. *) Men den svenske Smag, der i den Retning kan taale adskilligt mere end den danske, tiltaltes netop særlig af den pompøse Coda paa Ridehustalen, og det er jo vitterligt, at flere af Deltagerne i Mødet tre Aar efter mødte paa Valpladsen for Danmarks Sag, fordi de fandt sig bundne ved deres Løfte fra 1845. Blandt disse var f. E. Plougs senere nære Ven, August Sohlman.

Andre mærkelige Taler ved Ridehusfesten var *Monrads* for Kvinden og *Høyens* for nordisk Kunst, medens Plougs Tale for Upsalienserne traadte noget i Baggrunden i Sammenligning med de nævnte fortrinlige Foredrag. Smuk og værdig var derimod den Afskedstale til Nordmændene, han holdt faa Dage efter:

Norske Brødre! Jeg kommer for at sige Eder et Ord til Afsked. Det bliver simpelt og kort, men Afskedens bevægede Øjeblik behøver ikke, bør ikke behøve mange eller smukke Ord. Jeg takker Eder, fordi I besluttede Eder til at opsøge Eders Frænder paa denne Side Kattegat og Skagerak; jeg takker Eder, fordi I kom hertil, besjælede af den samme Aand, som begejstrer os, og fordi I drage bort herfra, det ved jeg, opfyldt af Venskab og broderligt Sindelag imod os.

Hilser Eders Folk i Klippelandet, at der hos os paa Sletten kun findes een Følelse for Norge, det er Broderkærlighed; hilser det, at for den nu mandvoksne Slægt af det danske Folk har der aldrig eksisteret noget Brud med, nogen Adskillelse fra det norske, fordi vi erkjende at være forbundne med Eder ved et aandeligt og nationalt Baand, som ikke kan

*) Af alle Lehmanns Taler satte Ploug hans store Forsvarstale for Højesteret øverst paa Grund af dens Ædruelighed. I sin Dom om denne havde han en Meningsfælle i A. S. Ørsted.

brydes; hilser det, at vi, denne mandvoksne Slægt, aldrig have beklaget, at Norge ophørte at være Danmarks Tjenestekvinde, men at vi altid have glædet os over i det at besidde en fribaaren Søster.

Lever vel! Vorder lykkelige. Gaar hen og udfører den Aands Gjerning, som Eder udsendte, da vil vor Skilsmisse kun blive kort, eller rettere, blive ingen; thi hvor denne Aand rejser sin Helligdom, der skulle vi altid bo og bygge sammen, og naar den kalder os til Kamp, skulle vi altid mødes under det samme Banner. Lever vel!

Af et Brev til Laurids Skau fra samme Sommer ses det, at Ploug, der var dødtræt og udslidt efter Mødets Anstrængelser, har tænkt stærkt paa ud paa Sommeren at rejse en Maaned i Norge, gøre en Fjeldtur og dyrke de Bekendtskaber, han havde gjort ved Studentermødet. Da det kom til Stykket, fik han dog ingen Tid til det, og først ved Studentermødet 1851 lykkedes det ham at naa derop, uden at han dog fik stort andet af Landet at se end Krogkleven og Tanbergmo. Det skulde gaa saalænge som til 1861, før han fik sit Ønske om at se Fjeldene opfyldt.

En Smule Erstatning fik han ved en Nordsjællandsfart til Isefjord og Frederiksværk med sine gode Venner, Ludvig Moltke — den senere Dickensoversætter — og O. P. Sturzenbecker — en Tur, der forløb paa den behageligste Maade, naar undtages, at Ploug et Par Gange gik sine Rejsefæller sønder og sammen. Nedenfor Maglehøj kastede først Moltke og senere Sturzenbecker sig paa Grøftekanten og erklærede, at nu gik de ikke et Skridt videre. Ploug gik ganske rolig op paa Højen og nød den vældige Udsigt i Ro og Mag, medens de to andre, hver for sig kom luntende efter, uhyre gnavne og forpustede.

KAPITEL IX.

Ploug ktr. Ørsted.

Det er bekendt, hvorledes den nordslesvigske Folkebevægelse, der voksede ud af Sammenstødet i Slesvig Stændersal, udviklede sig under al den Støtte nordenfra, som det under den daværende Regering var muligt at yde den, og hvorledes denne Regerings Vrangvillighed til at gøre noget for Slesvigerne særlig traadte frem paa de Viborg Stænder, hvor navnlig A. S. Ørsted blottede sin fuldstændige Mangel paa Sands for den danske Befolknings billige Krav og paa national Følelse — dette Ord taget i dets moderne Betydning. Han kalder Sagen den „allerubehageligste“, der har mødt ham paa hans Embedsbane, han søger at komme udenom ved at fremsætte Indsigelse mod Stænderforsamlingens *Kompetence*, misbilliger i rene Ord, at Lorenzen har brugt det danske Sprog, og møder frem med den bekendte usikre og valne Forklaring af Slesvigs statsretslige Stilling, der viser, hvor langt hans ellers saa skarpe og klare Tanke paa den Tid har været fra alt, hvad der staar i Forbindelse med denne Danmarks Livssag:

„Man behøver kun at læse Kongens Titel for at see, at Slesvig er et for sig bestaaende Land, der ikke udgjør en integrerende Del af Kongeriget Danmark, skjøndt vel af det danske Monarchi“

Det egentlige Kongerige Danmark ender sig ved Hertugdømmet Slesvig. Den ærede Deputerede behøver blot at læse Kongens Titel for at see, at Slesvig er forskjelligt fra Dan-

mark, ligesom jo heller ikke de Love, der udgives for dette Kongerige, gjælde for bemeldte Hertugdømme. Iøvrigt vil jeg gjerne indrømme, at der hersker megen Uklarhed i, hvad der offentlig er bleven yttret om denne Gjenstand.

„Paa en mærkelig Maade, ikke med nobel og værdig Indignation, men ængstelig og pirrelig over, at Sagen er omtalt, ikke med Nationalitetens mandige Sprog, men stedse som den subtile Jurist og fine Dialektiker, hvilket kan være meget godt, naar der tales om Pantebøger og Servituter“ — saaledes beskriver „Fædrelandet“ hans Optræden under denne Forhandling, og ubarmhjertigt slaar det løs paa hans Bemærkninger om Slesvigs Stilling i Monarkiet. Den 9. December bringer Bladet følgende „historisk-geografisk-politiske“ Opgave:

Havde Valdemar Atterdag været tjent med Gehejmerraad Ørsted til Minister?

Antager Gehejmerraad Ørsted Danmarks Grændse at gaa til Kolding Aa, til Eideren eller til Elben?

Seer Gehejmerraad Ørsted Staten i Kancelliet, og tror han paa, eller, for at blive mere i hans Karakter, tvivler han, om der maaske dog findes en slesvigholstensk Stat, siden der er et slesvigholstensk Kancelli, eller tvivler han maaske, om denne Stat heller burde hedde den tyske Stat, siden Kancelliet af saa mange hæderlige Mænd i daglig Tale kaldes det tyske Kancelli.

Faa Dage efter hedder det:

Jo tilvisse havde Valdemar Atterdag været tjent med Gehejmerraad Ørsted til Statsminister, ham, der paa een Gang giver os Kongens Titel til Statsgrændse. Hvad kunne vi vel uden Ubeskedenhed forlange mere?

Til Kongens Titel henviser altsaa denne vidfadme Statsmand i Viborg, for at de deraf kunne lære Landets Grændse at kjende

Nej, vi indsee det tilfulde, vi have havt Uret; Valdemar Atterdag havde ikke været tjent med Gehejmerraad Ørsted til Minister, thi medens det ørstedeske System vil have Riget til at bestaa i Kongetitlen, saa forlangte netop hin Valdemar at underlægge sig de Lande i Virkeligheden, hvoraf man kun vilde lade ham beholde Titlen. Valdemar Atterdag havde sikkerlig, om han var bleven spurgt, svart Oliemøller Schytte: „Hvor kan Du spørge om mit Riges Grændser? Findes det

ikke aflagt paa hver et Skolekaart, staar derom ikke berettet i hver en geografisk Skolebog? Hvor kan Du lade dig vildlede deraf, at jeg af gammel Sædvane kalder mig selv Hertug i Slesvig, skjønt jeg som hver Mand, maaske undtagen Geheimeraad Ørsted ved, er denne Hertugs egen Konge, og nok skal vide at øve mod ham min kongelige Ret, hvortil jeg blandt Andet regner den, at overholde en ensartet Arvelov i denne og i de øvrige Dele, der ere underlagte mit danske Kongedømme.“ Valdemar Atterdag havde adskillige af en god Jurists Egenskaber; „selig ist der Besitzer“, sagde han til de tyske Herrer og Grever, som forsøgte at forholde ham hans Stats Ejendele, og derfor tog han disse ufortøvet til sig, og vidste siden baade at beskytte dem og at gjøre sig dem hengivne . . .

Dagen efter fortsætter Bladet:

Ingen Dansk og især ingen dansk Statsmand kan overse, at Slesvigs Besiddelse som integrerende Del af det egentlige danske Kongedømme*), er den eneste Frugt vi have tilbage af lange møjsommelige, tildels blodige Bestræbelser. I Slesvig er os frataget en stor Del af Besiddelserne i Sverig; i Slesvig er Norge erobret; i Slesvig have vi jevnlig stridt for Statens Tilværelse og for Slesvigs Besiddelse. At fravriste os dette, det eneste Resultat af vore lange Gjenvordigheders Historie, er at slukke den sidste Gnist af Folkebevidsthed, som endnu ulmer under den sammendyngede Askehob af udbrændt Storhed. Naar den ærede Kommissarius ret levende sætter sig ind heri, da haabe vi sikkert, at han, bedre inspireret, vil bestige Talerstolen og udraabe med høj Røst, saa det høres over hele Landet: „Det egenlige Kongerige Danmarks Sydgrændse falder sammen med en Del af det tyske Forbunds Nordgrændse. Dette Kongerige bestaar, ifølge sin Grundlov, som et udeleligt Arvemonarki; uegenlig kalder man en vis Deel deraf Kongeriget Danmark, medens en anden Del kaldes Hertugdømmet Slesvig, og atter andre Dele benævnes Bilande og Kolonier, hvorved udtrykkes visse administrative Adskillelser. Hvad Slesvig angaar, da har denne Adskillelse især en stor Betydning, da dermed er forbunden en i mange væsentlige Ting afsondret Regering og ejendommelige Rettigheder. Under den danske Monark hører endnu Hertugdømmet Lauenborg, dog saaledes, at det tillige er Del af det tyske Forbund; paa samme Maade hører Hertugdømmet Hol-

*) Dette udelukker aldeles ikke Indrømmelsen af Slesvigs særlige Rettigheder.

sten ogsaa sammen med Danmark, dog kun for en Del, saalænge som Arvefølge-loven i begge Stater (Danmark og Holsten) medfører det.“

Naar dette saaledes er udtalt, da hører Uklarheden op; saalænge det ikke er sket, da vedbliver den at vække Forvirring og at udstrø Tvedragtens Sæd. En saadan Opfattelse af Forholdene stemmer med den nærværende Statsret og er det simple Resultat af det herskende monarkiske Princip. Dersom nogen optræder herimod med forældede Fordringer, hentede fra en Tid, da Arveretten blev opfattet fra det privatrettlige Standpunkt, da Konger, naar de besteg Thronen, medbragte betydeligt Familiegods, der tjente til deres Underhold; dersom slige Pretentioner gjøres med Krav paa Anerkjendelse af Staten, som berettigede ligeoverfor Statshøjheden, da vis dem dristig tilbage; men affind Eder med dem, der fremtræde med privatrettlige Krav, det være Undersaatter eller Medlemmer af Fyrstefamilien.

.....

Vi se vel, hvorledes Kommissarius bebrejder Pressen, at den især er Skyld i alle de Vanskeligheder, som de slesvigske Forhold frembyde. Vi begribe, at man ogsaa vil bebrejde Pressen, at den nu træder i Skranken, for efter bedste Evne at indvie det store Publikum i alle Forhold. Der er ofte nok blevet sagt, at de Fædrelandsvenner, som i denne og lignende Sager vende sig til Pressen med deres Meddelelser, burde sende dem til Regeringen, der velvillig modtager enhver Oplysning, for saaledes ad den nærmeste Vej at komme til at gavne, uden at tilvejebringe offentlig Forstyrrelse af Forholdene; men vi have vægtige Grunde, hvorfor vi fremture med at bruge Pressen, netop med størst Kraft angaaende de offentlige Sager. Først vi imidlertid fremlægge disse Grunde for Publikum, maa vi først for vor Part afvise enhver Bebrejdelse angaaende de slesvigske Forhold. Vi have med Hensyn til disse stedse staaet paa den defensive Side

Fra denne Vinter — 1842-43 — skriver sig Plougs nære personlige Forbindelse med Lorenzen, Laurids Skau, Hans Nissen og Nis Lorenzen, medens hans Følelser for den hidtil ogsaa af de liberale højt agtede Ørsted fik et Grundskud. Medens Bladet ved dennes Indtrædelse i Ministeriet et halvt Aar tidligere havde budt ham Velkommen med hjertelige og hædrende Ord, bliver Angrebene paa ham fra nu af heftigere og heftigere. Hovedsynspunktet, som det stadig vender tilbage til, er at han

har skuffet deres Forventning, som i 1842 troede i ham at have faaet en *dansk* Mand ind i Regeringen. Hvad man gerne havde fundet sig som noget naturligt for et Par holstenske Grever, det finder man oprørende hos Apothekersønnen fra Rudkjøbing.

Artiklerne mod ham er ofte meget morsomme — baade Giødwad og Ploug havde et godt Øje til hans Svagheder — men ogsaa undertiden lovlig nærgaaende. Noget, de stadig drillede ham med, var den besynderlige gammeldags, alt i Polemiken om P. A. Heiberg tilsynekommne Naivetet, hvormed han, naar han skrev anonymt i „Berl. Tid.“, hvad han, som bekendt, ofte gjorde, vrededes over at skulle lade sig behandle som det X eller A., hvormed han underskrev sig, som en ubekendt Størrelse, man intet særligt Hensyn behøvede at tage til. Da saaledes det skandinaviske Samfund blev forbudt efter Studentermødet 1843, og Ørsted optraadte med en Række Artikler i „Berlingske Tidende“, hvori han, truende med russisk Indblanden, optraadte som Defensor for Kancelliets Indgreb i Foreningsfriheden, svarer „Fædrelandet“ ham i en Serie af Artikler, kaldet „Kancelliprokuratøren“, hvori det hedder:

Hr. A. vover ogsaa at antyde, at det skandinaviske Samfund kunde have foranlediget Ulemper „*fra andre Sider*“, det er: fra andre udenlandske Magter. Saa spørge vi da, hvad det er for Magter, som vi skyldte Regnskab for vore nationale Sympathier? Hvem er det, det vedkommer, at vi modtage Besøg af vore svenske Brødre og atter besøge dem, at vi gjøre os bekendte med deres Literatur og de med vor? Hvem er det, der har Ret til at lægge Hindringer i Vejen for vor Stræben mod et Maal, som Alle maae erkjende for ædelt og godt, eller til at foreskrive os de Midler, vi dertil tør bruge eller ikke? Er Danmark endnu et selvstændigt Lem af det europæiske Statssamfund, eller er det indtraadt i et nedværdigende Klientel til nogen mægtigere Stat, er det bleven en ydmyg Vasal af Vestens Ødronning eller Østens Selvhersker? I Sandhed, hvis det var saa — eller rettere hvis det var tænkeligt, at det kunde være saa — *hvis* den danske Regering blot af Hensyn til fremmede Magters formodede Villie lod sig bestemme til at forbyde sine Undersaatter Noget, som den selv maatte erkjende for ret og godt, ædelt og skjønt, moralsk som lovlig forsvarligt; hvis vi vare

komne saavidt, at vi behøvede Fremmedes Tilladelse til at bevidne vor nationale og aandelige Brødre vor Kjærlighed og Agtelse; hvis det beroede paa nogen udenlandsk Dynasts Lune, hvorledes vore indenlandske Forhold ordnedes; hvis en saadan Tilstand var fremkaldt ved vore Statsmænds Synder eller de manglede Mod og Kraft og Dygtighed til at hæve sig og Staten ud af den, da vilde Historien reise dem en Skamstøtte, varigere end den, deres Forgænger rejste for Ulfeldt. Men som vi alt tidligere have forsikret, saa kan det umuligt være; det er kun Kancelliets Prokurator, der i sin klodsede Tjenstiver for at redde Kollegiets gode Rygte, stiller vore Statsmænd i Gabestokken.

Dette har Hr. A. naturligvis gjort ganske ufrivillig; thi han har sin egen besynderlige Forestilling om de Egenskaber, der pryde Statsmanden; han betegner Hensyntagen til andre Stater som en Kardinaldyd, og tror slet ikke det sømmer sig, at møde fremmede Anmasselser med en fast Holdning og et værdigt Sprog eller, som han kalder det „Kraftfraser“. Hr. A. har altsaa formodentlig ikke megen Læsning i den diplomatiske Literatur; thi ellers vilde han f. Ex. i de engelske Udenrigsministres Noter, Forestillinger og Reklamationer, have fundet mange kraftige Fraser; og han har mulig glemt sin Fædrelandshistorie, thi selv under vor lange Nationalmisère have vi dog havt et Par, alt foran nævnte Statsmænd, som forstod at hævde Statens Værdighed lige over for Udlandet og med et energisk Sprog at tilbagevise ubeføjede Anmasselser og Indblandinger. Om Griffenfeld vidner Historien, at han skaffede Danmark en agtelsebydende Stilling i Europa, som det tabte ved hans Fald; og Andreas Peter Bernstorffs Holdning under en almindelig europæisk Krig ligeoverfor Stormagterne var en ægte Statsmands. Han besvarede det mægtige Englands overmodige Trusler med „Kraftfraser“, der gjænlød over hele Europa og gjorde hans Navn æret og agtet i England selv; han gjorde ikke af ængstelig Høflighed eller for at fri sig for personlige Ubehageligheder noget Indgreb i den Ret, der ved Lovene var hjemlet det danske Folk, men henviste den engelske Gesandt Hailes paa hans Fordring om den prompteste og fuldstændigste Satisfaktion for en ham formentlig af et dansk Blad tilføjte Fornærmelse til Lovene og Domstolene, og afslog enhver Indblanding i Sagen fra Regeringens Side. Men Bernstorff er især bleven stor ved sine Eltermænd; Noten af 28. Juli 1793 er en smuk Gravskrift, men hans mest lysende Epitafium bestaaer af det nyttigt udøste Blod 1801, af Bombardementet 1807, af Kielerfreden 1814 og Wienerkongressen 1814. Endnu den Dag idag

føles hans Savn tungt; thi i Kongens Raad sidder der vel een betydelig Mand, een fremragende Personlighed, men han hedder *Ørsted* og ikke *Bernstorff*.”)

Denne Artikelserie satte den gamle Statsminister i Fyr og Flamme, og i sin Svarartikel besværer han sig i stærke Ord over „den Regn af Grovheder og Forhaanelser, som paany er udskyllet fra det Forraadskammer, der aldrig kan blive tømt“, og i Regeringspressen, hvor Ørsteds Forfatter-skab ligeledes var vel bekendt, slog man Hænderne sammen over Hovedet af Forfærdelse over Plougs Mangel paa „Pietet“. Denne Forargelse kunde han nu tage sig let: hvad Grovheden angik, da havde Ørsted ikke noget at lade ham høre. Dette vil en Nutidslæser mulig undres over, men det er ikke desto mindre sandt. I sit Opgør kan Ploug levere følgende ganske nøjagtige Fortegnelse over epitheta ornantia, hentede fra Ørsteds Artikel:

„Fædr.“s fuldkomne Mangel paa Evne og Villie til at forfølge et Ræsonnement — Alt, hvad Modparten har vidst at anbringe, beroer paa aabenbare Usandheder eller Uforstand — Alt hvad „Fædr.“ med sin sædvanlige Stortalenhed har ført frem i denne Sag bestaar af Usandheder, Fordrejelser og aabenbar skjæve Slutninger — den pralende Tone, „Fædr.“ lægger sig efter — latterlige Spørgsmaal, som maae blive dets egen Ejendom (!) — de kaadeste Haansord — fripostig — uforskammede Beskyldning — Ordkløveri — ikke blues — Uforskammethed — blind Lidenskab — ubegribelig Blindhed — en Masse af de mest ublue Forhaanelser — fræk og grundløs Skamskjænden — summa summarum: at vi have overgaaet os selv „i Kaadhed, Uredelighed og Tankeløshed.“

Overfor Klagerne over manglende Pietet hævder han sin Ret til at behandle sin Modstander som den, han er, en Anonym:

Den Person, vi have for os, er kun Hr. A. og ingen Anden, er kun en publicistisk Størrelse, hvis Værdi beroer paa de

*) Naar »Fdl.« her og andensteds ligefrem demaskerer sin Modstander som A. S. Ørsted, maa det vel erindres, at Ørsted paa ingen Maade gjorde hogen Hemmelighed af sit Medarbejderskab ved »Berlingske Tidende«. Saavel i sine Memoirer som i sit Skrift »for Opretholdelsen af den danske Stat i dens Helhed«, har han omtalt dette Medarbejderskab som noget almindelig bekendt.

med dette Mærke undertegnede Artiklers Beskaffenhed, kun en moralsk Personlighed, som man er fuldkommen berettiget til at svare i selvsamme Tone, hvormed han tiltaler. Vel er der blevet yttret Formodning om, *at der bag denne Maske skulde stikke een af vore højeste Embedsmænd*, vel har en anseet og agtværdig Mand i en stor Forsamling sagt ligefrem, at Hr. A.s Artikler indeholdt Regeringens Mening; vel have vi selv antydnet, at vi ansee disse Formodninger for bestyrkede ved en Mængde i Artiklerne forekommende Indicier; med Alt dette er man dog endnu ikke kommen ud over Gisingernes Omraade; Ingen kan fremstaa og nævne den eller den som Artiklernes Forfatter, saalænge han ikke nævner sig selv. Men at tage Hensyn til Formodninger om en anonym literær Modstanders borgerlige Navn og Stilling, er ikke blot ikke Pligt, men det er tvivlsomt, om det er tilladeligt, og i alle Tilfælde har den, som fremtræder som Anonym, ingen Fordring paa „Pietet“ eller nogensomhelst større Agtelse end den, hans Artikler indgyde; fremtræder han i den som Ordgyder eller Grobian, som Bagvasker eller Lovtrækker, saa kan han kun vente at blive behandlet som saadan, hvad enten han saa er Excellens eller Sjouer.

Et andet journalistisk Drilleri mod Ørsted var nogle smaa Venligheder til *Stemann**), der vel i „Stærblindhed for Tidens Krav kunde maale sig med Frederik den Sjette selv“, og hvis despotiske Fremfærd mod Pressen man led meget under, men hos hvem Ploug dog erkendte saa megen Karakterfasthed og virkelig Danskhed, at han overfor de ørstedeske Spidsfindigheder og juridiske Kunstgreb kom til at staa som en stout Ridderskikkelse. Man yndede ham ikke, men man tog gerne sin Hat af for ham, undertiden endog med et vist Koketteri. Da saaledes „Dansk Pantheon“ i Sommeren 1843 bringer et Portræt med Biografi af den gamle Kancellipræsident, hvori denne helt igennem hæves saa at sige paa Ørstedes Bekostning, tager „Fdl.“ vel til Gjenmæle mod Forfatterens Forsøg paa at fremstille *Stemann* næsten som en Folkets Mand; det lægger intet Skjul paa det stærke Modsætningsforhold, hvori det staar til ham, men det benytter dog Lejligheden til at udtale sin Aner-

*) Efter en Tradition, der er bevaret i den røde Bygning, bestod der intet personligt venligt Forhold mellem P. Chr. *Stemann* og Ørsted, snarere en vis Jalousi.

kjendelse af hans dygtige og mandige Personlighed overfor den „umandige Halvhed, der gaar gennem Ørsteds Statsmandsfærd“, medens det samtidig er sandhedskjærligt nok til at fastholde, at af de to er Ørsted dog den mest frisindede.

I en lille Oversigt over de ledende Personer paa Stænderne fra Sommeren 1845 giver Bladet følgende ondsksfulde, men veltrufne Karikaturbillede af sin berømte Modstander, den *kongelige Kommissarius*:

Opvokset og udviklet i Statens Opløsnings- og Fornedrelses-tid, hvor enhver Rest af borgerlig, ja selv af bureaukratisk Selvstændighed hensmuldrede under den opløsende Virkning af de demokratiske og aristokratiske Ideers Kamp og under en egenraadig, skjønt svag, paa det fremspirende Lighedsprincip støttet Personregering, har hans lyse Aand, der ikke ganske kunde gjøre sig delagtig i Underkastelsen, med fordoblet Iver udviklet alle sine Tvivl. I Lovgivningen har han tvivlet, saa at Lovbudene ere blevne til lovlærde Afhandlinger; i Retsvæsenet har han tvivlet, saa at Beviset for en Handling ret snart kun kan findes ved en Jurykjendelse; i Politiken har han tvivlet, saa at snart Ingen mer i Landet ved, hvortil Stats-højhedens, altsaa Statens, Grændse gaar. I Stænderinstitutionerne, svævende uden bestemt Begrændsning mellem Stat og Provinds, har han af yderste Evne bidraget til at oprette Villieløshed og Tvivlesyge de fuldstændigste Templer. Paa denne Maade har han, gennem Modsætningernes Kategorier ivrigere end nogen anden virket til at udvikle Konstitutionen, thi han har fremkaldt, om vi saa tør kalde det, et legalt Anarki, gennem de villieløse, i Rummet ubegrændede, i Tiden snevert begrændsede Stænder. I det han stræbte efter at blive Sandhedens og Retsfærdighedens Præst, er han bleven til Tvivlernes Konge og Disputerkonstens trælbundne Slave. Ved disse Egen-skaber er han bleven Statens bestaltede Storagitor og Legal-Anarkiets Fader. Hans Navn vil blive et vigtigt Led i Danmarks Historie, dets Fremtid blive nu Opløsning eller politisk Udvikling, thi derimellem holder han det svævende i Tvivlens Luftstrøm.

I 1846 fritages Ørsted for Hvervet som Kommissarius, der overtages af Bang, ved hvilken Lejlighed „Kollegialtidenden“s Redaktør, forhenværende Anders Sandøe, nuværende Gehejme-raad Ørsted“, hilses af „Fædrelandet“ med en Artikel,^{*)} af hvilken følgende Brudstykke hid sættes:

*) »Fdl.« 1846 Nr. 97.

..... Hvor ubehagelig berørt derfor end en dybere Sands og høiere Alvor maatte føle sig ved i Stedet for Borge-rens Villie og Statsmandens System kun hos ham at finde Fyrstetjenerens afværgende Smidighed, saa var dog i det mindste Flerheden enig om at tilskrive Forholdenes Magt og Omstændig-hedernes Ugunst alt dette, og var Ørsted derfor i Tide aftraadt fra denne iøjnefaldende Skueplads for sin Virksomhed, da vilde han have efterladt et venligt Indtryk, et almindeligt Savn.

Dette er nu ikke Tilfældet. Det er ikke blot Ørsteds Venner, der med Smerte maa tilstaa sig dette, men selv vi, der hverken have Ret eller Grund til at betragte os som saadanne, beklage oprigtigen, at han har forfejlet det for ham, for hans Alderdoms Fred og for hans Livs Eftermæle gunstigste Tidspunkt til at træde tilbage, hvad enten nu Følelsen af Uundværlighed har havt noget Tilløkkende for ham, eller han har gjort det af althengivende Selvopfrelse for sin Herre og Konge.

.....

Efter at have dvælet ved hans Forhold i Konstitutions-sagen og mindet om hans uheldige Forsøg paa at løse denne ved Indførelsen af de „stænderske Komiteer“, fortsætter Ploug:

Men hvad er dette imod hans Forhold til de Spørgsmaal, der som vor Statstilværelses første Grundbetingelse maatte trænge alle andre i Baggrunden? En dansk Statsminister, der ikke veed, om Danmark gaaer til Skodborgaa, til Ejderen eller til Elben, en Kronjurist, der ikke vover at udtale nogen Men-ning om Arveretten til Kronen, en dansk Mand, der, efter først at have saaret de Danskes Nationalbevidsthed og Uaf-hængighedsfølelse, ender med saa dybt at opirre hele Tydsk-land mod de Danske, at det sent eller aldrig vil kunne for-vindes; endelig — for at tage endnu Eet med, en Borgerlig, der i Forsvaret for Godsprivilegierne gaaer lige saa vidt som selv de mest egoistiske blandt de adelige Privilegiehavere, saavidt, at han konsekvent maa fordømme det, der er Frederik den 6tes bedste Adkomst til al den Ros, han saa rundhaandet har tildelt ham — i Sandhed det er sørgelige Minder, som selv vi af ganske Hjerte vilde ønske, at Ørsted havde kunnet undgaa, det er en Stilling saa lidet misundelsesværdig, at En-hver maa ønske ham til Lykke med omsider at være bleven befriet for at skulle hævde den ligeoverfor Folkets Øine. Glemte kan alt dette aldrig blive, men vi haabe, at der vil komme en Tid, da Erindringen derom vil være mindre le-vende, end den nu maa være, og at de Dage, der endnu ere ham levnede, ville give ham Lejlighed til at lade de Lyssider

i hans Aand og Færd klarere fremtræde, der skulle opveje og — det ønske vi — overstraale Skyggen i hans historiske Billede.

Plougs Ønske, at disse kønne og sande Ord skulde blive hans Afsked med Ørsteds offentlige Liv, gik, som bekendt, ikke i Opfyldelse. Valgene til Rigsforsamlingen 1848 kaldte atter den ærgerrige gamle Mand ind paa Arenaen, og Kampen mellem ham og „Fædrelandet“s Synsmaade skulde i sin anden Omgang blive hedere end i den første. Men det er interessant at se, at allerede i 1846 var Ploug klar paa, at det var Ørsteds Holdning overfor den sønderjydske Sag, der mere end noget andet maatte være bestemmende for den Stilling, hans Medborgere indtog til ham som Statsmand. Her maatte der ikke gaas paa Akkord, men Striden kæmpes ud, indtil Valpladsen tilhørte den ene af Parterne.

KAPITEL X.

Presseforfølgelserne.

Det skrevne Ord sig paa Hosesok
maa liste Censor forbi.

Den Presselovgivning, under hvilken „Fædrelandet“ ud-kæmpede sin Kamp mod Christian den Ottende og hans Regeringssystem, var saaledes beskaffen, at der hørte andre og større Egenskaber til end blot det journalistiske Talent for at trænge igennem og blive hørt. En kort Oversigt over de Baand, der hvilede paa Pressen, vil maaske være paa sin Plads.

De egentlige Presselove, de, der gav Regler for *Ansaret* for Presseforseelser, var Forordningen af 27. September 1799 og Plakaten af 1. November 1837. Det er bekendt nok, at disse Love vare strenge i deres Straffebestemmelser og at de kun drog snævre Grændser for den politiske Ytringsfrihed. Den egentlige Fare for denne sidste laa dog væsentlig i, at begge disse Love brugte *Censur* som Straf for Forseelser, begaaede med Pennen. Dels var denne Straf urimelig haard — som bekendt faldt Johannes Hage som Offer for den, idet han ved Højesteretsdom af 26. Juni 1837 ifaldt *livsvarig Censur* for nogle uforsigtige Ord om de Franskes Konge — dels laa der i dens Tilstedeværelse en Fristelse for Autoriteterne til at bruge Presseloven efter dens fulde Strenghed, en Fristelse, som de i Kamptider ikke modstod. Dette, at kunne faa en talent- og temperaments-

fuld Skribent i den Situation, enten at maatte lade Censors Rødkridtspen udstryge og file paa Manuskriptet, bryde Spidsen af hvert æggende eller klangfuldt Udtryk, eller ogsaa at maatte tie bomstille, var for godt et Kort at have paa Haanden, til at man ikke skulde udspille det, og de paagældende Forbud mod at „skumle med Bitterhed over Regeringen“ (Fdn. 1799 § 7) eller at „gøre sig skyldig i uforsvarlig Tilsidesættelse af pligtskyldig Opmærksomhed“ blev da ogsaa hævdede med Fynd og Klem.

Begge Bestemmelser var derfor forhadte i Skribenternes Kreds, og der lyder fra Tredvernes og Fyrrernes Presse mange Veklager over dem. Det tør dog i den historiske Sandheds Interesse ikke nægtes, at disse Klager til Tider kunde være lidt overdrevne. Havde den barbariske Censurstraf ikke været foreskrevet for disse Buds Overtrædelse med den deri liggende Fristelse for Regeringen til Misbrug, havde man nok kunnet begaa sig med dem, og det ses ikke, hvorfor der ikke, navnlig af den første af dem, gennem en fornuftig Anvendelse skulde kunne have fæstnet sig den Retsbrug, at Regeringen gerne fandt sig i Kritik, naar blot denne fremsattes i en sømmelig Form.

Værre var det, at forskellige Rettigheder var monopoliserede for enkelte Blade. Det var saaledes en Vanskelighed for „Fædrelandet“, at det en Tidlang ikke havde *Postforsendelsesret*. Dette betød i Virkeligheden, at Bladet intet Abonnement kunde have i Provinserne — afset fra de enkelte Eksemplarer, som kan have været holdte i Provinshyernes Klubber. Der var dog et Sted udenfor København, hvor „Fædrelandet“ læstes meget, nemlig Nordslesvig; men der gik Forsendelsen da ogsaa for sig saaledes, at Ploug daglig sendte halvhundrede Eksemplarer til Skau med *Pakkeposten* — hvad der vilde sige noget i de Dage, da Pennyportosystemet endnu ikke var indført. Udgifterne ved Forsendelsen fik han godtgjort af Skau og Vennerne derovre, men Numrene selv fik han intet for. Et Dagblad maatte saaledes ikke paaregne nogen Indtægt af udenbys Læsere. En anden økonomisk Vanskelighed var Savnet af Indtægter ved Bekendtgørelser; disse var, som bekendt, en Eneret for „Berlingske

Tidende“, „Adresseavisen“ og Stiftstidenderne, og de uprivilegerede Blade mistede da derved enhver Adgang til disse for Dagspressens Bestaaen aldeles nødvendige Indtægter.

Saa forkastelige og uretfærdige end disse Monopoler kan have været, saa maa man dog ogsaa med Hensyn til disse Baand paa Pressefriheden indrømme, at de begge ere af dem, der ikke ødelægger en fri Presse. Et politisk Dagblad af større Betydning fremtræder altid som Udtryk for, *Organ* for en Folkemening af en vis Bredde. Den større Kreds, der staar om et saadant Blad, har det da altid i sin Magt, hvis den ellers sætter Pris paa Bladet, at holde Udgiverne skadesløse for Tab ved dets Drift. Og „Fædrelandet“s Udgivere blev heller ikke glemte af deres trofaste Vennekreds. Kjøbenhavns Børs, der var et af Arnestederne for Liberalismen, svigtede ikke sit gamle Ry for Offervillighed, da Kampens Bølger gik højt, og baade Giødwad og Ploug mindedes til deres Død med Taknemmelighed den Støtte, de, da det kneb, havde modtaget fra deres Medborgeres Side. Giødwad blev saaledes af Børsen sendt sydpaa, da han sidst i Tredverne trængte til en Helbredsrejse,*) og da Plougs kraftige Pen i Fyrreterne havde paadraget ham en Bøde af den uhyre Størrelse 500 Rdl., tegnedes et Dækningsbeløb paa Børsen i Løbet af faa Timer, efter at Dommen var falden.

Men hermed er ogsaa udtømt Rækken af de Presselove, for hvilke der kan anføres forsvarende eller formildende Ord; de øvrige vare alle af en ret ondartet Natur. Først er at nævne den saakaldte *Rygteplakat* (af 18. Oktober 1805), ligesom det senere Forbud mod politiske Efterretninger given i Krigstid men bagefter anvendt i Fredstid. Forbudet er overordentlig vidtgaende, og Thorsøe har sikkert nok Ret, naar han i sin Fremstilling af hin Tids Historie gør gældende, at en Bladudgiver kunde straffes, hvergang han i sit Blad meddelte noget „efter Forlydende“ eller indledte en Meddelelse med Ordene „Som vi erfarer“ eller lign.

*) »Andra resa på konungarnes understöd, han reste paa folkets« — skriver O. P. Sturzenbecker i »Hinsidan sundet«.

Ikke destomindre er det dog lige saa sikkert, at Plakaten ialtfald indtil 1843 anvendtes saare sjældent, medens den fra Tid til anden har været rigelig overtraadt af Aviserne. Sammenhængen hermed er vistnok den, at Lovgiveren, som det saa tidt gaar, ved at tage Munden for fuld har skadet de Interesser, han vilde værne, istedet for at gavne dem. Lovbudet er i sin Ordlyd saa urimelig vidtgaende, at der nærmest slet ingen Mening er deri,*) hvorfor Retsanvendelsen hurtigt er bleven demoraliseret overfor dets Hævdelse. Men hertil kommer endnu Et: Rygteplakaten hjemlede *ikke* Anvendelsen af Censurstraf (afset fra graverende Tilfælde, f. E. naar Rygtet indeholdt en Majestætsfornærmelse eller lign.), og man fejler næppe, naar man ogsaa heri ser en Grund til den slappe Anvendelse af den. Thi, som alt fremhævet, Regeringen synes gennemgaaende ikke at have været tilbøjelig til at forfølge Folk med Pengestraffen; det var *Censuren*, det laa den paa Sinde at faa de politiske Forfattere ind under. Af langt vidererækkende Betydning, ikke mindst gennem sine indirekte Følger, blev derimod Forbudet mod at meddele *politiske Efterretninger* uden dertil forundt Privilegium.

Dette Forbud var givet ved en Plakat af 2. Oktober 1810, som nævnt, under særligt Hensyn til Landets dengang truede Sikkerhed, og der kunde derfor nok have været Grund for en human Regering til enten at ophæve eller ialtfald linne dette Baand paa Yttringsfriheden, efter at Fredstilstand var indtraadt. Det var imidlertid saa langt fra, at Regeringen var tilbøjelig dertil, at den tvertimod Gang efter Gang udfærdigede Reskripter, hvorved dette Forbud paany indprentedes og tildels skærpedes (se Reskripterne 12. Novbr. 1816 og 18. December 1821), saa at det i den Periode, Talen her er om, stod fast, at det omfattede „*alle de Efterretninger, som vedrøre de nærværende Regeringers Bestyrelse af deres Stater, enten den indvortes eller den udvortes,*“ hvorhos det ved et Reskript af 10. April 1836 endnu en-

*) Efter Plakatens Ordlyd vilde f. E. den, der i et Blad fortalte et uskadeligt eller ikke krænkende Rygte om en privat Mand, være at tiltale til Straf under en *offentlig* Sag og kunde ikke slippe med mindre end en Mulkt paa 50 Rdl.

gang indskærpedes, dennegang med en sikkert mod „Fædrelandet“ og „Dansk Ugeskrift“ rettet Tilføjelse om, at det ogsaa omfattede de Tilfælde, hvor Efterretningen var sammenknyttet med den Meddelendes egne Bemærkninger og Ræsonnementer.*) Det bør ogsaa bemærkes, at de upriviligerede Blade end ikke havde Lov at bringe deres Læsere saadanne Efterretninger, naar de havde staaet i et privilegeret Blad.

Hele den udenrigske Politik var saaledes unddragen den frie Presse, et meget alvorligt Tab for den, som dens Mænd følte dybt. Udtrykket „de nærværende Regeringer“ er jo i sig selv ret omfattende og betød navnlig meget i Metternichs og Nesselrodes Dage — man maatte f. E. ikke i 1836 omtale Wiener Schlussakten af 1815 — og Johannes Hage spørger da ogsaa, om det virkelig er Meningen, at hele den nyere Historie skal være Pressens Behandling unddragen. Efter hans Skøn bør Plakaten forstås som kun omfattende Begivenheder, der nylig er indtrufne: meget fornuftigt, men hverken Plakaten eller de nævnte Reskripter nævner det mindste om et saadant Forbehold.

Der stod da tilbage for Pressen at behandle: *den indenrigske Politik*,**) men ogsaa paa dette Omraade var dens Virksomhed hæmmet, idet Regeringen ganske i Strid med de Forventninger, den havde vakt ved Ständeranordningen, ved et Reskript af 22. September 1835 forbød Bladene at omtale, hvad der passerede paa Ständerne, medmindre det først havde staaet i Stændertidenden, en ny Indskrænkning, der foranlediger Johannes Hage til det fortvivlede Udbrud: „Pressen er Vulkanen; dens frie Sprudlen allede Faren,

*) Naar A. D. Jørgensen i Danmarks Riges Historie i VI Bd. 38 Hæfte pag. 327 fremstiller det, som om Pl. 2 Okt. 1810 i 1843 blev gravet op af Kancelliet, er det saaledes ganske urigtigt, ligesom ogsaa naar samme Forfatter karakteriserer Regeringens Fremferd mod Pressen i det nævnte Aar ved at lade den give Plakaten Anvendelse »paa enhver Behandling af udenrigspolitiske Forhold«. Dette havde Regeringen, som ovenfor vist, længe gjort, og den formelle Lovlighed heraf er næppe, som han siger, bleven bestridt af fremragende Jurister.

**) Ordet *politisk* (polit. Efterretninger, polit. Blade o. s. v.) betød den Gang, hvad vi kalder *udenrigspolitisk*. Før Stændernes Indførelse havde vi her i Landet saa lidt Indenrigspolitik for, at det næppe faldt nogen ind at benytte Ordet *Politik* derom.

hvormed det skadelige Stof truer; standser dens Sprudlen, da er der Fare for, at det skal søge en værre Udvej.*)

Alle disse hæmmende Baand var dog kun „Børneleg og Løjer“ i Sammenligning med det, der hed *det foreløbige Gennemsyn*. Medens det efter Forordn. 27. Septbr. 1799 var befalet, at der af det rentrykte Skrift (paa mindre end 24 Ark) skulde afgives et Eksemplar til Politiet samtidig med at Uddelingen fandt Sted — en Regel, der findes i mange Stater med Trykkefrihed, f. E. i det nuværende Preussen — indførtes ved Plakaten af 13. Maj 1814 den Regel, at Uddelingen først maatte ske, naar Politimesteren tilkendegav, at Gennemsynet havde fundet Sted — hvilket for Blades Vedkommende skulde ske inden 24 Timer. Hermed var der givet Politimesteren Beføjelse til at stoppe Udsendelsen af Bladet, og den var given ham, uden at han behøvede at gøre Udgifveren Rede for sine Grunde dertil, og uden at denne havde Adgang til at faa Beslagets Gyldighed prøvet ved Domstolene.

Den historiske Grund til Indførelsen af denne frygtelige Institution, der i Fyrerne blev Bladskrivernes Svøbe, var sikkert nok Plakaten af 2. Oktober 1810, der som Lovgivning betragtet kun var et halvgjort Stykke Arbejde. Den indeholder nemlig mærkelig nok aldeles intet om, hvorledes man skulde behandle den, der overtraadte Forbudet.***) Saa maatte Plakaten af 1814 træde hjælpende til.

Men uagtet „det foreløbige Gennemsyn“ saaledes var nærmest knyttet til Forbudet mod politiske Efterretninger, saa maa man ikke tro, at Politiets Myndighed var indskrænket til de Tilfælde, hvor der forelaa en forbudt Gengivelse af en politisk Efterretning. Plakaten af 1814 er affattet med hele den Vidde i Udtrykkene, der saa tidt udmærkede

*) »Fdl.« Nr. 56.

**) Ogsaa i en anden Henseende er Pl. 1810 udfærdiget med en mærkelig Mangel paa Omtanke. Den er kun given for Danmark og Norge, derimod ikke for Hertugdømmerne. Det er højst forunderligt, at en Lov af den Beskaffenhed, sigtende til at opretholde Sikkerhedstilstanden i Riget, ikke er givet Gyldighed i *hele Monarchiet*; saa meget mere som Krigsbegivenhederne tillands netop foregik i Hertugdømmerne. Denne Mangel ved Loven har vel nok havt sine Følger under Fyrernes Pressekampe, hvorom mere senere.

Fortidens Presselove, og ikke en Tøddel i den antyder, at naar der forelaa en Presseforseelse af anden Art, f. E. Kritik af Regeringen eller Forfatningen, var Vejen Domstolene og ikke Politimagten. Og saa vidt gaar den, at den end ikke for disse sidste Tilfældes Vedkommende fritager den paa-gældende for Straf, uagtet Beslaget har hindret den paa-tænkte Forseelse i at blive realiseret, og Skribenten aldeles ikke har faaet Publikum i Tale. Forholdet blev da — i saadanne Tilfælde — det, at Journalister, der havde forset sig, blev behandlede efter samme Grundsætning som saa farlige Forbrydere som Vexelfalsknere og Falskmøntnere. Skriftets Trykning i Udgivelseshensigt betragtedes som Forbrydelsens Fuldbrydelse.

Denne Politiets Myndighed til at beslaglægge Tidsskrifter og Blade,*) maa ikke forveksles med Censuren. Censor havde med Skrifter paa over 24 Ark at gøre, der var ud-givne af Personer, der var ifaldne Censurstraf, og dertil med de privilegerede (de saakaldte politiske) Blade, som frivillig havde tilkøbt sig de ovennævnte, ret værdifulde Rettigheder med Tabet af deres Frihed. „Gennemsynet“ havde at gøre med de upriviligerede Blade, Tidsskrifter og Piecer under 24 Ark og fungerede tillige som Censor for saadanne, naar de var ifaldne Censurstraf. Hovedforskellen laa dog i, at Censor havde med *Manuskripter* at gøre, Gennemsynet med *Rentryk*. Ikke blot var denne sidste Myndighed uberettiget til at foretage Rettelser i de ham foreviste Blade, men det var simpelthen umuligt for den at foretage saadanne.***) Ganske vist kunde det forefalde, at Redaktører af frie Blade gik til Politimesteren eller dennes Medhjælp

*) d. v. s. som nævnt alle Skrifter under 24 Ark. Man bemærke, at Piecer saaledes ogsaa var undergivet dette Gennemsyn, uagtet det stod saadanne aabent at meddele politiske Efterretninger. Pl. 2 Oktober 1810 angik efter sin Ordlyd *kun* Blade.

**) Naar Rescr. 22. September 1835 befaler Politimesteren eller dennes Medhjælp at »stryge« alt, hvad der i Bladene findes af uberettigede Meddelelser om Stænderforhandlingerne, er det saaledes en grov Incurie, højst mærkelig paa et Tidspunkt, hvor Ørsted fungerede som Generalprokurør. Men som en Fejl maa dette Udtryk opfattes, med mindre man da vil antage, at Regeringen ved et almindeligt Reskript til Øvrigheden skulde have revolutioneret hele Presselovgivningen. Se Ugebl. »Fædrelandet« Nr. 56 for 9. Oktober 1835.

med deres Manuskript for underhaanden at spørge ham, om det eller det Udtryk maatte slippe igennem, ligesom de vel ogsaa af rene Hensigtsmæssighedshensyn, f. E. Tidens Knap-
hed, undertiden kan have vist ham et Korrekturastryk istedenfor et Rentryk, men dette var en ganske frivillig Sag; de gave sig i saa Tilfælde under Censur ad hoc; Gennemsynets Ret gik kun til at forlange det rentrykte Skrift, hvad første Gang Lehmann sejjerrigt hævdede i 1832, medens det senere blev slaaet fast ved en Kriminal-
retsdom over „Kjøbenhavnsposten“s Redaktør, Grüne.*)

Forholdet blev da det, at medens i rolige Tider de frie Blade befandt sig ret vel ved Gennemsynet, idet en samvittighedsfuld Politimester vilde betænke sig to Gange, før han for et enkelt uheldigt Udtryks Skyld lod et helt Oplag af et Blad gaa i Politikælderens, medens i saadanne Tider Censor i sin Magtfulde godt kunde fristes til at pille ved, hvad de privilegerede Blades Redaktører forelagde ham, blev Forholdet i Kamptider det stik modsatte. Gennemsynet blev da en frygtelig Svøbe for Forfatterne. Elleve Spalter god Prosa i den sømmeligst mulige Form kunde for den tolvte Spaltes Skyld, ja for et enkelt Ords, komme til at sove den evige Søvn paa Politiets Lofter. Heldigst var Forfatterne i saadanne Tilfælde; hvor de til-
lige kom under Tiltale; de mistede da vel foreløbig deres Ejendom, men fik istedenfor — som Ploug udtrykte det — „en Anvisning paa Politiets Kreditoplag, der om et Aar eller to endosseres af Højesteret.“ Gør man sig denne Retstilstand klar, saa forstaar man, at der kunde fældes saa forskellige Domme over den som Ørsteds, at Pressen hertillands var friere stillet end i mange andre europæiske Lande, og Plougs, at Tilstanden her i Landet var „værre end Cen-
sur“. Ørsted bedømmer nemlig Tilstanden ganske in abstracto, Ploug derimod under Trykket af de konkrete, ham særlig generende Forhold, eller, om man vil, Ørsted ser paa Tilstanden i Tredverne, Ploug paa den i Fyrrerne.

*) Se Reinhardt: Orla Lehmann pag. 13-14, og Juridisk Ugeskrift 1846 Nr. 34. Den der refererede Dom viser tydelig, at hvad der leveredes Politiets Medhjælp var »et Nummer« af det paagældende Blad«, d. v. s. et Rentryk.

Det er ganske interessant at lægge Mærke til, hvorledes det vaagnende politiske Liv spiller ind i den almindelige Opfattelse af disse to Myndigheder, Censur og Gennemsyn; Grænseskillet ligger naturligvis i Begyndelsen af Tredverne. Medens det i ældre Tid var Skik, at der til Censur valgtes en højtstaaende Embedsmand af en af de øvre Rangklasser, en Mand med større human Dannelse, kort sagt en Mand, literære Personer med nogen Tillid kunde se hen til, forsvinder fra Midten af Tredverne Censur saa at sige fra den almindelige Bevidsthed. Gehejmelegationsraad Carstensen,*) en fin Mand med literær Dannelse og omfattende Sprogkundskaber, blev den sidste Censur af den ældre Slags; efter hans Afgang fra Embedet i 1833 har dette kun været besat ved Konstitution med yngre Mænd, der spillede en ret underordnet Rolle og hvis Navne Historien ikke har opbevaret. I Fyrreerne beklædtes Stillingen af Assessor Møllerup — den senere Højesteretsassessor og Borgerrepræsentant — der var en meget brav og samvittighedsfuld Mand, men i sit Embede førte en ret tilbagetrukket Tilværelse, medens hans Kollega, Politimesterens Medhjælp ved Gennemsynet, var den indflydelsesrige Person, Journalisternes Svøbe og den stadige Skive for Folkevittighedens Pile. Fra 1834 beklædtes denne Post af Politiretsassessor *Christian Reiersen*, en Mand, der trods sine lidet betydelige Egenskaber kom til at indtage en saare fremskudt Plads i Tidens Pressekampe.

Det var Frederik den Sjettes Had til den liberale Presse, der gav Anledningen til denne Mands Kaldelse til Pladsen som Politiets Medhjælp. I Begyndelsen af Tredverne beklædtes den af Politiretsassessor Thomsen, en dygtig og human Mand, der imidlertid paadrog sig Kongens Vrede ved at lade nogle Blade af P. A. Heibergs Selvbiografi passere, da de aftryktes i „Raketten“s Feuilleton,**) og Thomsen blev da paa en meget stødende Maade fjernet fra Embedet, uagtet Kancelliet gjorde Kongen energiske Forestillinger om det uretfærdige og usædvanlige i at afskedige en dygtig

*) tidligere Generalkonsul i Algier, Fader til Georg Carstensen og nulevende Admiral W. Carstensen.

***) Memoirene blev, da Heiberg var under livsvarig Censur, udgivne i Norge.

Embedsmand for en ringe Uagtsomheds Skyld. *) Det var da aabenbart Tanken, at Efterfølgeren, der tiltraadte ved Begyndelsen af Aaret 1834, skulde være striks, og Reiersen gjorde sig da ogsaa al Flid for ikke at komme til at dele Forgængerens Skæbne.

Saa brav og velmenende en Mand og saa dygtig en Jurist, Reiersen mulig kan have været, saa tør man dog sige, at han ikke var den Post voksen at tumle det livlige Folkefærd, der hed de liberale Journalister. Det gik her som saa ofte i Ørstedes Dage, man saa blot paa Mandens juridiske Forudsætninger og brød sig fejl om Karakteregenskaberne. Og dog havde der været Grund til netop til denne Stilling at tage en Mand med stærke Nerver og en god Nattesøvn, en Mand med en *fast* Haand, der i ingen Henseende lod sig paavirke af, hvad der stod i Bladene, men lod disses Nap og Naalestik ganske uændsede. En saadan Mand var Reiersen imidlertid ikke. Hans gode Egenskaber, blandt hvilke det er Forfatteren kjært at fremhæve hans Nationalfølelse, **) kom ikke til deres Ret, fordi de til daglig overskyggedes af hans Nervøsitet og den derved forvoldte Usikkerhed i hans Afgørelser. Alt i 1839 — altsaa paa en Tid, hvor hverken „Corsaren“ eller Dagbladet „Fædrelandet“ endnu eksisterede — ses han at have været forpint af sit Embedes Besværligheder, og han klager endog i et Andragende til Kancelliet om Lønningsforhøjelse over, at hans Helbred lider derunder. Over dette Andragende har Politimesteren, Bræstrup, afgivet en meget karakteristisk Betænkning, af hvilken det fremgaar, at Besværlighederne ved Reiersens Post ikke laa i Arbejdets Mængde — det tog ham 1 Time om Dagen — men i hans Vanskelighed ved at høre dets Genvordigheder, hvad Bræstrup med sin kraftigere Karakter aabenbart ikke ret kan forstaa. I Begyndelsen af Fyrrerne, da Kampen blev hed, kunde det da let

*) Det var, som man kan tænke sig, nogle Ytringer om Colbjørnsen, der havde vakt Kongens Mishag. Thomsen havde dog, da C. var død 1814, ikke savnet Grund til at antage, at Angreb paa den tidligere Generalprokurør i 1832 laa indenfor Ytringsfrihedens Grænser.

**) Han stod i sit Hjerte dem nærmere, der svor ved Peter Hiort Lorenzen, end han stod Ørsted.

hænde, at Reiersen blev helt forfjamsket i det: paa den ene Side havde han Bladenes Kritik og Latterliggørelser, paa den anden Side Kancelliets Justitsdepartement med detsaarvaagne Kontrol og ret hyppige „Næser“, og hans Beslaglæggelser blev da rent vilkaarlige, saa at man ganske maa opgive at finde System i hans Fremgangsmaade. Det var da ogsaa den hyppigst gentagne og mest berettigede Klage over ham, at det var ganske umuligt i al den Vilkaarlighed at danne sig en Forestilling om, hvad Gennemsynet vilde lade passere og hvad ikke.*) At Domstolene hyppigt underkendte hans Afgørelser, siger sig selv. Ganske vist var det i Søgsmaalene altid Kancelliet, der officielt stod som den tabende Part; men i Virkeligheden var det ofte Reiersen, idet Kancelliet — som det ved en ubegribelig Indiskretion blev røbet af Ørsted som Stænderkommissarius — undertiden saa sig nødsaget til at stadfæste hans Beslag, fordi det „dog ikke altid kunde desavouere Gennemsynet.“

„Fædrelandet“ er lagt under Beslaget“ var den Hilsen, Bladets Abonnenter i de Dage ofte fik af Budkonerne, naar Klokkeren nærmede sig 7, og de begyndte at længes efter deres Aftenavis; Redaktørerne var nemlig saa opmærksomme at lade et saadant Budskab gaa til alle deres Holdere her paa Pladsen. Selv sad de hjemme med Skuffelsen og tyggede paa Penneskafte for til næste Nummer at finde en Form for deres Tanker, der bedre kunde slippe igennem, uden at formeget blev ofret af, hvad de havde paa Hjerte. Oftest tog de Modgangen med Humør, undertiden dog med Bitterhed over den Smaalighed og Mangel paa Forstaaelse af Opgaven, der røbede sig i Gennemsynets Afgørelser; en sjælden Gang overvælder det dem, saaat Harmen over deres Tankers Voldførelse faar et Udtryk, der lader ane den Smerte, de føler ved at spærres Adgangen til deres Læsekreds. „Det forekommer mig“ — skriver Ploug i Decbr.

*) Jvnfr. N. Neergaard: »Danmark under Junigrundloven« 1. Bd. pag. 8.

1842 til P. H. Lorenzen — „at det maa være lettere at holde frejdigt Mod vedlige under en saadan aaben Kamp, end det er Dag ud og Dag ind, Aar efter Aar, at lade sig sejgpine og drille paa den usleste og smaaligste Maade, og der hører stor Taalmodighed og Ufortrødenhed til for at fortsætte en Virksomhed, som ikke indbringer andet end Offere, og som ikke synes at fremkalde noget egentligt Resultat“. En nærmere Redegørelse for Kampens Gang vil da være ikke blot af pressehistorisk, men ogsaa af ren menneskelig Interesse.

Medens Aarene 1840 og 1841 bragte henholdsvis 6 og 7 Beslaglæggelser af „Fædrelandet“, gaar Tallet i første Halv-aar af 1842 ned til 2 — et Havblik før Stormen. Disse to Beslaglæggelser ere dog betegnende nok, idet Kancelliet her første Gang opstiller en ganske ny Kategori, de saakaldte „uhjemlede Efterretninger“, en Kategori, som de danske Presselove aldeles ikke kender noget til. Det første Beslag — af Nummeret for 26. Januar — skyldes Meddelelsen af Kongens Svar paa et af Stænderne fremsat Andragende om Lempelser i Presselovgivningen,*) et Svar, der var afgivet i November, men endnu ikke kundgjort. Det andet — af Nummeret for 31. Marts — er endnu mærkeligere. Bladet havde da bragt den vigtige Efterretning om det den samme Dag skete Ministerskifte — Krabbes og Moltkes Afgang og Rewentlow-Criminils og Ørsteds Tiltræden — men den maatte først vides om Lørdagen. Bladet blev altsaa beslaglagt, men ligesaa lidt i dette som i de foregaaende Tilfælde blev Sag anlagt; Nummeret gik simpelt hen i Politikælderen. Det havde iøvrigt været interessant at se, hvorledes en Dom i dette Tilfælde vilde have taget sig ud; om et Blad virkelig kunde straffes for at meddele en virkelig i Landet indtruffen, vigtig politisk Begivenhed, blot fordi denne endnu ikke havde staaet i „Berl. Tidende“ eller „Kollegialtidenden“. Det vilde dog være at drive Sætningen: *quod non est in actis, non est in mundo* ud i det absurde. I Aarets to sidste Kvartaler stiger Beslaglæggelserne til det høje Tal af 10, d. v. s. det slesvigske Spørgsmaal bliver

*) 2: Navnlig Ophævelse af Pl. 2. Oktober 1810 og 13. Maj 1814.

brændende, og den 13. December skriver Ploug til Lorenzen: „Vort Kancelli har i Sinde at gøre en Genistreg. Det af Dem omtalte Cirkulære til Censorerne i Hertugdømmerne, som er udgaaet fra Regeringen paa Gottorp, er nemlig af denne bleven meddelt det slesvigholstenske Kancelli, og er af dette igen kommunikeret det danske. Og kan De nu tænke Dem dettes enorme Dumhed, der er saa grov, at den synes at grændse til Vanvid! *Det danske Kancelli vil indskærpe de danske Censorer og Opsynsmænd med Pressen det samme Rescript*, saa vi kunne vente at blive beslaglagte hver Gang vi røre ved de slesvigske Forhold, hver Gang vi angribe det tyske Parti . . .“ Denne hartad utrolige Spaadom af Ploug var allerede gaaet i Opfyldelse, da han skrev Brevet; thi Dagen forud var der fra det danske Kancelli udgaaet følgende Cirkulære til alle Amtmænd og til Hovedstadens to Censorer:

Da den utilbørlige lidenskabelige og tildels hadefulde Maade, paa hvilken nogle offentlige Blade have yttret sig over Spørgsmaal, der angaa Hertugdømmernes indre Anliggender, og i Særdeleshed Hertugdømmet Slesvigs politiske Forhold til Kongeriget Danmark, ikkun tjener til at opivire Gemytterne og til at føde en uvenskabelig Aand imellem Beboerne af de af Kongen regjerede Lande, saa skulde Kancelliet herved tjenstligst anmode Hr. (Tit.) om at paamine de Retsbetjente i Deres Embedsdistrikt, til hvilke Tilsynet med de offentlige Blade og Tidsskrifter er overdraget, om, at de have at henvende deres særdeles Opmærksomhed paa saadanne Artikler, og i Henseende til disse saavel som i enhver anden Henseende nøje at overholde, hvad angaaende Trykkefrihedens lovlige Grændser er foreskrevet.

Dette Cirkulære — der er konciperet af selve Kancellipræsidenten, Gehejmerraad *Stemann*, „den gamle Jernhals“, som Ploug kalder ham — er virkelig, som Brevet til Lorenzen siger, fremkaldt ved en Meddelelse fra det tyske Kancelli om, at et lignende Cirkulære var udsendt af Hertugdømmernes Civilregering paa Gottorp, et Cirkulære, der vel

at mærke ikke var udsendt mod Slesvigholstenerne, men mod „Dannevirke“ og det hele Røre i Nordslesvig. „En enorme Dumhed“, kalder Ploug dette Processecirkulære. Det er unægtelig stærke Ord, men er de virkelig for stærke i det Øjeblik, han saa den grunddanske Stemann saaledes gaa Statholderens Ærinde? Fra nu af slaar Gennemsynet ned for Fode, men man maa ikke af Cirkulærets Indhold lade sig forlede til at tro, at Reiersen i den nærmest foregaaende Periode havde ligget paa den lade Side. Efter Optrinnet i Slesvig Stændersal følger Beslaglæggelserne Slag i Slag, og Kancelliet begynder nu paa at benytte Stænderforhandlingsreskriptet af 1835 til dermed at undertrykke Blade uden Lov og Dom. Hidtil havde man — afset fra de to ovennævnte Tilfælde af „uhjemlede Efterretninger“ — ikke unddraget Domstolene Sagens Afgørelse, uden hvor der forelaa Overtrædelse af Forbudet mod politiske Efterretninger, en Fremgangsmaade, der saa principiel forkastelig den end monne være, dog nogenlunde lod sig forsvare ved en Henvisning til Plakatens Formaal: absolut Hemmeligholdelse af de paagældende Efterretninger. Nu udvides altsaa denne Praksis til ogsaa at omfatte Meddelelser fra Stændersalen,*) hvorom „Fdl.“ ikke uden Grund bemærker, at dette sidste Skridt fra Regeringens Side „er dræbende for de censurfrie Blades Eksistens, ialfald hvis Kancelliet giver Begrebet om Stænderforhandlinger en ligesaa vid Udstrækning, som det tidligere har givet Begrebet „politiske Efterretninger“. Midt i al denne Forvirring gaar saa yderligere Reiersen hen og beslaglægger Bladets Meddelelse om Lorenzens Klage til Kongen, uagtet Ploug havde gaaet med den i Lommen i otte Dage, forat Referatet i slesvigsk Stændertidende kunde foreligge før dens Offentliggørelse i „Fædrelandet.**) Dette blev dog selv Kancelliet for stift, og to Dage efter fik Reiersen Ordre til at frigive Bladet. Under stor Ophidselse i Gemytterne gaar Aaret til Ende, idet Ploug med sammenbidte Læber beslutter at værne sin og sit Blads Eksistens i den

*) Se den i »Fdl.« 1842 Nr. 1073 meddelte Skrivelse fra det danske Kancelli.

**) Se »Af Orla Lehmanns Papirer« pag. 69.

Bevidsthed, at han i al sin Uret har Ret, og at han vil holde ud, indtil hans Ret ophører at være Uret.

Aaret 1843, der bragte saadanne Lysninger i Tidens Mørke som den første Skamlingsbankefest og Upsalatoget, var ellers en tung Tid for den danske Sags Forkæmpere. Først i April Maaned viste Kancelliet sin Kulør ved at tilstaa den tysksindede Herredsfoged Schrader i Haderslev fri Proces mod „Fædrelandet“ paa lignende Maade, som det tidligere havde tilstaaet Pastor emeritus Faber — en literær Størrelse af syvende Klasse, Redaktør af et obskurt Blad, „Frihedstræet“ — og enkelte andre Privatmænd lignende Bevillinger. I samme Maaned beslægtlæggendes „Fædrelandet“ for nogle ret uskyldige Bemærkninger om „Stamgods, Godsvæsen og Adelskab“, men dette er dog kun Smaating mod det, at Assessor Gudenrath den 21. April lod Bladets fungerende Redaktør, I. A. Hansen, hensætte paa Vand og Brød, fordi han paa Spørgsmaalet om Meningen med en flere Maaneder gammel Artikel, der var tiltalt, svarede, at han ikke erindrede denne. „Fædrelandet“s Sagfører, Højesteretsadvokat Edvard Buntzen, begærede straks Kendelsen beskrevet for at indanke den for Højesteret som „Rettens Fornægtelse og voldsomme Tvang“, men Assessoren nægtede baade at give Beskrivelse af Kendelsen og af sin Nægtelse af at ville give den. Buntzen indgav da straks en eftertrykkelig Klage til Kancelliet, som ogsaa fandt Dommerens Adfærd at være et stift Stykke og gav Ordre til, at Kendelserne skulde gives beskrevne. I. A. Hansen havde imidlertid, da han havde siddet i to Døgn, givet en Forklaring af de paagældende Yttringer, *saaledes som han nu forstod dem,**) og faa Maaneder efter frifandtes han i Hovedsøgsmålet. Affæren vakte Opsigt, endog i Udlandet, og det engelske Blad „Morning Chronicle“ bragte 18. Maj en Meddelelse derom. „En Begivenhed, der er næsten utrolig, har nylig tildraget sig i Københav Denne uhørte Fremgangsmaade — Anvendelse af Vand og Brød som Tvangsmiddel — er bleven anvendt i den nyere Tid mod Hr.

*) Han fastholdt vedblivende ikke at erindre, hvorledes han ved Optagelsen havde forstaaet dem.

Hansen, Redaktør af det i Kjøbenhavn udkommende Blad „Fædrelandet“ o. s. v. o. s. v.“ Kort efter beslaglægges Bladet for nogle Udtalelser i Anledning af samme Affære, og i Forsommeren tager Gennemsynet selvfølgelig straks Referatet af Plougs Kalmartale, hvorefter de skandinaviske Rørelser og de i nær Forbindelse hermed staaende Udfald mod Rusland bliver det særlige Emne for Reiersens Rødkridtspen.

Det konservative Blad „Aftenbladet“ bragte en smuk Dag i Juli 1843 en Meddelelse om Prins Frederik af Hessens Forlovelse med Storfyrstinde Alexandra, en Notits, som „Fædrelandet“ optog. Denne Nyhed maatte imidlertid ikke endnu offentliggøres, og Dhrr. Mollerup og Reiersen fik derfor hver en Næse af Kancelliet. Disse Næser virkede altid stærkt paa deres Embedsiver, og faa Dage efter hugger Reiersen kraftigt ind paa en ret uskyldig Bemærkning i „Fdl.“ om, at Prindsen næppe kunde indgaa en Forbindelse, der var Folket mindre sympatetisk. Ploug skriver herom:

Det passer sammen som Ladning og Skud, som Bryllup og Barsel, som Præmis og Konklusion: Løverdags Justitsraad Reiersen en Næse, Mandag „Fædrelandet“ et Beslag. Vare alle andre Naturfænomener saa lette at forklare som dette, saa havde Videnskaben Intet mere at gjøre. Der behøves altsaa egenlig ingen Oplysning for vore Læsere, thi da de paa vor Bekostning nu 7 Semestre igjennem have hørt Hr. Reiersen praktisk docere Beslaglæren, saa kunne de sige sig selv det Samme, som vi ere istand til at sige dem . . . Og dog kunne vi ikke tie, thi vi have Forpligtelser, som vi ikke kunne unddrage os, om ikke mod vore Læsere, saa dog mod vore Abonnenter, der betale os 10 Rbd. aarlig for 360 trykte Halvark, og ikke kunne være tjente med, i Stedet for Fjerdedelen eller Trediedelen af disse, at modtage usikre Anvisninger paa Politikjælderens Kreditoplag, der først om et Aar à to endosseres af Højesteret. Altsaa Anledningen — hvad dette Udtryk betegner i Kancellistil, ved man — Anledningen til Beslaget er sandsynligvis nogle ved den mod vort sidste Fredagsnummer beordrede Aktion fremkaldte Bemærkninger. Vi behøve vist ikke at forsikre, at disse er aldeles juridisk uskyldige, thi dette vil Enhver, der har lagt Mærke til Udfaldet af den sidste halve Snes af vore Aktioner, tro, uden

at vi sige det. Derimod er det vel muligt, at de ikke ere Kancelliherrerne behagelige . . . Nu indeholder vor Presse-lovgivning rigtignok ingen Fortegnelse over „uudsigelige“ Ting, men hvad gjør det? Lovens Lakuner kan en sindrig Herme-neutik udfylde; ligesom Philip af Macedonien sagde, at ingen Fæstning var uindtagelig, naar et med Guld belæsset Æsel kunde passere dens Port, saaledes kunne vi Danske sige: ingen Lovparagraf er uryggelig, naar Ørsted kan komme til at for-tolke den. Men selv om det var muligt, at Ørsteds Kunst kunde strande paa Lovens Klipper, hvad saa? Saa behøvedes der alligevel kun en hemmelig Ordre til Magtens Haandlan-gere, Politiets Betjente, eller en offentlig Kancelliskrivelse, bygget paa de foreliggende Omstændigheders elastiske Grundvold . . .

Men hvad os angaar, da skal man ikke med vilkaarlige Be-slaglæggelser og frugtesløse Aktioner afskrække os fra at be-nytte den sidste ringe Rest, der endnu er tilbage af Trykke-frihed her i Landet; man skal ikke uden de yderste Skridt forbyde os at sige, hvad vi have sagt i Fredags og hvad vi have sagt igaar: *det danske Folk har ingen Sympathi for Rusland.*

Denne Artikel fulgte naturligvis sin Forgænger ned i Politikjælderer, som det ses af følgende lille Hjertesuk i Nummeret to Dage efter:

I Mandags blev det os forment at meddele vore Læsere, for hvilke Yttringer i vort Fredagsnummer vi ere blevne aktione-rede, og igaar blev det os forment at udtale os om det paa vort Mandagsnummer lagte Beslag, der siden har erholdt Kan-celliets Stadfæstelse. At Gaarsnummerets Beslag vil have samme Skjæbne, er desværre altfor sandsynligt, thi da Kancelliherrerne hverken give Præmisser for deres Aktionsordrer, eller af deres egne Lommer udrede Omkostningerne ved de Sager, i hvilke vi frifindes, og de desuden skylde Justitsraad Reiersen Erstat-ning for den ufortjente Næse, han fik i Løverdags, hvorfor skulde de saa nægte ham en saa ringe Villighed, der kun gaar ud over os og vore Abonnenter? Imidlertid leder denne Frem-færd uvilkaarlig Tanken hen paa de Lande, i hvilke der ikke findes nogensomhelst Art af Trykkefrihed, men streng Censur, og med hvilke vi synes at naa en stedse nærmere og nær-mere Lighed; man tænke f. Eks. paa *Rusland!*

Ialt blev fire Nummere af Bladet beslaglagte for denne Sags Skyld, men Sagen herom blev af „Fædrelandets“ Ud-givere ført igennem lige op til Højesteret, hvor de frifandtes og saaledes vandt en kjærkommen Adgang til at udtale deres

Følelser overfor det mægtige Czarrige, hvis Hersker ansaas for Reaktionens Skytshelgen.

I de to sidste Kvartaler af 1843 stiger Beslagenes Antal til 18! det vil sige en Tiendedel af samtlige Nummere. Man maa i Sandhed beundre „Fædrelandets“ trofaste Læsekreds, at den holdt ud med Udgiverne, uanset at den gennemgaaende mistede over tre Nummere om Maaneden. Og man maa forundre sig over den Skildrer af Fyrrernes Historie,*) der om denne Pressekamp fortæller, at „hos os, hvor Trykkefriheden havde saa gammel Hævd, blev denne Kamp kun kort,“ og at den „ikke kostede Deltagerne nogen stor Sum af Penge eller Lidelser.“ „Fædrelandets“ Mulkter i Christian den Ottendes Regeringstid udgjorde ialt over 12,900 Kroner, i Virkeligheden et uhyre Beløb for et fattigt Blad. Da Abonnementet for Bladet var 10 Rdl. og Abonnentantallet højt regnet ca. 1500, blandt hvilke ikke faa havde det frit, giver det et Bødebeløb pr. Aar af 6—7 Procent af Bladets *Bruttoindtægt*, et saa stort Afslag i Udgivernes faa Indtægter, at de aldeles vilde være blevne ruinerede, om ikke en Kreds af behjertede Folk, mest af Kjøbmandsstanden, havde tegnet et Fond, hvoraf Bøderne kunde tages, naar det kneb. Hvad Lidelserne angaar, saa er jo sikkert nok J. A. Hansens 48 Timer paa Vand og Brød ikke noget stort Martyrium, ligesaa lidt som Giødwards Sidden paa Kastellet i 1846, efter at man havde gjort Eksekution i hans Møblement og Bøger, eller Orla Lehmanns 3 Maaneders Fængsel, tilbragt i de Sofapuder, Københavns Damer havde broderet til ham; men ligesaa sikkert er det, at de liberale Førere dybt følte Tidens Trængsel, ogsaa i deres private Liv. For Skribenter er det virkelig en Lidelse at faa Pennen slaet af Haanden netop i det Øjeblik, de har noget paa Hjærte. Og lægger man saa hertil, at de samtidigt med, at de selv blev knægtede efter Stemmanns Cirkulære, maatte se rolig paa, at den slesvigholstenske Presse boltrede sig lystigt,**) beskyttede ved

*) A. D. Jørgensen. Se D. R. H. VI. Bd. Pag. 325.

**) Det maa dog fremhæves, at til en vis Undskyldning for de slesvigske og holstenske Censorer talte, at Forbudet mod politiske Efterretninger af 2den Oktober 1810 ikke gjaldt i Hertugdømmerne. Vel var Pressefriheden derovre, der havde staaet ret uantastet siden Struensees Dage, fra 1834 borteskamotteret ved den under *Høpps* Auspicier ud-

det samme Cirkulæres gottorpske alter ego, kan man nok sætte sig ind i deres Følelser.

Her gennemgaa alle de ca. tredsindstve Beslag, der ramte „Fædrelandet“ i Trængselsaaarene 1842—45, kan der ikke være Tale om. Men enkelte af dem er det vel værdt at se paa.

Efter de russiske Beslag følger i August 1843 et Par i Anledning af en Artikel, „Danmarks Skæbne“, uagtet Ploug, inden han trykte den, havde raadspurgt flere af vore dygtigste Jurister om Udtrykkes Lovlighed.

Kort efter beslaglægges en Artikel om Ørsted, der imidlertid to Dage efter frigives, vistnok paa Initiativ af den angrebne. Denne Ulykke var altsaa ikke saa stor, og nævnes kun her for at fremhæve, at hvor vilkaarlige Beslagene end vare, og hvor tilspidsede Forholdene, saa brugte hverken Stemann eller Ørsted nogentid Politimyndigheden for Angreb paa deres egne Personer. Det er mig kært at fremhæve dette smukke Træk af det gamle Systems Mænd, der i denne Retning begge viste sig som sande Gentlemen, højt hævede over saadan Smaalighed.

Om Efteraaret tages Nummeret for 15. September for en Meddelelse om, at Kongen ved sin Ankomst til Rendsborg ikke havde faaet nogen behagelig Modtagelse af Borgerne.

Det er ikke det første Gale, Justitsraad Reiersen har gjort, og det bliver heller ikke det sidste, om Vorherre skænker ham Liv og Sundhed,

skriver Ploug derom. Her har vi et af de typiske Eksempler

gaaede Instruks for den slesvig-holstensklauenborgske Regering af 15de Maj 1834 (se herom »Fdl.« Nr. 104 for 1836, og »Fdl.« Nr. 1117, 1120 og 1121 for 1843), og Pressefriheden var derefter forsaa-vidt mindre i Hertugdømmerne, som alle Blade derovre var under Censur. Men hvormeget man end maa harmes over denne Censurs Slaphed overfor de separatistiske og oprørske Bevægelser, saa kan man dog, Sandheden i Ære, ikke nægte, at den har en formelt uangribelig Undskyldning deri, at Pl. 2den Okt. 1810 var indskrænket til Kongeriget. Censur er jo blot Retshaandhævelse; at den er der, er ikke nok; der maa ogsaa Love til, der anordner Ytringsfrihedens Grænser. Og overfor Klagerne fra Kongeriget over den Dristighed, hvormed navnlig den holstenske Presse appellerede Slesvigholsternes Sag ind for Tysklands Forum, kunde Gottorpregeringen med en vis Føje svare: I har ikke Lov at beskæftige jer med Politik, men det har vi.

paa det, Lehmann saa træffende kaldte „Strudspolitik“, den Fremgangsmaade at undertrykke alt, hvad der kunde lade Folk i Kjøbenhavn ane, at der var noget galt fat i Hertugdømmerne. Dette Efteraar var Myndighederne helt besatte af Spøgelsefrygt; 17de Oktober anholdes et Nummer for nogle Meddelelser om nygræske Forhold, og tre Uger efter tages en Feuilletonartikel om *Crusenstolpe*. Fjorten Dage senere, da Ploug paany søger i sit Søndagsnummer at genoptrykke denne Artikel i gennemset Skikkelse ad usum delphini, hugger Reiersen den paany og gør alle hans Anstrængelser tilskamme. At Ruslands Tilstand ikke maatte fremstilles (s. A. Nr. 1440) er selvsagt.

I Aaret 1844 naar Kampen sine Højdepunkter. Nytaarsnummeret tages straks og Ploug kommer under Tiltale for denne smukke og alvorlige Artikel.*) Den 2den Januar skriver han:

Justitsraad Reiersen har ladet „Fædrelandet“ ønske glædeligt Nytaar ved to Gripomenuser, der ikke lod sig afspise med mindre end hele Oplaget af vort Nytaarsnummer.

Tre Uger efter er Gennemsynet paany paafærde i Anledning af en Meddelelse om, at vore ostindiske Besiddelser er solgte. Atter denne Gang tager Ploug det med Humør:

Det har behaget Justitsraad Reiersens uransagelige Visdom at berøve os vort yngste nyfødte Nummer. Mange Sødskende modtage det paa Politiløftet. Kondolence modtages, men honoreres ikke.

Den 6te Februar nedslagtes nogle uskyldige Bemærkninger om Statssekretær Upshurs *Aarsberetning om de forenede Staters Handelsforhold*, hentede fra saa ansete udenlandske Blade som „Kieler Correspondenzblatt“ og „Børsenhalle“, en Historie, der senere gaar igen i Bladet og forvolder mindst to senere Beslag. At Korrespondancer fra Upsala, der aander varm Følelse for vore svenske Brødre, tages, følger næsten af sig selv. Vi nærmer os nu Foraarstiden, da det uheldige Sprogpatent af 29. Marts 1844 fremkalder en stærk Ophidselse. Forskellige Numre nedslagtes for denne Sags Skyld, men det fortjener dog at mindes, at Reiersen lod Plougs

*) Hof- og Stadsretten frifandt ham i denne Sag ved Dom af 10. September s. A.

Artikel om Patentet, — der senere skal blive anført — passere, uagtet den var saare nærgaaende mod Kong Christian. Det synes, som om Reiersens *danske Følelse*, der oftere anerkendes i „Fædrelandets“ Spalter, her har været den stærkeste, og har overvundet de juridiske Betæneligheder, som en hel nøgtern Betragtning af Artiklen unægtelig maa fremkalde.

Ogsaa i 1845 fortsættes med de vilkaarlige, lidet begrundede Beslag: Kritik af Politiet, nogle Bemærkninger om en Højesteretsdom over Ploug, Correspondancer fra Slesvig, og Ytringer om Sundtolden, og endelig, last not least, en Feuilleton om Italiens nyere politiske Literatur og en Recension af Louis Blancs: *histoire de dix ans*. Ploug, der faa Aar forinden tog en saadan Begivenhed mere med vemodsfuld Højtidelighed, saa at han f. Eks. efter Beslaget af en Artikel om Socialismen udbryder i Smerte:

. . . der kommer en Nat, da Ingen kan arbejde, og for den frie Presse i Danmark synes Natten nær,

han knytter nu i Forbittrelse Næven mod Magthaverne for al den Usselhed og Smaalighed, han ser i deres Handlemaade.*)

Det er alt fortalt, at i de Tilfælde, hvor Regeringen lod Domstolene prøve Beslagets Gyldighed, faldt Sagen i de allerfleste Tilfælde ud til Frifindelse, idet Dommerne dog ofte, mulig som en Slags Høflighed mod Regeringen, lod de Tiltalte betale Sagens Omkostninger, en Udgift, som disse altsaa aarlig maatte budgettere et større Beløb til. Men Frifindelse for Tiltalen var det almindelige — gennemsnitlig medførte kun 3 Aktioner af 10 Strafansvar, et Bevis blandt flere for, at Regeringens fjendske Holdning mod Pressen savnede tilstrækkelig Grund. I det hele tør man sige, at Domstolene i Fyrrerne viste megen Uhildethed i Anskuelser og Uafhængighed overfor Justitskollegiet. Deres Afgørelser i denne Periode viser et stort — mærkværdig stort — Fremskridt fra dem fra Tredverne; at et frisk Pust af Liberalisme er gaaet

*) Se »Fdl.« 1845 Nr. 1913, hvor der i Anledning af Gennemsynets sidste Bedrift meddeles en Oversigt over de Beslag fra Pressekampen, der ikke er blevne efterfulgte af Tiltale for Retten, d. v. s. hvor Bladet er undertrykt uden Lov og Dom. De opgives til ialt 18, altsaa omtrent Trediedelen af samtlige de Beslag, Talen her er om.

hen over hele Folket, kan læses ogsaa ud af Domprotokollerne. Og ved at blade i Aktstykker fra hin Tid kan man undertiden møde mærkelige Tegn paa, hvorledes hele den yngre Slægt, ogsaa i Embedsstanden vender sig ligesom med Uvillie fra det herskende System:

I Sommeren 1844 fik „Fædrelandet“ — med Giødwad som Ansvarhavende — en Sag paa Halsen for nogle Yttringer om Kongens Svar paa en viborgsk Stænderadresse, og til offentlig Anklager blev beskikket en yngre Mand i Sagførerstanden, Prokurator Phil. Knudsen. Om den paatalte Artikel udtaler da denne i sit Indlæg:

Jeg skulde da vel udfinde Noget i den inkriminerede Artikel, der overtraadte de Grændser, indenfor hvilke Lovstedet (§ 7) kun tillader Diskussioner over Regeringens Foranstaltninger eller — in casu — dens Ord; Noget, hvor Forfatteren ikke havde udtrykt sig med Beskedenhed, Noget, hvorved han havde tilsidesat den Ærbødighed, han er Lovgiveren skyldig; men jeg maa tilstaa, at jeg ikke har i Artiklen kunnet finde noget enkelt Udtryk, nogen enkelt Sætning, nogen enkelt Mening, hvorom dette kunde siges.

Faa Dage efter hænder noget lignende i en anden Sag, hvor Anklageren, Prokurator L. C. Larsen*) skriver:

Den ommeldte Sag er det blevet mig overdraget som Aktor at anlægge og udføre. Jeg er derved bleven sat i en Del Forlegenhed, idet jeg, efter flere Gange at have gennemlæst Artiklen, ikke ret ved, hvori denne Overtrædelse af Trykkefrie-hedslovgivningen skulde bestaa, og har været nær ved at afgive den Erklæring, at jeg ikke saa mig istand til at udføre det mig paalagte Hverv. Det er ogsaa efter min Formening et i høj Grad ubilligt og mod den øvrige Retspraksis stridende Forlangende, at en Aktor i Trykkefrie-hedssager skal lægge sit Hoved i Blød for at udfinde, ved hvilke Yttringer en Tiltalt maa antages at have forseet sig imod Trykkefrie-hedslovgivningen, medens en Aktionsordre dog ellers betegner eller bør betegne det Faktum, der er Gjenstand for Tiltalen, saaledes, at man i denne Henseende ikke kan være i Tvivl. Den Fremgangsmaade, kun i Almindelighed at beordre Sag for Overtrædelse af Trykkefrie-hedslovgivningen, uden nærmere Opgivelse af, hvori denne skulde bestaa, leder ogsaa let til Eet af To,

*) Den senere Borgmester i Kjøbenhavn.

enten at Aktor er nødt til at vise en overdreven Iver, der næppe engang stemmer med hvad den Autoritet, der har beordret Aktionen, kunde ønske, eller forbigaaer Punkter, som det netop var denne Autoritet om at gjøre at faa udhævede, drøftede og paakjendte. Imidlertid er der i den heromhandlede Artikel enkelte Ytringer af den Beskaffenhed, at jeg maa tænke mig Muligheden af, at det er dem, som det kgl. danske Kancelli har fundet strafbare, og jeg tror derfor ikke at kunne forsvare en Undladelse af at gjøre opmærksom paa dem, henstillende, om der iøvrigt kan paa en eller anden Maade meddeles mig en nærmere Instruks

Naar dernæst Kong Christian den 7de omtales som „en sindssvag Konge“ og Kong Frederik den 6te som „en fjortenaarig Yngling, hvem Naturen ingenlunde havde begavet rigt, og hvis Opdragelse var yderlig forsømt“ — da stemmer dette vel med, hvad der i en offentlig Skole af en kongelig ansat Lærer i Historien er blevet lært mig, men hører mulig til de Ting, der ikke tør offentlig omtales, og hvorved Forfatteren har paadraget sig en arbitrær Straf, i Analogi med Straffen for utilbørlig Omtale af den endnu levende Kongefamilie

Naar det kommer til, at yngre Embedsmænd behandler deres Overordnede i en saadan Tone, saa knager selve Regeringssystemet i sine Fuger.

Det var dog ikke altid, at Sagsanlægene var af saadan Beskaffenhed; undertiden blev „Fædrelandets“ Redaktører dømt, og de undgik da ikke Censurstraffen. Første Gang den ramte Ploug, var det for den tidligere citerede Artikel „Reaktionen“. For Mangel paa pligtskyldig Opmærksomhed i Omtalen af Landets Regering som et Oldingeregimente ifaldt han et Aars Censur, og da Giødwad dengang endnu havde samme Straf hvilende paa sig fra sin Kjøbenhavns-posttid, maatte de søge en Mand til at tage Ansvaret paa sig for Bladet, indtil Plougs Pen igen kunde slippe løs. De fik da J. A. Hansen til at tage dette Ansvar, en højt begavet Almuesmand, der efter at have været Lehmanns Protegée var bleven Bud ved „Fædrelandet“, mest for at have lidt Indtægt deraf, medens han samtidig redigerede sit eget Blad, „Almuevennen“. Efter Loven var vel Anonymitet forbudt,*) men Retsbrugen var her, som det saa ofte var Til-

*) Forordn. 27. September 1799 § 16.

fældet ved Fortidens strænge Presselove, noget slappere: som Regel anstilledes ingen Undersøgelse om, hvorvidt den paa et Skrift opførte Forfatter var den rette, og dette gjaldt ogsaa i mange Tilfælde, hvor Domstolene ikke godt kunde forblive uvidende om, hvorledes det virkelige Forhold var, saaledes navnlig i Forholdet til Dagspressen. Selvfølgelig har ingen Dommer i Fyrreerne troet, at Ploug og Giødwad hver eneste Dag personlig fyldte Bladet fra Ende til anden, men i Tilfælde, hvor Bladet tiltaltes, behandlede man dem med deres Samtykke som Forfattere. Det var da ganske naturligt, at de, naar de afskares fra selv at fremtræde som saadanne, med denne Tilstand i Tanken søgte at finde en Mand, der frivillig, i Sagens Interesse vilde give Navn til. Saaledes var Forholdet med J. A. Hansens Funktion som Redaktør: han var ingen blot og bar „Straamand“,*) men en politisk Meningsfælle, der viste dem en Velvillie ved at fungere for dem, og ogsaa i enkelte Øjeblikke udviste en Del Konduite. Selvfølgelig varede hans Funktionstid kun til Plougs Straffetid var omme; denne ønskede paa ingen Maade at slippe Ansvar for sine Handlinger og Ord, og han stod da atter paa Bladet fra 4. Septbr. 1843 og under det meste af Kamptiden, indtil han ved en Dom af 1. Juli 1844 atter tabte sin Skrivefrihed, dennegang for en ussel Bagatels Skyld, nogle Ytringer om P. D. Faber, der straffedes som fornærmelige. Nu traadte Giødwad til som Ansvarhavende og holdt Stillingen indtil 28. Juni 1845. Paa denne Dag og den næstfølgende fik han ved tre Højesteretsdomme ialt 11 Aars Censur, saa at han øjeblikkelig maatte vige og først vandt sin Frihed tilbage ved Censurens Bortfald i 1848. Imidlertid var der ogsaa overgaaet Ploug en Højesteretsdom af 30. Januar 1845 (for en Kritik af Udkastet til den nye Presselov), der idømte ham fem Aars Censur, saaat ogsaa han maatte afvente Frihedsaaret, inden han fik Lov at skrive frit igen. I den mellemliggende Tid maatte de da holde Bladet gaaende, som de bedst kunde. Først var cand. phil. Sthrom en Tid Redaktør af Navn, derefter Typograf

*) Ligesaalidt som Frederik Barfod, naar han hjalp J. A. Hansen med »Almuevennen«, da denne kom i en lignende Situation.

Reitzel og endelig Typograf F. C. Petersen, medens Ploug og Giødwad dog stadig var Bladets Udgivere og navngivne paa Bladet som saadanne.*)

Da Christian den Ottendes Presseforordning af 3. Juni 1846 var udgivet, stilnede Kampen mellem Kancelliet og den politiske Presse noget af, mindre dog, fordi man i den liberale Lejr var tilfredsstillet ved Loven, end fordi man samtidig saa Tegn i Luften til den mere energiske Optræden mod Slesvigholstenerne, der særtegner Kongens to sidste Regeringsaar. Et Punkt i Loven var man dog ubetinget tilfreds med: at Beslaglæggelserne uden Lov og Dom blev bragte til Ophør derved, at der blev foreskrevet en vis Straf for Overtrædelse af Plakaten af 2. Oktober 1810, dog saaledes, at Bladredaktørerne, om de ønskede det, kunde slippe for Straf ved at lade det hero ved Beslaget. Det var en

*) Ogsaa andre Blade, der forfulgtes af Regeringen, benyttede saadan ansvarhavende Redaktør, bl. a. navnlig »Corsaren«, der selvfølgelig hyppigt kom i Konflikt med Presselovene. Udgiverne af dette Blad begik imidlertid den Streg at tage forskellige Arbejds mænd til Redaktører, hvad der for et saa udbredt Blad med 3000 Abonnenter maatte siges at være ret uanstændigt. Højesteret fandt sig da heller ikke deri, men skar igennem. Vedkommende blev tagne i Forhør og vedgik at være »Straamænd«, hvorefter Goldschmidt som den virkelige Forfatter af det tiltalte Stykke blev straffet med 2×4 Dages Vand og Brød. Hvor megen Deltagelse man end havde for ham og denne hans Skæbne, saa misbilligede man dog stærkt, ogsaa i liberale Kredse, at Bladet havde kompromitteret sig paa den Maade (se herom »Fdl.« 1843 Nr. 1260), og dertil sigter Versene i Peter Fabers »Stegekældereren« om Schröder, der har »sat« som Redaktør af »Sprøjten« (Redaktøren gøres nemlig til Jøde), ligesom det ogsaa er dette Forhold fra »Corsaren«s Side, Kierkegaard tænker paa i sin berømte Artikel mod den, der sidder »betrygget mod Lovens Straf ved en Stab af ham repræsenterende *Sjouere*.« Det er saaledes ikke rigtigt, naar A. D. Jørgensen l. c. pag. 328 fremstiller det, som om den offentlige Mening i det hele var imod Pressen i dette Spørgsmaal, og som om det nævnte Vers i »Stegekældereren« skulde sigte til andre end til Goldschmidt og »Corsaren«. At Kierkegaard ubetinget og alene sigter dertil er givet, thi hans Artikel er indsendt til »Fædrelandet« og læses der (10. Januar 1846) i cand. Sthøms Redaktionstid. At der har været en virkelig Forskel paa »Fædrelandets« og »Corsarens« Maade at betjene sig af Redaktører paa, ses bl. a. ogsaa deraf, at Erslews Forfatterleksikon har optaget alle »Fædrelandets« fungerende Redaktører, medens man der forgæves søger Goldschmidts Arbejdsmand Mortensen og andre Straamænd.

karrig Gave, men man var i de Tider nøjsom, og den blev modtagen med Tak, uagtet den kom til at koste „Fædrelandet“ ikke faa Processer og en Del Penge særlig til Sagsomkostninger. Det ærekære Blad, der saalænge havde beklaget sig højlydt over, at Beslagene blev unddragne Domstolenes Prøvelse, mente nu ikke at kunne forsvare i et eneste Tilfælde at lade sig beslaglægge uden at forlange Domstolenes Afgørelse. Og uanset det venligere Forhold til Regeringen, var der endnu en Del Beslaglæggelser at beklage sig over. Efterhaanden som nemlig Uroen i Hertugdømmerne blev større, faldt Kancelliet tilbage i „Strudspolitikken“, undertiden paa en ret besynderlig Maade. Da saaledes „Fædrelandet“, dirrende af patriotisk Harme meddeler en Prøve paa et tydsk Smædedigt om Kong Christian og det danske *Folk*, — „auch ein offener Brief“ — idet det sparker den uselige Forfatter af det afvejen med den Oplysning, at samme Mand tillige har slikket Spyt for den Konge, han nu forhaaner, saa beslaglægges Bladet og Redaktøren tiltales for *Majestætsfor nærmelse*. Denne Sag førte „Fædrelandets“ Udgivere igennem op til Højesteret, hvor de frifandtes med Glands (uden Sagsomkostninger) efter et fortrinligt Forsvar af Orla Lehmann. Da Sagen blev behandlet skriftligt, er dennes Indlæg opbevaret; enkelte Partier af det er for gode til at forblive gemte i Arkivets Støv:

. Er det ikke for enhver ærlig og uhildet Bedømmelse af Faktum, selv ved den flygtigste Gjennemlæsning, hævet over enhver Tvivl, hvorfor Digtet eller Brudstykker af dette jammerlige Makværk er meddelt, saa lad Tiltalte blive dømt; men har man Mod til at sige, at Tiltalte skal være ansvarlig for Digtet, da have man ogsaa Mod til at gennemføre sin Sætning — da søge man ikke at fortynde sin egen Uret ved nogen Udflugt, men straffe Tiltalte som den, der har skrevet et skammeligt og løgnagtigt „Smædedigt“ mod Kongen af Danmark. Tiltalte er jo netop optraadt som Aktor mod denne Pamflet — det kan derfor ikke tilkomme hans Defensor at forsvare den. Jeg vrager Kriminalrettens Barmhjertighed, som jeg vil lade gaa under dette Navn; skal Tiltalte svare for Digtet, som var han dets Forfatter, da protesterer jeg imod, at han skal kunne kjøbe sig fri, efterat have forhaanet ikke blot sin Konge, men endog sit Folk. Blandt Konsekvenserne vil da ogsaa den være, at samme Straf maa paalægges Assessor

Casse og hans Meddomsmænd;*) thi de have gjort det samme som Tiltalte: de have reproducet Forsmædelsen. De have gjort det, for at tugte den fingerede Forfatter, Tiltalte, for at tugte den virkelige Forfatter; det er den hele Forskjel . . .

At nu Tiltalte ikke mere end Kriminalretten ved at gjen tage de omhandlede tyske Vers har havt til Hensigt at fornærme Kongen af Danmark, det er saa klart, at jeg ligefrem bekjender, at jeg, skjønt en af vor Retsplejes ringeste Tjenere, føler mig ydmyget ved at skulle føre Bevis derfor. Men siden vi ikke ere videre, maa jeg finde mig i at opfylde, hvad der er paalagt mig. Det kan ske med faa Ord.

Det maa da være mig tilladt allerunderdanigst at tilbagekalde i allerhøieste Erindring, hvorledes Bladet „Fædrelandet“ alt for en Række af Aar siden ofte med klare Grunde har gjort opmærksom paa Ønskeligheden og den stedse stigende Nødvendighed af, at Regeringen ved klart at udtale sin Anskuelse og sin Villie om Arveforholdene maatte gjøre en Ende paa de officielle Tvivl, i hvis Skygge de statsopløsende Tendenser udviklede sig til en stedse mere faretruende Styrke, og at dette Blad, efterat dette Ønske væsenligen var fyldestgjort ved det aabne Brev af 8de Juni f. A., saa ivrigen har forfægtet dette, at det endog har paadraget sig mange Bebrejdelser for at have ladet væsenlige Differenser mod Deres Majestæts Regering træde i Baggrunden for dets Overensstemmelse i dette Øjeblikkets mest paatrængende Spørgsmaal. Dette Blad kunde altsaa ikke letteligen være mistænkt for at optage et lumpent Smædedigt mod denne Regeringsakt for at gjøre det til sit.

Ikke mindre bekjendt er det — at jeg her maa fortælle altfor bekjendte Ting, er ikke min Skyld, — hvilken forbitret Modstand Regeringens bestemte Optræden vakte ikke blot i Slesvig og Holsten, hvor man ikke blot ustraffet, men uimod sagt havde ladet Opløsningens Aand voxe op til en ikke før anet Højde, men ogsaa i en stor Del af Tyskland, hvis offentlige Mening ved uforstyrret Bearbejdelse i en mod Danmark fjendtlig Aand var bleven vildledet og ophidset. Jeg tror, at det alt finder og stedse mere vil finde fortjent Paaskjønnelse, med hvilken Udholdenhed navnlig „Fædrelandet“ har forsvaret det danske Folks og den danske Konges heri i det mindste identiske Interesser mod fælles Angreb, og hvis Aktor ikke vil anbefale os Danske den Strudspolitik, der ved at stikke Hovedet ned i Sandet tror at kunne undgaa sine Fjen-

*) A. L. Casse, den senere Justitsminister, regnedes sidst i Fyrreerne for Kraften i Kriminalretten.

der, maa han sikkert erkjende det for den danske Presses Pligt at gjøre det danske Folk, og stundom vel ogsaa den danske Regering, bekjendt med de Fænomener, hvori der udtaler sig en Stemning, som, hvor slet begrundet den end er, er et Moment af stor Betydning, i alt Fald af stor Interesse for os.

Dette er ogsaa jævnlig sket. Ofte have de faktiske Beretninger været ledsagede af imødegaaende Besvarelser — alvorlige, hvor man havde med en hæderlig Modstander at gjøre, tugtende, hvor Organet for hint „Dänenfreszerei“, som in casu, var en uforskammet Taabe. Selv om Bladet derfor kun havde aftrykt en lille Prøve af hine fanatiske Udgydelser, uden at ledsage samme med en eneste Bemærkning, vilde man maaske have været uenig om, hvorvidt en saadan Paskil havde fortjent den Opmærksomhed — hvorved jeg dog skal bemærke, at der af samme Sort findes en saadan Masse, at en enkelt lille Mundsmag (instar omnium) vel kunde have baade sin historiske Berettigelse og sin politiske Nytte — men det tør jeg indestaa for, at af alle Bladets mange Læsere ikke en eneste noget Øjeblik vilde have troet, at det var stemt for at bifalde og ved Udbredelsen forstærke dens Indhold.

Lehmann minder nu om, at det tiltalte Smædedigt bl. a. ogsaa omtaler den danske Regering som staaende i russisk Sold og fremhæver, at dette ogsaa maatte udelukke enhver Tanke om Sympathi fra „Fædrelandets“ Side.

... Det skulde man tiltro det Blad, som gennem en Højesteretsproces har maattet tilkæmpe sig Ret til at sige, at Danmark ingen Sympathi har for Rusland — det skulde have underskrevet, at de Danske er Tartarernes Fortropper og bestemte til at blive et Bytte for tyske Sværd, blot for at sige Kongen nogle tyske Grovheder i Anledning af et af det selv biligt Skridt!

Men selv om Aktor skulde kunne opdrive en saadan Læser, saa vilde en saadan Aktionsassistent dog i selve Artiklen — eller rettere i denne lille Notits, der berettes som et „Kuriosum“ — finde samme betegnet ikke blot som „maadeligt“ ∴ æstetisk slet, men ogsaa som et „Smædedigt“ ∴ et moralsk forkasteligt, samt Forfatteren yderligere overantvordet til Foragt ved den Bemærkning, at hans Muse tidligere skal have drejet sin Lirekasse til Forherligelse af den, han nu — mon fordi det forventede Gratiale udeblev? — overdænger med Snavs.

Spørges der da, hvorfor Verset er optaget, saa vil natur-

ligvis Enhver kunde svare: fordi det repræsenterer en stor Klasse af Udgydelser, der baade ere Vidnesbyrd om og Kilde til Stemningen i visse Kredse, som man kan foragte, men dog bør kjende. Virkningen af, at det forelægges det danske Publikum, kunde aldrig blive at nedsætte Kongen i de Danskes Øjne; men tvertimod maa det, at han, for en i Statens Interesse truffen, i Danmark med Rette populær Forholdsregel, saa skammelige angribes, have den Følge, baade at hans Undersaatter holde ham skadesløs derfor ved forøget Hengivenhed, og at det bliver alle Vedkommende indlysende, at de ved endrægtigt Sammenhold og uafbrudt Aarvaagenhed bør holde ud i den kun begyndte Retning, indtil de naa det store fælles Maal. En loyalere Hensigt har aldrig nogen Offensivliggjørelse havt, og jeg tør tilføje, at det aldrig kunde være mindre forsvarligt at miskjende samme. I alt Fald har Tiltalte straks saa tydelig derom udtalt sig for Kancelliet i den Skrivelse, paa hvis særlige Forsvar jeg ikke skal spille noget Ord, at det ikke kan finde nogen Undskyldning for en Aktion, hvis Omkostninger derfor aldrig kunde falde den Tiltalte til Last. At jeg i alt Fald kun ønsker Salær, naar det skal udredes af det Offenlige, er en Selvfølge

Allerunderdanigst

Orla Lehmann.

Denne Affære, der, som nævnt, endte med en fuldstændig Sejer for „Fædrelandet“s Mænd, blev det sidste ondartede Udslag af Kancelliets smaalige Lyst til at fortrædige Modpartiet. Det sidste Kapitel af den danske Presses Jammersminde er hermed til Ende.

Men ser man tilbage paa denne Periode af vor Presses Historie, saa undres man over, hvor liden Sands der har været i de herskende Kredse for en god Presse. Ikke uden en vis Bitterhed maatte de frie Blades Mænd se paa den daarlige Journalistik, der begunstigedes af Regeringen. Af den Konge, der Dagen efter sin Tronbestigelse havde svaret Lehmann: „De nævner Trykkefriheden, den har ingen varmere Ven end mig,“ kunde man vel have ventet bedre Forstaaelse af, hvad en god Presse er værd. Men det synes næsten, som om det i de Dage var en Betingelse for at faa med Regeringspressen at gøre, at man var en Middelmaadighed — eller det har ikke været muligt at skaffe ordentlige Kræfter dertil. Det privi-

ligerede Blad „Dagen“ redigeredes af en Kancelliraad *Fri- bert*, hvem tillige Forvaltningen af Sorø Akademis Midler var betroet. Som Redaktør var han en Udygtighed, som Journalist en ren Grobrian og som Embedsmand utro. Han forsvandt i Sommeren 1843 med en stor Kasse-mangel, hvorefter „Dagen“ gik ud som et Lys, savnet af ingen. En anden privilegeret Journalist var *Hollard Nielsen*, — som bekendt en af de store Poeter fra 1828, men i Fyrreerne et rent mauvais sujet — ikke destomindre aflagt med 1200 Rdl. aarlig af Kongens Chatolkasse for at skrive mod de liberale i Regeringens Aviser; senere kom han paa Lade- gaarden. Den tidligere nævnte Pastor emeritus *P. D. Faber*, alt 1810 afgaaet fra sit Embede paa Grund af Ubrugelig- hed, havde som Redaktør af et useligt Blad, „Friheds- træet“, Postbeneficium og andre Herligheder, som de frie Blades Redaktører kunde slikke sig om Munden efter; *Jørgen Jørgensen Jomtou* hørte ligeledes til de statsunder- støttede Skribenter, der ikke kastede Glands over det her- skende System, medens en literær Stymper, *J. C. Lange*, der hyldede konservative Anskuelser, med Regeringens Til- ladelse holdt Forelæsninger paa Universitetet mod Libera- lismen.

I det hele gik det dengang i Danmark, som det er gaact og den Dag i Dag gaar i alle absolutistisk regerede Lande: Censuren viste sig at være ude af Stand til at dæmme op for den egentlig forbryderske Literatur, Smudspressen. Alt i Frederik den Sjettes Dage havde man gemene, obskøne Aviser — „Sandhedsfaklen“ f. E. — og de trivedes sær- deles vel under Censur og Gennemsyn; ganske som i vore Dage i Rusland, hvor de uanstændigste franske Romaner kan importeres lige for Næsen af Censuren, der er optagen af at forfølge Tolstoi. Det synes virkelig, som om en højere Magt her har sin Finger med i Spillet og slaar den med Blindhed, der formaster sig til at svinge Politistaven mod Aandens Værk. Netop hvor den gode Borger har Brug for Censuren, der bliver den borte. Et mærkeligt Eksempel herpaa frembyder Historien med Hestehandler Nathanson.

Denne Mand — der ikke har det mindste at gøre med den „Berlingske Tidende“s med Rette højt agtede Redaktør

— var notorisk sindssyg; han havde bl. a. en kort Tid været indlagt paa Frederiks Hospital og derefter, som det saa tidt gaar, sat sig i Hovedet, at han var forurettet eller forulempet af vedkommende Overlæger, hvem han bag efter overfaldt med Piecer, Avisartikler, meningsløse Processer og lignende. Det bevidnes af en Læge,*) at disse Overfald virkelig har været generende for de paagældende Autoriteter, hvis Tillid i lettroende Folks Øjne led ved denne Forfølgelse; men en Henvendelse fra dem til Politiet var frugtesløs. Ploug dyppede da Pennen og skrev følgende fortrinlige Artikel:

Det er virkelig for den i vor Tids *chronique scandaleuse* ikke Indviende et temmelig gaadefuldt Fænomen, hvorledes Hestehandler Nathanson hos os har kunnet komme til at spille en Slags offentlig Rolle. Vi, som pleje at anse os for et civiliseret Folk, . . .vi have seet en Mand, der af alle kyndige Autoriteter var erklæret for gal, der havde været indsat i Daarekisten, efter at han var brudt ud af samme, pludselig komme til en vis Ære og Anseelse, paa en ubegribelig Maade erholde høje Personers Beskyttelse,**) ja skaffe sine af Vanvid stemplede, forvirrede Projekter Gehør og blive betroet ikke ubetydelige offentlige Midler og et ikke uvigtigt offentligt Hverv. Derpaa, efter at man endelig var kommen til Erkjendelse af sit Misgreb og havde søgt at bringe Skandalen i Forglemmelse ved at fjerne Personen fra Hovedstaden, og rimeligvis maattet løskjøre sig fra hans Plageri ved at lade ham beholde i det mindste en Del af de Midler, man uforsigtigen havde givet ham i Hænde, saa have vi set ham endnu engang komme tilbage, optræde som Redaktør for et offentligt Blad, fremstille sig som forfulgt og forurettet af private Fjender, som en Martyr for Ondskab og Vildfarelse, beklikke agtværdige og sagesløse Mænd, indblande de højeste Personers Navne paa en anstødelig Maade i sine forrykte Pamphleter, og fortsætte dette Uvæsen længe nok til at vinde sig et Slags Publikum blandt de Klasser af Samfundet, som mindst ere i Stand til at skjelne mellem Galskab og Fornuft. Endelig see vi det Offentlige, paa hvis Foranstaltning han i sin Tid som gal indlagdes paa Hospitalet og førtes til Bidstrup, ikke blot ikke forhindre det udbrudte Daarekistelem fra offentlig at anklage og injuriere de Embedsmænd, som udførte dets

*) Se »Fdl.« 1846 Nr. 81.

**) ∴ Kongens.

egen Foranstaltning, men end ikke at vide noget bedre Middel til at beskytte dem mod saadanne 'Anfald, end at give dem Bevilling til fri Proces til ogsaa at udsætte Domstolenes Værdighed ved at lade en Proces føre, hvor Skandale vil hobe sig paa Skandale, hvor Indlægene ere meningsløst Vrøvl, hvor Statsministre og Vaagekoner, Konferensraader og Portører mellem hinanden stævnes som Vidner, hvor fordrukne Portnere og Droschekudske opstilles som lægevidenskabelige Autoriteter ligeoverfor Overlæger og Sundhedskollegier, og hvis Udfald kun kan blive, at der fældes Dom over og æskes Straf af en Mand, der er utilregnelig og aldeles ikke kan svare til sine Handlinger; vi see det Offentlige, sige vi, den ene Dag overantvorde en Mand til Lægens Behandling, fordi han er gal, og den anden Dag lade Lægen ved Dom fralægge sig, at han har behandlet ham som gal. Er dette ikke en Historie, som den kunde været passeret i den gode Stad Abdera, eller for at holde os inden vore egne Grændser, i Molboernes berømte Land?

Men hvorfor har man tilladt en vitterlig gal Mand, et udbrudt Daarekistelem, at skrive offentlig, at udgive Pjecer og redigere Blade, hvorved man er kommen i denne fatale Nødvendighed? Man tro ikke, at vi, som saa tidt have erklæret vor Afsky for Censuren og med den for alle præventive Forholdsregler mod Pressen, ved denne Lejlighed ville falde ud af Tonen og holde en Lovtale over den; man tro ikke, at vi, som tidlig og sildig raabe paa en langt større Pressefrihed, end den, vi nyde, ville tage Anledning heraf til at andrage paa nye Indskrænkninger. Nej, langtfra. Men Eet maa Alle være enige om, og det er, at de, der ikke kunne opfylde deres borgerlige Forpligtelser, der ikke kunne bære retligt Ansvar for deres Handlinger, absolut maa være stillede udenfor de borgerlige Rettigheder; at for Saadanne kan Trykkefriheden, den Ret offentlig at fremsætte sine Tanker, ikke være til. Da de Afsindige ere udenfor Lovene, har det Offentlige at tage dem i sin Varetægt og sørge for, at de ikke komme i Konflikt med disse, dette skee nu enten ved, om fornødent, at indespærre dem, eller sætte dem under Opsyn, som kan svare for, at de intet Ulovligt foretage sig. Det kan nu visselig stundom være vanskeligt nok at afgøre, om Galskaben er tilstede i saadan Grad, at den medfører Utilregnelighed Men i dette Tilfælde synes det at have været let at forebygge den ulovlige Handling, thi man havde de Lægekynndiges Vidnesbyrd og Daarekisten, man havde endog de i Anledning af Nathansons Indespærring i Randers optagne

Forhører og hans senere Hestekommers for sig, saa man behøvede intet Øjeblik at tvivle om, at Manden havde en Skrue løs.

Og dog have disse Pressens omhyggelige, nidkjære Bevogtere, som gennemstikke hver Sætning med deres Tvivls Søger og veje ethvert Ord paa den juridiske Spidsfindigheds Guldvægt, som have et Øje paa hver Finger, ja paa hver Taa, og for hvert Øje en mikroskopisk Brille, — de have været blinde for det Uvæsen, Hestehandler Nathanson drev i Literaturen; de, som ansee Pressens Frihed for saa farlig i de Fornuftiges Hænder, at de hver Dag, som gaar, indsnevre dens Grændser, — de have ladet en gal Mand misbruge den uforstyrret; de, som mistænksomt fortrædige Pressen, naar den stræber at udbrede Oplysning, — de have ladet den uhindret vildlede og ophidse Lettroende og Uvidende; de, som have beslaglagt og undertrykt eller domfældt, hvad der uden al Skade har været læst i den hele civiliserede Verden, de have ladet taabelig og skammelig Snak upaataalt udkomme; de, som have taget Ordet fra Professor *Schouw*,*) — de have ladet den gale Nathanson beholde det! De, som have vist megen Tilbøjelighed til at binde Pressens Brug til allehaande unødige Kvalifikationer, de synes ikke engang at ansee menneskelig Fornuft for en nødvendig Betingelse for at skrive offentlig; de, som gjøre Vanskeligheder ved at anerkjende ikke studerede Folk som Redaktører af offentlige Blade, ja, som have forbudt alle Kvinder at optræde som saadanne, — de have seet rolig paa, at -et udbrudt Daarekistelem traadte i Spidsen for et offentligt Organ! Det foreløbige Politigjennemsyns Skadelighed og Fortrædelighed for alle Parter er tidnok afhandlet og bevist, men hidtil uden Frugt; dog hvorledes vil Nogen herefter kunne være bekjendt at holde paa denne Indretning, naar den ikke engang nytter til at forhindre saadanne Skandaler?

Denne Affære bringer en til at tænke paa, hvad der for faa Aar siden hændte i Kjøbenhavn, at Angreb i Pressen, byggede paa sindssyge Personers Vidnesbyrd, skilte en højt anset Nervalge ved næsten hele hans private Praksis. Dengang drøftedes Mand og Mand imellem det Spørgsmaal, hvad der kunde gøres mod saadanne Presseudskejelser, og

*) J. Fr. Schouw maatte netop paa den Tid standse med Udgivelsen af »Dansk Ugeskrift«, da Beslaglæggelserne ogsaa begyndte at ramme ham.

man hørte ikke faa, iøvrigt kyndige og forstandige Mænd for Alvor stille det op som en Mulighed, at man maatte bruge Magten mod Pressen. Skulde saadanne Tilfælde vende tilbage og det Spørgsmaal blive rejst paany, da vil man gøre vel i at erindre sig, at da vi havde Censur i Danmark, blev den *ikke* brugt imod den gale Nathanson.

KAPITEL XI.

Hvor Danmarks Hertug Knud med Staal
skrev Venden danske Love,
tør nutildags det danske Maal
sig knap til Tinge vove.

Hvormeget end Kampen for Trykkefrihed og borgerlig Frihed i disse Aar opfyldte Carl Ploug, saa tabte han dog aldrig det ulmende Uvejr paa vor sydlige Grændse af Syne. Fra Bakkerne ved Kolding havde han som Dreng kunnet se ind i Sønderjylland; efterhaanden som han voksede til, gik Turen altid hyppigere dertil; det blev hans Barndoms Drømmeland og hans Ungdoms brændende Kjærlighed. Og han blev denne Ungdomskjærlighed tro Manddomsaarene igennem; Sønderjylland var egentlig altid i hans Tanker, og Følelsen for det blev Drivkraften i hans politiske Virken. Jeg tør vel forudsætte Gangen i Kampen for Sønderjylland bekendt for Læserne af dette Værk; her skal derfor kun dvæles ved Plougs Deltagelse i den.

Han støttede saa godt han under den daværende Presse-lovgivning formaaede det, det danske Parti i dets Bestræbelser skrev sin smukke Sang „Modersmaalet“ til Festen for Lorenzen, samlede ind til Drikkehornet og vedligeholdte en stadig Brevveksling med ham og med Laurids Skau. Paa Skamlingsbanken mødte han dog ikke første Gang (1843) — han var dengang optagen af Upsalamødet og hvad dette medførte — men vore forkvaklede nationale Forhold fyldte

ham ikke desmindre stærkt den Sommer; hans Smerte over dem aander igennem hans Tale paa Himmelbjergfesten for den danske Folkeaaands Oplivelse,*) og fra samme Tid skriver sig det vægtige Digt *Opraab*, der mulig er skrevet under Indtrykket af denne Fest. Det sidste Vers lyder:

Mit Folk, mit Folk, hvor er du selv?
 Fornemmer du ej Tidens Røst?
 Fornemmer du ej Livets Væld
 og Kraftens Strømning i dit Bryst?
 Har du ej bygt dit Fremtidshaab
 paa fremmede Despoters Naade,
 saa løs med Sværdet Skæbnens Gaade
 og stig genfødt af Kampens Daab!

Fra samme Aar er Plougs Virksomhed for Oprettelsen af Højskolen i Rødding. En gammel Universitetsven af ham, Sognepræst Hagen i Mjolden (Medolden), tilskrev ham i Vinteren 1843 om at benytte den foreliggende Situation med de mange Indsamlinger i sønderjydske Øjemed til at faa samlet et Beløb til Oprettelse af en dansk *Folkeskole* for den slesvigske Almue. Resolut som altid satte Ploug sig da straks i Forbindelse med Clausen, „den altid elskværdige og ufortrødne Clausen“; denne gik til Schouw og andre Medlemmer af „Syvstjernen“, og i Løbet af Aaret fremmedes Planen saa hurtigt, at Højskolen kunde aabnes den 7. November 1844 med *Johan Wegener* som Forstander. Denne ildfulde og energiske Mand var, ligesom hans Broder Historikeren, en personlig nær Ven af Giødwad og Ploug, men denne sidste viste dog ved denne Lejlighed sin Uhildethed af personlige Venskaber og Forbindelser, idet han slog et kraftigt Slag for isteden at faa *Frederik Helweg* til Forstander, en Mand, der stod „Fædrelandet“s Kreds fjernere, men tyktes ham en aandelig mere betydende Personlighed end Wegener, — hvad han mulig ikke har havt Uret i. Flor holdt imidlertid stærkt paa Wegener, og efter et hæftigt personligt Sammenstød mellem Ploug og Flor, maatte den første som den yngste falde tilføje. Ploug blev i en

*) Jvfr. Jeppe Aakjær: Steen Steensen Blichers Livstragedie II Bd. pag. 395-399.

Aarrække siddende i Højskolens Bestyrelse, og tog levende Del i dens Anliggender, hvad hans efterladte Korrespondance bærer mange Vidnesbyrd om.

Ved Nytaarstid 1844 laa der en tung og trykkende Stemning over det nationale Parti; Luften var svanger med Bekymring og Uraad. I Plougs Nytaarsartikel har denne Stemning faaet et talende Udtryk:

Sandelig, disse Tidens Trængsel er saaledes, at baade Konge og Folk, at hver den, hvem Danmarks Frihed og Frelse og Ære og Velfærd ligger paa Hjerte, vel maa vide, at det er en stor, en umaadelig vanskelig Opgave, den nærværende Slægt har taget i Arv fra sine Fædre — vel maa vide, at Afgjørelsens uheldssvangre Farer skride frem med ustandselig Fart, og ville blive fordærvelige for os, hvis de ikke finde os vaagne og vel rustede til den svære Strid. Derfor er det ikke Tider til at hengive sig til en sorgløs Nyden af Øjeblikkets letfærdige Gunst, eller en smaalig System med dets omskiftende Behov; men ligesom Opgaven er stor, der er stillet de Nulevende, saa er og Ansvar det — for hele Folket, men mest dog for dem, der nærmest have dets Skjæbne i deres Haand. Fuld af dyb Alvor er derfor den Regnskabets Stund, der med det nye Aars første Morgen dæmmer frem for hver tænkende Fædrelandsven — fuld af Vemod og bange Tvivl den stærke Opfordring til stille Betragtning og ærlig Opgjørelse, denne Time maa rette til hvert sandhedskjærligt alvorligt Sind.

Thi hvad er skeet i det nu henrundne Aar til at rede Landet ud af dets mislige Stilling? Hvad er der skeet for at sikre Landets oversvømmede Grændse, for atter at sætte den danske Haves Led i Lave? Vi vide det ikke; kun vide vi, at det statsfarlige Parti, der midt i Fredens Skjød vil fravriste det saa ofte sønderlemmede Danmark en vigtig Del af dets gamle Odel og Eje, aldrig nogensinde før er optraadt med saa uhørt Dristighed, aldrig har drevet et saa forvovent Spil med sine skimlede Pergamenter, med sit hovmodige Aristokrati, med sin selvgjorte Storhertug og sine demagogiske Agitationer, som netop nu

Længere hen paa Vinteren tiltager Sindenes Uro i Forudfølelsen af den uheldssvangre Afgørelse, man ventede af Sagen om Sproget i Slesvig Stændersal. I Begyndelsen af April begynder Rygterne at svirre, uden at man dog fæster ret Tillid til dem, og da „Neue Zeitung“ den 28. Marts

fortæller, at det kun vil blive dem tilladt at tale Dansk, „der godtgøre, at de ikke er det tydske Sprog mægtige“, erklærer Ploug paa sin kategoriske Maade, at det er „en løgnagtig Bagvadskelse mod den danske Regering“.*)

Det viser sig imidlertid, at det holstenske Blad ikke rent har faret med Snak. Den 6. Maj kommer „Fædrelandet“ med „Syvstjernen“s bekendte Opfordring til at indgaa med en Adresse til Kongen (de Tyve Tusindes) og deri hedder det:

„Under den mest spændte Stemning af Gemytterne er den Efterretning bleven udbredt af Hertugdømmernes tyske Blade, at Spørgsmaalet om Sprogforholdene i Stænderforsamlingen allerede skulde være afgjort, og afgjort derhen, at det danske Sprog *ikke* skulde agtes ligeberettiget med det tydske, at det *ikke* skulde staa de Deputerede frit at bruge det ene eller det andet Sprog, men at en Tilladelse til at tale Dansk undtagelsesvis skulde indrømmes dem, der afgave en bestemt Erklæring om, at de ikke ere det tydske Sprog mægtige i den Grad, at de i dette Sprog kunne meddele sig til Forsamlingen — afgjort altsaa, i det Væsentlige i Overensstemmelse med det slesvigholstenske Partis Fordring, saaledes som denne blev stillet imod den, i Deres Majestæts Reskript udtalte, Grund-sætning.“

Herefter braser Ploug løs med sin Artikelserie *Sprog-petitionen* (I-III) af hvilken følgende hidsættes:

. . . Gives der da Nogen, som for Alvor kan tro, at Danmarks nuværende Konge, Christian den Ottende, der er født under Indfødsrettens Auspicier, der er opdragen og oplært af Danske, der fra sin tidlige Ungdom af ved mangfoldige Lejligheder har lagt sin Kjærlighed til det danske Sprog for Dagen, der selv sætter Pris paa den Ros, at behandle det med Smag og Omhu, der altid har søgt sin bedste Ære i at anerkjende, beskytte og belønne dets ypperste Forfattere, der med naturlig Glæde har hørt saamange Lovtaler over sit nationale

*) Se »Fdl.« for 9. April. Jvnfr. om hele denne Sag: *Johan Ottosen: Peter Hiort Lorenzen*, Kbhvn. 1895, pag. 146-160, hvor der gives en klar Oversigt over Sprogpatentets Historie. Mindre tilfredsstillende synes derimod den afdøde Forfatters Redegørelse for Kongens Handlemaade at være. Her synes mærkelig nok en saa væsentlig Kilde som Ørstedes Skrifter og Taler paa Stænderforsamlingerne ikke at være benyttet tilstrækkeligt.

Sind — at han paa een Gang skulde have fattet Ligeegyldighed for sit Modersmaal, Ringeagt for sin Nations dyrebare Klenodie? At den Konge, der ved Reskriptet 14de Mai 1840 hævdede det undertrykte danske Sprogs Ret, befæstede det i Kirke og Skole og aabnede det Retssalen, der ved Reskriptet 2den Decbr. 1842 erklærede for Folkets naturlige Ret at tale sit eget Sprog i Folkeraadet, der af sin Chatolkasse og sit Haandbibliothek har ydet store Bidrag til Udbredelsen af dansk Læsning i Slesvig, der saa huld har modtaget de nordslaviske Bønders Deputerede, og saa bestemt har tilsagt dem sin Bistand til Opretholdelsen af deres Sprog og Nationalitet — at han nu paa een Gang skulde være bleven sig selv ulig og al sin tidligere Færd utro, at han nu skulde handle mod det, han engang har erkjendt for sin kongelige Pligt, skulde udstede en Befaling, som han selv forud har erklæret for unaturlig Uret? At den Konge endelig, der er saa aandelig begavet, der har saa lys en Forstand, der har levet og studeret, tænkt og erfaret saameget, der nøje kjender Historien og dens store Lærdomme, der selv har været Vidne til saamange skjæbnesvangre Begivenheder, — at han frivilligen skulde sætte sit Eftermæle paa Spil, at han ikke skulde være for klog til at saare sit eget Folks dybeste Følelse? Og kan Nogen tro, at en saadan Beslutning, som den hin Efterretning udbasuner, kan være billiget af Flerheden af de Mænd, der sidde i Kongens Raad? Kan man, om man ogsaa anseer det for rimeligt, at Brødrene Criminil, forblændede af deres Tydskhed og deres slesvigholstenske Sympathier, kunne have tilraadet et saadant Skridt, tro, at Stemann, Mollke og Ørsted deri kunne have samstemmet med dem? Kan man tro, at disse Statsraadets danske Medlemmer kunne være blevne saa aandelig afstumpede i Kollegielivets Slid, saa sjælelig udmattede af Statsstyrelsens Byrder, saa hjælpeløst fortabte i Magtens Selvbehagelighed, at de aldeles skulle have tilsat Erindringen om deres Herkomst, at de skulde være istand til at fornægte ethvert Blodsforvandskab med deres eget Folk, at de med modent Overlæg skulle ville forraade dem, som de skulde repræsentere? Nei, det er umuligt, det er eu „løgnagtig Bagvadskelse“ af den danske Regering.

Eller skulde vi have hehøvet at bevise, at hint Rygte var fornærmeligt for de Vedkommende? Det fortalte, at Ingen maatte tale Dansk i den slesvigske Stænderforsamling, medmindre han godtgjorde ikke at kunne tale Tydsk, og i denne Form var det, som vi straks bemærkede, absurdt; men selv om dets egentlige Mening var, som andre tydske Organer rimeligvis efter samme Kilde have berettet, at Tilladelsen til

at tale Dansk skulde afhænge af en paa Æresord til Præsidenten afgiven Forsikring om, at man ikke kunde tale Tydsk, saa falder Absurditeten rigtignok bort, men det bliver lige fornærmeligt. Thi ikke at tale om, at den praktiske Virkning af et saadant Bud næsten vilde være ens med et ligefremt Forbud mod at tale Dansk, idet ingen dannet Mand, Ingen, der i sin Ungdom havde lært Tydsk, med god Samvittighed kunde give sit Æresord*) paa, at han ikke var istand til at brække ligesaa godt paa dette Sprog, som mange af de plattyske Slesvigere, — saa indeholdt det jo den officielle Erklæring af den danske Regering, at det danske Sprog i en halv dansk halv tydsk Landsdeel var en tilsidesat Pøbelddialekt, som det var den fremskridende Civilisations Sag aldeles at udrydde. Men hvilken grovere Insult var en Regering istand til at tilføje det Folk, hvis Interesse den er sat til at varetage, hvis Ære den er sat til at hævde, end den, offentlig at erklære dets Sprog uberettiget ligeoverfor et andet? Hvorledes kunde den haardere krænke sin Pligt, end ved at række Haand til Nationalsprogets Fortrængelse, til Tilintetgjørelsen af det legemlige Stof, hvori Nationens Ejendommelighed snarest udpræger sig, hvori dens aandelige Liv rører sig, som dens helligste Tanker og Følelser iklæde sig, det er: til et Nationalmord? Afseet altsaa fra Efterretningens oprindelige Absurditet, afseet fra den grove Beskyldning for Uklogskab, for Utroskab mod sig selv og sin tidligere Færd, for Svaghed ligeoverfor et statsfarligt Partis anmassende, uberettigede Fordringer, som den indeholder, — hvilken Fornærmelse ligger der da ikke i det blotte Paasagn, at den danske Regering med beraad Hu skulde have indviet det danske Sprog til Undergang? Hvilken Ironi ligger der ikke i disse Lovprisninger af Kongens og Regeringens ophøjede Visdom, hvori denne uforskammede Anklages Ophavsmænd have indhyllet den? Hvilken skammelig Færd er det ikke, udenfor Rigets Grændser, i det store Tydsklands mest læste Blade, at udsprede et saadant beskæmmende Rygte? Vi sige derfor endnu engang: nej, det er umuligt; det er en „løgnagtig Bagvadskelse“ af den danske Regering.

*) Det fem Dage efter kundgjorte Patent bruger ikke dette Ord, men Patentets § 2 stiller som Betingelse for Adgang til at tale Dansk i Stændersalen, at man forinden afgiver en Erklæring til Præsidenten om, at man ikke tiltror sig at være det tydske Sprog tilstrækkelig mægtig. Da denne Erklæring naturligvis maatte afgives paa Tro og Love — der maatte ingen Forhandling finde Sted desangaaende — synes denne Unøjagtighed ikke at være af nogen Betydning.

Og dog er denne Efterretning forbleven uimodsagt af alle andre danske Organer end os, dog har den intet officielt Dementi endnu faaet. Den er uforstyrret løbet sin Runde over hele det nordlige og sydlige Tydskland; den er gaaet over i Hertugdømmernes Blade; den slesvigholstenske Censur har ladet den uhindret passere. Den er bleven gjentaget og atter gjentaget paa en stedse mere haanende Maade; vor Protest imod den er bleven betegnet som et taktisk Fif mod bedre Vidende. Hvad skal man heraf slutte? At den dog er sand? Ingenlunde, det vilde være formasteligt. Kun saa meget turde være klart, at „Neue Zeitung“s Korrespondent virkelig bilder sig ind at være vel underrettet, og at hele det slesvigholstenske Parti lever i samme saliggjørende Illusion. Men hvorvel nu dette Parti vistnok har sin besynderlige Styrke i Troen, har en uhyre Færdighed i at bygge Luftkasteller og en ubegrændset Tilbøjelighed til at lefle med überschwängliche Forhaabninger, saa kan man dog, baade ifølge den højrestede Glæde, hvormed man har forkyndt dette Rygte, og ifølge den uforstyrrelige Sikkerhed, hvormed man har af-færdiget Modsigelsen, ikke vel antage, at det skulde have sit eneste Udspring i Slesvigholstenernes overspændte Fantasi, eller skulde være lavet paa fri Haand ovre i Hertugdømmerne selv; men det synes at være udflydt af en Kilde, som efter den almindelige Mening kunde og burde vide Besked om Regeringens paatænkte Foranstaltninger; for at tale rent ud af Posen, det synes at være kommen fra en eller anden betroet og anseet slesvigholstensk Autoritet i Kjøbenhavn.

Forholder dette sig saa, og vi tro det, vi tør paastaa det, da faar dette falske Rygte ogsaa sin Betydning, thi da er det et Vidnesbyrd om, at der ikke blot blandt det slesvigholstenske Partis Hovedmænd, men selv iblandt Hertugdømmernes højere Regeringspersonale, ja mulig endog i Thronens umiddelbare Nærhed, lever en Bestræbelse for og et Haab om at udvirke en saadan Afgjørelse af Sprogstriden, som Partiet ønsker, det vil sige: en mer eller mindre fuldstændig Fornegtelse af det danske Sprogs Ret i den slesvigske Stændersal; — da er dette Rygte, trods sin givne, sin uomtvistelige Usandhed, dog vel skikket til at skræmme det danske Folk op af den træge Ro, hvori det nu i halvandet Aar har været hensunket, til at fylde hver ærlig dansk Mand med Uro og Bekymring for Fremtiden. Thi hvor fuldt og fast Enhver end er og bør være overbevist om, at Kongen i sit Hjerte er dansk, i sin inderste Sjæl fuldkomment sympathiserer med sit Folk, har den bestemte Villie, det faste Forsæt, at værgе om dets gode Ret, at hævde dets Sprog og dets Nationalitet mod alle An-

fægtelser, — saa veed dog Enhver ogsaa, at Kongen kun er et Menneske, at ogsaa han kan have sit svage Øjeblik, hvori Tvivl og Betænkeligheder kunne formørke hans Blik, hvori uheldige Raad kunne finde Vej til hans Øre og bemestre sig hans Villie; — saa veed Enhver, at Kongen i al sin Magtfuldkommenhed dog kan savne Kraft til at modstaa et mægtigt Partis mangehaande Indvirkninger, naar han ikke føler sig stærk ved Enighed med sit Folk, naar han ikke sporer dets levende Deltagelse, ikke mærker dets redebonne Understøttelse, naar han ikke seer sig løftet højt over Tivlens dunkle Labyrinth paa en tydelig udtalt, energisk Folkevillies mægtige Vinger, naar han ikke føler den „Guds Naade“, som skænkede ham Land og Krone, paakaldt af Folkets tusindstemmige Bønner, neddale i sit Sind og udgyde over det Fred og Klarhed.

Derfor, danske Mænd, i Kreds om Kongen!

Saa gjorde Eders Fædre, naar Fjendemagt eller Forræderlist ompsændte Danmarks Konge; de sloge da en Borg om ham, ikke blot af deres Skjolde, men af deres Legemer, og kun over disse gik Vejen til Kongen. Saa viser Eder nu Eders Fædre værdige; kommer Eders Konge til Hjælp, thi han behøver Eders Bistand for at være stærk, for at være fri, for at være Konge; og tvivler ikke om, at I ville være ham velkomne, at han vil lytte til Eders Røst, agte paa Eders Ord, opfylde Eders Bønner; thi de gaa jo ud paa det Samme, som han altid har villet, som han vil endnu og vil stedse, Sprogets Ære og Nationalitetens Opretholdelse. Altsaa danske Mænd:

I Kreds om Kongen!

Lad saa være, at denne Artikel i et og andet Udtryk skyder over Maalet, danske Læsere i Nutiden vil dog endnu den Dag idag kunne forstaa Plougs Harmes.*) Da Ordlyden af Patentet kommer faa Dage efter,**) beroliges han dog ved at kunne meddele, at det fremtræder som en *provisorisk* Foranstaltning og bygger derpaa lysere Forventninger, idet han forstaar, at man over det vil danne „en forsonende Overgang til en fremtidig fuldstændig Anerkjendelse af det danske Sprogs lige Ret med det tyske“:

*) Det fortjener at mindes, at Gennemsynet lod denne Artikel passere uantastet. Naar Ploug flere Gange i polemiske Artikler mod Reiersen med Anerkendelse fremhæver dennes nationale Sindelag, har han bl. a. vistnok tænkt paa denne Sag.

***) 9. Maj. Den 11. Maj staa det i Kollegialtidenden og samme Aften aftrykkes det i »Fædrelandet«.

Denne Forklaring finder bl. a. Understøttelse i Kongens anerkjendte Stemning og Sindelag i denne Sag, om hvilket Folket ikke bør lade nogen Tvivl opstaa, saalænge hans Handlinger kunne modtage nogen anden rimelig Udtydning. . . .

Gennem Motiverne til Patentet, som han finder i deres danske-venlige Holdning, staar i et mærkeligt Modsætningsforhold til dets Tekst, ledes han til samme Erkendelse.

Man vil nu spørge: Har vi ikke her den rigtige Ploug? ligner det ham ikke aldeles at buse paa uden at se sig ordentlig for først? Burde han ikke have læst Patentet med sine egne Øjne, før han skrev om det?

For en overfladisk Betragtning kunde det vel synes, som om disse Spørgsmaal maatte besvares bekræftende, medmindre man da med Ørsted vilde gaa endnu videre og sigte ham for at have sat falske Rygter i Omløb for at komme Regeringen til Livs og bagefter generet sig for at erkende sin Uret. Artiklen indeholder dog tydelige Vink om, at Sagen hænger anderledes sammen, og at den af Ørsted paa Viborg Stænder og andensteds*) givne Fremstilling af denne Konflikt mellem „Fædrelandet“ og Regeringen er saare misvisende. Man mærke sig Datoerne for Patentets Tilblivelse. Den 29. Marts foredrages Sagen i Statsraadet; Kongen betænker sig derpaa grundigt**) uden at ville tage sin endelige Bestemmelse endnu. Hans Skrivekalender viser umiskendeligt, hvormeget han har ømmet sig ved det. Ikke desmindre har „Neue Zeitung“ og senere andre Blade i Hertugdømmerne gode Efterretninger om det vordende Patents Indhold, og henimod den Dag, da Kongen underskriver det — hvilket skete 9. Maj — faar Rygterne en saadan Autenticitet, at „Syvstjernen“ offentlig fremkommer med et Forslag til en Adresse til Kongen mod Patentet. I umiddelbar Fortsættelse af dette Adresseforslag skriver saa Ploug sin Artikel. Tanken med denne er da aabenbart den at slaa Allarm, inden Kongen binder sig ved sin Underskrift. Hvorledes de tyske Blade har faaet fat paa Patentet vil næppe

*) Se A. S. Ørsted: *For den danske Stats Opretholdelse i dens Helhed* pag. 45 flg.

**) Se A. D. Jørgensen: *Kristian VIII og Nordslesvig* (Saml. afh. 3. Bind) pag. 345-351.

nu kunne tilfulde oplyses; men mon Ploug har havt Uret i at tro, at det var sivet ud fra det tydske Kancellis Kontorer snarere ved en højerestaaende Embedsmands Plan om *at binde Kongen*, som man vel vidste strittede imod, end ved en Ekspedients Utroskab? Mon Ørsted ikke skulde kunnet have faaet dette at vide ved at spørge sin Ven, Grev Joseph Rewentlow-Criminil derom?*) Hvis Ploug har haabet ved sine stærke Ord ligefrem at ombestemme Kong Christian, saa har han vel overvurderet sine Kræfter, men der kunde nok være Mening i at tro, at naar den offentlige Mening i Hovedstaden fik en saadan Opstrammer, saa vilde den kunne give sig et Udtryk, som Kongen ikke vilde forblive ganske upaavirket af.

Under alle Omstændigheder staar hans Udtalelser nu som et Vidnesbyrd om hans Følelser overfor Kongen, som paa ingen Maade har været uvenlige. Tvertimod. Han har kendelig følt sig som den, der styrede Kongens onde Raad, men var Kongens bedste Ven. Ikke destomindre tog Kong Christian ham disse frimodige Yttringer meget ilde op, og der har vel hos Svogeren, Prinds Frederik af Augustenborg været nogen Viden derom, da han faa Maaneder efter søgte at bilde Kongen ind, at Skau og Ploug med deres Venner paatænkte et Overfald paa ham, naar han rejste gennem Nordslesvig, hvad Kongen dog ikke ret vilde tro paa.**)

En Mand var der foruden Kongen, der blev vred, og det var *Ørsted*. Aldrig er dennes Godtroenhed over for Slesvigholstenerne og Mistænsksomhed overfor de danske National-liberale traadt tydeligere frem end ved hans Omtale af denne Affære. Det kunde være fristende her nærmere at eftergaa det Forsvar for Regeringens Handlemaade, han mødte op

*) Paafaldende er det, at der ikke ses at være anstillet nogen Undersøgelse om, hvorledes Kendskab om Patentet var kommen ud inden dets Underskrift af Kongen. Her, hvor Indiskretionen havde saa opsigtvækkende Følger, burde dog vel Forhør være optaget derom.

***) Se Brev fra Prindsen til Kongen af 30. Aug. 1844 og Kongens Svar, trykt i Wegeners Skrift: Ueber die unzertrennliche Verbindung Schleswigs mit Dänemark pag. 74. flg.

med i Viborg Stændersal den 10. Juli, da Oljemøller Schytte havde holdt sit store Foredrag mod Regeringen, et Forsvar, der ved sine ubegribelige Indiskretioner om, hvilke Bagtanker man havde havt med Patentet*) og sin hele Mangel paa Forstaaelse af det, der for Folket var Hovedsagen i denne Affære, viser, hvor dyb en Afgrund der nu var imellem hans Syn paa Nationalitet og Folkeliv og den yngre Slægts. Her skal dog kun dvæles ved hans Omtale af *Pressens* Forhold til Patentet, en Fremstilling, han nogle Aar efter (1850) gentog i forstærkede Udtryk. Jeg har foran i Korthed betegnet denne Fremstilling som „misvisende“ og skulde ikke spille flere Ord paa den, hvis den ikke bæres af et Navn, som alle Danske uanset politiske Meningsforskelligheder ser op til med Beundring og Højagtelse. Jeg tør sige, at jeg nødig indlader mig paa at trevle disse i høj Grad ærerørige Beskyldninger fra hinanden; gjerne lod jeg dem staa ved deres Værd, men da Forholdet er det, at de skriver sig fra en Mand, som den nulevende Slægt ser op til ogsaa som et Unicum af Nøjagtighed og Grundighed, medens de er fremsatte mod en Mand, hvem det samme Slægtled i en Meneskealder har set fremstillet som en indædt Fanatiker, en ubetænsksom Bulderbasse og en overfladisk Skribent, saa tør jeg ikke lade Ørsteds Ytringer uønsede.

Denne beretter,**) at da Tiden nærmede sig, da Stænderne skulde træde sammen, tiltog Spændingen. Især blev der paa alle Maader arbejdet paa at forberede en heftig Bevægelse mod den Afgørelse, som man saa i Møde i Sprogsagen. „Først bebudede *Pressen*, at det kun vilde blive dem tilladt at tale Dansk, som vilde forsikkre paa deres Ære, at de ej forstode Tydsk. Det kort efter udkomne Patent . . . viste

*) F. Eks. »Jeg tror saaledes ikke, at Nogen, der virkelig har Trang til at bruge det danske Sprog . . . vil føle sig generet ved Patentet. Derimod har Kongen ikke troet, at det skulde tilstedes i *andre Øjemed eller af andre Grunde, saasom af en maaske retfærdig Harm over, hvad der foregaar i Forsamlingen, at beljene sig af det danske Sprog*« — jvnfr. Ø.'s foran nævnte Skrift pag. 48-49. Han tillægger saaledes utilsløret Kongen det Motiv at ville forhindre *Lorenzen* i at tale Dansk derovre. Det har næppe været Kongen behageligt at se sig denunceret paa denne Maade. Besynderlig nok synes Ottosen og andre at have overset denne Udtalelse af Ørsted.

**) Anf. Værk pag. 49 flg.

vel, at dette var *langt fra Sandheden*, men at den Paagjældende kun behøvede at afgive en simpel Erklæring, at han ikke tiltroede sig at være det tyske Sprog tilstrækkelig mægtig for at kunne betjene sig deraf ved sine Foredrag i Forsamlingen, og ingen Forhandling desangaaende maatte finde Sted. Men hvad da engang med saa meget Eftertryk var bleven udbredt, vilde man dog ej lade falde, og man paastod derfor, at Patentet dog i Grunden gik ud paa det samme, idet Enhver vilde undse sig for at vedgaa den Mangel paa Dannelse, hvorved Berettigelsen til at tale Dansk skulde vindes.“

Denne Fremstilling indeholder omtrent ligesaa mange Urigtigheder som Ord. Som det foran ligeud siges i Plougs Artikel, var „Fædrelandet“ det *eneste* Blad, der paa det Tidspunkt — Dagen før Patentets Underskrift — tog til Orde mod det, og det er saaledes udelukkende dette Blad, Ørsted sigter til ved Ordet „Pressen“. Det bliver da først at fremhæve, at Kilden til Meddelelserne om Patentets Indhold *udelukkende er tyske Blade*, hvis Formaal paa ingen Maade har været at mistænkeliggøre det. De — eller rettere deres kjøbenhavnske Hjemmelmænd — har, som jeg foran har antydnet, mulig havt et andet Motiv; dog dette kan vel her lades ude af Betragtning. Men det staar fast, at de dengang ligesom senere, var glade over det, og at de gav deres Glæde et ret skadefro Udtryk. Enhver Tanke om, at „Fædrelandet“ skulde forsætlig — o: med det Formaal at arbejde en Stemning op mod det — have forvansket dets Indhold, kan herefter forvises til Fablernes Verden. Der er ikke Skygge af noget Datum, der kan berettige til mindste Tvivl om, at det har refereret de paagældende slesvigholstenske Blade i fuldkommen god Tro. Er der noget urigtigt i Meddelelserne, maa Ansvarlet falde paa vedkommende tyske Kilder, og en enkelt Urigtighed, der var sær iøjnespringende, har Ploug da ogsaa paatalt.

Som nævnt lød Efterretningen først paa, at Vedkommende skulde *goddgjøre*, at han ikke var det tyske Sprog mægtig. Ploug saa som sagt straks, at denne Affattelse kunde umulig være den rigtige, og i „Syvstjernen“s Adresse — der er den i „Fdl.“ nærmest følgende Omtale af Sagen, — er der da

ogsaa sket den Rettelse, at man nu lader Patentet forlange „en bestemt Erklæring“ derom. Ploug, der saaledes som hans Kundskab til Patentet er erhvervet, har faaet sin Opmærksomhed særlig henledt paa, at det er umuligt for Forsamling eller Præsident at *kontrollere* den personlige Sandhed i en saadan Erklæring, fremhæver nu i sin efterfølgende Artikel stærkt dette Moment, at Erklæringen maa opfattes som en Erklæring *paa Tro og Love* eller, om man vil, paa *Æresord* —, omend dette Ord ikke findes i Patentets Redaktion. Hinc illæ lacrymæ! Paa denne Basis gaar Ørsted hen og sigter ham dels for at have forvansket Patentets Indhold,*) dels for at have sagt noget saa taabeligt, som at Vanskeligheden laa i, at Folk vilde genere sig ved deres Mangel paa Kendskab til Tydsk, en Paastand, han navnlig gjorde et Nummer ud af i sin Tale i Viborg den 10. Juli. En saadan snobbet Tankegang laa Ploug fjern. Det, han siger, er noget ganske andet, nemlig at de fleste *Slesvigere* — altsaa ogsaa de fra det nordlige — kan saameget Tydsk, at de ligesaa godt som mange Plattyske kan brække paa det tyske Sprog, og at disse Slesvigere ikke vilde med Sandhed kunne afgive den begærede Erklæring, hvorfor de ved Patentet — hvis de da var ærekære Folk — vare afskaarne fra Modersmaalets Brug i Stændersalen. Hvorledes Ørsted er kommen afsted med at levere en saa fejlfuld og unøjagtig Fortælling om denne Sag, kan vel neppe nu tilfulde oplyses. Kun maa det være tilladt at formode, at vi her staar overfor en af de Forskydninger i Erindringen, der undertiden forekommer netop hos meget sandhedskjærlige og paalidelige Mænd, saadanne. hvis Paalidelighed grunder sig paa et Stativ af udmærket Hukommelse. Ørsteds Hukommelse skal have været ligefrem fænomenal, og dette kan vel i enkelte Øjeblikke i hans Liv, særlig hvor hans personlige Lidenskab var engageret, have fristet ham til at stole formeget paa Erindringen, saa at han ikke har efterset de Artikler, han behandlede, inden han nedskrev sin Beretning.

*) Til Overflod erindres om, at Ploug og Giødwad selvfølgelig bragte det udkomne Patent in extenso saa hurtigt, det paa nogen Maade var dem muligt efter dets Offenliggørelse.

Ørsted var alle Dage Ploug en haard Mand. Medens han ses at have havt noget tilovers for Giødwad — særlig i denne „Kjøbenhavnspost“-Periode — synes Ploug at have været ham rentud antipathisk. Vel var Ørsted i det hele taget tilbøjelig til at se ned paa de liberale Journalister og deres Gerning, den „var for ham kun Vindbeutleri og Leflen med Mængdens onde Instinkter“, skriver N. Neergaard,*) men Ploug synes dog i hans Øjne at have staaet nogle Trin lavere end hans Kaldsfæller. Det kan tildels ligge i, at denne savnede den juridiske Dannelse, som Lehmann, Giødwad og Balthasar Christensen sad inde med, medens den hos Monrad og Tscherning erstattedes af en betydelig dialektisk Færdighed, som kan have aftvunget Ørsted en vis Anerkendelse, men den egentlige Grund til hans Uvillie mod Ploug laa sikkert dybere. Det var, som jeg tidligere har berørt, en Kamp for Ild og Arne, de to udkæmpede mod hinanden: Hos den yngre raadede der et Syn paa Nationalitetsspørgsmaalet, som laa udenfor den gamles Synskreds. Han, der som Yngling havde oplevet Bernstorfftiden og senere staaet Colbjørnsen nær, maatte, trods Vidden af hans aandelige Syn, dog staa som en fremmed overfor det Nationalliv, der rørte sig saa stærkt og impulsivt hos Ploug og hans Ungdom. Der er da kommet op i ham noget af den instinktmæssige Sky, som den aldrende Mand gerne nærer for dem, der er de bærende Kræfter i Tidens aandelige Nydannelser. Vel elskede Ørsted sit Fædreland saa højt som nogen, men Fædreland og Fædreland er to Ting: han elskede det Samfund, han skrev Love for, Ploug det Folk, vore Digtere fra Aarhundredets Gry havde sunget for. Sammenstødet imellem dem er derfor af virkelig historisk og menneskelig Interesse. Det har, naar man likviderer nogle Grovheder paa begge Sider, noget vist storladent over sig, og medens Ploug selv i de haardeste Sammenstød gerne sænker Kaarden for sin berømte Modstanders pletfri Navn og urørlige Personlighed, saa vokser han selv som Skribent derved; der er Fynd og Klang i den Pathos, hvormed han slynger den gamle Statsminister sin Handske i Ansigtet:

*) Under Junigrundloven 1. Bd. pag. 108.

„Det vil nu vise sig, hvorvidt Ørsted vil drive sin Konnivens med de den danske Nationalitet forhaanende, det danske Monarki opløsende Tendenser, — det vil vise sig, om han vil kappes med Hr. Tiedemann om en Hædersplads i Slesvigholsteinismens Pantheon ved Siden af Grev Geert den Store. Ørsteds Dage er talte; men han har gjort nok, baade Godt og Ondt, for at have et Eftermæle hos Efterverdenen. Det er for dennes Domstol, vi støvner ham.“

Sikkert nok har Sprogpatentet af 1844 bidraget til at forbitre Lorenzen Tilværelsen i hans sidste Leveaar; mulig har det endog forkortet hans Liv. Dybt krænkede erklærede han, Nis Lorenzen og Jepsen, at de ikke mere vilde møde i Stændersalen. Om den politiske Forsvarlighed af dette Skridt kan der disputeres: Flor havde næppe Uret, naar han skrev til Lorenzen, at et saadant Skridt var et Slag, der kun kunde slaas cengang, og hvis Virkning vilde tabe sig efterhaanden, som Tiden gik; Clausen var af samme Mening. Paa den anden Side havde Patentet bragt Lorenzen i en saa fortvivlet Situation, at der egentlig intet andet var for ham at gøre end at gaa. Ploug saa Vanskelighederne paa begge Sider og staar derfor — for en Gangs Skyld — noget raadvild; paa Lorenzens Begæring om at faa sin Udtræden bebudet i „Fædrelandet“ svarer han*)

„. . . . Efterat have overlagt Sagen med Giødwad og Tschering, har jeg senere selv været hos Clausen, men ikke kunnet rokke hans Mening, at det er et farligt, om ikke meget skadeligt Skridt at træde tilbage. Clausen mener, at De bør drage til Stænderne og aabne Deres Mund med en klar og bestemt Erklæring om, at De ved det provisoriske Patent er tvungen til at tale Tydsk, at De vil gjøre dette i denne Session for at kunne modsætte Dem Deres Landsmænds Undertrykkelse, idet De har det Haab til Kongens Retfærdighed, at han efter Sessionens Udløb vil give Dem og Deres Kommittenter,

*) Brev af 21. Maj 1844 i den i Rigsarkivet opbevarede Samling af Lorenzen'ske Breve.

hvad han højtidelig har tilsagt Dem, Deres naturlige Ret; — og at De derpaa skal slaas drabeligen med Slesvigholstenerne paa Tydsk og tilvejebringe et kraftigt Minoritetsvotum, til hvilket begge de danske Stænderforsamlinger kan slutte sig.

Hvad mig angaar, da maa jeg tilstaa, at jeg ikke ret kan forsonse mig med den Tanke, at han, „*der vedblev at tale Dansk*“ og staar som en Martyr for Nationaliteten i Folkets Mening, skal begynde forfra at tale Tydsk, og det forekommer mig, at De og Deres Stalbrødre netop ved Deres Aftrædelse afgiver det Mistillidsvotum, som man ønsker at faa, men p. d. a. S. forekommer det mig ogsaa misligt aldeles at overlade Slesvigholstenerne Marken og forskaffe Forsamlingen et Skin af Enstemmighed, som de slesvigholstenske Organer og Protektorer i Kjøbenhavn ikke ville undlade at benytte.“

Efter Plougs Mening bør Lorenzen derfor ikke træffe sin endelige Bestemmelse, inden de Mænds Raad er hørt, som udenfor Slesvig med størst Varme og Opoffrelse har arbejdet for den slesvigiske Sag, nemlig Clausen og Flor.

„Jeg tiltror mig ingenlunde Indsigt nok i Forholdene til at give Dem noget Raad, og min Følelse taler, som jeg ovenfor uforbeholdent har sagt Dem, for, at De skal fastholde det besluttede, men Clausens Mening burde mulig ogsaa have nogen Vægt“ o. s. v. *)

Som man heraf ser, har Patentet været et alvorligt Slag ogsaa for hele Partiet, og har bragt det i en yderst fatal Situation, hvorfor det da ogsaa er lagt Kong Christian haardt til Last. Et Par Ord om hans Forhold til denne Sag vil derfor maaske være paa sin Plads, og det saameget mere som Forfatteren ikke ret har kunnet slaa sig til Ro med de to senest fremkomne Behandlinger af dette Emne, A. D. Jørgensens og Johan Ottosens. Af disse er Jørgensens ubetinget den fyldigste og interessanteste og overskygger ved sin Fylde af nyt historisk Stof ganske Ottosens, der er bleven mærkelig mager og navnlig savner en indgaaende psykologisk Redegørelse for Kongens Adfærd.

Da jeg paa andre Omraader maa tage Afstand fra Jørgensens Bedømmelse af Christian den Ottendes Personlighed,

*) Det ses heraf, hvor urigtigt det er, naar Ottosen, anf. Værk pag. 151, — indsætter Plougs Navn mellem dem, der har fraraadet Lorenzen at gaa sin Vej. Det var selvfølgelig Ploug som alle andre vel bekendt, at Lorenzen talte langt bedre Tydsk end dansk.

er det mig kært med Hensyn til dette Spørgsmaal at kunne udtale min Glæde som Dansk over, at det er lykkedes denne Forfatter her virkelig at give os et noget smukkere Billede af Kongen end det traditionelle. Paafaldende har det ogsaa været mig at se, hvor nær egentlig Jørgensens Opfattelse af Kongens Personlighed i flere Henseender kommer Plougs — naturligvis med den Forskel, at hvor Ploug maa gætte sig frem eller gaa efter Hørensagen, der kan Jørgensen dokumentere af Akter. Det fremgaar umiskendelig af de af denne sidste fremdragne Dagbogsoptegnelser, at Kong Christian er gaaet til Patentets Udfærdigelse med ikke ringe Betænkelighed: at han har villet det danske Sprog det vel, er hævet over enhver Tvivl. En Besynderlighed er der dog i Jørgensens Fremstilling. Efter denne forelægges Patentet den 15. Marts i Statsraadet netop med den Ordlyd, det senere fik, og Jørgensen beretter udtrykkelig, at denne, saavidt det ses, ikke blev Genstand for nogen Debat. At det skulde være Meningen med Patentet at udelukke Lorenzen, anser han for udelukket alene derved, at man i saa Tilfælde kunde have nøjedes med at give Til ladelsen til de Deputerede for de danske Distrikter, til hvilke Lorenzen *ikke* hørte.*) Logiken heri er just ikke uangribelig. Begge Veje kunde man ikke gaa paa eengang, og den valgte anbefalede sig, som Jørgensen selv rigtig bemærker, derved, at det retlig opfattedes, som om de Deputerede ikke repræsenterede Valgkredsen, men det hele Hertugdømme. Men nu foreligger i Ørstedes foran ofte citerede Skrift „for den danske Stats Opretholdelse i sin Helhed“, en Beretning om disse Forhandlinger, — hvori Ørsted selv tog levende Del — af hvilken det fremgaar, at der „under Forhandlingerne var meget Spørgsmaal“ om den Udvej, „at den blotte Erklæring om at ville bruge det danske Sprog skulde være nok“, men at man forkastede den for at ikke „Peter Hiort Lorenzen straks skulde begynde i den nye Forsamling, som han endte i den forrige“. At Ørsted har Ret i denne Fremstilling af Sagens Sammenhæng, synes mig ikke at kunne nægtes. Den stemmer fuld-

*) Han repræsenterede *Sønderborg*, der ikke hørte til disse.

komment med hans foran gengivne Ytringer paa Viborg Stænder 10 Juli 1844 (se Noten pag. 337), Ytringer alt-saa, der er fremsatte faa Maaneder efter de paagældende Statsraadsforhandlinger. Det er ogsaa at mærke, at Ørsted i Stændersalen ligefrem paastaar — hvad der ikke fremlyser af Skriftet af 1850 — at det var *Kongen* selv, der havde det Motiv at bremse Lorenzen. Overfor en saa bestemt Udtalelse af en i Forholdene grundig indviet samtidig, maa Jørgensens Benægtelse af Faktum ganske falde til Jorden. Hvad dog angaar den Paastand af Ørsted, at der under Forhandlingerne var „meget Spørgsmaal“ om den Udvej, „at den blotte Erklæring om at ville bruge det danske Sprog skulde være nok“, hvilken ogsaa staar i Modstrid med Jørgensens bestemte Benægtelse heraf, da kan man dog nok forlige de to Paastande, naar man forstaar Ørsteds Ytring som gaaende paa Forhandlingerne i Decbr. 1842, hvad efter Sammenhængen ikke er udelukket. Men det staar da ogsaa fast og er bekræftet af alle, der har skrevet om Sprogstriden i Sønderjylland, at Kong Christian selv i December 1842 var stemt netop for den Løsning, der for en sund, moderne Opfattelse staar som den eneste rationelle, at det skulde bero paa den Deputeredes eget Valg, om han vilde bruge det ene eller det andet Sprog i Salen (medens naturligvis Stændertidenden vedblivende skulde udfærdiges paa Tydsk). I sin Stemning for denne Løsning bestyrkedes Kongen ogsaa, som Ottosen oplyser, af den gamle Statsminister, Grev Rantzau-Breitenburg, der ovre fra sit Landsæde i Holsten sendte sin Konge en Betænkning over Spørgsmaalet, der rentud anbefalede at lade vedkommende Deputerede selv træffe Valget.*)

Men naar det saaledes synes at staa fast, at Patentet, der er udarbejdet af det tydske Kancelli i den Form, i hvilken Kongen efter seks Ugers Betænkningstid underskrev det, uagtet hans oprindelige Ønsker gik i en anden Retning, nok saa meget er et Udtryk for dette Kancellis Standpunkt

*) Se Johan Ottosen, anf. V. pag. 120. Det er Dr. Aage Friis' Fortjeneste at have fremdraget dette interessante Aktstykke, der vidner om den gamle holstenske Adelsmands ridderlige og humane Tænkemaade.

som for Kongens oprindelige, saa tør man vel antage, at der fra Ministrenes Side er gjort hvad der stod i Menneskers Magt for at faa Kongen med. Og der stod ikke faa Midler til deres Raadighed. De sad først og fremmest med det Kort paa Haanden, at de havde Stænderforsamlingens Majoritet med sig; Forslag om frit Valg af Sprog var derovre stillet af Nis Lorenzen og faldet med 5 Stemmer mod 34, medens Flertallet holdt paa det tyske Sprog. Herefter staa da Kancelliets Forslag (o: Patentet) som en *media sententia*, der, *naar ikke særlige Hensyn gjorde sig gjældende*, kunde tage sig ret bifaldsværdig ud. Ogsaa Hensynet til Stemningen i Holsten og Tydskland har spillet sin Rolle. Tør man end ikke antage som bevist, hvad Ploug antyder i sin Artikel, at det tyske Kancelli paa en uloyal Maade har ladet Kundskab om Patentet sive ud, for at binde den vaklende Konge, saa har det dog vitterlig ligget det paa Sinde, at det kommende Patent ikke overfor Tydskland kom til at staa som et mod Tydskheden rettet Skridt, der var afnødt Kongen af Københavnerne,*) og Lanceringen af det i de nordtydske og holstenske Blade kan da naturligt opfattes som en Prøveballon, hvormed man vilde sondere Tydskernes Følelser.

Overfor disse Hensyn af realpolitisk Natur er Hensynet til Lorenzen og hans personlige Stilling traadt i Baggrunden. Og man behøver ikke at være meget klog paa denne Verden for at forstaa, hvor let dette Hensyn lod sig skubbe til Side i et Regeringskollegium. Tilsagnet af 2. December 1842 var ikke formelt fremtraadt som et Løfte til Lorenzen; „naturlige Rettigheder“ er et juridisk meget omdisputabelt Begreb; og hvor smukt endelig kunde det ikke — naar man saa rent abstrakt paa det — tage sig ud, at man lod Hensynet til den enkelte Stænderdeputerede vige for de saa herlig elastiske „højere Hensyn“. Overfor disse Betragtninger stod der til Kongens Raadighed kun een: Hensynet til Folkeningen og til den Plads, Lorenzen stod paa i den. Og her tog da Kongen fejl. Han kom uden at ville det til at tilføje sit eget Folk et Slag i Ansigtet. Lorenzen var —

*) Jvnfr. A. D. Jørgensen, anf. Afhandling pag. 282.

efter Thorvaldsens Død — den ubetinget af Folket mest elskede Personlighed. Hans Popularitet gik langt dybere end Lehmanns eller Clausens. Og den strakte sig langt videre, thi han havde sine Tilhængere overalt og i alle Lejre. Provindserne, der ikke tog overvældende Del i det liberale Røre, var helt med i det nationale, og Lorenzen talte ligesaa mange Tilhængere i den konservative Lejr som i den liberale. Gamle Embedsmandsfamilier, hvis Patriotisme hidtil havde indskrænket sig til en pietetsfuld Æmhed for Kong Frederik den Sjette, vaagnede nu op som af Drøm og var ligesaa betagne af Oprindningen i Slesvig Stændersal som nogen af de unge. Mange græd, naar de talte derom. Men Omfanget, Dybden af denne Bevægelse, har ikke staaet Kongen klar, ligesom det heller ikke har ringet for hans Øren, at nu, da vi stærkt gik mod en friere Forfatning, maatte naturlig Folket se *Sagen* personificeret i *Personen*. Der er meget, man ikke ser, naar man sidder ophøjet paa en Trone, og det er dengang gaaet, som det saa ofte er gaaet her og andensteds, at de elektriske Stød, der gaar gennem Nationen, fornemmes sidst i Kongeborgen. Man bør ikke lægge Kong Christian dette formeget til Last; den, der véd, hvorledes Livet levedes ved Absolutismens Hoffer, vil forstaa det og navnlig forstaa det ubillige i at slaa ned paa den enkelte Personlighed, der staar midt i dette Liv, og give ham Skylden for hele Systemets Synder.

Vi staar da her overfor en af disse Afgørelser „ved Siden af“, der ikke er ukendte for dem, der er nærmere inde i dansk Administrations Historie. Papirerne var i Orden — det maa indrømmes A. D. Jørgensen, — og Kongens gode Villie var der, og dog — Historien med Patentet af 1844 er passeret mange Gange baade før og senere, i det smaa som i det store, til Ærgrelse for færre eller for flere, til Forlis for mindre eller for større Værdier, og den vil gentage sig, hvergang nogle diplomatisk eller juridisk opdragne, i Kontorlivet sløvede Mænd, sætter sig ved et grønt Bord for paa Grundlag af nogle støvede Papirer at røre ved Folkehjertets Helligdomme. .

Midt under det ved Martspatentet fremkaldte Røre, holdtes den anden store Skamlingsbankefest, den berømte Aften, da foruden Laurids Skau talte Folk som Grundtvig og Lehmann, Goldschmidt og Ploug samt Frederik Barfod. Plougs Tale gjaldt *Norden*; han „oprullede det skandinaviske Panorama paa en saa henrivende Maade, at mange endnu ville erindre det“, skrev Laurids Skau senere derom,*) og Kongen blev da ogsaa saa vred, at han beklagede sig over det. Iøvrig fik Ploug en vanskelig Tid i de følgende Maaneder. Lorenzens Forhold voldte ham mange Besværligheder, ikke mindst, da denne i Desperation truede med at sende Drikkehornet tilbage, og i meget skarpe Breve til Koch og Skau maatte Ploug søge at bringe den haardt prøvede Mand, hos hvem Bitterheden nu tog Overhaand, til Fornuft. Saa ondt end Ploug havde af ham og saa stærk en Sympathi, han nærede for ham, syntes han dog, at det var hans Pligt at foreholde ham, at han ikke maatte spytte hele Nationen i Øjnene. Hvorledes Forholdene kunde have udviklet sig, er ikke godt at sige; en stærkere Haand greb ind og gjorde Ende paa Lorenzens legemlige og sjælelige Lidelser tidlig i Foraaret 1845. Lige da Efterretningen kom om hans Død, skulde Ploug hen at fungere som Leder paa en af det skandinaviske Selskabs Mødeaftener. Han holdt da en kort, improviseret, men dybt følt Mindetale over sin afdøde Ven, en Tale, der greb alle Tilstedeværende.

Hen paa Aaret blev der mere Stilhed om den slesvigske Sag. Efterhaanden som den egentlig tyske Presse mere og mere begyndte at støtte Oprørsbevægelsen, maatte den danske Presses Forhold til Konge og Regering naturlig blive noget bedre. Fra dette Aar er da — afset fra noget Gnaveri i Bladet over Kongens paafaldende Uhøflighed mod Kjøbenhavns Borgerrepræsentation ved Overrækkelsen af dennes slesvigske Adresse — væsentlig kun at mærke den morsomme Valgerda-Episode — som bekendt Anledningen til Heibergs nydelige Lystspil.

En af vort mægtige Nabolands Kraftpatrioter, Ernst

*) Se Laurids Skau: *P. H. Lorenzen*, udgivet af den danske Folkefor-
ening, pag. 281.

Moritz *Arndt* udstedte en skøn Dag en Banbulle mod Danmark. Den gamle Bulderbasse huggede løs i Blinde, ikke generet i sine Bevægelser af noget, der lignede historiske Kendsgerninger, og det var da heller ikke nogen sær vanskelig Opgave at tumle ham i Debatten. Mærkelig blev da ogsaa den Modsigelse, han her fandt, kun ved, at det var en ung Kvinde, der paatog sig den Opgave: *Marie Arnesen* — en Søster til Benedicte Arnesen Kall — var en prægtig ung Pige af glødende Fædrelandskærlighed, og fuldkomment i Stand til at optage Forhandlingen med ham i hans Modersmaal. Brevet gjorde sin Virkning, og den gamle Professor i Bonn trak sig tilbage paa en særdeles ynkelig Maade.*)

Kongen forberedte nu af al Kraft sin Udtalelse om Arvesagen, der kom ved det berømte *aabne Brev* af 8. Juli 1846. Dette Aktstykke i Forbindelse med den tidligere omtalte Presselov af 3. Juni s. A. blev Anledningen til den Vaabenstilstand, der herskede mellem ham og „Fædrelandet“s Parti i de to sidste Aar af hans Regeringstid, medens der samtidig fremkom forskellige Nydannelser i Presseforholdene i det hele. „Kjøbenhavnsposten“, der i disse Aar redigeredes af Demokraten *J. P. Grüne*, havde lige siden „Fædrelandet“ i 1842 foretog sin bekendte taktiske Manøvre, foreløbig at stille den konstitutionelle Sag i Bero og koncentrere Interessen om Slesvig, bekæmpet dette Blad paa det voldsomste, stadig overfaldende det med Beskyldninger for at have forraadt Frihedens Sag. Der svares sjældent derpaa i „Fdl.“; Giødwad og Ploug havde begge en saa god Samvittighed i denne Henseende, at de kunde tage Grünes voldsomme Udtryk med Ro. Men omtrent paa denne Tid blev Grüne rent ustyrlig. Det ledende Motiv for ham var altid en sikkert dybt og oprigtig ment Interesse for de Smaa i Samfundet. Denne Interesse drev ham til at blive Beskyttelsesmand, og da „Fædrelandet“ sidst i Fyrrerne under Paa-virkning af Giødwad og Alfr. Hage afgjort tog Parti for Frihandelen, genoptog Grüne sin Polemik mod dem, end voldsommere end før. Men over denne Sag lagde Grüne

*) Se »Fdl.« 1845, Nr. 1832, 1841 og 1855.

Vejen til en Alliance med de Konservative, der næsten alle som een var Beskyttelsesmænd. Jeg har i min Barndom hyppigt hørt ham kaldet „Renegaten Grüne“; men denne Betegnelse passer ikke helt paa ham; snarere havde Bille Ret, naar han siger, at Grüne fra at have været udpræget radikal og Demokrat blev yderlig reaktionær uden egentlig at blive en anden end før.*) Han var og blev alle Dage en Særling, og hans Blade opnaaede aldrig at blive læste af nogen større Kreds. Paa dette Tidspunkt (1846) var ogsaa „Korsaren“ gaaet nedenum, tildels ihjelslaet af Søren Kierkegaard. Til dette Blad havde „Fædrelandet“, uanset Goldschmidts stadige og trofaste Hengivenhed for Plougs Person, staaet i meget vekslende Forhold. „Korsaren“s hyppige Angreb paa Nationalitetstanken og Koketteri med Kosmopolitismen gjorde en virkelig Alliance umulig, og en Tidlang figurerede Ploug til Stadighed i det; Uge efter Uge bragte Bladet hans Karikatur.***) Et andet Blad ophørte ligeledes i 1846, nemlig *Claudius Rosenhoffs* „den Fri-sindede“, der med udholdende Troskab havde fastholdt Kravene paa politisk og borgerlig Frihed. Rosenhoff, hvem Giødwad og Ploug begge holdt meget af, spillede ikke nogen Rolle i den akademiske Verden eller i det hele taget i Borgerskabets højere Lag; men i dets nedre Lag betød han noget, og alle agtede ham for hans faste, konsekvente Karakter. Nu maatte han standse med sit Blad, tvungen af den haarde Nød; Pressekampen havde taget stærkt paa ham, Mulkterne voksede ham tilsidst over Hovedet, og der var da intet andet for end at lade Bladet gaa ind. Og samme Aar standsede Schouw sit „Danske Ugeskrift“ og Monrad efter sin Kaldelse til Præst sit „Dansk Folkeblad“. Til Erstatning for denne store Afgang af Blade fik Kjøbenhavn — „Flyveposten“. Dette Blad henvendte sig oprindeligt nærmest til det afdøde „Dagen“s Læsekreds, og saalænge dets Stifter, Edvard Meyer, stod i Spidsen for det, var dets Betydning saare ringe. Senere — fra 1852 — blev det

*) Biogr. Leks. VI Bd. pag. 254.

**) Da man spurgte Goldschmidt, hvorfor han behandlede Ploug, hvem han dog i Grunden holdt af, saaledes, gav han det meget karakteristiske Svar: „Aa, jeg syntes, han saa saa storsnudet ud.“

Reaktionens Hovedorgan og havde trods dets maadelige Beskaffenhed en ikke ringe Indflydelse i Diplomatiets og Aristokratiets Saloner. Meyers Eftermand, Jacob Davidsen, var som Redaktør og Journalist ikke i nogen Maade noget betydeligt, og Bladets fineste Papir blev saaledes Gottlieb Siesbye, der havde et lille poetisk Talent og var en saare brav og hæderlig Mand, men ingen politisk Begavelse. I Toaaret 1846—48 bliver da „Fædrelandet“ Stadens eneste selvstændige politiske Blad af nogen Betydning, og da Bevægelsen 1848 naar hertil, bliver det naturligt dette Blad, der overtager hele Ledelsen af den.

Forholdet til Kongen og Regeringen blev, som sagt, nu noget bedre. Hertil hidrog ogsaa Kong Oscars Besøg i Sommeren 1846, en Episode, der bragte Ploug i hans eneste personlige Berøring med Kong Christian den Ottende.*) Studenterne, „Skandinavisk Selskab“ og forskellige Borgerforeninger besluttede at benytte dette første venskabelige Møde mellem Nordens Konger til en skandinavisk Demonstration, og det blev da til, at Kongerne skulde hædres med et Fakkeltog under deres Ophold paa Bernstorff Slot. Ploug var som altid ved saadanne Lejligheder Overordensmarskalk, og Efterretningen om, at han skulde ordne Festen, foruroligede i høj Grad den forsigtige og ængstelige Konge. En smuk Sommerdag, da Ploug sidder paa Kontoret paa Kjøbmagergade begravet i Korrektur til op over Ørerne, gaar Døren op og ind træder — Kammerherre Tillisch, Kongens Kabinetssekretær. Da Ploug havde udtrykt sin Forbauselse over en saa sjælden Visit, fremkom Tillisch, ikke uden nogen Forlegenhed, med sit Ærinde. Hans Majestæt havde faaet Nys om, at man vilde hylde hans Gjæst med et Fakkeltog og kunde ikke andet end glæde sig derover —

*) Det bør dog mulig ogsaa fremhæves, at Kong Christian en Dag i Aaret 1847 underhaanden sendte Ploug og Giødwad Bud, at han var ganske enig i nogle Artikler, Bladet havde bragt i frihandelsvenlig Retning, og at han ikke personlig billigede Kancelliets Holdning overfor vedkommende Spørgsmaal. Jeg skylder at oplyse, at hverken Giødwad eller Ploug følte sig ret tiltalte af denne Kongens Adfærd mod Statsraadets andre Medlemmer.

Ploug: Ja, det er rigtigt nok, at man tænker paa et Fakkeltog, men dettes Formaal er ikke blot at hilse paa Kongen af Sverig. Tanken med det er *skandinavisk*: Vi ønsker at hylde *begge* Kongerne, den danske med den svenske, for at udtrykke vor Glæde over, at Nordens Konger nu kan mødes som Venner.

Tillisch: Det vil i høj Grad glæde H. M. at høre dette, og han vil meget paaskønne det smukke Formaal; men — H. M. vilde gerne underhaanden sættes i Kundskab om, hvorledes man vil ordne Festen i det enkelte. Der skal da vel holdes en Tale —

Ploug: Ja, og man har tænkt ved denne Lejlighed at vælge en Taler, om hvem man ved bestemt, at H. M. ikke vil have noget imod ham. Den, man har tænkt paa, er Konferensraad Ørsted*) —

Tillisch: Jeg kan indestaa Dem for, at det vil glæde Kongen. De kunde ikke valgt nogen, han sætter mere Pris paa. Men — det er maaske ogsaa Mening, at der skal synges en Sang?

Ploug: Ja, den besørger jeg.

Tillisch (meget forlegen): Ja — det har H. M. ogsaa tænkt sig som muligt. — Men — isaafald vil H. M. sætte megen Pris paa, om han kunde blive bekendt med den i Forvejen.

Ploug (tagende Manuskriptet op af Skuffen): Med største Fornøjelse; her er den.

Dagen efter kom Tillisch igen. Det havde været Kongen en uhyre Fornøjelse at læse Sangen; han fandt den saa poetisk, saa skøn og saa vellykket i Formen o. s. v., o. s. v., o. s. v., men

Tillisch: H. M. har endnu en Betænkelighed. Naar nu Konferensraad Ørsted har talt, og naar Deres Sang er sunget, kan der saa ikke fremtræde en eller anden — saadan en af Folket — og sige noget, der er meget ubehageligt for begge Kongerne?

Ploug: Nej, gu' kan der ikke nej. Det sker ikke, naar jeg har Kommandoen.

Tillisch: Ja, men tør jeg indestaa Kongen for det?

Ploug: Ja, De kan sige til Kongen, at jeg indestaar ham med mit Hoved for, at der ingen Skandaler skal ske. Mere kan jeg ikke gøre —

Tillisch: Nej, men saa er H. M. ogsaa fuldkommen beroliget.

*) Selvfølgelig H. C. Ø. A. S. Ø. var Gehejmerraad.

Festen forløb meget smukt. En dejlig Sommeraften udgik Toget fra Pladsen foran „Over Stalden“ i Charlottenlund og begav sig ad Jægersborg Alle til Bernstorff. Foran Slottet holdt Ørsted sin Tale, smuk og værdig helt igennem, og Plougs Sang blev sunget. Med stor Takt havde han klaret det vanskelige i den Opgave at synge til Kong Christian efter alt, hvad der var foregaaet dem imellem. Tredie Vers lyder:

Held over eder, høje Styrismænd,
 som sattes der paa frækne Drotters Sæder
 at værge og forynge graanet Hæder
 og føre frigjort Slægt mod Maalet hen.
 Vi veed det vel, Guld kronen er ej let:
 støt jer paa Folkets Skuldre! — de er stærke.
 Lad „Ret og Sandhed“ være Skjoldets Mærke!
 O, gjør til Sandhed det, da gjør I Ret!*)

Faa Dage forinden havde Kongen underskrevet det aabne Brev om Arvefølgen, og Diskussionen om det behersker aldeles „Fædrelandet“ i de følgende Maaneder.

Mod dette Aktstykke, og den Helstatspolitik, som det indvarslede, havde „Fædrelandet“ nogle, ikke uvæsentlige Indvendinger af eiderpolitisk Natur. De kan sammenfattes i tre Hovedsætninger.**)

Den første er den, at det kun er en Erklæring, kun et Ord; thi fra en Regerings Side kunne vi ikke nøjes med blot Ord, vi kræve, at dens Mening ogsaa skal udtrykkes i Handling. Naar en Handling i en bestemt Retning foreligger, da kan Ingen ikke blot ikke tvivle om, hvilken Mening Regeringen har, men Alle vide ogsaa, at den vil opretholde og gennemføre sin Overbevisning, og at de, som have en modsat, maa bøje sig for Magten. Men dette Ærefrygtbydende, dette Fuldendende og Sejrende savner en Yttring, som blot bestaar i Ord; de kunne modsiges og kommenteres, fordrejes og bortforklares, og derved svækkes deres Magt. En eneste Handling, hvorved f. Ex. de Lande, der efter Regeringens Overbevisning uadskillelige arves sammen, adskilles fra dem, om hvis Arvefølge der findes at være nogen Tvivl, den vilde have

*) »rätt och sanning« var Kong Oscar den Førstes Valgsprog.

**) »Fdl.« 1846. Nr. 163-164.

en langt større Virkning end nok saa mange Erklæringer i de mest bestemte og alvorlige Udtryk, den vilde være haandgribelig afgjørende for Alle . . .

Vor anden Indvending mod det udstedte aabne Brev er den, at det under Eet udtaler sig om Slesvigs, Holstens og Lauenborgs Arveforhold, ja endog omhandler det sidste Hertugdømmes allerførst, før det taler om Slesvig. Hvorfor vi ansee dette for farligt, have vi sagt saa ofte, at vi vel næppe behøve at gjentage det. Slesvig er en Deel af den uafhængige danske Stat, der selv er Herre over og Afgjører af sine indre Spørgsmaal, deriblandt ogsaa dens Arvespørgsmaal, uden at nogen Magt paa Jorden retligen kan rokke den Afgjørelse, hvortil den gennem sin Statsvillies Organer kommer. Holsten og Lauenborg ere derimod som tydske Forbundsstater i Arvespørgsmaal underkastede Forbundets Afgjørelse gennem dets dertil bestemte Retsmidler. Den danske Regering er altsaa, ved den Magtfuldkommenhed, den ifølge Kongeloven udøver, eneste og sidste Afgjører af Slesvigs Arveforhold, men den er ikke mægtig til retsyldig at bestemme Holstens og Lauenborgs; over hine dømmer den i sidste Instans, angaaende disse kan den kun fremsætte Paastand, men ikke fælde nogen Dom. Men naar den nu udtaler sig om alle tre Hertugdømmers Arveforhold i et og samme Dokument, saa synes dettes absolute Gyldighed for Slesvig at svækkes derved, at det tillige omfatter Holsten og Lauenborg, for hvilke det ikke er absolut gyldigt; derved, at det udtaler, hvad der er Mulighed for kan omstødes, synes det for meget at tabe den urokkelige Karakter, som et Dokument af den Natur bør have. Det forekommer os altsaa, at det havde været forsigtigere kun at udtale sig om Slesvig, saalænge man ikke havde Forbundets Kjendelse for Holstens og Lauenborgs Skjæbne i Tilfælde af Mandsstammens Uddøen. . . .

Endelig turde det endnu kunne bemærkes ved det aabne Brev, at det upaatvivlelig kun kan skade dets Betydning som Regeringens Udtalelse om Arvefølgen, at Gjenstande, der ere denne uvedkommende, ere bragte til Omtale i det, og det tilmed paa en saa lidet klar Maade, at Mistydning vist vanskelig vil undgaas. Til disse, som det synes os, uvedkommende Gjenstande, henregne vi, hvad der er sagt om Slesvigs Selvstændighed og om dets Forbindelse med Holsten. Man maa vistnok anse det for aldeles begrundet i Retfærdighed, at Kongen tilsikkrer Slesvig en vis provindsiel Selvstændighed overensstemmende med dets særlige Forhold, som disse gennem Aarhundreder have udviklet sig; men Spørgsmaalet er, om her netop var Stedet at forsikre derom. Det fore-

kommer os, at det let kommer til at see ud, som Regeringen har antaget det Resultat, hvortil dens Undersøgelse om Arvefølgen har ført, nemlig Slesvigs Uadskillelighed fra Danmark, for saa ubehageligt og nedslaaende for Slesvigerne, at den har villet tilføje en Trøst for dem i hin Forsikkring. Men dersom Arveerklæringen virkelig er udsat for denne Udtydning, dersom Nogen kan antage, at Regeringen har villet give de Paagældende en Slags Erstatning for at underkaste sig det, der er overensstemmende med Ret og Sandhed, saa havde det uden Tvivl været bedre, at denne Forsikkring til Slesvigerne havde været sparet til en anden Lejlighed. . . .

Mindst tydeligt er dog, hvad der siges om Slesvigs Forbindelse med Holsten. I samme Øjeblik, som det er udtalt, at Slesvig er uadskillelig forbundet med Danmark, men at der derimod endnu er Uvished tilstede med Hensyn til Dele af Holsten, og altsaa Muligheden af en Adskillelse mellem Danmark og Holsten er indrømmet — i samme Øjeblik tilsiges der Slesvigerne, at ingen Forandring skal ske i de Forhold, som forbinde dem med Holsten, men at de fremtidigen skulle beskyttes i Besiddelsen af disse Forhold. Ogsaa dette forekommer os at see vel meget ud som en Slags Undskyldning for det Resultat, hvortil Regeringen er kommet, for at gøre Slesvigerne dette saa behageligt at modtage som muligt

Naar vi endelig skulde betragte, hvad der i det Hele er vundet ved det aabne Brev, vundet for den danske Stats Integritet og fremtidige ukrænkede Bestaaen, da maa vi tilstaa, at der virkelig er vundet Noget, visselig ingenlunde saa Meget, som man kunde og vel burde vente, ikke saa Meget, som de mere flygtige Læsere ved det første Gjennemsyn af Brevet ville have antaget, men hvoraf ikke saa Lidet forsvinder for en skarpere Kritik, som foran er vist, men dog noget, der med Tiden kan udvikle sig til Mere. Og det, der er vundet, er, at den danske Regering, der i flere Aar har bevaret den fuldstændigste Taushed, medens urigtige Forestillinger fremsattes og udbredtes, medens uberettigede Krav højlydt lod sig høre, medens selve dens egne Organer ved deres offentlige Yttringer bidroge til at forstørre Tvivlen og Uvisheden, at den endelig bestemt og tydeligt har udtalt sig om Slesvigs Uadskillelighed fra den danske Stat og har lovet med al sin Kraft at opretholde denne Tilstand. Herved har Regeringen bundet sig selv; dette Løfte kan den for sin egen Værdigheds Skyld aldrig bryde, om det end nok saa meget anfægtes; den har derved betegnet sin Bane paa en saa højtidelig Maade, at der aldrig kan være Tale om at forandre eller forlade den, om end dens egne mindre forsigtige Yt-

tringer kastes den i Vejen som Barrikader; den har derved givet de fædrelandssindede Borgere en Fane, hvorom de ville samle sig til dens Bistand, dersom Vanskelighederne nogensinde skulde synes at vokse den over Hovedet, et Feltraab, som de ikke skulle undlade opmuntrende at gjentage, dersom den selv nogensinde skulde trættes. Der er vundet det, at Regeringen og dens Repræsentanter nu ikke mere kunne tie, naar der ligefrem udtales Ønsker om at see Slesvig udrevet af den danske Statsforbindelse og indlemmet i Tydskland, eller naar fremmede Folkerepræsentationer andrage paa Indblanding i dette Hertugdømmes Forhold, og fremmede Regeringer ikke tilbagevise saadanne Andragender som uberettigede, eller naar Kronprætendentene hilses som Thronarvinger. I saadanne Tilfælde maa den herefter alvorligen protestere mod Udlandets Forhandlinger, og truende advare dem, som i Landet selv arbejde imod det, den har erkjendt for Ret og Sandhed, og erklæret det for sin Pligt og sit Kald at opretholde; og hjælpe Advarslerne ikke, da maa den straffe som Højforrædderi, hvad der er højforrædersk. . . .*)

I samme Retning talte Ploug faa Dage efter paa Skamlingsbanke. Man havde i Forventning om det aabne Brevs Komme udsat dette Aars Skamlingsbankefest til hen paa Sommeren, for at Nordslesvigs Bønder kunde bringe Kongen en Tak for hans forandrede Holdning, og denne Tak blev bragt ham af Laurids Skau, hvis Tale imidlertid var en saadan Malen det hele lyst i lyst, at Ploug mente at maatte tage et Forbehold. Mulig har han endog ærgret sig lidt over sin Ven Skau, der jo engang imellem kunde tage Munden vel fuld, og hans Tale har derved faaet et Præg af Bitterhed, som han vist oprindeligen ikke har tilsigtet. Overfor Skaus bombastiske Proklamation af, at nu forelaa der en Handling, hævder han med Styrke, at vel er et Kongeord noget af Vægt, men det er dog kun Ord, endnu ikke Handling; det er et Ord, der bør følges af Handling, og

*) Det ses heraf, at naar N. Neergaard i »Under Junigrundloven« 1. Bd. pag. 22 lader »Fædrelandet« tilraade, at det skulde straffes som Højforrædderi at »bestride« det aabne Brevs Udtalelser om Arvefølgen, er det ikke ganske rigtigt. Der er meget stor Forskel paa at »bestride« og »bekæmpe«. At straffe det første som Højforrædderi, vilde være et Indgreb i Ytringsfriheden, hvorimod det andet virkelig er Højforrædderi.

som Handlinger, der nu ligger for at udføre, nævner han Oprettelsen af en særlig slesvigsk Regering, Fjernelse af forskellige Embedsmænd, Oprettelsen af et Lærerembede i slesvigsk Ret ved Kjøbenhavns Universitet, et dansk Seminarium i Slesvig og a. m. Han kom bag efter under Tiltale for denne Tale, væsentlig dog fordi han i dens Slutning uforbeholdent udtalte, at Kongen af god og fri Villie burde skænke sit Folk en fri Forfatning.

I lignende Retning udtalte han sig i Bladet efter sin Hjemkomst. I Anledning af den Kritik, *Samwer* og andre havde underkastet Teksten til det aabne Brev, skriver han:*)

Vil nu Regeringen indlade sig i en lærd Polemik med Dhrr. *Samwer*, *Falck*, *Michelsen* o. Fl.; eller vil den tie bomstille til, at man fremstiller den som uvidende om det, hvorom den har talt, og dens Resultater som falske og forkastelige; eller vil den endelig ved Magtsprog nedslaa Modstanden og give de slesvigholstenske Teoriers Forfægtere Skin af at være Sandhedens Martyrer? Alle disse Vanskeligheder vilde være undgaaede, naar man havde haft Mod til at anerkjende den i fuld baade legal og faktisk Gyldighed bestaaende Virkelighed og afsværge de Fordomme og Illusioner, som hidtil have ført bort fra den ind i Tvivlenes, Taagernes, Luftkastellernes og Statskupenes Region, hvor intet sikkert Maal er at finde. Naar Slesvig i 1815 ikke er blevet indlemmet i Tydskland, saa maa det være en Del af Danmark, thi nogen selvstændig europæisk Stat af dette Navn findes ikke. Og naar Holsten er Tydskland, og Slesvig er Danmark, saa er der intet Slesvigholsten. Det er Slutninger saa simple, at hvert Barn kan forstaa dem, og saa klare, at ingen nok saa *überschwänglich* Veltalenhed, ingen nok saa subtil Sofistik kan rokke dem. Men det forstaar sig, naar man vil støtte sig paa dem, saa gaar slesvigholstensk Kancelli, gottorpsk Regering, kielsk Overappellationsret, Armee-Enhed og dansk Kommando i Holsten, gut dänemarkisk Spieszbürgerei i Altona og god slesvigholstensk Patriotisme i Kjøbenhavn, Slesvigs Forbundscensur, Rendsborgs Svæven i Luften som Gud veed hvis Fæstning og meget mere i Vasken.

Faa Dage efter gaar han videre:**)

*) »Fdl.« 1846 Nr. 201.

***) »Fdl.« 1846 Nr. 206.

. . . . Nej, lad os huske paa, hvad Historien lærer os; den er jo til, for at Folkene skulle lære af den! Lad os huske, hvor ofte de gyldigste Krav ere tilsidesatte og den aabenbareste Ret traadt under Fødder, naar en mægtigere, egenlyttig Politik kom i Strid dermed! Lad os huske paa vor egen Historie, hvorledes i gamle Dage Danmarks Konger have betlet om den tydske Kejsers Voldgift mellem dem og de holstenske Grever, og hvor tidt man ved List har forsøgt at drage hele Danmark ind under den tydske Rigshøjhed; hvorledes de store Magter have forstaaet at forhindre en skandinavisk Forbindelse, og at høste Gavn af Broderfolkenes indbyrdes Skinnsyge og Uenighed; hvorledes de have sat Kronen paa den Beskyttelse, de ydede Danmark, og det Venskab, som forbandt dem med dets Konge, ved at halvere det danske Rige; hvorledes vi maatte betale Sejerslønnen for Napoleons Fordrivelse med Norges Afstaaelse; hvorledes Frederik den Sjette maatte takke til for den tydske Billing, han fik i Stedet, og hvorledes endelig Kejser Frantz snakkede ham ind i det tydske Forbund, ikke blot med Lauenborg, men ogsaa med det 1806 inkorporerede Holsten, hvilket i det mindste var en halv Afstaaelse til! Lad os huske paa, hvor ofte det har været vor Skjødedynd og vor Fordærvelse, at føre store Ord og slaa stort paa i Stedet for at handle med Alvor; at overvurdere vor Magt i Stedet for at bruge vore Kræfter; at betragte Faren med ligegyldig Foragt, til det var for sildigt at undgaa den; lad os huske, at det gik os saaledes 1658, 1700, 1801, 1807 og 1813, kort sagt, ved saagodtsom alle de Lejligheder, hvori Danmark spillede med i det europæiske Drama i de sidste 200 Aar! Lad os derfor ikke tage os Bevægelsen i Tydskland altfor let, vi vide jo ikke, hvortil den kan føre. Det er muligt, at den dør snart hen igen, dette er endog rimeligt og naturligt; men sporløs vil den i alt Fald neppe forsvinde, et Residuum maa blive tilbage, som kan explodere, naar det belejlige Øjeblik kommer, og vi vide ikke, hvornaar det kommer. Vel os da, hvis vi have bragt vore indre Anliggender i Orden, og staa saa vel forberedte og saa fast sammensluttede, at vi kunne lee, medens Explosionen farer hen over vore Hoveder! Men vee os, hvis vi, pattende paa Øresundstolden og indlullede af Tivolimusikken,^{*)} have bortdrømt Forberedelsens og Arbejdets Stund, og først gnide Søvnen af Øjnene og røre de slappe Lemmer, naar en snedig Prætendent med det tydske Forbunds blakkede Stude for sin

*) Det i 1842 oprettede Tivoli var altid Ploug en Torn i Øjet. Det er ikke for stærkt sagt, at han hadede det.

Plov har pløjet Slesvig ud af det danske Rige og aabnet et nyt Øresund imellem Kongeaens lave Bredder, et Øresund, som Broderenighedens og Forsoningens Due ikke vil omkredse, men hvorover de romerske Aadselgribbe ville have let ved at hakke sig frem til Skagens Rev. Lad os derfor være opmærksomme paa den tyske Bevægelse. . . .

Hans Tone mod Regeringen bliver dog en venligere, da Kongen under sin Rejse i Holsten samme Efteraar optræder med stor Bestemthed mod de oprørske Bevægelser, og navnlig da han den 18. September lader udgaa den Efterskrift til det aabne Brev, der antyder, hvad Brevet ganske tier om, at Holstens og Lauenborgs Forbundsforhold til Tydskland ogsaa er i hans Tanke. Herefter slaar Bladet sig mere til Ro, og dets Opmærksomhed er nu væsentlig koncentreret om den egentlig tyske Presses voldsomme Optræden mod Danmark og dets Konge.

Om „Fædrelandet“s Holdning i disse Aar (1846—48) er der fornylig fældet en meget haard og uskaansom Dom af *A. D. Jørgensen*:*)

„Det ledende Blad „Fædrelandet“ og Partiets toneangivende Mænd, som Professor Clausen, gentog kun atter og atter deres Krav og deres golde Kritik af Regeringens Forholdsregler, uden at ville se Opgavens Vanskeligheder. Den tyske Befolknings nedarvede administrative og sociale Forhold betød for dem lige saa lidt som dens kraftig udtalte Villie og det store tyske Folks Deltagelse i dens Skæbne. Men derved stillede dette Parti sig paa lige Fod med det slesvigholstenske, der lukkede sine Øjne for Nordslesvigs Danskhed og hele Hertugdømmets statsretlige Forhold; det kunde kun komme til Magten efter et fuldstændigt Brud, naar Afgørelsen skulde søges i aaben Kamp,“

og denne Dom skærper han yderligere ved længere henne at tilføje en Bemærkning om, at de Ulykker, der senere ramte

*) Danmarks Riges Historie VI pag. 359-60.

det nationalliberale Parti, var en Historiens Nemesis for dets Angreb paa Kong Christian den Ottende.*)

Man maa nærmest tro, at Jørgensen ikke har gjort sig bekendt med de Artikler i „Fædrelandet“, Talen her er om, men har nøjedes med et Andenhaandsindtryk — eller en løs Erindring om Talen paa Skamlingsbanke, der, som ovenfor berørt, ikke er uden en vis Barskhed i Udtrykkene. Tonen i Plougs Opposition mod Kong Christian har jeg givet saamange Eksempler paa, at næppe flere behøves. Og Indholdet — ja, det kan ikke nægtes, at det er Eiderpolitik, ren og skær Eiderpolitik. At denne dengang ikke havde den større Halvdel af Slesvigerne med sig, er sikkert nok; men burde den derfor forkastes? Jørgensen har her rørt ved nervus rerum i hele den lange dansktydske Strid, men hans Ytringer derom er i deres løse Almindelighed saa vidtgaende og saa stærke, at de egentlig ikke egner sig til Grundlag for en virkelig Prøvelse af denne Politik, som jeg andensteds vil faa rigelig Lejlighed til at belyse. Kun her et Par Ord om „Fædrelandet“s Hovedsynspunkt. Ploug har tidt og mange Gange, særlig i det store Opgør med Dr. V. Pingel i Januar 1880,**) betonet, at Lehmanns bekendte „Danmark til Eideren“ var det eneste korrekte Svar paa Slesvigholstenernes Fordring om Slesvigs Adskillelse fra Danmark, der alt dengang gjen-tagende var fremsat. Dette er rigtigt. Den var et Svar, et bestemt *Nej* paa en andenstedsfra fremsat Doktrin, for hvis Fremkomst det egentlige Danmark og dets offentlige Mening

*) anf. Værk pag. 384-385.

Det tilkommer ikke mig at føre noget Forsvar for H. N. Clausen, hvis Eftermæle ikke trænger til min Støtte. Alligevel vil jeg ikke undlade at minde om, at dennes politiske Virksomhed i Aarene 1846-48 væsentlig indskrænker sig til, at han, foruroliget ved de kielske Professorers travle literære Virksomhed i Slesvigholsteinens Tjeneste, henvendte sig til Konsistorium ved vort Universitet om at foretage et Modtræk. Dette gav Stødet til Udgivelsen af de »antislesvigholstenske Fragmenter«, en Samling Skrifter, der har gjort den danske Sag god Nytte og indeholder mange Bidrag til dens Historie. S. H. N. H. »Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie« pag. 306-8. At Clausen ved dette fortjenstfulde Skridt har støttet Kongens Bestræbelser, kan ikke godt bestrides.

***) »Fdl.« 1880 Nr. 11.

er uden Ansvar. Hvorvel nu den national-tydske Enhedsbevægelse alt dengang rørte sig stærkt — jeg har foran oplyst, hvorledes Tscherning alt sidst i Tredverne var opmærksom paa den Betydning, den truede med at faa for os — saa var det dog ikke med den, vi i 1842 havde at gøre; med den var vi, som Heiberg træffende sagde det, „i den venligste Forstaaelse“,*) og den maatte paa Forhaand antages at kunne gaa godt i Spænd med den skandinaviske Bevægelse. Man maa ikke sammenblande den baade syd og nord for Eideren sig fremarbejdende Enhedsbevægelse, der udsprang af Nationalitetstanken, med det slesvigholstenske Røre, der byggede paa Arvekrav og Overenskomster, kort sagt paa *Papirer*.

Nationalismen i Fyrerne var nu i det hele ret klar paa disse det dansk-tydske Mellemværendes to Faser, og sondrede tilstrækkelig skarpt imellem dem, — hvad bl. a. Martsprogrammet bærer Vidnesbyrd om. Dette Program siger med tydelige Ord, hvorledes Fyrernes Opposition havde ønsket, at Regeringen skulde have prøvet at løse Vanskelighederne. Det kan kort gengives saaledes: i det statsretlige Fasthed, klare Standpunkter, ingen Gaaen paa Akkord; i det nationale derimod Bevægelighed i Standpunkter og videste Hensyntagen til Tydskernes nationale Følelser. Der lader sig næppe indvende noget væsentligt herimod. Naar man mente, at vi ikke burde gaa paa Akkord i Retsspørgsmaalet, saa ligger Grunden hertil ikke, som mangfoldige have sagt og troet, i, at en saadan Opgiven af det faste Retsstandpunkt var stødende for *Følelsen*. Paa ingen Maade. Men den var uklog, ialfald til at begynde med. I den politiske Forretningsførelse saavel som i det borgerlige Erhvervsliv, er det af Betydning for ens Kredit, at man er og anses for at være *homme au prix fixe*, og jo ringere ens sociale eller politiske Position er, af des større Betydning er det at opretholde sit Ry for at være en saadan. Dette have vore store Statsmænd set, A. P. Bernstorff fremfor alle andre at nævne, og det havde Ploug ogsaa en levende Følelse af. Han, som paa ingen Maade hadede

*) Se J. L. Heiberg: Pros. Skrifter 10. Bd. pag. 392.

Tydskerne, men agtede deres Energi og Dygtighed saa højt som nogen, han ærgrede sig under den dansk-tydske Strids lange Forløb ofte over, at vi Danske overfor vore mægtige Modstandere drev en Politik, der førte til Benævnelser som „die schlaunen Dänen“, „Schlauberger-Hall“ o. a. m. Man maa nu ikke tænke sig ham blot som en Hedspore med visse Forestillinger om om ridderlig Kampmaade, der i hans lyriske Temperament er ophøjede til Dogmer, men som en fornuftig tænkende og navnlig ømt bekymret Fædrelandsven, der indser Betydningen af, at netop naar man er en lille Nation med smaa, men dog nogle Magtmidler, saa skal man være forsigtig med at give en stor Nabo saameget som en Lillefinger i *Retsspørgsmaalet*; man skal af-tvinge ham Agtelse ved en fast, men fuldtud ærlig Op-træden. Der er heri nogen elementær politisk Sands, som man godt kan agte, for hvad den er værd, selv om man maa indrømme, at der af Statsmanden ogsaa maa kræves andre Dyder og Talenter, som Ploug mulig ikke har havt saa megen Sands for.

Hvad nu Christian den Ottendes Politik angaar, da har Jørgensen paa en ret uklar Maade sammenblandet Sagens to Faser: den statsretslig-politiske og den folkelig-nationale, for at nævne den sidste først, da har han jo meget godt at fortælle os om Kongen; men det nye og ret righoldige historiske Stof, han har uddraget af Kongens Skrivekalender, belyser væsentlig kun Kongens Forhold paa det rent nationale Omraade, hvor, som vi har set, hans Samtid — afset fra det uheldige Patent af 29. Marts 1844 — har ydet ham fuld Anerkendelse. En lignende Anerkendelse kan man næppe yde ham for hans Optræden og Regerings-handlinger paa det statsretslig-politiske Omraade. Den slesvigholstenske Agitation for et andet Fyrstehus og Slesvigs Indlemmelse i det tydske Forbund lod sig virkelig ikke af-væbne med et dansk Seminarium i Slesvig, rige Boggaver til danske Folkebibliotheker eller lignende Foranstaltninger. Det er og bliver en Skam for den danske Regering, at netop paa det Tidspunkt, da Slesvigholstenernes Krav fremsættes med størst Dristighed og fremkalder en bevidst Eiderpolitik fra den danske Oppositions Side, sætter man to *Slesvig-*

holstenere til at varelage Hertugdømmernes Regering, Prinds Frederik af Augustenborg og Grev Joseph Criminil. Jørgensen har forsøgt at forsvare denne Regeringshandling, men Udfaldet er kun blevet kummerligt. Ikke et eneste nyt Datum af nogen virkelig Vægt har han formaaet at fremføre.

I Forgrunden sætter han det Hensyn, at Prindsen var besvogret med Kongen, og at det i lange Tider havde været Skik, at denne Post overdroges den regerende Konges Svoger. Dette Hensyn kan for en moderne Opfattelse ikke veje det allermindste og burde ikke være ført i Marken i en Danmarks-historie, der udkom i Stutningen af det nittende Aarhundrede. Det er ingen Skam for „Fædrelandet“s Mænd, at de paa den Tid, da den korrekte, moderne Opfattelse af Fyrstens Stilling i Staten trængte igennem, tidlig var paa det rene med, at Familiehensyn absolut bør træde tilbage for Statshensyn, og disse forbøde at lade en slesvigholstensk Prinds, en Proder til Prætendenten med de uberettigede Successionskrav, blive den ledende Mand i Hertugdømmerne. I Askovforedraget søger Jørgensen at formilde Dommen over denne Fejl ved at fremhæve, at Statholderembedet nærmest var en Sinecure: det var Kongen og det tyske Kancelli, der havde den egentlige Civilregering. Det var man ogsaa paa det rene med herhjemme i 1842. „Fædrelandet“s Artikel om Udnævnelsen sætter netop det Moment i Forgrunden, at Prindsen blev *kommanderende General*. Det er ganske klart over, at det er denne „militære Myndighed, som netop i kritiske Øjeblikke kan blive den aldeles afgørende“. Dette viste sig i Martsdagene 1848 at være rigtigt. Thi vel var Prindsen dengang ikke længere Chef for Tropperne i Rendsborg, men Soldaterne var nu engang vænnede til at se ham som deres Øverstkommanderende, og de vilde sandsynligvis aldeles ikke have sluttet sig til ham, hvis han ikke indtil kort iforvejen havde haft officiel Myndighed over dem. Denne Udnævnelse gav under alle Omstændigheder den oprørske Bevægelse betydelig Vind i Sejlene, hvad „Fædrelandet“ ogsaa straks gør opmærksom paa. „Neue Zeitung“ skriver saaledes i sit Nr. 78 for 29de Marts i en Korrespondance fra Slesvig-Holsten, at „denne Udnævnelse er en stor Sejr af Slesvigholstenerne over det

hele danske Folk, der forfølger det slesvig-holsten-lauenborgske (!) Fyrstehus i dets Blade“. Ogsaa andre tyske Blade bringer lignende Jubelraab. „Vi staa ved Randen af store Begivenheder her i Hertugdømmerne“, skriver Statholderen selv under 8de Marts 1842 til sin Broder, Hertugen.

Endelig maa jeg dvæle ved den Betragtning, Jørgensen til Slut fører i Marken, at Kongen rimeligvis har gjort Regning paa den Jalousi, der notorisk var tilstede mellem de augustenburgske Brødre. Dette er et Datum af ikke ringe psykologisk Interesse, der kaster et oplysende, men ikke meget tiltalende Strejflys over Kongens Karakter, saaledes som denne havde udviklet sig i Hoflivet og dettes Omgivelser. „Den halvlærde, fornemme Vellever“ — saaledes kalder Edvard Collin ham træffende i et Brev til Ploug af 10. Novbr. 1880 — viser sig ved denne Lejlighed vel som en klog Mand, men med en Kløgt af en saare jordisk Art, stærkt i Familie med Underfundighed. Politisk Kløgt, Statsmandsvisdom kan man ikke finde i hans Handlemaade. Der er en uhyre Forskel paa at *regne med* en Faktor og at *gøre Regning* paa den, en Forskel, som det er en Dødsynd hos en Politiker at overse. Har Jørgensen Ret i, at Kongen har spekuleret i denne Jalousi, saa har han for det første rent menneskeligt set handlet lidet smukt, og for det andet politisk set meget uforsigtigt, idet han trods sit nære personlige Bekendtskab til Brødrene ganske har undervurderet deres Karakterer. Lad disse være nok saa problematiske, deres senere Handlinger nok saa brødefulde; Slesvigholsteinismen gik dog hos dem over fra at være et blot dynastisk til et politisk-nationalt Spørgsmaal, og set fra et moderne dansk Standpunkt vilde vort Skjold staa blankere, om vor Konge i sin Tid havde ydet Oprørsbevægelsen den omtalte Understøttelse *i for god Tro*, formeget stolende paa Prindsens Karakter, istedenfor, som det nu forklares, i en fejlslagen Spekulation i hans Animositet mod Broderen. Her har vi vist ogsaa Forklaringen paa den „dæmoniske Magt“, som Hertugen i et Brev tillægger Kongens Personlighed, og som Jørgensen synes at tro paa.

I de nærmest følgende Aar er det Sprogstriden, der væsenlig tager Interessen fangen paa begge Sider. Først i

Juli 1846 møder os i det aabne Brev en ny statspolitisk Handling af Kongen, og det en Handling, der vinder Anerkendelse hos Eidermændene. Ploug tager Del i denne Anerkendelse, men hans skarpe og bekymrede Blik øjner straks en Fare i det ved samme Brev givne Tilsagn om, at der ingen Forandring skal ske i Hertugdømmernes Forhold til hinanden. Dette var virkelig en bitter Skuffelse for „Fædrelandet“s Mænd, og havde Kong Christian levet længere, havde han selv oplevet Skuffelsen. Retsgrundlaget var som sagt den Kendsgerning, at Slesvig som ikke hørende til Tydskland stod i et andet Forhold til Danmark end de to Forbundslande, Holsten og Lauenborg. Naar nu denne Retstilstand var bleven ganske uklar baade for Slesvig-Holstenerne og for Millioner af Tydskere, saa maatte det vel være paa-trængende nødvendigt, at en Forandring gjordes i disse Forhold. Men netop i det Øjeblik, da Tiden var inde til at forberede et saadant Skridt,*) saa giver Kongen Slesvigholstenerne et positivt Løfte om, at det ikke vil ske. Man tør vel spørge: Var det klogt? Var det fremsynet handlet?

Vi møder her den samme Tankegang hos Ploug, som faa Aar efter fik ham til saa skarpt at fordømme Kundgørelsen af 28. Januar 1852, Frygten for Afgørelser eller Udtalelser fra Regeringens Side, der ikke blot i Øjeblikket satte en tilfredsstillende Afgørelse af vor nationale Grændsestrid i Bero, men endog bandt — svinebandt — Hænderne paa *fremtidige* Regeringer, naar disse vilde virke for en taalelig Afvikling af disse Forhold. Det tør tros, at denne Frygt ikke var uberettiget, og naar man erindrer, hvilken Rolle „Aftalerne af 1852“ senere kom til at spille under Katastrofen 1863 og de Forhandlinger, der førte til denne, saa kan man godt være bekendt at tage Hatten af for det politiske Klarsyn, der alt i Fyrerne var paa det rene med, at Hovedpunktet i vort nationale Mellemværende, Hovedskandsen, som til det yderste maatte forsvares, var den statsretlig-historiske Kendsgerning, at Slesvig, som staaende udenfor Forbundet, stod i et andet Forhold til den danske

*) Som bekendt medførte Udgivelsen af det aabne Brev Provindsstatholderens Fjernelse.

Konge, end de Landsdele, der var Stater i dette Forbund, en Forskel, der ikke blot ikke er fremhævet i det aabne Brev, men ganske udslettet. Det er saa langt fra, at denne Betragtningensmaade overser „det store tyske Folks Deltagelse“ for Hertugdømmernes Skæbne, og at den stiller sine Ophavsmænd „paa lige Fod med Slesvigholstenerne“, at det tværtimod tør siges, at den i langt højere Grad end den helstatlig-konservative regner med den Faktor, som hedder det tyske Forbund og med dettes Magtfulde. Den kniber ikke Øjet til for den Fare, der ligger i den Støtte, dette Forbund moralsk og reelt yder Slesvigholsteinismen, men advarer utrættelig derfor. Det er saaledes med Rette, at der paa Plougs Mindesmærke er sat de Ord:

Han blæste Luren, da Vægterne sov,

og denne Indskrift kan man rolig lade blive staaende.

Da „Fædrelandet“ var Ugeblad, levede det, literært set, væsentlig af Udgiverens Bidrag, men dog ogsaa af optagne Artikler. Fra disse første Aar kan der navnlig fremhæves Artikler af *H. N. Clausen* og andre Universitetsfolk; ved en enkelt Lejlighed skal endog Biskop Mynster have skrevet anonymt i det. Senere, da Bladet udkommer daglig, tager saadanne Bidrag selvfølgelig til. I 1840 læses saaledes en Række fortrinlige Artikler om det kongelige Theaters Ledelse af *Johan Ludvig Heiberg*, der i det hele taget i Fyrrerne stod i særdeles venskabeligt Forhold til „Fædrelandet“ og dets Udgivere, hvis nationale og skandinaviske Standpunkt han i det væsentlige delte. Han blev da ogsaa altid fra deres Side behandlet med den største Egard, og da hans berømte „Nye Digte“*) udkommer i 1841, skaffer Bladet sig en Anmeldelse af dem fra ingen ringere end

*) Som bekendt indeholdende: »En Sjæl efter Døden«, »de Nygifte« og »Protestantismen i Naturen«.

H. L. Martensen. I 1845 — det samme Aar, der bragte „*Valgerda*“s Brev til Moritz Arndt og Heibergs Lystspil over dette Motiv — vælger ogsaa *Fru Heiberg* „Fædrelandet“ til Talerør for en nydelig lille anonym Artikel undertegnet 28 m om den ikke tilstrækkelig vurderede Skuespiller, Chr. M. Foersom, en Artikel, Ploug sikkert med Glæde har taget imod, da han og hans Ven, Sturzen-Becker, havde samme høje Mening om denne Kunstner som Artiklens Forfatterinde. Andre literære Artikler er skrevne af *Hans Brøchner* — der i Nr. 978-979 for 1842 er ude efter sin senere Kollega, Rasmus Nielsen, — af *Chr. K. F. Molbeck*, der leverer Anmeldelser f. E. af Paludan-Müllers „*Venus*“ og af Christian Wintherske Digtsamlinger (under Mærket *mb.*), af Pædagogen *Frederik Lange* og endelig af *Søren Kierkegaard*, der som Giødwards nære Ven følte sig knyttet til Bladet og ikke sjældent udtalte sig i det. Hans berømteste Bidrag til det, Angrebet paa Ligtalen over Biskop Mynster, skal senere blive omtalt.

Disse literære Artikler bragtes som oftest i Bladets Søndagsnummer, der udkom indtil Udgangen af 1845, da det ombyttedes med en „Nordisk Literaturtidende“ under Redaktion af Ploug (for de danske Nummeres Vedkommende). Denne Tidende lykkedes det desværre kun at holde i Live et Aar igennem trods de mange gode Artikler, den indeholdt, som f. E. Heibergs morsomme Strid med Levin om Sophie Brahes Brev,*) Stykker af Frederik Helweg, Svend Grundtvig, Frederik Barfod, Sturzen-Becker, Martin Hammerich og andre og endelig af Ploug selv.

Blandt „Fædrelandet“s politiske Medarbejdere staar *A. F. Tscherning* i første Række. Dennes Stilling som Militær havde forbudt ham at tage Plads mellem Bladets Udgivere, men gennem Lehmann og Balthasar Christensen udøvede han megen Indflydelse paa det, og han skrev hyppigt i det, baade under Navn og anonymt. Hans Virksomhed som Journalist gik i en tredobbelt Retning. Først og fremmest var han „Fædrelandet“s *militære* Medarbejder og Raadgiver,

*) Nordisk Literaturtidende Nr. 39 og 41.

og i denne Egenskab leverede han i 1844 en hel Serie af Artikler om det Stænderne forelagte Udkast til en Værnepligtslov,*) som underkaster dette en sønderlemmende Kritik. Saa fortrinlige end disse faglige Bidrag kan være, sete fra et Militærstandpunkt, saa overgaas de dog langt i Betydning af hans egentlige *politiske* Artikler, som f. E. de tre om Arvefølgen i 1843,**) Artikler, der vandt ham Plougs Hjerte i saa høj Grad, at det aldrig senere kunde glemme ham, men beholdt en Plads for Tscherning aaben lige til hans Død. Dette er ingen Overdrivelse, thi Ploug satte ikke mindre Pris paa hans Karakters Bravhed og Uegennyttighed end paa hans glimrende Talenter, og da Tscherning i 1874 døde, efter i mange Aar at have været skilt fra sine fordums politiske Venner, følte Ploug det som en Ærespligt at takke ham offentligt for, hvad han havde været for hans Blad. „Vi sige hverken for lidt eller for meget, naar vi tillægge ham en Hovedandel i den Indflydelse, „Fædrelandet“ da (∴ før 48) udøvede, og Forfatterskabet til meget af det Bedste, det da ydede. Hans Trofasthed som Ven og Elskværdighed som Medarbejder er hverken før eller senere overgaaet af nogen.“ Til Tschernings statsretlige Artikler maa ogsaa henregnes hans „Om Holsten og den holstenske Armeé“ fra 1844,***), hvori han i Tilslutning til sit Flyveskrift fra 1839 tager Ordet for en Deling af Monarkiets Hær i en dansk (dansk-slesvigsk) Hær og et holsten-lauenborgsk Forbundskontingent, Artikler, der mere gaar ud fra almenpolitiske end fra teknisk-militære Synspunkter. Til denne Gruppe Artikler hører ogsaa den store Serie „Om de slesvig-holstenske Forhold“ fra den første Uge i Marts 1848,†) der udkom i Særtryk og bidrog mægtigt til at oparbejde den Folkestemning, hvis Resultat blev Kasinomøderne.

Endelig laa ogsaa den bredere Befolknings økonomiske Forhold Tscherning varmt paa Sinde. I Januar 1848 skriver han mod Laugsvæsenet, i 1846 om Afløsning af Hart-

*) Nr. 1481-83. 1485-89 og 1499-1500 og 1504.

***) 1216-17.

***) Nr. 1669, 1771-73.

†) Nr. 61-64 incl.

kornsskatterne og har yderligere i de nærmeste Aar før 1848 leveret ikke faa Artikler om Landbosagen, uden at det dog med Bestemthed kan paavises, hvilke af Bladets mange Artikler herom, der er af ham. *)

Til de politiske Medarbejdere maa ogsaa nærmest regnes *Frederik Barfod*, der alt i Balthasar Christensens Redaktions-tid varmt antog sig de med Politistaven og Tvangsdaab forfulgte Baptisters Sag, men iøvrigt ogsaa skrev om andre Emner.

Og endelig maa nævnes *A. Wessely*, — alt nævnt som en af Medstifterne fra 1839 — der i en Aarrække vedblev at forsyne Bladet med Artikler vedrørende Pengemarkedet, Bankforhold og lign. Hans Specialitet var det særlig at tumle gamle Nathanson, der paa det faglig-økonomiske Omraade var en farligere Modstander end paa det storpolitiske, hvor hans Ræsonnementer til det sidste vedblev at være ret barnlige. Mindre finansielle Artikler og Børsberetninger o. lign. leveredes af *A. Hage*.

Efter Ophøret af „Fædrelandet“s Søndagsnummer — og dets Afløser, „Nordisk Literaturtidende,“ der, som nævnt, kun holdt sig et Aar — føltes stærkere Savnet af et livligere og mere afvekslende Læsestof. Paa dette Tidspunkt, — Nytaar 1847 —, var „Berlingske Tidende“s Privilegium paa at bringe udenlandske Efterretninger endnu bestaaende, og om end Regeringsmyndighederne i denne den sidste Periode af Christian den Ottendes Regering for noget lempeligere frem mod den liberale Presse end før og fortolkede de herhenhørende Lovbestemmelser mindre strængt, kunde et Blad som „Fædrelandet“ dog ikke oprette en fast Spalte for Udenrigspolitik. Det indførte da — fra Juli 1846 —

*) Tscherning har desværre ikke selv ført Bog derover. Engang sidst i Tredserne, da han forlængst havde ophørt med at omgaas Ploug, sendte han Bud til denne med et kategorisk Forlangende om at faa opgivet alle de Artikler, han i Aarenes Løb havde leveret til »Fædrelandet«. Ploug maatte dertil svare, at han var ganske ude af Stand til at skaffe en saadan Fortegnelse.

en *Feuilletonartikel*, et Omraade, paa hvilket Bladet senere, efter tvende betydelige Udvidelser, kom til at udmærke sig frem for alle andre danske Blade, saavel ældre som yngre. Løvrigt beholder Bladet i det væsentlige sit Fysiognomi — baade i Indhold og Udstyr — indtil efter Regeringsforandringen i Marts 1848.

KAPITEL XII.

Forskellige literære Sysler — Poul Rytters
Viser og Vers.

Medens den praktiske Politik og det daglige Slid i Bladets Tjeneste mere og mere opslugte Plougs Tid, levnedes der ham kun liden Ro til saadanne literære Arbejder som dem, han oprindeligt havde hengivet sig til, og den Tanke at vinde en Plads paa Parnasset Side om Side med de ikke faa Digtere af den ældre Skole, vi dengang havde tilbage, kom fra nu af sjældnere op i ham. Han kunde dog ikke ganske fornægte sin Kjærlighed til Muserne, og i sin Stilling som Redaktør havde han da ogsaa Lejlighed til at gøre vor Literatur væsentlige Tjenester. Han skrev selv engang imellem Anmeldelser, og skaffede ogsaa saadanne fra andre, ligesom han medvirkede ved Udgivelsen af „Dansk Pantheon“. Hans egne Recensioner og literære Artikler, der er yderst faa i Tal, har det samme Underlag af sund Menneskeforstand som hans politiske, og enkelte af dem kan endnu læses med Udbytte. Navnlig gælder dette om den udførlige Anmeldelse af *Goldschmidts* „En Jøde“, som han skrev i det 2det Nummer af „Fædrelandet“s skønliterære Aflægger, „Nordisk Literaturtidende“, *) og af hvilken

*) Naar det i Erslews Forfatterleksikon hedder, at han *antages* at være dette Blads danske Redaktør, sigter det til, at Ploug, som dengang var under Censur, maatte lade »Fædrelandet«s fungerende Redaktør, Cand. phil. Strøhm, figurere ogsaa paa Literaturtidenden. Som Udgivere af denne er opført Giødwad og Ploug.

her Slutningen anføres. Det er værd at lægge Mærke til, at den Maalestok for Romanens Kunstværdi, han i denne Artikel anlægger, er saa noget nær den samme, som en Menneskealder senere blev proklameret som noget hel nyt, ligesom det har sin Interesse at se, hvorledes han ligesom paa Forhaand holder sit Skjold for Vennen mod den Kritik, der endnu længe efter skulde lyde fra jødisk Side over denne som den, der „serverede sin Bedstemoder med skarp Sauce“:

.....

Dens (Bogens) største Fortrin er, at det rent Menneskelige overalt nyder sin fulde Ret; alle de optrædende Personer ere sande, lyslevende, ud af Virkeligheden grebne Mennesker, og selv Hovedpersonen kunne vi, midt i hans værste Vildfarelser, ikke nægte en høj Grad af menneskelig Medfølelse. Med en beundringsværdig Klarhed træde alle Skikkelser ud, uden at formærkes af hinanden eller flyde sammen, og med et skarpt Blik og sikker Haand ere mange karakteristiske Træk iagttagne og fremstillede. En Del af sin forunderlige Tiltrækning skylder Bogen det nye Element, som den første Gang bringer frem for den danske Læsekreds, nemlig de rettroende Jøders huslige Liv og religiøse Ceremonier; dette har Forfatteren som Jøde havt forud; det har Intet kostet ham, medens det fornøjer hans Læsere meget og indtager en stor Plads i Fortællingen; hans Fortjeneste er det at have valgt karakteristiske Scener og Situationer deraf. Et andet Spørgsmaal er det, om han var berettiget til at røbe sit Folks Hemmeligheder for Verden, saalænge han dog betragter sig som dets Søn, og i det mindste tilsyneladende kæmper paa dets Vegne; om dette ikke ligner et Forrædderi mod en Slægt, han fremstiller som undertrykt og forfulgt. Dog, denne Betragtning kunne vi ikke billige; det er jo den Kristne tilladt at udspejle sit Samfunds Dybder og blotte dets svage Sider, ja det ansees for fortjenstligt at gjøre dette; hvi skulde da ikke Jøden have samme Ret?

Det er sikkert nok ogsaa Ploug, der har skrevet Anmeldelsen af *Poul Møllers* samlede Værker med F. C. Olsens Levnedstegning af Digteren, en i det hele god Artikel,*) der viser fuld Klarhed hos Anmelderen over Betydningen af den

*) I »Fdl.« Nr. 1190 samt 1228 og 1295 for 1843.

literære Skat, vi dengang lige havde faaet i Hænde. I det hele taget synes han at have havt et aabent Øje for alt nyt i Poesien, noget, der ellers ikke er almindeligt hos lyriske Digtere. Han er i dette Kapitel adskillige Hestehoveder foran Folk som Chr. F. K. Molbech eller Hostrup.

Han stod saaledes tidlig i Forbindelse med *Steen Blicher*, hvis Noveller han elskede højt, ligesom han hørte til den mindre Kreds, der ogsaa paaskønnede Blichers Lyrik. Deres personlige Bekendtskab begyndte sidst i Tredverne; et rent Tilfælde gav Anledning til, at de mødtes. Ploug havde dengang lejet sig et Værelse i Frederiksberggade hos en Familie, hvor Blicher, naar han var i Hovedstaden, kom for at spille L'hombre. Han drak naturligvis straks Dus med Ploug og besøgte ham ikke sjældent paa hans Værelse. Aaret efter satte Ploug i Værk, at Akademikum holdt en Fest for Digteren paa Enighedsværn, vistnok den eneste Hyldest af Medborgere, som Blicher nogensinde blev Genstand for, og for hvilken han takkede med sin bekendte morsomme Skaaltale for Poul Rytter og hans „knøve“ Viser. Ploug blev ved at være ham en trofast Ven, og som han havde været en af de første, der henledede den akademiske Verdens Opmærksomhed paa Blicher, saaledes bevarede han Kjærligheden til dennes Digtning, saalænge han levede. Til mine bedste Barndoms minder hører de Aftener, hvori han i Hjemmet læste højt for os af „Æ Bindstouw“; jeg har hørt andre gøre det meget morsomt, men næppe paa saa godt Jydsk. Engang i Midten af Tredserne, da han var paa Besøg i Frederiksborg hos Hostrup og skulde tale til nord-sjællandske Bønder, morede det ham at medbringe „Messingjens“ og læse den op for dem; til hans store Glæde kunde de forstaa den helt igennem. Det var ogsaa omtrent paa den Tid, at det lykkedes at faa et anstændigt Resultat af Indsamlingen til et Blichermonument i Viborg. I dette Foretagende var Ploug Sjælen, han baade holdt Talen og skrev Sangen. Denne sidste hører til det fortrinligste af hans Lejlighedsdigtning, og „Hedelærken, den fattig Fugl“ staar nu i Plougs Digte som et Mindesmærke om det Ven-skab, der forbandt de to jydsk Digtere.

Blandt vore andre Digtere af den ældre Skole, havde han

ingen Forbindelse; hans Berøring med Grundtvig, Hauch og Ingemann er fra en senere Tid. Derimod fik han en Ven for Livet i *H. C. Andersen*, for hvis Æventyr „Fædrelandet“ først slog til Lyd.*) *Heiberg* stod „Fædrelandet“s Mænd, som alt nævnt, i et meget behageligt Forhold til, og ganske særlig var *Heiberg* altid yderst oprømt og livlig, naar han fik fat paa *Ploug* i det skandinaviske Selskab. Han kom ogsaa til — uden selv at vide af det — at yde *Ploug* en Anerkendelse som Digter, som denne ikke kunde andet end sætte megen Pris paa. Det var paa *Oehlenschlägers* Mindefest i „Skandinavisk Selskab“. *Clausen* havde holdt sin Tale og *Plougs* Kantate var sunget, og man begyndte at forlade Salen. I Trængselen paa Trappen hørte *Ploug* da to Mænd lige foran sig diskutere Aftenens Begivenheder, derunder ogsaa Kantaten, og den ene udbrød da: „Ja, saadan noget gør han s'gu Satans godt!“ — det var *Heiberg*. *Hertz* stod han derimod fjernere: Liberalismens Mænd havde ikke glemt ham hans „Stemninger og Tilstande“ af, og for den Sags Skyld heller ikke det sølle „Perspektivkassen“, om hvilket der stod en større Bataille i „Fædrelandet“, end Stykket var værdt. Den første personlige Berøring fik de to Digtere i 1842 ved Opførelsen af *Oehlenschlägers* „Dina.“ Ved et Uheld havde man dengang til Hyldest af *Fru Heiberg* skaffet sig to Sange, en af *Hertz* — den nydelige „Notturmo“ — den anden af *Ploug*:

**Fidias' Drapa
klinger i Stenen.**

En maatte altsaa neje sig, og *Ploug* tog da resolut sin iøvrigt smukke Sang tilbage, men skrev samtidig et Brev til den ham personlig ubekendte *Hertz*, at han havde trukket sig tilbage, fordi han var den yngre, men paa ingen Maade, fordi han ansaa *Hertz*' Sang for bedre — et Træk, der ganske ligner ham.

*) Da *Andersens* Æventyr senere blev meget berømte, var der mange, der tilegnede sig Æren for at have været den første, der gjorde opmærksom paa dem. Det er da maaske ikke afvejen at erindre om, at *Andersen* i »Mit Livs Eventyr« udtrykkelig fremhæver, at det var »Fædrelandet«, der først anerkendte ham som Æventyrdigter. Se det nævnte Værk pag. 296-97.

H. P. Holst var han Studenterkammerat med, men nogen nærmere literær Forbindelse kom de ikke i med hinanden. Ploug raillerer i sine Studenterkomedier over Holsts Salonpoesi, og fik aldrig ret Sands for ham, men mente dog nok at kunne bruge ham som Korrespondent ved Hæren under Krigen 1848.

Derimod fandt hans usnobbede Natur sig tiltrukken af saadan et Literatures Stedbarn som Carl Bagger, og da denne døde i 1846, tildels glemst af sin Samtid, satte Ploug ham et smukt Minde ved sin Tale over ham ved Studenternes „Nordisk Højtid“.) Med disse Forudsætninger forstaar man, at det senere navnlig maatte blive ham og hans Blad, der lagde sig i Tøjet for den nynorske Digtning og særlig for *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Ved Juletid 1846 udkom i Kommission hos Boghandler Eibe en lille Bog, „Poul Rytters Viser og Vers, udgivne af Gerhard Christian Ploug“. Den Straf af Censur, der fra 1845 hvilede paa Carl Ploug, forbød ham selv at fremtræde som Udgiver; saa maatte hans Broder gjøre det for ham. Selv gjorde han sig paa ingen Maade store Tanker om sit Digterkald; havde Vennerne ikke stadig puffet til ham, var Bogen muligvis aldrig kommen ud. Meget oplysende er i saa Henseende et Brev til Vennen Emil Langhoff fra August samme Aar:

„ . . . Jeg har nu for Alvor i Sinde at udføre, hvad jeg tidt har truet med selv og er mindet om af Andre, nemlig at samle et lille Bind Viser og andre Smaating af mig selv og udgive dem til Julen. Men da jeg som bekendt er en skjødesløs og ligegyldig Person, saa er det ikke saa sært, at jeg ved at gjenmese mine Skrifter,

*) »Fdl.«s korte Referat lyder saaledes:

»Taleren nævnedes fremdeles *Carl Bagger*, hvis Livstræ for Tiden havde staaet som en af Stormen forpidsket Stub; men dets Marv havde dog været sund og ægte dansk, og fra dets Top havde der stundom lydt Fugletoner saa rene og skære, at de ikke vilde glemmes, saalænge der var dansk Sprog og Literatur til.«

„dels savner Adskilligt, som jeg ved, jeg har skrevet, dels
 „formoder at have skrevet Noget, hvorom jeg nu Intet ved.
 „For nu at raade Bod herpaa, ved jeg intet bedre Middel
 „end at henvende mig til et Par, navnlig af min Stu-
 „denter-Muses trofasteste Yndere, og gjøre dem Ulejlighed
 „med blandt gamle Minder at opsøge, hvad mit Navn
 „eller Mærke maatte findes under, hvad enten det er
 „trykt eller skrevet Vil I ikke hjælpe mig,
 „saa kommer jeg Fanden ikke i Land med Bogen.“

Det lille Bind kom da, og, som det ses af et senere Brev til Langhoff, slog det saa godt an blandt Plougs Venner, at hverken Forlæggeren eller Forfatteren havde noget Tab af det. For Kritikens Vedkommende saa det mindre lovende ud. I „Fædrelandet“s Spalter omtales Bogen naturligvis ikke. Vi levede dengang endnu i den Uskyldighedstilstand, i hvilken det ansees for usømmeligt, at en Bladudgiver benytter sine egne Spalter til at arbejde sine literære Produkter ind i Bevidsthederne som noget særlig betydningsfuldt; og medens saaledes allerede de literære Sædvaner forbød en Recension af Plougs Digte i „Fædrelandet“, saa var han tilmed selv i dette Kapitel mere ængstelig fintfølelse end de fleste. Endnu mange Aar senere, da han forlængst var anerkendt over hele Skandinavien som en Lyriker af Rang, som en Forfatter med sit eget udprægede Fysiognomi, søger man forgæves i „Fædrelandet“ en eneste Ytring, der tyder paa, at dets Redaktør har sin Plads paa vort lille Parnas. I en polemisk Artikel i Halvfjerdserne nævner han lejlighedsvis sig selv sammen med Erik Bøgh: „To Digtere, af hvilke den ene har skrevet Komedier og Vers, den anden kun Vers“, saaledes betegner han sig der, og da faa Aar efter hans Musik-Medarbejder, Dr. Emil Gigas, i en begejstret Anmeldelse af Hartmanns og Gades Universitets-Kantater kommer for Skade at røbe, at han sætter større Pris paa Plougs Tekstsord end paa Richardts, bliver Ploug helt ilde ved det. Han gik kun ind paa, at dette Sted i Anmeldelsen blev medtaget, paa den Betingelse, at Anmelderen, der ellers skrev under et Mærke, satte sit fulde Navn under.

De andre Blade taug mestendels stille; nævnede lige tilnød, at Bogen var kommen ud. Om det var, fordi deres Redaktører alle mere eller mindre gemte paa et Nag til Forfatteren, hvis Pens Skarphed de saa ofte andensteds havde faaet at føle, skal jeg lade være usagt. Det er muligt, at dette Hensyn kan have spillet en Rolle, men det er ligesaa sandsynligt, at Grunden til deres Taushed har ligget ligefrem i et Fejlsyn hos deres Kritikere, der ikke har havt et tilstrækkelig lydhørt Øre for det Talent, disse Viser og Vers røber. Og til deres Undskyldning taler da ogsaa, at den lille Digtsamling ved Siden af meget kønt og friskt indeholder ikke faa ufuldkomne Ting, at Plougs Digtersprog dengang endnu langt fra var saaledes udformet som i hans senere Sager, at mange af Digtene plettes af tildels ganske unødige Fremmedord og endelig af den Slaabroks-tone, som var ham i Kjødet baaret. Dette være nu som det være vil, sikkert er det, at kun eet Blad beskæftigede sig nærmere med Plougs Digte, og det var „Flyveposten“, der bragte en udførlig Feuilletonartikel om dem, forfattet af *P. L. Møller*, der senere har optaget Anmeldelsen blandt sine „kritiske Skizzer“.

Denne Anmeldelse er ikke skaansom. Den anholder og spidder med øjensynlig Nydelse paa Pennespidsen alle de Smagløsheder og Burschudtryk, Anmelderen kan finde — dertil er intet at sige, det var alle Dage Kritikerens Ret. Men over Maalet skyder Møller ganske, naar han optræder som Spaamand og forkynder, „at disse Viser aldrig vil eller kan blive populære, saaledes som de Rahbekske, der forstaas af alle og til alle Tider (!)“. Denne Dom har den ubarmhertige Overkritiker, Tiden, grundig underkendt, medens Digteren selv indirekte har anerkendt Møllers sproglige Revisions Berettigelse ved i sine senere Udgaver at fjerne de fleste af de paatalte Fremmedord og Slaabroksudtryk. Det værste ved Møllers Kritik ligger dog ikke i hans Fejlsyn paa Omfanget og Styrken af Plougs Talent, — om det end er et stift Stykke, naar han i hele Bogen kun kan finde *fire* Digte, der røber Digttereve*) — men i

*) Disse ere *Modersmaalet, Dronning Mathilde, Ove Chr. Drejer og 1 Foraaret*. Mellem de kasserede findes Digte som »*Unge Genbyrds*

den rent personlige Persiflage, der gennemsyrrer hele Fremstillingen. I de mange Udfald mod „Fædrelandet“s Politik og den akademiske Læseforening, i Kritikerens Forsøg paa at fremstille Ploug som personlig forfalden til Drik, i den ganske utilladelige Understregen af de personlige Bekendelser, der indeholdes i Rimbrevet til Brødrene Langhoff og enkelte andre Digte, opdager man let — *for* let — den forud indtagne, ikke uvildige Dommer. Man fejler næppe, naar man i den hele Anmeldelse læser et *Tak for sidst* for den Medfart, Kritikerens nogle Aar forinden havde lidt i Akademikum, og Artiklen bliver da staaende i Literaturen nok saa meget som et Monument over Møllers Hævn-gerrighed som over Plougs Ungdomsdigte. Med den Viden, man nu har om det Bohémeliv, P. L. Møller selv førte og som faa Aar efter drev ham af Landet, kan man tilmed kun med Ubehag lægge Mærke til den Farisæisme, hvormed han fra Æsthetikens moralske Højder ser ned paa det plougske Studentertiliv og dets Solderi. Heiberg havde sikkert ikke Uret, naar han i sin Censur over „Tartuffe“ bemærkede, at i vore Dage finder man lettere Hyklerne i det politiske eller det *æsthetiske* end i det religiøse.

Men nok herom. Som sagt, Mesterværker var disse plougske Viser paa ingen Maade, men da de dog fremtræder i Literaturen som Førstegrøden af hans Digtere-vne, fortjener de vel at ses lidt paa.

Den Ungdom, han sang for, elskede disse Sange; elskede dem med deres Fejl og Mangler, som man elsker sit eget Kød og Blod. Mest dog maaske, fordi de æggede til Handling, til Arbejde for Tidens Opgaver. Rent instinkt-mæssigt har Kammeraterne følt, at de her stod ikke overfor en Digter, der skrev for et Publikum, men overfor en Skjald, der sang for til Bedrift. Denne Ejendommelighed ved Plougs Digtning, der stiller den paa en egen Plads i vor rige lyriske Literatur, kunde vore Thevandsæstetikere naturligvis ikke opfatte, men Ungdommen, særlig Stu-

Liv i Norden«, »Opraab«, »Dejlige Øresund«, *Versene paa Bellmanske Melodier*, *Kompagniets Skibbrud*, »Regensen hedder for Ingenting«, »En Stemme klinger i min Barm«, den udmærkede Sang *Til Nordens Konger*, *Mindedigtet over Bergenhammer og Ordets Ridder*.

denterne, forstod den. Erindringen herom dirrer bagved Hostrups smukke polemiske Rimbrev til Ploug fra en langt senere Tid.*)

Folkesanger, vort Hjerte kjær,
i Slægt med Hedens stigende Lærke,
som højt i det gyldne Morgenskær
vort Fribrev løfted paa Toner stærke.

Hertil kom Plougs rent sproglige Originalitet; den, han allerede i sin grønne Ungdom havde nedlagt i Rimbrevet til Heiberg, og som pletvis viser sig i hele sin Styrke i Digte som *Ordets Ridder*, *Sangen til H. N. Clausen*, „Op-
raab“ o. fl. a. Det første begynder:

Paa Kisten er Ridderens Sværd nu lagt,
hans Harnisk og Skjold i Museet hænger,
hans flygtige Livs romantiske Pragt
kun svagt gennem Sagnenes Taage trænger;
den Borg, som hans vældige Haand har bygt,
hvor Kampen han trodsed og bortdrømte Freden,
nu skjuler en Ætling, der sysler beskeden
med Bøndernes Tugt eller Studenes Røgt.

Det maa dengang have lydt som en ny Klang i dansk Poesi. Ligesaa Hyldingen til Clausen:

Tak, for du værged
voldtaget Eje,
Fædrenes Kampløn,
Mødrenes Maal!
Tak, for du hævded
hadhærget Frihed,
tolked for Folket
Fremtidens Haab!

eller Skamlingsbankesangen:

Kling da Nordens Toner over Vangen,
mød de fremmede kun uden Sky!
Mal den Storhed, som er længst forgangen,
varsl om den, der fødes skal af ny.

*) skrevet 16. April 1877.

Lyd som vor betrængte Moders Klage,
 far hver hendes Søn til Marv og Ben,
 kald os vore Fædres Kraft tilbage,
 mens vi rejse Danmarks Grændsesten.

Det kan dog ikke nægtes, at Diktionen i enkelte af disse politiske Digte har et stærkt rhetorisk Præg, ikke heller, at den stedvis kan blive ret bombastisk. Den store poetiske Oration *Til de Unge* plettes paa flere Punkter heraf, og ikke mindst gælder dette om den af Nielsen fremsagte Prolog, *Fostbrødrelaget*, der begynder:

Da Kæmpelivets trodsige Gestalter
 igennem Norden skred med tunge Trin,
 da Blod var Dug paa høje Guders Alter,
 var Daabens Vand og Nadverbordets Vin;
 da Bjarkemaallet var de Frommes Psalter,
 og Rotas Spyd i Himlen lukked ind;
 o. s. v. *)

Denne Bombast i Plougs politiske Digte fra Ungdomstiden har nok sin Oprindelse fra *svensk* Paavirkning. Mulig er det *Tegnér*, der en Tidlang i hans Ungdom har opfyldt ham saa stærkt, at noget af dennes Manér er gaaet ham over i Blodet, men sandsynligt er det dog, at ogsaa den næsten daglige Omgang med Sturzen-Becker her kan have spillet en Rolle. Under alle Omstændigheder er det sikkert, at Digte som de sidst anførte, tiltalte Svenskerne meget, og i Anmeldelser i svenske Blade har jeg da ogsaa set fremhæve, at særlig Digtet „Til de Unge“ i sin hele Stil og Sprogtone fremkalder Mindet om Tegnér.

Navnlig har Ploug i sin første Periode en Tilbøjelighed til paa en iøjnefaldende Maade at understrege sine Pointer, særlig i Versenes Slutning, en ikke hel fin Effekt, der sikkert er af svensk Oprindelse. Saaledes naar han i Digtet „til de Unge“ siger om Folket:

*) Nielsen gjorde det just ikke bedre ved, naar Stykket foredroges i Skandinavisk Selskab, at deklamere: *Da Dug(g) var Blod paa høje Guders Altar.*

Jeg ser det efter Friheds Havn at stræbe,
 men sidde dog i Fordoms Mudder fast;
 thi for til Pagtens Sinai at lodeses,
 det har Filistre nok, men ingen — Moses.

eller i det iøvrigt smukke Digt „Fædrelandet“:

En Stemme klinger i min Barm,
 som strømmer fra mit Hjertes Kammer;
 med Kræfter fylder den min Arm,
 min Vilje tænder den i Flammer,
 den griber Sind, den fængsler Sands;
 thi Stemmen er — mit Fædrelands.

eller navnlig i „Fostbrødrelaget“:

Da var der dog en Skik, som vidner silde,
 at under Brynjens haarde Plade sprang
 en ædel Følelses frugtbare Kilde;
 som lokked frem et Bed af Blomster milde
 paa mangan Kæmpes blodbestænkte Gang
 og toner til os med melodisk Klang
 igennem Tidens Mulm og Vaabenbraget:
 og denne Skik, det var — *Fostbrødrelaget*:

.....

dets skønne Tanke atter er opdukket
 af Tidens Strømning i en bedre Form:
 det knytter nu ej Faa, men Millioner,
 det binder Enkeltmænd ej, men — Nationer.

Denne Lyst til rhetorisk Pointering, der i enkelte Digte fremtræder næsten som en ortografisk Særhed,*) taber sig dog senere, og i hans modne Digterperiode mærker man ikke mere noget til den. Men da havde hans Smag ogsaa gennemgaaet en Luttringsproces; han havde lært at foretrække Geijer for Tegnér.

I Samlingens første Afsnit, „Studenterliv“ kaldet, finder man de bekendteste af hans Drikkeviser, dem P. L. Møller spaaede en tidlig Død, medens de Rahbekske vilde leve og

*) Se f. E. Sangene til H. N. Clausen og Hartmann (Plougs samlede Digte pag. 364 og 368) hvor den givne Melodi udelukker enhver Mulighed for i Foredraget at medoptage den antydede Understregning.

forstaas af alle og til alle Tider. Jeg har ovenfor sat et Spørgsmaalstegn ved denne Spaadom — med Rette, for saavidt som enkelte af disse plougske Soldeviser virkelig har vist sig at være saa sejglivede, at de ikke har villet lægge sig til at dø paa en Kritikers Befaling. Men paa en Maade har Møller vel nok Ret i sin Dom over dem: Drikkeviser er nu engang ikke for Tid og Evighed; Rahbeks er det ikke, Plougs ikke heller. Den Slags Klubs- og Forsamlings-sange rummer kun momentvis Glimt af den evige Poesi; de har en selskabelig og social Mission at opfylde, for hvis Skyld de maa iklæde sig den Skikkelse, som passer for Samtiden og som skifter med de forskellige Tidsalderes Behov; Sangeren maa være i Takt med sit Selskab eller han maa ikke være. Lad os derfor lade Rahbeks og Plougs Drikkeviser være gode hver for sig; de to har begge fornøjet deres Samtid, og i den Sal i Elysium, hvor Anakreon er magister bibendi og Bellman en hædret Gæst, er der vel nok en Stol til hver af dem ved Siden af Wennerberg og Hostrup.

Forskellen i Tidsaanden fremtræder nu ret tydelig ved en Sammenligning mellem de rahbekske og de plougske Viser. Rahbeks er gemytlige, sætter en i en hyggelig Stemning, men — det kan ikke nægtes — en Hygge, der er af en noget spidsborgerlig Art. Det er *Vinen*, han besynger, den kostelige og sjældne Vare, der bringes os saa langvejs fra og er saa dyr, men ogsaa meget finere end Øl eller Mjød; og det hæderlige Vintapperlaug, der forskaffer os denne Herlighed, nævnes da ogsaa med al Honnør i de rahbekske Klubsange, medens Rytmen gaar i et jævnt Luntetrav, der svarer til den Kreds af Forestillinger, Indholder fremkalder. Plougs Soldeviser har et mere fjong Sving: han, hvis Rhytmik ellers ikke er hans Digtningens stærke Side, har netop paa Soldevisens Omraade skrevet enkelte Vers, hvis rhytmiske Festivitas har holdt dem friske til den Dag idag, f. E.:

Hver Sommer fletter vor gamle Lind
 Regensen dens Krone grøn;
 og vifter et frit og lystigt Sind
 til Gaardens trofaste Søn;

ud paa Bordet under Linden og Studenternes Kor steg mod Stjernerne, saa kunde det vel hænde sig, at et ungt og ufordærvet Gemyt et Øjeblik alligevel fornåm et Pust af — den evige Poesi.

Fra Studenterviserne glider vi over i Afdelingen *Frihed og Fædreland*. Jeg siger med Forsæt: glider, thi ikke faa af Studentersangene, særlig de fra Atellanerne, hører nok saa meget hjemme blandt de politiske Viser som i deres egen Afdeling. Her er Ploug paa sit rette Felt, og om han end senere skulde erobre større Terræner ind under dette, saa viser han sig dog alt i denne sin første lille Digt-samling som vor politiske Digter κατ' ἐξοχήν. Jeg vil senere faa saa rig Lejlighed til Omtale af hans Ydelser paa dette Omraade, at en nærmere Indgaaen paa dem her vil være overflødig.

Det tredie og sidste Afsnit, *Musæum*, indeholder de to prægtige større Digte, „Ordets Ridder“ og „Dronning Mathilde“ foruden en Række Mindedigte, af hvilke vel nok det over Vennen Bergenhammer er det smukkeste. Paa dette Felt kom Ploug jo senere til som poeta laureatus at spille en stor Rolle, og hans Lejlighedsdigte har vunden megen Berømmelse. Det maa dog i Sandhedens Interesse indrømmes, at han her endnu kun viser sig som Begynderen; hans mærkelige Evne til i faa rammende Udtryk at karakterisere en Personlighed mærkes der i denne første Digt-samling kun lidet til; han er endnu ikke kommen under *Høyen's* Paavirkning. Man finder nydelige Enkeltheder i disse Digte, f. E. om Bellman Udtrykket:

ham, i hvis Skæmt en Vemods Fuga klinger

eller Hyldingen til Oehlenschläger:

Tak, fordi du fostred op ved Toner,
lig en Zeus i bly Dryaders Favn,
Tanken som paa Mandens Himmel troner,
Haabets Karlsvogn og Sejrens Baun,

de første Vers af Sangen til Jenny Lind og andet mere, men man møder ogsaa Overdrivelser i Omtalen af de besungne Storheder, Overdrivelser, der gaar ud over, hvad Poesiens hævdvundne Adkomst til Licenser tillader. Naar

han saaledes lader den iøvrig fortræffelige Johan Dahls Pensel være strakt som en Tryllestav over Norges Fjelde, eller lader Statuerne i Thorvaldsens Musæum klinge som Memnonstøtter, „der varsle Danmarks Morgenrøde“, saa er vi saa langt borte fra en fornuftig, ædruelig Vurdering af de to Kunstnere, at vi lades kolde derved. Den ellers saa smukke Sang til Vennen D. G. Monrad ved Afskedsfesten for ham i 1846 lider af enkelte lignende Overdrivelser.

Enkelte mindre literære Arbejder af Ploug bør ikke lades ganske uomtalt i hans Levnedshistorie. Jeg tænker herved ikke saameget paa hans Oversættelse af Romanen „Det svenske Studentertilv“ (fra 1840) der er af ret underordnet Betydning, som paa hans to Foredrag i skandinavisk Selskab om Bellman og Geijer.

Det første blev holdt 1843, samme Aften som Heibergs berømte „Bellman som komisk Dithyrambiker“, og maa vel staa tilbage for dette lille kritiske Mesterværk, men trods det farlige Nahoskab hævder det dog sin Plads i Rækken af danske Bidrag til Bellmanlitteraturen ved sit fyldige historiske Stof, sine sunde Domme og forstaaende Opfattelse af Personen. Kort efter fik Ploug Lejlighed til paany at hylde Bellman i et nydeligt lille Lejlighedsstykke, *Bellmansk Tableau*,*) fra hvilket de bekendte „Vers paa bellmanske Melodier“ skriver sig. Det andet Foredrag, Mindetalen over Geijer, er et betydeligt Veltalenhedsværk, hvis aandfulde Karakteristik af den store Tænker som Skjald og som Historiker senere har funden Vejen til den svenske Geijerlitteratur. Begge disse Foredrag er udgivne af Selskabets Bestyrelse.

I Poul Rytters „Viser og Vers“ savnes ganske *erotiske* Digte, et Savn, Forfatteren selv har følt og undskyldt i Epilogen:

*) trykt i *Studenterkontædier*, udg. af Studentereforeningen ved Axel Sørensen.

Jeg tør igjen ej prøve paa at mane Gjenfærd frem,
 ej fremmede til Gjæst i mit Adyton byde;
 jeg for det sladrende Papir ej tør forraade dem,
 hvis Navne tør ej mer fra mine Læber lyde.
 See derfor, Læser! mærker du i denne magre Bog
 ej det, som Menneskenes Hjerter dybest rører,
 du finder ikke Kjærlighedens farverige Sprog,
 dens Hvidsken og dens Hulken ej du hører.

Med sædvanlig Aabenhjertighed siger han i disse Linier, at Grunden ikke er, at han har været ufølsom for kvindelig Ynde, men derimod, at hans Livsbane ikke har ført ham til noget Forhold paa dette Omraade, der har kunnet kalde Sang frem. I sine Studenterfarcer tegner han sig da ogsaa med nogen Selvironi som den, der ikke har havt Lykken med sig paa dette Felt — den af dem, hvor Jens Grib optræder som lykkelig Elsker, er Allegorien „Kjærlighed under Karantæne“, men der hedder Elskerinden ogsaa *Christiane Eidsvold* — og det eneste Sted i hans Ungdomsdigtning, hvor et Savn eller en Længsel bryder igennem, er et Vers i Rimbrevet til Brødrene Langhoff:

O, gid jeg ejed et smilende Øje,
 i hvis dunkle Ramme jeg fandt mit Portræt!
 ejed en Barm, bag hvis bølgende Høje,
 glemmende min Kummer jeg aandede let!
 ejed en Røst, hvis melodiske Fald
 styred min Attraas løs drivende Planke!
 ejed et elskende Hjerte, som halv
 delte min lønlige Tanke!

Det var den trange Sommer i den ensomme og fattige Bolig i Sølvgade, der kaldte dette Stænk af Sentimentalitet frem hos ham; blandt Vennerne var han ellers rask Karl og brød sig ikke om Eros. Naar en af dem forlovedes, kunde han vise sin Deltagelse i en Sang, men som den, hvem Kærlighedssager ikke ligger for; saaledes synger han ved Ove Fabricius' Forlovelse:

Kjæreste Gamle, men er det da virkelig sandt,
 at du dit Hjerte forbandt
 nys med en Mø?

Fløj fra din Læbe det Ord,
 hvorved du glad dig frasvor
 Hælvten af Seng og af Bord,
 indtil I dø.

.....

 Gamle! saa vilde du tykkes, dig Uret var sket,
 om din forfløjne Poet
 taug til din Fryd,
 hvis paa den alfare Vej
 kjøligt han hilsede dig,
 og ikke af sin Skalmei
 lokked en Lyd.

Mærkeligt nok er et Digt, han i Efteraaret 1842 offentliggjorde i Barfods „Brage og Idun“ under Titelen „Efter Koncerten“. Skjøndt det, som man ser, drejer bort fra det erotiske hen mod det nationale, er det dog klart, at han er bleven fængslet af den unævnte Kunstnerinde. Digtet lyder saaledes:

Tonerne døde, Scenen staar tom,
 nu summer kun Filisterdiskursen,
 om hvorfra hun hid til Danmark kom,
 om hun har tjent sig en klækkerig Sum,
 om hun eller Liszt staar højest i Kursen.

Sangeren ensom gaar til sit Hjem,
 for ham er hine Toner ej døde;
 Fantusus kogler dem atter frem,
 hans drømmende Tanke bæres af dem
 en ny Tilværelses Morgen imøde.

Hvor ydmyg sad hun og dog saa stolt,
 som hun var født blandt Purpur og Throner;
 det var, som om et Scepter hun holdt,
 hvormed hun styrede sikkert og koldt
 til Harmonier de kæmpende Toner.

Over de rene, dejlige Træk
 et Slør af dunkel Alvor der hviled,
 som vidned om, at rolig og kjæk,
 standset af Møje saalidt som af Skræk,
 mod Kunstens evige Maal hun er ilet.

Jeg ved, jeg saa hende før engang
i Drømmens Dæmring med Sjælens Øje; —
hun ligner Jomfruen af Orleans,
der frelste sit Frankrigs hærgede Vang,
og Brittens Overmod mægted at bøje.

Den svage Mø —, begejstret af Gud,
som greb den hellige Oriflamme,
som var sit Folk et Sejerens Bud,
som sletted Aarhundreders Skjændsel ud,
og gjorde de stærke Helte tilskamme.

O, Danmark! ifald den Stund er nær,
da brat skal styrte dit gamle Rige,
da dine Sønners modløse Hær
skal række Hals under Fremmedes Sværd, —
hvor har du da *din* orleanske Pige?

Den Kvinde, der har interesseret den ellers ret umusikalske Ploug saa stærkt, er ingen anden end *Clara Schumann*, der første Gang gæstede os i Sommeren 1841 i sin fejreste Ungdoms Skønhed. At hun har kunnet sætte hans Sjæl i saadanne Svingninger, er forresten slet ikke saa forunderligt. De, der yder den højeste Kunst, formaar tidt at bevæge netop dem, som Gennemsnitskunstnerne lader kolde. Paa lignende Maade gik det i de samme Aar Lehmann i hans Forhold til Franz Liszt.*)

Da den politiske Kamps Bølger gik højt i Foraaret 1843 til 1848, vendte Ploug alle den Slags Følelser Ryggen og optoges helt og fuldt af sin Gerning. Han var nu for gammel til at sværme i det blaa, og hans Stilling i Samfundet for udsat og for usikker til, at han burde bede en Kvinde om at dele hans Kaar. Han levede i disse Aar sammen med

*) Liszts Spil henrev Lehmann i den Grad, at denne, hvis Musikforstand næppe har været over det almindelige, begik en meget panegyriske Artikel derom i »Fædrelandet« (for 19. Juli 1841). Det er denne Artikel, der fremkaldte en Modartikel i Adresseavisen af gamle Rosenkilde, og som er omtalt i Fru Julie Sødrings Erindringer 1ste Bind Pag. 118—25 som noget komplet latterligt. Heri har hun dog ganske Uret. Vistnok kunde Lehmann, naar han blev lyrisk, forsynde sig mod god Smag, og Enkeltheder i Artiklen røber sikkert nok hans Mangel paa tilstrækkelig Musikkdannelse til at kunne optræde som offentlig Kritiker, men ved Siden heraf lyser der Glimt af hans Genialitet, som Rosenkilde og hans Datter ikke har faaet Øje

Giødwad, og i Samværet med ham og Lehmann, og med sin Broder og Ludvig Moltke trøstedes han nogenlunde over Ensomheden og fandt en Slags Erstatning for et Hjems Hygge. En kummerlig Erstatning! I et Brev til Fru Hage skriver han: „De ved, hvor elskværdig den Ven er, Skæb-
nen har stillet ved min Side, og Gud ved, at jeg agter og skatter ham højt; men alligevel er vi for forskellige til at kunne udfylde hinanden Livets Savn. Han har resigneret, jeg har det ikke; han kan finde Hvile, hvor jeg ingen finder, og dog bærer han i sin Beskedenhed og Nøjsomhed paa en Illusion. Det er den, at vi dele Arbejdet; men det er ikke ganske saa. „Fædrelandet“ er ikke Udbyttet af to Mænds hele Kraft, som Verden skal og maa tro, men det er Udbyttet af een Mands halve Kraft; derfor er det stundom saa tarveligt . . . Husk nu paa, at Journalistens Arbejde, naar det skal være godt, altid skal være besprængt med Cham-
pagneskum, at det skal være friskt og livligt for at vinde Indgang, at det af Natur og Virkning er flygtigt og ingen synderlig Løn indeholder i sig selv — og De vil forstaa, at hine to Drivfjedre (∴ Pligt og Nødvendighed) ere for tunge til at holde Maskineriet i god Gang. Husk dernæst paa, at vi bo paa et Kontor, skønt De vanskelig kan forestille Dem, hvad dette vil sige. Det er med eet Ord: Uro fra Klokkeren 8—9 Morgen til Kl. 9—10 Aften; idelig Forstyrrelse, idelig Ulejlighed, idelig Krav paa ens Opmærksomhed for mange ligegyldige og betydningsløse Ting, og under alt dette skal Arbejdet gøres og bliver det gjort, thi man kan vænne sig til meget. Men nu er det endelig udrettet; hvad saa? Saa kan jeg ikke fængsles af tomme Fornøjelser eller ligegyldig Samtale, ikke af Spillebordet, ikke af Punsche-

paa. Naar han saaledes skriver »at kun den, der forstaa Franz Liszt, forstaa, hvorfor og hvorledes de stormede Bastillen«, saa har hans Instinkt her dikteret ham en saa god Bemærkning, at mangen faglig udlært Musikskribent godt kan være bekendt at misunde ham den.

Lehmann opsøgte ogsaa Liszt paa hans Bolig i Hotel d'Angleterre og omgikkes ham daglig i den Tid, han opholdt sig her. Ved Afrejsen forærede Liszt ham alle de sjældent fine Cigarer, han ved Toldvæsenets Courtoisi havde faaet Lov at medtage her ind i Landet, og med dem gjorde saa Ploug og Giødwad sig tilgode i de følgende Maaneder.

glasset — men jeg sidder hjemme ene — *saa* ene, med de mørke Tanker og de lyse Drømme, med de dristige Fantasier og de bitre Taarer . . . Tro mig, naar mit Skind er aller ruest, er mit Sind aller blødest.“

Hans Familie kunde ikke erstatte ham Savnet af et Hjem. Han var en god Broder mod Gerhard, men de harmonerede dog ikke saaledes, at de kunde blive boende sammen, og fra Midten af Fyrkerne havde de hver sit Hjem. Og hans Moder og Søstre, som han elskede højt, var for langt borte; delte heller ikke helt hans Interesser, ligesom ogsaa han, naar han besøgte dem i Hjemmet i Kolding, var kommen noget ud af Rapport til de koldingensiske Forhold og deres Omgang derovre. En stor Glæde var det for ham, naar han kunde have dem hos sig i Kjøbenhavn; Søstrene besøgte ham i Midten af Fyrkerne og først i Halvtredserne lykkedes det ham at faa Moderen hertil, — den eneste Gang hun fik Hovedstaden at se. Hun *vilde* se alt; ikke blot Rundetaarn og Voldene, Langelinie og Dyrehaven, men ogsaa oldnordisk Musæum og Rosenborg Slot, kort sagt, alt hvad der overhovedet var at faa at se, og det skulde ses grundigt. Med sine jyske Urkræfter gik hun det alt igennem, *saa* alt, spurgte om alt, satte hvert Øjeblik Sønnen i Forlegenhed ved sine Spørgsmaal, og med sine halvfjerdsindstyve Aar gik hun ham *saa* mør, at han efter Turen paa Rosenborg sank besvimefærdig om paa sin Seng. Men saadan et Besøg var en sjælden Oplevelse med mange Aars Mellemrum. I Foraaret 1848 forlovede hans ældste Søster, Dine, sig med den danske Nordslesviger, Hans Christian Geill, i mange Aar Lærer ved Kolding Børnerskole, medens den yngste, Parmone, blev hos Moderen til hendes Død.

Den tredie Marts 1860 døde Caroline Ploug i sin Alders seks og halvfjerdsindstyvende Aar, begravet af sine Børn. Carl, der ikke havde kunnet rejse til Kolding i 1837, da Faderen blev jordet, vilde ikke undvære at sige Farvel til sin Moder, og i en forrygende Snestorm kjørte han og Gerhard med Ekstrapost gennem Fyen, gik i en aaben Baad over Beltet til Snoghøj og videre til Kolding hurtig nok til, at han kunde faa Moderens Ansigt at se endnu engang. Om Aftenen skrev han til sin Hustru:

Hother Ploug: Carl Ploug.

Kolding, 9. Marts 1860.

„Nu har jeg seet min gamle Moder blive sænket i Jorden, og hørt hele tre, meget velmente, men temmelig overflødige Taler over hende af tre Præster. Ikke over dem, men over, at jeg har set hende ligge i sin Kiste med saadan et klart Udtryk af Fred i sit blege Ansigt, og over at have kunnet kysse hendes kolde Pande sidste Gang — er jeg glad. Jeg kunde ikke lade være, da jeg saa hende ligge der, at bede Vorherre om, at jeg maatte komme til at ligge lige saa rolig i min, og at mine Børn maatte græde ligesaa oprigtige Taarer over mig, som vi over hende.“

Denne Bøn blev hørt af Ham, som hører Bønner.

I de samme Dage fyldte hans Hustru seks og tyve Aar. Han sendte hende da fra sit Barndomshjem følgende Sonet:

Mit gamle Hjem nu Skovl og Spade lukker,
og Vintrens Storm, som suser hen derover,
opvækker Ingen mer af dem, der sover,
kun Tanken deres blege Billed hugger;

men om jeg stundom ser paa det tilbage,
og i det Svundnes Strøm vemodig dukker,
min Sjæl ej efter hvad jeg tabte sukker;
jeg vil ej leve om de gamle Dage.

Du skaber mig et andet Hjem, du Kjære!
hvor der er godt at være, sødt at hvile,
hvor Mindets Støtter Haabets Krands bære,

hvor spæde Hænder brække Sorgens Pile,
hvor bløde Arme lette Byrder svære,
hvor Morgenlys fra Barnelæber smile.

KAPITEL XIII.

1848.

Faa Dage efter Nytaar 1848 rygtedes det, at Kongen var syg, uden at dog den offentlige Mening blev allarmeret derved. Den 10. Januar meddeler „Fdl.“, at Hans Majestæt paa Grund af en rosenartet Betændelse, der var opstaaet i Armen efter en Aareladning, maatte holde sig i sine Værelser. Ti Dage derefter døde Kongen, og det mærkelige Tidsrum i vor nyere Historie, der skiller dette Dødsfald fra Martsdagene, begynder. Midt under Kongens Sygdom — hvis Udgang ingen da anede — holdt Studenterne deres aarlige „Nordisk Højtid“ i Overværelse af Oehlsenschläger, Grundtvig og Clausen med Mindetale over Geijer, Franzèn og Fin Magnusson af Worsaae, hvorefter Ploug udbragte Løftets Bæger i Tilknytning til sin smukke Sang „Ungdommens Drøm, smilende Barn med den klingende Lyre,“ der er forfattet til denne Fest. Baade Sangen og Talen bebuder, hvad der snart skulde ske, at den skandinaviske Tanke skulde faa Ilddaaben i det virkelige Liv. „Ungdommens Haab“ — sagde han bl. a. — „levede visselig endnu, efter at den første Begejstring for Tanken havde maattet hændø, men det vilde ikke kunne blive ved at leve, medmindre det gik over til at blive en Tro, en baade følt og erkendt Forvisning om Ideens Sandhed og sejerrige Kraft, thi kun de Troende kunde være trofaste; kun de kunde bringe Ofre og trodse Farer for en Sandhed, thi Troen gør Mennesket rigere og stærkere, bedre og større ved at indgyde

det Sandhedens egen Fylde og Styrke, idet Troen først giver det Tro paa sig selv. Det kunde gerne være sandt, at vor Tid kun havde liden Tro, og at vort Folk ikke havde stærk Tilbøjelighed til at nære nogen saadan; *men man kunde ikke vide, hvor nær den Tid var, da vi maaske frem for noget andet Folk vilde behøve Tro, Tro paa Sandheden af vor Stræben og Tro paa os selv, for ikke at gaa til Grunde. Vi vidste hverken, hvilke voldsomme Rystelser, der kunde naa os udefra, eller hvad der forberedte sig i Samfundets eget Skød.* Hvis Saadant forestod, da vilde Savnet saavel af religiøs som politisk Tro snart føles, da maatte den søges og findes, eller vor Lod var kastet.“ Faa Dage efter havde Kongen udaandet og Frederik den Syvende besteg Tronen.

„Underlig vild var hans Ungdomstid,“ skrev Christian Richardt femten Aar efter ved hans Mindefest, og de liberale Førere havde da heller ikke stor Tillid til hans Personlighed. Et vidste man, at han var *dansk*; han havde været „uhyre fidel“ mod Peter Hiort Lorenzen, da denne i 1843 søgte Kongens og Statsmændenes Hjælp, og ogsaa paa anden Maade vist et dansk Sindelag og Jevnhed i Op-træden. Men om hans Evner vilde slaa til til Løsningen af Tidens Opgaver, det anede man lidet eller intet om og ligesaalidt, om hans Karakter vilde være fast og paalidelig nok til at modstaa de Indflydelser, der fra Hoffets og Kancelliets Side vilde søge at bemægtige sig ham. Med vanlig Frimodighed fremsatte Ploug sine Tvivl, idet han ligefrem udtaler: „I dette Øjeblik kan den nye Konge næppe vide, hvad han vil, end mindre, hvad han kan.“

Men idet han hilser den nye Konge, har han ogsaa den vanskelige Opgave, at tage Afsked med den gamle. Naar man betænker den Skuffelse, Kong Christian havde forvoldt de liberale, navnlig ved sin Holdning overfor Trykkefriheden og den politiske Presse, en Holdning, der havde ladet ham se ligefrem personlige Uvenner i Ploug og Barfod,*) maa man anerkende den Noblesse og Takt, hvormed „Fædrelandet“s Nekrolog er skrevet. Efter at have mindet om det

*) Se Richard Petersen: Frederik Barfod pag. 153.

for det Oldenborgske Hus skæbnesvangre Tal 48,*) fortsætter Ploug:

En ny Periode af Danmarks politiske Tilværelse er afsluttet og tilhører nu Historien. Vil dennes upartiske Stemme end dømme, at de Forhaabninger, hvis Jubel ombruste Christian den Ottendes Thronbestigelse, ikke ere opfyldte, og at i Forhold til det Meget, der forelaa, maaskee lidt nok er blevet udrettet i hans Regerings otte Aar, saa vil den paa den anden Side erkjende, at vanskelige ydre Forhold ere traadte hindrende i Veien for en rask indre Udvikling, medens en saadan maaskee ogsaa hidtil har savnet den fornødne Spore i Folkekarakteren; . . . den vil erkjende, at, om Christian den Ottende ogsaa savnede Noget af den Villiens Kraft, af den Tro paa sig selv og sit Folk, der altid var en nødvendig Betingelse for en storartet Regeringsvirksomhed, saa forenede han dog med Karakterens Mildhed og Dannelsens Humanitet en ualmindelig begavet Aand og en omfattende Indsigt i Statsforholdene, Regentdyder, der i vore Dage, som altid, have været Sjeldenheder. Men Historien vil dog maaskee især beklage, at disse udmærkede Egenskaber ikke have kunnet benyttes, saalidt til endelig at ordne de usalige ydre Forviklinger, som til under Fredens Tryghed at forberede en paa Folkets egen sunde Kraft grundlagt indre Tilstand; den vil maaskee beklage, at det ikke lykkedes Kongen udenfor sig selv at finde den fornødne Udfyldning til sine egne Dyder, Raadgivere, der vare i Stand til at hjælpe ham at skabe og hans Eftermand at bevare et Gjensødelsens Værk, en Forfatning, der, bygget paa en fornuftig, vid Valglov, indrømmede Folkets Repræsentanter en billig Andel i Lovgivning og Skattebevilling; at han har efterladt den Gjærning ufuldendt i Danmark, som han fuldbyrdede i Norge, og som ene er nok til at sikkre hans Navn en umistelig Plads og en uforgængelig Glands i Folkenes Aarbøger.

Men — det Forsvundne tilhører Historien, det nærværende Øjeblik tilhører Livet. Fra Kongens Dødsseng lyder dets Krav; det overdøves ikke og trænges ikke tilbage af hans Families, hans Venners, hans nærstaaende Tjeneres dybe Sorg; det høres i Larmtrommens Slag; det klinger i Hyldingsraabet, der hilser hans Efterfølger.

*) 1448 kom Stamfaderen paa Tronen; 1648 døde Slægtens største Mand.

Dette Livets Krav, mener han, kan stilles med eet Ord — *Frihed.**)

Den ventede, og ogsaa ved Kong Frederiks Tronbestigelse bebudede Forfatning kom da otte Dage derefter som Ud-kast, i enhver Henseende til Ulykke. Den Frihed, den indrømmede, var nu for knap; Frihedens Venner kunde ikke i 1848 tilfredsstilles ved disse dels forbeholdne, dels uklare Bestemmelser om, at de fælles Stænder skulde have „besluttende Medvirkning ved Forandringer i Skatterne og Love, der angaa Monarkiets fælles Anliggender“, medens det samtidigt tillodes Stænderne „allerunderdanigst at indgive Andragende angaaende saadanne Genstande for deres Virksomhed, som umiddelbart berøre Kongerigets og Hertugdømmernes fælles Interesser.“ Det ses let, at Regeringen herefter ved at erklære et eller andet offentligt Anliggende for „umiddelbart“ berørende Landsdelenes Fællesinteresser, kunde unddrage Stænderne al besluttende Myndighed over det. Men langt værre var dog Forslaget Skavanker i national Henseende, og da først og fremmest den Bestemmelse, at Kongeriget og Hertugdømmerne skulde sende ligemange Deputerede til Stænderne, en Ordning, ved hvilken, som det er sagt, 2 Tydskere kom til at veje ligesaameget som 5 Danskere.***) Og endelig kom hertil den statsretlige Mærkelighed, som dog ikke maa forundre, naar man ved, at Ørsted havde en Finger med i Spillet, at Forfatningsreskriptet ikke kom ind paa det Spørgsmaal, om det lod sig forene med Holstens og Lauenborgs Forbundsforhold til Tydsk-

*) Samme Dag, Ploug bragte denne Artikel, 21. Januar, kom den nye Regents første Handling, Amnesti for alle, der var dømte for Presseforseelser. Denne Amnesti kom bl. a. ogsaa »Fædrelandet« og navnlig den endnu under Censur staaende Ploug til Gode. Uanset dette Rescript af 21. Januar og det senere af 24. Marts, der for steds afskaffede Censuren, vedblev dog Typograf Petersen at staa paa Bladet som fungerende Redaktør indtil dets Udvidelse ved Udgangen af April Kvartal. Grunden hertil er det ikke lykkedes at opklare, men sandsynligvis er det den, at Udgiverne overfor Publikum og Autoriteterne til det yderste har villet hævde, at der ikke her forelaa noget rent Proformaværk, men at Petersen baade var i Stand til at fungere og at han havde Krav paa Stillingen som »højere Tyende« — 3: Ret til mindst Fjerdingaars Opsigelse.

**) Der var dengang i Monarkiet 1.500.000 danske og 600,000 tydske Beboere.

land, at de saaledes indlemmedes i et ved en fælles lovgivende Stænderforsamling organiseret dansk Monarki,*) og at det fuldkomment tier om det Spørgsmaal, om Sproget i den paatænkte Stænderforsamling skal være dansk eller tysk. Vi møder her endnu engang et Udslag af „Strudspolitikken“ der ikke vilde eller kunde se den Fare for dansk Nationalliv, der laa i Holstens og Lauenborgs Forhold til det tyske Forbund fra det Øjeblik, da det tyske Folk var bleven vakt til national Selvbevidsthed, og Reskriptet blev da ogsaa snart skarpt kritiseret. Alt Dagen efter møder Ploug med en meget maadeholden Artikel, hvori dets konstitutionelle Mangler paavises, særlig Afsavnet af borgerlige Rettigheder for Undersaatterne (Trykkefrihed, Forsamlingsfrihed o. a. m.), og faa Dage senere bringer hans Blad den fortrinlige Artikel, hvormed *J. N. Madvig* debuterede i det politiske Liv, en Artikel, der med stor Dygtighed lægger Fingeren paa det ømmeste Punkt, Forholdet mellem de danske og tyske Landsdeles Repræsentation og ender med et skarpt Hib til den afdøde Konge:

Bliver den ny Forfatning opbyggt paa den Grundvold, der er antydet, ville Efterkommerne vistnok derfor ligesaavel kunne se en Stat, der gaar fra Elben til Skagen og Øresund; men om ikke i denne Stat det Folk, hvis Erindring den danske Historie er, som har udviklet den danske Nationalkarakter og har sit Mærke i det danske Sprog, vil under Sorg og Nød forsvinde og gaa over i en anden Skikkelse, det er Spørgsmaalet. Det baader Danskheden lidet, at den plejes i Sorø og opfriskes med Islandsk, naar man ikke skaffer den Agtelse i Nutidens offentlige Liv og Forhold.

Madvigs Angreb vakte den største Opsigt og gav sikkert nok Reskriptet det dræbende Stød. Ikke desto mindre rykkede kort Tid efter ogsaa Monrad i Ilden med en større Artikelserie i samme Anledning („Fdl.“ 1848 Nr. 47—50), der fældede, hvad Madvig havde ladet staa. Og endelig har (i Bladets Nr. 40—41) en Slesvigholstener Ordet for ærlig og ligefrem at sige, at han fra sit Standpunkt maa give Mad-

*) At Reskriptet var om ikke i ligefrem formel Strid med Wiener Schlusssact. Art. 59, saa dog uforeneligt med denne Artikel, kan neppe bestrides.

vig Ret i, at den danske Nationalitet ved den foreslaede Fællesforfatning er udsat for Undergang, og at han maa mistvivle om sine Meningsfællers politiske Skarpsind og Fremsyn, hvis de vrager Regeringens Tilbud om en saadan Forfatning. Denne Røst var dog, som man ved, kun en i Ørkenen: gennemgaaende vakte Reskriptet ingen Tilfredshed i Hertugdømmerne.

Efter dette Nederlag i den offentlige Mening stundede det gamle Enevoldsherredømme mod Fald. Uheld stødte til Uheld. Den dygtige og handlekraftige Stemann havde forkølet sig den 21. Januar ved med blottet Hoved at udraabe den nye Konge fra Kristiansborg Slots Balkon, og vedblev at være syg hele Vinteren, saa at han ikke kom til at møde mere i Statsraadet. Dansk af Sind, som han var, ophørte han dog ikke at følge Forholdenes Udvikling med Ængstelse og Bekymring, og flere Gange sendte han Bud fra Sygesengen til sin designerede Efterfølger, Bardenfleth, at der burde træffes Foranstaltninger til at hindre Bevægelsen i Holsten i at slaa ud i lys Lue. Særlig raadede han til at sikre sig Rendsborg Garnisons Troskab ved at lægge nogle danske Regimenter derover; denne af Ploug alt i 1842 fremsatte Tanke, var saaledes nu naaet til Tronens Fod. Men det var forsilde. Bardenfleth, der delte Stemanns Bekymring, søgte at faa de nødvendigste Sikkerhedsforanstaltninger truffet, men den stærblinde og nu i dette Spørgsmaal helt fanatiserede Ørsted satte sig derimod; og den nye Statsminister havde desværre ikke Autoritet nok til at trumfe sin Mening igennem overfor sin ældre Kollega, der støttedes af Carl Moltke og Rewentlow-Criminil.

I den liberale Lejr fulgte man selvfølgelig Røret i Hertugdømmerne med største Interesse. I Begyndelsen af Februar er Ploug selv ude efter Slesvigholstenerne i Anledning af Schouws og Clausens Skrift „Ved Tronskiftet“, og i de første Dage af Marts skriver Tscherning i „Fdl.“ en Serie af fortreffelige Artikler om de slesvigholstenske Forhold, Artikler der senere udkom som Særtryk og blev læste og diskuterede overalt. Men samtidig tabte man ikke Spørgsmaalet om den fremtidige Regeringsform af Sigte. Den 31. Januar holdt Trykkefrihedsselskabet Generalforsamling for under Hensyn

til den givne Amnesti for Presseforsøelser at drøfte de Forretninger i Presselovene, man maatte kræve som absolut nødvendige. Ploug og Tscherning gjorde der overfor Balth. Christensen og andre gældende, at det ene fornødne var Ophævelsen af det foreløbige Gennemsyn, en Betragtning som Forsamlingen med overvældende Majoritet sluttede sig til.

I de første Dage af Marts kommer Ploug ind paa det Spørgsmaal, der af alle indenlandske maatte sætte Sindene i stærkest Bevægelse, Spørgsmaalet om den eventuelle Valglov. Denne Artikelserie er interessant som Vidnesbyrd om, at nu begyndte de Liberale fra 1847 at blive de Liberale fra 1848. Et frisk Pust af Radikalisme aander gennem disse Artikler, der kraftigt argumenterer mod privilegerede Valgklasser og særlig Repræsentation for de forskellige Interesser, hævde, at den almindelige Valgret bunder i Erkendelsen af *Menneskerettighederne* og i Lighedsprincippet, overfor hvilken Doktrin det Spørgsmaal, om den almindelige Valgret giver „gode Valg“ maa træde i Baggrunden. Iligemaade udtaler han sig stærkt mod de navnlig i Norge gældende indirekte Valg, fordi disse ikke formaar at afvinde Folket Interesse. Da Spørgsmaalet Aaret efter laa for i den grundlovgivende Rigsforsamling, til Afgørelse for det virkelige Liv, behandlede han det paany under Debatten i Salen, og da paa mindre ensidig Maade. Men herom senere.

Begivenhederne udviklede sig imidlertid hurtigt, og fra Dag til Dag bliver „Fædrelandet“ fyldigere og interessantere: den 7de Marts indkalder L. N. Hvidt paa Bladets Forside Folk til det første Kasinomøde, og Dagen efter ringer den fra Italien hjemkaldte *Orla Lehmann* med Stormklokken i en Artikel „*Ere vi i Forsvarstilstand?*“*) I et Provsblad udtaler Historikeren, Caspar Paludan Müller sig fra et rent eiderdansk Standpunkt:

Dette — Spørgsmaalet om Slesvigs Bevarelse — er Hovedspørgsmaalet for det danske Folk; med Holsten gaa det som det

*) For nogle Aar siden er Artiklen bleven genoptrykt i »Vort Forsvar«.

kan; vi begribe og billige den danske Regerings Stræben efter at holde paa denne herlige Juvel i Kongekronen; men det danske Folk kan dog kun kaste sig i en Kamp paa Liv og Død for at holde paa sine egne Lemmer

og disse Betragtninger fremkalder en alvorlig, dybt bekymret Artikel af Ploug i „Fdl.“ for 10. Marts, hvori han med Henvisning til Begivenhederne i Frankrig maner Folket til at samle sig i Enighed om Tidens Opgaver. Den 15de kræver Bladet Besættelsen af Posten som Kommandant i Kjøbenhavn med en Mand, der kan antages at være Situationen voksen, og endelig, Mandag den 20de bringer det de med Dampskibet „Kopenhagen“ overførte Efterretninger om Forsamlingen den 18de i Rendsborg, hvorfor det til den 22de berammede 2det Kasinomøde indkaldes til samme Dags Aften Kl. 8.*)

Om Formiddagen var det liberale Partis vigtigste Ledere komne tilstede paa „Fædrelandet“s Kontor paa Købmagergade. Det var Hvidt, Schouw og Lehmann samt Flor, Tscherning, Monrad og Hother Hage og mulig enkelte andre, der saaledes samlede sig med Ploug og Giødwad i det fattige Oppositionsblads tarvelig udstyrede Forværelse, hvor der vel neppe nok har været en Stol til hver Deltager; og her forfattedes de to berømte Aktstykker, Kasinomødets Resolutioner og Borgerrepræsentanternes Adresse, der ender med den bekendte skræmmende Trudsel: *vi anraaber Deres Maje-stæt om ikke at drive Nationen til Fortvivlelsens Selvhjælp.* Disse Aktstykker er dog ikke Kompromisarbejder; man kender let Lehmanns Pen i dem, og de blev da ogsaa til paa den Maade, at han efter nogen Tids Forhandling blev lukket ind i det inderste Kabinet, Plougs Arbejdsværelse, for at sætte de tagne Beslutninger i Stil, hvorefter de andre tiltraadte hans Udkast sans phrase, Schouw dog efter lidt Tøven. Lehmann forlod derefter Kontoret for at bringe

*) Ploug synes at have været ret godt underrettet om Sagerne Gang. Den 18de skriver han til Skau »Angaaende en Skamlingsfest, da mener Flor, Tscherning og jeg, at denne Demonstration vel for Øjeblikket ikke vil kunne gjøre saa stor Nytte som senere, hvorfor vi foreslaa, at den opsættes. Vi maa nu see, hvad Schl.-H. foretage sig idag i Rendsborg. Gjør de noget galt, saa er det maaske godt; thi vi faa da Stemningen her ophidset og kunne bestemme Kongen.«

Clausen Bud om de trufne Aftaler og en Afskrift af Beslutningerne.*)

Kl. 8 samme Aften samledes Adressens Forfattere i Kassinus store Sal, hvor 2500 Borgere var komne tilstede, og Ploug fik Lov til fra Tribunen at opleve det største Øjeblik i Københavns Historie siden hin Februarnat, da Stadens Forsvar reddede det betrængte Fædreland.**)

Et mægtigt Indtryk gjorde det paa ham som paa de andre at høre „Visen om Danebod“ runge gennem Salen, medens de ventede paa Hvidt og Lehmann, der først skulde have Adressen sat igennem i Raadhussalen. Kl. 8½ kom de, og Lehmann holdt sin store Tale, der hvor glimrende den end var, efter hvad Ørenvidner har berettet, dog i Glød og impulsiv Kraft maa have staaet tilbage for Talen i Borgernes Raad. Foruden ham var Tscherning og Monrad i Ilden med ypperlige Taler. Plougs Opgave den Aften var at begrunde det i den tredie af Resolutionerne stillede Krav om en fri Rigsforfatning. Det tør siges, at sjældent eller aldrig har en lyrisk Digter i et saa bevæget Øjeblik udtalt sig med saa megen Maadehold og Besindighed. Fyrreogtyve Aar efter kunde han som gammel Højrepolitiker og Formand i Højres Arbejder- og Vælgerforening fuldt vedstaa sit paa Kasino-mødet stillede Krav, der kort og godt gik ud paa, at Absolutismen burde afløses af en konstitutionel Forfatning, der sikkrer Statens Borgere fuld Frihed og *delagtiggør og saa den simple Mand i dennes Velsignelse.*“

Kort efter var Forhandlingerne endte med Vedtagelsen af alle Resolutionerne, da enkelte eksalterede Gemytter paa Gulvet gav sig til at raabe paa, at Forsamlingen straks skulde begive sig til Slottet med Adressen, men dette for-

*) Se Rich. Petersen: Frederik Barfod, Pag. 212, hvis Fremstilling maa korrigeres efter ovenstaaende. At Aktstykkerne skulde være forfattede oppe hos Barfod, er dels ganske urimeligt, dels i Strid med Lehmanns egen Beretning om Dagens Begivenheder.

**) Gennem Stadens Privilegier af 24. Juni 1661 gaar der en Traad mellem 11. Februar 1659 og 21. Marts 1848. Som Løn for Borgernes Tapperhed og Fædrelandssind fik de ved Privilegiernes § 1 den Ret til gennem Borgermester og Raad »at have frie Tilgang til Kongen, Stadens og *det gemene Antiggende at andrage,*« som Borgerrepræsentationen den 21. Marts gjorde Anvendelse af. Det er Lehmanns Fortjeneste at have fremdraget denne Bestemmelse af Arkivernes Støv.

purredes heldigvis ved, at Tscherning sprang op paa Talerstolen og med sin vældige Røst udslyngede: Nej, ikke sandt, mine Herrer, vi sover paa det," hvorefter Ploug traadte frem og udtalte:

„Vi skal ikke blot sove paa det, men det, vi vil, behøver ikke at skjule sig i Mørket. Ingen Overilelse maa klæbe ved dette Skridt: Det skal udføres ved højlys Dag, at enhver kan se, at det er danske Borgere, der i en god Sag henvender sig til deres Konge. Derfor opfordrer jeg Dem, mine Herrer, til at møde Kl. 11 imorgen paa Gammel Torv, for at vi kan ledsage Borgerrepræsentanterne til Slottet.“

Den næste Morgen oprandt med stille Martsgraavejr, et Vejr, der passede forunderlig godt med Stemningen hos Københavns Borgere, for hvem der paa engang var Alvor og Fest i Luften. Ploug har tyve Aar senere givet sit Indtryk af Dagen i sit Digt „Martsmaaned“:

.
 Og dog har engang I levet et Aar,
 da jeg var lys og smilende Vaar;
 da to Aarhundreders Vinternød
 bort som en smeltet Snedrive flød;
 da alt det gamle, der, muldent og mørkt,
 igaar saa ud som sikkert og fast,
 lig gennemhullede Flager brast
 og bort af den rivende Strøm blev ført;
 da frem det nye mod Lyset trængte,
 da Vanens skørnede Skorpe sprængte;
 da Spirerne steg og Knopperne svulmed;
 da Kræfter, der længe gæred og ulmed,
 slog ud som Violer og Anemoner
 og Luften bæved af Fugletoner;
 da Massen, den tunge, dorske og døde,
 der træller for Nydelse og for Føde,
 blev oversvømmet af Følelsens Elv,
 og kendte ikke igen sig selv;
 da Faren gjorde jer alle lige,
 den Fattige kjæk og myg den Rige,
 og ened og retted mod samme Maal
 dem, der slog sammen som Sten og Staal,
 og stilled i Linje for samme Sag,
 dem, der var for, og dem, der var bag.

I disse Linier har han klart og distinkt udtrykt, hvori han satte Martsdagens egentlige Betydning. Han var stolt og glad over den politiske Sejr; ikke uden Grund kunde han, der havde baaret Dagens Byrde i Kampen mod Censuren, rose sig af at have beredet Jordbunden for den Folkelykke, der voksede ud af Toget til Kristiansborg; han kunde nu imødesee bedre Arbejdsvilkaar og en hædret Plads blandt Medborgere; men det blegnede alt for dette ene, at de mange, Borgerskabet, Filisterne til daglig, *glemte deres eget* for den fælles Sag. Og dette Indtryk blev siddende hos ham. Endnu i Høsten 1883, da han, forbittret og forpint over Nuets Trængsel og den politiske Kamps Ynkelihood kaster sin Samtid Stridshandsken lige i Synet, staar Martsdagen klar og skøn for hans Minde, maaske skønnere end nogensinde paa Baggrund af Nutidens Uselhed:

Men Held dog Hver, som har oplevet Dage,
 ja Timer blot, da Idealets Skær,
 han syntes sig at være mere nær,
 og har beholdt Erindringen tilbage.
 Maa siden tunge Tidens Last han drage,
 vil den ham følge dobbelt lys og kjær,
 og styrke Viljen, løfte Mod og Kraft;
 hvad han end taber, Haabet er ej tabt.

Til den fastsatte Tid mødte han paa Gammeltorv, hvor atter Danebodvisens alvorlige Toner lød hen over Pladsen:

Den Vise bruste ad Torvet hen
 fra femten Tusinde danske Mænd:
 og der var Alvor i deres Bryst,
 og der var Styrke i deres Røst.
 Den gjenopvakte hin Foraarsdag
 det fulde, mægtige Hjerteslag,
 som rulled gennem den gamle Tid,
 naar Folket flokkede sig til Strid;
 den genoplived hin Vilje stærk,
 som grundede Dronning Thyras Værk,
 og bort den pusted alt trægt og tungt,
 saa Folket atter var frit og ungt.

Da Toget satte sig i Bevægelse, søgte Ven til Ven, og dog var alle Brødre. Edvard Lembcke gik saaledes med Professor Høyen under den ene Arm og en Arbejdsmand under

den anden, Ploug med Christian Flor, hans mangeaarige Fælle i Kampen for Sønderjylland. Fra Slotspladsen gik Turen hjem til Kontoret at skrive Aftnens Artikel og saa ud i Byen, at være til Nytte, hvor det tiltrængtes. Luften var som ladet med Elektricitet, og selv Plougs prægtige store Hund, Vaps, blev smittet af den herskende Uro; den spadserede sin Vej og kom ikke mere tilbage hverken til ham eller til hans Stamknejpe, hvor han hver Dag drak sin Kaffe, og hvor den var Ven med alle Opvarterne. Aftenen hengik i den største Spænding, da det ikke var lykkedes i Dagens Løb at finde en tilfredsstillende Løsning af Minister-spørgsmaalet.

Den 22de Marts oprandt, og endnu var dette Spørgsmaal ikke løst. Man vidste, at den foregaaende Dag var *Monrad* kaldt, senere *Hvidt*, og endelig ud paa Natten *Bang*, hvem de Nationale dog nødig saa sat i Spidsen for den nye Regering. Den Kreds af Ledere, som den 20de havde taget Alfære, forblev derfor samlet i Professor Schouws Bolig i Botanisk Have, hvor bl. a. ogsaa Ploug, Hother Hage og Krieger var tilstede alt fra Kl. 9 om Morgen. Det er bekendt, hvilken Strømkæntring der denne Formiddag skete paa Slottet. Morgenposten bragte det uforkammede Brev fra Prindsen af Augustenborg, der satte Kongen i den største Forbitrelse og drev ham helt over til de nationalliberale Ledere, hvem *Bang* derfor sendtes ud at hente. De tiloversblevne blev da enige om, at man straks burde søge at berolige de ophidsede Folkemasser ved et Opraab og nedskrev da paa en Lap Papir de Ord: „I dette Øjeblik ere d'Hrr. *Hvidt*, *Clausen*, *Lehmann*, *Monrad* og *Tscherning* kaldte til hans Majestæt. Kl. 10 Formiddag den 22de Marts.“ Ploug tog, resolut som altid, Papiret, gik til „Fædrelandet“s Trykkeri med det og lod derefter, for ikke at spille Tiden, Budskabet opslaa paa Gadehjørnerne. Dette var strængt taget ikke lovligt, og han gik derfor straks op til Politidirektøren, Konferensraad Bræstrup, og gjorde ham en Undskyldning for sin Dristighed. Denne, der i mange Aar som Politidirektør havde været de liberale og særlig Pressens Folk paa Nakken, modtog Ploug med den største Elskværdighed, billigede fuldkomment hvad han havde gjort og

dimitterede ham med de Ord: „I disse Dage er det Dem, der er Kjøbenhavns virkelige Politimester,“ en Anerkendelse, Ploug satte megen Pris paa at modtage fra den gamle Hædersmand, en af Cheferne for Stadens Bureaukrati. Der var dog ikke Tid til at nyde det behagelige Forhold til Autoriteterne, han nu var kommen i; han maatte ud at gøre sig fortjent til det Navn, Bræstrup havde givet ham; og der var da ogsaa noget at tage fat i.

Den slesvigholstenske Deputation, der var kommen med „Skirner“ om Morgenen Kl. 8 $\frac{1}{2}$ og var tagen ind paa Hotel d'Angleterre, mentes ikke at være sikker der, og en Privatmand, Konsul Alfred Hage — Plougs senere Svigerfader — tilbød dem derfor Bolig i sin Ejendom i Kronprindsessegade.*) Omtrent ved Totiden begav de tyske Herrer sig derhen, ledsagede af et Korps af Studenter med hvide Bind om Armen, der udgjorde Sikkerhedsvagt. Denne Bataillon af Studenter kommanderedes af Ploug, der fuldstændig havde Krammet paa sine Folk, og tilmed var kendt af mange af Borgerskabet, som han under Henmarschen kunde tale beroligende Ord til. Massen forholdt sig da ogsaa nogenlunde rolig, skjøndt der faldt enkelte knubbede Ord. I Kronprindsessegade modtog Fru Hage de deputerede med sømmelig Værdighed, indbød dem til at deltage i Familiens Middag og anviste dem Gæsteværelser. En enkelt af dem, Neergaard, var svært trykket af Situationens Alvor. Ploug deltog ikke i Middagen; han maatte besørge sine Redaktørpligter og kom saaledes ikke til at være tilstede ved den Samtale, Lehmann i Hages Hjem havde med Deputationen, og særlig med Olshausen, om en Løsning af Striden ved Slesvigs Deling; men hen paa Aftenen gik han atter ud til Hages, mest for at tilse Studentervagten, der var installeret i Stueetagen og give den et faderligt Paalæg om ikke at blive altfor lystig under Indtrykket af Fru Hages gode Punsch, der til Opmuntring for Vagten og til Ære for de nye Ministre flød over hele Linien.

Hages og hans Hustrus resolute og betænksomme Op-

*) Huset var den bekendte smukke Ejendom ligeoverfor Indgangen til Kongens Have, der nu besiddes af Lehns greve Ahlefeldt-Laurwigen.

træden ved denne Lejlighed fortjener at mindes med Tak af Danske. Naar Martsdagens Minde staar saa skønt den Dag i Dag, og ingen forviltret Enkeltmand fik Lov til i et Øjeblik Ubesindighed at sætte noget, der kunde ligne en Plet, paa vort Skjold, saa er en lille Part af Æren deres.

„Fædrelandet“s Aftennummer bragte Meddelelsen om de nye Ministres Kaldelse i en højstemt Artikel, af hvilken følgende hidsættes:

Vi imødese endnu dette Danmarks første konstitutionelle Ministeriums første Udtalelse om de Grundsætninger, hvorefter det vil styre Staten; at dets Program i det slesvigske Spørgsmaal vil være overensstemmende med de paa det store Borgermøde i Mandags vedtagne Resolutioner, og at det i Henseende til den indre Udvikling vil byde en virkelig fri Forfatning, bygget paa et bredt folkeligt Grundlag, derpaa kan man stole. Thi vore Medborgere maa vide, ligesaa godt som vi, at det nye Ministeriums nye Majoritet ikke har kjøbt sin Indtrædelse for noget Offer af dens politiske Grundsætninger. De tvende Medlemmer fra den ældre Tid maa altsaa have tiltraadt disse. Derfor Tillid til det nye Ministerium! En fast og urokkelig Tro paa, at det vil gjøre Alt, hvad der endnu staar i menneskelig Magt for at frelse og betrygge Fædrelandets Existens, for at værne om dets Ære og Frihed! Kjøbenhavns Indbyggere! tilkjendegiver denne Tillid ved at vaage over der offentlige Ro og Sikkerhed! Skærmer Eders eget Værk, det, som I igaar udførte med en saa værdig Holdning! Skærmer det mod enhver Forstyrrelse, mod enhver Besmitelse af nogen ulovlig Handling! Viser i Gjerning, at I forstaa at bruge den Frihed, som I nu faktisk nyde, og som inden kort Tid vil være befæstet ved alle Lovens Former! Og bereder Eder med alvorsfuld Hu, med fast Beslutning, men ogsaa med godt Haab og fuld Fortrøstning til den haarde Prøvelsens Stund, vi Alle nu gaa imøde!

Leve det nye Ministerium! Held følge dets Gjerning!

Gud beskytte Kongen og Fædrelandet!

Martsdagene gjorde Ploug til en paa engang indflydelsesrig og populær Mand i Hovedstaden. Den 27de, da han om Aftenen traadte frem i Kasino for at fremsætte det Forslag for Byens Borgere, at ingen maatte tænke paa i mindste Maade at tage Hævn over det gamle Regimentes Mænd, blev han første Gang hilset af sine Medborgere med stærkt Bifald, og paa „Berl. Tidende“s Referat af Mødet ser man, at gamle

Nathanson nu aabenbart regner ham for en ganske anden Mand end før. I de samme Dage standsedes han en Formiddag paa Kongens Nytorv af en af Byens mest fejrede Skønheder, en Dame han ikke før havde været sammen med, med det Spørgsmaal: „Kære Ploug, har De ikke noget nyt at fortælle mig?“ Saadan noget var aldrig hændet ham før.

Nu faldt ogsaa de Skranker for Ytringsfriheden, der hidtil havde snæret den frie Presse i saa stramme Baand. Det blev Martsministeriets første Regeringshandling at løse disse Baand: med eet Slag faldt Landsforvisningsstraffen, Censuren, Rygteplakaten, det foreløbige Gennemsyn og Forbudene mod udenrigspolitiske og stænderpolitiske Nyheder o. a. m.; Ploug kunde nu røre sig frit og helt hengive sig til sit Kald som Journalist. Det er smukt at se hans første Artikler efter Pennens Frigørelse; man ser, hvor han er sig sit store Ansvar fuldt bevidst. Den 27. Marts, da Efterretningen om Skandalen i Rendsborg er kommen hertil, skriver han:

Medborgere! Ingen Forsagthed! Ingen Fortvivlelse! Ingen vilde Udbrud af utaalmodig Forbittrelse ved disse Hjobsposter, som det har været vor sørgelige Pligt at meddele Eder! Det er kun de længe forudsete, de længe forudsagte Følger af den forrige Regerings kortsynede, uforsvarlige Politik, Følger deraf, at Staten er bleven styret efter dynastiske Hensyn, i Stedet for efter Nationens Ret og Tarv, Følger af uheldige Familieforhold, som engang gjorde Forrædernes Hoved til Statsmagtens Repræsentant i Hertugdømmerne, Følger af Regeringens Omgivelse af utro, mensvorne Embedsmænd baade her og der, i højere som i lavere Kredse, Følger, kort sagt, af en lang Række af Aarsager, der ligge i Fortiden, dens Begivenheder, Forhold og Personer, Aarsager, som vi i sin Tid ikke have kunnet eller ikke villet forandre, hvis Følger vi derfor nu maa bære. Byrden kan blive tung; der kræves store Offre af os; der kræves maaske vort Gods og vort Liv; men Intet deraf er saa kostbart som vort Fædrelands Velfærd og Ære, som Danmarks Frihed og Selvstændighed. Lader os derfor bringe disse Offre, lader os Alle staa og falde med hinanden, da venter os maaske Sejrens Hæder, Fredens og Frihedens Velsignelse, men i alt Fald en hæderlig Død, og den er altid bedre end et Liv i Vanære og Trældom. Lader os

Hother Ploug: Carl Ploug.

derfor slutte os sammen om vor nye Regering, den vi i Farens Stund selv have indsat, den, vi have paalagt et Ansvar, som den aldrig vil kunne bære, naar vi ikke Skulder mod Skulder støtte den, naar vi ikke bevare vor fulde urokkelige og uindskrænkede Tillid til den. Lader os da holde os rede, til den kalder, men indtil da søge Trøst og Opmuntring hos os selv og navnlig vaage over, at ingen Ubesindighed forstyrrer vor Enighed eller den lovlige Orden!

Dagen efter fortsætter han:

Faren har ogsaa sin Skjønhed. Aldrig følte den danske Mand sig saa stolt og saa stærk som nu; aldrig flammede Fædrelandskjærligheden og Borgersindet i højere og renere Lue; aldrig samstemmede saaledes alle Samfundets Klasser fra de højeste til de laveste; aldrig udvistes en saadan Virksomhed i det Almenes Tjeneste, aldrig bødes saa mange og saa store Offre for Fædrelandets Sag! O, Medborgere! i et saadant Øjeblik er det et lifligt, et misundelsesværdigt Hverv at føre Ordet paa Eders Vegne, hvad enten det saa gaar ud paa at opmuntre Eders utaalmodige Iver, eller paa at berolige og lede Eders utaalmodige Iver. Mangfoldige ere de smukke og rørende Træk af højhjetet og opoffrende Fædrelandskjærlighed, som berettes os fra alle Sider og Egne; det er umuligt nu at samle dem alle til eet Billede, til et Spejl, hvori Nationen endelig ser sig selv i sin ædleste Skikkelse; det maa være Eftertiden, Historien overladt, dens Dom skulle vi imødesee uden Blusel . . .

Omtrent samtidig skriver han til Laurids Skau:

Kbhvn., 28. Marts 1848.

Kjære, brave Ven!

Tak for dit sidste Brev; Den Frækhed, hvormed Slesvigholstenerne i Stæderne have tilranet sig Magten, forbausede os i første Øjeblik, men er jo i Grunden en naturlig Følge af Rendsborgs Overrumpling. Dersom man faar fat paa Kommandanten eller Prinsen, saa skulle de fine Hoveder sgu springe. Naa, men deraf maa I Nordslesvigere ikke lade jer forknytte, og det gjør I vel ikke heller, saavidt jeg kan høre af N. Lorenzen og Krüger. I mangle Vaaben, hører jeg fra flere Sider, f. Eks. idag fra en af de afrejste Studenter, der er i Vonsbæk. Men I skulle nok faa. Jeg skal til Tscherning i Aften og skal da minde ham derom, hvis det ikke er sket. En rask gammel Kavalleriofficer, en rigtig Hugzu, der har ligget i Kolding, Major Cirsovius, har Lyst til at gaa over og organisere et Landsekorps af de nordslesvigske Bønder. Jeg faar nu vel

i Aften at vide, om det skeer. Jeg vilde i hvert Fald inderlig ønske, at jeg kunde gaa med som hans Adjutant, men jeg er consigneret her, thi Pressen er ogsaa nu et mægtigt Vaaben, og vi er alt faa nok om at haandtere det.

Vær kun ved godt Mod! vore Tropper er snart paa deres Plads ved Kolding. Soldater, Officerer, Alle ere i den ypperligste Stemning og ved det utaalmodigste Mod. For fynske Dragoner blev Olshausens Tale oplæst; de forlode Odense som rasende. I Dag ere to Batailloner afgaaede herfra med Jernbanen; da de kom til Roskilde var der dækket Bord til dem paa Torvet og fire til sekshundrede Bøndervogne mødte for at kjøre dem til Ringsted. Saaledes gaar det hele Vejen. Jyderne var især rasende. De samle Heste, Vaaben og Penge. I alle Egne Frikorps. De sjællandske Godsejere ruste et ridende Jægerkorps. Jeg har i Dag ekserseret med 800 Studenter og Kunstnere, hvoraf en stor Del, maaske de Fleste, ville gaa ud som Underofficerer i Forstærkningen. Min Broder vil som Frivillig med et Jægerkorps. Ham ser Du maaske for mig. Her er en mageløs Stemning, som Du kan se af alle Blade. Kongens Tog igennem Byen igaar var et sandt Triumftog; jeg kunde ikke se derpaa uden at Vandet kom mig i Øjnene.*) Bryd Jer Fanden om Prøjserne! Lehmann er i Berlin og gaar til Wien og derfra nok til Paris og London. Nu rustes der rask paa Flaaden; snart have i en Orlogsmænd for hver Havn; det skal nok gjøre Kjøbstedborgerne kjede af det. Overfald Haderslev med dine Bønder, saasnart de faar Vaaben, og send Dr. M og G. til Fredericia. Med Pakkeposten idag har jeg sendt Dig mine Terzeroler i en Cigarkasse, adresserede til Schroeter. Kuglerne og Knaldhætter følge. De er vist ikke synderlig gode; men her er næsten ingen Vaaben at faa, uden i al Fald til 2 eller 3 dobbelte Priser. Du maa altsaa tage tiltakke; brug dem godt, smeld en S.-H. for Panden med hver af dem. Vi har udstedt Proklamationer fra Folket ligesom fra Kongen. Nogle ligge i Kassen. Flor har Oplag. Spred dem!

Nu frisk Mod min Gut! Danmark indtil Eideren!

Din

C. Ploug.

*) Femten Aar senere skildrede Ploug dette Tog gennem Byen i sin Mindetale over Frederik den Syvende i Studenterforeningen. Paa Kongens Nytorv blev Kongen af den jublende Mængde skilt fra sine Adjutanter; dødbleg red han langsomt ene gennem Folkemængden, hilsende den med Haanden. Det er dette Øjeblik i hans Liv, som H. V. Bissen har fremstillet i sin Rytterstatue af ham.

I saadanne Stemninger forløb Martsdagene, en skøn og glandsfuld Afslutning paa Plougs Ungdom. Begivenhederne paa Grænsen skulde snart faa et alvorligere Forløb og Ploug kaldes til det Sisyfusarbejde, der hedder „Fædrelandet“ i Halvtredserne. Men herom i dette Værks anden Del.

NAVNEREGISTER

- Aakjær, Jeppe, Forfatter 228.
 Ahlefeldt-Laurvigen, Lehnsgreve, 303.
 Alexandra, Storfyrstinde af Rusland 208.
 Andersen, H. C., Digter 61, 273.
 Andersen, Niels, Murmester i Kolding 6.
 Arndt, Ernst Moritz, Professor i Bonn 115, 248.
 Arnesen, Marie (Valgerda) 248.
 Arnesen-Kall, Benedicte, Forfatterinde, 248.
- B**
 Bagger, Carl, Digter 158, 274.
 Bang, O., Læge, Viseforfatter (Dr. Balfungo) 32.
 —, P. G., Professor, Politiker 190, 302.
 Bardenfleth, Emil, Statsminister 296.
 Barfod, Frederik, Forfatter 33, 53, 73, 78, 79, 95, 132, 158—159, 161, 216, 247, 266, 268, 292, 299.
 Bastholm, Chr., bekendt Rationalist 5.
 Bellman, Carl Michael, svensk Digter 283, 284.
 Bentzen, H. G., Kancellideputeret 127.
 Bergenhammer, Balthasar, Cand. theol. 16, 24, 50—51, 52, 283.
 Bergman, C., cand. fil., svensk Forfatter 169, 172.
 Bernadotte, Fyrste af Pontecorvo 11.
 Bernstorff, A. P., Statsminister 104, 135—136, 187—188, 260.
 Berry, Carl Ferdinand, Hertug af 143.
 Bille, Carl St. A., Redaktør 249.
- Bjørnson, Bjørnstjerne, norsk Digter 274.
 Blanc, Louis, fransk Historiker og Politiker 213.
 Blicher, Steen Steensen, Digter, 158, 272.
 Blædel, N. G., Præst 78.
 Borchsenius, Otto, Forfatter 73, 97.
 Borgen, Peter Nicolai, Adjunkt 12, 15—16, 28, 96, 130.
 Boye, Ad., Sekretær, Forfatter 67.
 Brandes, Georg, Dr. phil., Forfatter 33, 75.
 Brandt, G., stud. theol., Regensianer 38.
 Brix, Christian, Skolebestyrer, Etatsraad 78, 79.
 Brock, Gustav, Højesteretsadvokat 85.
 Brockdorff, Detlev von, holstensk Adelsmand 10.
 Brosbøll, Carl, Forfatter, (Carit Etlar) 50.
 Bruun, Bertel, Købmand i Fredericia 14.
 Bruun, Mads Pagh, Fabrikejer, Landstingsmand 14.
 Bræstrup, C. J. C., Politidirektør 97, 202, 302, 303.
 Bryndum, A., Overlærer 17.
 Brøchner, Hans, Professor i Filosofi 14, 78, 79, 266.
 Brøchner, Thøger, Kjøbmand i Fredericia 14.
 Brøndsted, P. O., berømt Arkæolog 33.
 Buntzen, Edvard, Højesteretsadvokat 207.

- Bülow, Franz von, Generaladjutant 153.
- Bøgh, Erik, Digter 275.
- Bøggild, Balthasar, Præst 161.
- Carit Etlar, (Carl Brosbøll) 50.
- Carl den Tiende (af Sverige) 157.
- Carl den Tolvte 158.
- Carstensen, Georg, Literat 201.
- , J. A. H., Gehejmelegationsraad, Censor 201.
- , W., Kontreadmiral 201.
- Carøe, J. F., Kjøbmand, Etatsraad 43.
- , N. Chr., Overlæge 43.
- Casse, A. L., Dr. juris, Kriminalretsassessor 219.
- Christensen, Balthasar, Overretsprøkurator, Politiker 93, 94, 95, 110, 131, 154, 240, 266, 268, 297.
- Christian den Fjerde 10, 122.
- Christian, Hertug af Augustenborg 113, 167, 263.
- Christian den Ottende 93, 97, 119, 120, 131, 134, 135—140, 154, 161, 218, 220, 221, 223, 230—31, 233, 234, 236, 242—246, 247, 248, 250—252, 255, 262—265, 291, 292, 293.
- Christian den Syvende 11, 215.
- Christian den Tredie 10.
- Christiansen, Martha Marie, gift Ploug 3.
- Cirsovius, Major 306.
- Claudius, Matthias, tysk Digter 33.
- Clausen, Henr. Nic., Theolog, Politiker 26, 33, 40, 82, 83, 109, 161, 178, 179, 228, 241, 242, 246, 258, 259, 265, 273, 278, 291, 296, 299, 302.
- , Julius, Bibliotheksassistent, Forfatter 112, 156, 158.
- Colbjørnsen, Christian, Generalprøkurør 99, 100, 202, 240.
- Collin, Edvard, Etatsraad 263.
- Crusenstolpe, M. I., svensk Literat 143, 212.
- Cubières, General, Pair af Frankrig 151.
- Dahl, Johan, norsk Maler 284.
- Dampe, J. J., Dr. phil., politisk Martyr 12, 130, 162, 163.
- David, C. N., Nationaløkonom, Politiker 32, 88, 89, 93.
- Davidson, Jacob, Redaktør 250.
- Drejer, Ove Christian, (Dr. Wejæro) Læge, Studenterdigter 41, 42.
- Drejer, Salomon, Docent 42, 43, 67, 78, 105.
- Elvius, Emil, Forstander for Opfostringshuset 50.
- Engelstoft, Laurids, Historiker 34, 103.
- Erik den Fjortende 164.
- Erik af Pommern 166.
- Ernst August, Konge af Hannover 45.
- Estrup, Christen, Justitsraad, Borgmester 47.
- Faber, Peder Ditlev, Pastor emeritus, Redaktør 207, 216, 222.
- , Peter, Telegrafdirektør, Digter 217.
- Fabricius, F. F., Regensviceprovst 39, 66, 77, 95, 98.
- , Ove, cand. theol. 285.
- Falck, Niels N., Professor i Kiel, 256.
- Fenger, Emil, Læge, Politiker 78, 79, 80.
- Ferdinand, Prins af Danmark 140.
- Ferslev, Chr., Præst 26, 27.
- , Maria, gift Petersen 26, 27.
- Fibiger, Jacobine f. Tauber, Enkefrue 47.
- , Johannes, Præst, Forfatter 6, 11, 17, 19.
- , Peder Grib, Rektor 14, 17—20, 21.
- Flor, Chr., Professor, Politiker 110, 228, 241, 242, 298, 302.
- Foersom, Christen Martin, Skuespiller 266.
- Fogtmann, Nic., Biskop i Aalborg 27.
- Forchhammer, Johannes, Rektor paa Herlufsholm 85.
- Franz den Første, Kejser af Østerrig 257.
- Franzén, F. Michael, svensk Biskop og Digter 291.
- Frederik den fjerde 11.
- , Prins af Augustenborg 236, 262, 302, 306.
- , den Sjette 38, 93, 129, 131, 135, 136, 143, 144, 145—46, 201, 215, 257.
- , den Store 158.
- , den Syvende 112, 131, 292, 302.
- , Wilhelm den Fjerde af Preussen 135, 140.
- , Prins af Hessen 208.
- Fribert, Kancelliraad, Redaktør 138, 154, 222.
- Friis, Aage, Dr. phil. 244.

- Gade, Niels W., Komponist 105, 275.
 Galskjøt, J. S. H., Præst 96.
 Gammeltoft, J. C. J., cand. theol., Borgmester i København 78, 79, 82.
 Garnæs, Frederik, Landmand 30.
 —, Jens Johan, Præst 30.
 —, Præsteenke, Økonoma ved Sorø Akademi 30, 33.
 —, Juliane (Julie), gift Østergaard 30, 46, 48.
 Geijer, Erik Gustaf, svensk Historiker og Digter 170, 172—173, 280, 284, 291.
 Geill, Hans Christian, Lærer 289.
 Gjellerup, Karl, Digter 18.
 Gigas, Emil, Dr. phil. 275.
 Giødwad, Jens Finsten, Redaktør 88, 93, 94, 95, 109, 110—112, 112, 126, 151, 195, 210, 215, 216, 217, 240, 241, 248, 249, 250, 270, 272, 288, 298.
 Glerup, Asmund, Skolelærer, Bonden 142, 144.
 Goethe, Johan Wolfgang, tysk Digter 33, 49.
 Goldschmidt, M. A., Forfatter 43, 163, 164, 170, 217, 247, 249, 270—71.
 Goos, Carl, Dr. juris, Professor 85.
 Gram, T. J. Fr., Professor juris, Regensprovst 35, 36.
 Grau, H., Konsul 12.
 Griffenfeld, Peder 187.
 Grundtvig, N. F. S., Digter 26, 27, 76, 179, 247, 273, 291.
 —, Sv., Professor 266.
 Grüne, J. P. M., Redaktør 200, 248—49.
 Grønlund, Johannes, Rektor 48.
 Gudenrath, J. S., Assessor 207.
 Guizot, Francois, fransk Førsteminister 135.
 Guldberg, Carl Høegh-, cand. juris 84.
 —, Christian Høegh-, Generalmajor 102, 103—4.
 —, Ove Høegh-, Statsminister 102, 104, 135—6.
 —, Ove Emmerich Høegh-, Højesteretsadvokat 103.
 Gustav Adolph 157, 163, 164, 167.
 Gustav Wasa 172.
 Güllich, J. G. T., Advokat, Slesvighølstener 121.
 Görres, J. J. von, tysk Romantiker og Patriot 115.
 Hage, Alfred, Købmand 89, 248, 268, 303.
 —, Christoffer, Købmand i Stege 90.
 —, Hother, cand. juris, Politiker 78, 79, 89, 109, 168, 173, 298, 302.
 —, Johannes, Overlærer, Journalist 77, 88—93, 93, 113, 193, 197.
 —, Wilhelmine, f. Faber 288, 303.
 Hagen, L. C., Præst i Mjolden (Medolden) 228.
 Haile, engelsk Gesandt 187.
 Hall, C. C., lic. juris, Udenrigsminister 261.
 Hammerich, Frederik, Professor theol. 14.
 —, Martin Johs., Magister, Skolebestyrer 14, 83, 180, 266.
 Hansen, Christian, Redaktør af »Dagen« 148—150.
 —, H. N., Borgmester 85.
 —, J. A., Politiker 1, 126, 129, 168, 177, 207, 210, 215, 216.
 Hartmann, J. P. E., Komponist 8, 86, 275.
 Hauch, Carsten, Digter 179, 273.
 Hegel, G. W. Fr., Filosof 57—59, 59.
 Heiberg, Johan Ludvig, Digter, 8, 44, 53—64, 67, 73, 76, 92, 98, 105, 109, 178, 247, 260, 265, 266, 273, 277, 284.
 —, Johanne Louise, Skuespillerinde 266, 273.
 —, Peter Andreas, Digter, politisk Skribent 98—100, 104, 201.
 Heise, Peter, Komponist 84.
 Helms, Johannes, Skolebestyrer, Digter 11, 84.
 Helweg, Frederik, Højskoleforstander, Præst 110, 228, 266.
 Hertel, H. V., Præst i Moltrup 110.
 Hertz, Henrik, Digter 32, 69, 103, 273.
 Holm, Edvard, Dr. phil., Professor i Historie 100.
 —, L. Jess, Kancellideputeret 127.
 Holst, H. P., Digter, 274.
 Hommel, L. L., Skolebestyrer 78.
 Hostrup, Jens Christian, Digter 72—73, 75—77, 78, 79, 84, 168, 272, 278.
 Hvidt, L. N., Bankdirektør, Politiker 297, 298, 299, 302.
 Høpp, J. P., Generalprokurør for Hertugdømmerne 210.
 Høyen, L. N., berømt Kunsthistoriker 180, 301.

- Ingemann, B. S., Digter 13, 273.
- Jacobsen, Jens, Raadmand i Kristiania 3.
- Jensen, Rasmus, Skomager 28.
- Jepsen, Peter, Tingskriver, Stænderdeputeret, 128, 241.
- Jetsmark, J., Redaktør af »Adresseavisen« 150.
- Jonquières, Jean de, Kontorchef 26.
- Jung, Annette, gift Langhoff 43.
- , C. A. E., Domorganist 43.
- , Louise, f. Rundberg 43.
- Jørgensen, A. D., Rigsarkivar 197, 210, 217, 242—246, 258—65.
- Jørgensen-Jomtou, Johan, Skriftstøber, Forfatter 222.
- Kayser, O., 149.
- Kierkegaard, Peter Chr., Biskop 78, 79.
- , Søren, Filosof 110, 217, 249, 266.
- Kjærulf, Politidirektør 143.
- Knudsen, Philip, Overretsprokurator 214.
- Kobbe, P. L. C. von, holstensk født tysk Officer og Digter 115.
- Koch, Peter Chr., Redaktør af »Dannevirke« 247.
- Kotzebue, Aug. F., dramatisk Digter, Statsraad 143.
- Krabbe-Cariusus, Statsminister 204.
- Krarup, Christen, Præst i Føvling 15, 38, 44.
- , Hans, Præst i Føvling 15.
- , Henrik Stampe, cand. theol. 39.
- Krieger, A. F., lic. juris, Politiker 302.
- Kullberg, Carl, svensk Digter 165.
- Lange, J. C., Boghandler, Skolebestyrer, Forfatter 222.
- , Frederik, Professor, Pædagog 266.
- , Michael, Kancellideputeret, Overpræsident 127.
- Langhoff, Emil, Provst, Seminarieførstander 42, 53, 75, 78, 274, 275.
- Larsen, Karl, Professor, Forfatter 15.
- , L. C., Overretsprokurator 214.
- Lautrup, J., Student 23.
- Lehmann, Martin C. G., Kancellideputeret, Konferensraad 87.
- , P. M. Orla, Politiker 17, 40, 44, 78, 79, 82, 87, 88, 93, 94, 95, 97, 105, 109, 113, 114, 118, 119, 123, 131, 144, 154, 157—58, 180, 200, 210, 212, 215, 218—221, 240, 246, 247, 259, 266, 287, 288, 297, 298, 299, 302, 303.
- Lembcke, Edvard, Digter 301.
- Levin, J., Sprogmand 78, 266.
- Liebe, C., Højesteretsadvokat 85.
- Lichenberg, F., Literat 85.
- Lind, Jenny, svensk Sangerinde 283.
- Lindberg, Jac. Chr., Præst 26, 27, 138.
- Liszt, Franz, berømt Pianist 287.
- Liunge, A. P., Kopist, Stifter af »Kjøbenhavnsposten« 53, 88.
- Lohenschield, Chr., Oberst 3.
- Lorenzen, Nis, Gaardejer, Stænderdeputeret 110, 128, 185, 241, 245.
- Lorenzen, Peter Hiort, Kjøbmand, Stænderdeputeret, 110, 112, 113, 119, 125—26, 182, 185, 205, 227, 237, 241—46, 247, 292.
- Louise, Augusta, Hertuginde af Augustenborg 103.
- Lund, H. C. A., Forfatter 34.
- Luplau, L. F., Fræst 29.
- Læssøe, Frederik, Oberst 149.
- , Joseph, Typograf 149.
- Madvig, Johan Nicolai, berømt Filolog, Politiker 34, 37, 49, 77, 80, 82, 161, 178, 295.
- Magnusson, Finn, Oldgransker 291.
- Mantzius, Kristian, Skuespiller 78, 84, 85, 96.
- Marckmann, J. V., Præst 110.
- Margrethe, Dronning 164, 165.
- Mariane, Prinsesse af Mecklenborg 112.
- Martensen, H. L., Biskop 266.
- Matthison, F. von, tysk Lyriker 9.
- Metternich, Fyrst, østerrigsk Førsteminister 135, 160, 197.
- Meyer, Edvard, Redaktør 249.
- Michelsen, A. L. J., slesvigholstensk Historiker 256.
- Molbech, Chr. K. F., Digter 78, 266, 272.
- Møllerup, K. A., Assessor, Censor 138, 201, 208.
- Moltke, Carl, Greve, Statsminister 296.
- , Ludvig, cand. juris, Oversætter 181, 288.
- , E. C. L., Greve, Gesandt i Stockholm 173.

- Moltke. Otto. Greve, Statsminister 204.
- Monrad, D. G., Biskop, Politiker 82, 93, 94, 95, 109, 131, 180, 240, 249, 284, 295, 298, 299, 302.
- Munch, P., Dr. phil. 156.
- Mynster, J. P., Biskop 132, 265, 266.
- Møller, Peder, Højesteretsassessor, Konferensraad 22, 87.
- , Peter Ludvig, Kritiker 38, 40, 43, 276—77, 280.
- , Poul Martin, Digter, 32, 34, 72, 84, 105, 271.
- Mørk-Hansen, Mourits, Præst 78, 79, 94, 120, 160, 161, 168, 169.
- Napoleon den Første 11, 57, 143.
- Nathanson, Mendel Levin, Grosserer, Redaktør 141, 148—51, 268, 305.
- , Michael Leonhard, Hestehandler 222, 226.
- Neergaard, L. C. J. A. B. de, Kammerherre, holstensk Godsejer 303.
- , Niels, Direktør, historisk Forfatter 203, 240, 255.
- Nesselrode, C. G., Greve, russisk Rigskansler 197.
- Nielsdatter, Inger, gift Petersen 5, 6.
- Nielsen, Hollard, Literat 222.
- , Michael, Skolebestyrer 26.
- , Nicolai Peter, Skuespiller 279.
- , Oluf, Dr. phil., Raadstuearkivar 5.
- , Rasmus, Professor i Filosofi 78, 266.
- Nissen, Hans af Hammelev, Sandemand 110, 185.
- Nyerup, Rasmus, Regensprovst 35.
- Nyegaard, Fr., Præst, Forfatter 5.
- Oehlenschläger, A. G., Digter, 32, 155, 273, 283, 291.
- Olsen, F. C., Rektor 271.
- Olshausen, Theodor, holstensk Advokat, Jernbanedirektør 303.
- Oscar den Første 84, 250, 252.
- Ottosen, Johan, Skoleinspektør, Forfatter 230, 237, 242—46.
- Ovenberg, Jørgen Jørgensen, Borger i Frederikshald 2.
- Overskou, Thomas, dramatisk Forfatter 69.
- Palmerston, Henry John Temple, Lord, engelsk Statsmand 79.
- Paludan-Müller, Caspar, Historiker 297.
- , Digter 9.
- Peel, Robert, Bart., engelsk Første minister 135, 142.
- Petersen, Borgmester i Holbæk 142, 144.
- , Adelgunde 15, 28.
- , Carl, Skræder i København 5.
- , F. C., Professor i Filologi, Regensprovst 34—39, 66, 161.
- , F. C., Typograf 217, 294.
- , Niels Frederik, Stadskirurgus og Barber i Kjøbenhavn 5.
- , Parmo Carl, Provst 5.
- , Parmo Carl, cand. phil., Lærer 11, 21, 25—31.
- , Parmone Caroline, gift Ploug 5,
- , Richard, Præst, Forfatter 292, 299.
- Petterson, P. J., Docent i Upsala 170.
- Pingel, Victorinus, Dr. phil. 259.
- Ploug, Anna Elisabeth 3.
- , Barbara Sophia 2, 4.
- , Chr. Frederik, Overlærer 4—7, 14, 19, 22—25, 27, 28, 45, 46—47.
- , Gerbrandine 3.
- , Gerhard, Stadskirurgus i Amsterdam 2.
- , Gerhard, Vagtmester 3—4.
- , Gerhard Christian, Kontorchef 47, 274, 288, 289, 307.
- , Gerhardine 289.
- , Hedvig 3.
- , (Plog) Herman, Raadmand i Assens 1.
- , Ingerine Marie 12.
- , Jens, Søløjtnant 2.
- , Knud, Tjener 3.
- , Martha Christine 3.
- , Parmone Caroline, f. Petersen 5, 7—8, 13, 31, 45, 96, 289—90.
- , Parmone Caroline, Frøken 289.
- , Rasmus, Degn til Slemminge 2.
- , Rasmus Christian, hollandsk Militærlæge 2, 4.
- Poulsen, H. F., Cand. phil. 161, 168, 173.
- Puggaard, Hans, Købmand, Etatsraad 89.
- Rahbek, Knud Lyne, Digter 32, 281.
- Rantzau-Breitenburg, A. C. P., Rigsgreve, Statsminister 244.
- Reiersen, Christian, Assessor, Censor 117, 118, 159, 201—203, 206, 208, 209, 211, 212, 234.
- Reinhardt, C. E. F., Kontorchef, Forfatter 39, 200.

- Reiser, Carl Frederik, Stadskirurgus, Forfatter 5.
- Reitzel, C. F., Typograf 217.
- Reventlow, Anna Sophie, Dronning 11.
- , Criminil Heinrich, Greve, Statsminister 118, 204, 296.
- , Criminil, Joseph Carl, Greve, Kancellipræsident, 120, 236, 262.
- Ricard, C. F., Departementchef 85.
- Richardt, Christian, Digter 76, 84, 86, 275, 292.
- Rode, Villh., Overretsprokurator 84.
- Rosenhoff, Claudius, Digter, Udgiver af »den Frisindede» 53, 249.
- Rosenkilde, Christen N., Skuespiller 287.
- Rung, Henrik, Komponist 178, 179.
- Rytter, Poul, Student i Thisted 67.
- Rordam, Peter, Præst 78.
- Salling, S. Chr., Præst 14.
- Samwer, K. F. L., holstensk Advokat 256.
- Schendorph, Sophus, Dr. phil. 84.
- Scheel, A. W., Professor juris 117.
- Schouw, Kjøbmand i Frederikshald 3.
- Schousboe, V. C., Biskop i Aalborg 85.
- Schouw, Joachim Frederik, Botaniker, Politiker 81, 109, 225, 228, 249, 296, 298, 302.
- Schrader, L., Borgmester i Haderslev 207.
- Schroeter, Ejer af Haderslev Slotsmølle 307.
- Schulz, P. A., Komponist 9.
- Schumann, Clara, f. Wieck, berømt Pianistinde 286—87.
- Schwanenflügel, H., Dr. phil. 100.
- Schytte, F. V., Oliemøller, Stænderdeputeret 183, 237.
- Semler, preussisk Gehejmraad 157.
- Seyffarth, Oberst, Kommandant i Rendsborg 306.
- Sibbern, Fr. Chr., Professor i Filosofi 18, 79, 132.
- Siemonsen, Lor., Præst ved Frederiks tyske Kirke 29.
- Siesbye, Gottlieb, Redaktør 250.
- Skau, Laurids, slesvigsk Bondefører 110, 181, 185, 194, 227, 236, 247, 255, 298, 306.
- Skovgaard-Petersen, C., Præst 86.
- Smith, Caspar Wilhelm 14, 22, 67, 87.
- Sonnin, Hans Albr., Birkedommer 6.
- Sorteplog, Kongemorder 1.
- Speitzer, Mette Marie, gift Petersen 5.
- Speitzer, Parno Gregers, Major 5.
- Steen, Adolph, Professor i Matematik 78, 79.
- Steenberg, Frederik, Præst 158.
- , Georg Fog, Præst 158.
- Stein, Carl von, Friherre, preussisk Førsteminister 123.
- Stemann, P. C. von, Kancellipræsident 97, 127, 189—90, 205, 206, 211, 296.
- Struensee, Johan Friederich, Greve, Statsminister 104, 135, 210.
- Strøhm, S. G. M., cand. phil. 216, 217, 270.
- Sturzen-Becker, O. P., svensk Digter og Publicist 110, 181, 195, 266, 279.
- Sveistrup, Hans, Præst i Veien 51, 81.
- Säve, Carl, svensk Arkæolog 169.
- Sødring, Julie, født Rosenkilde, Skuespillerinde, 287.
- Sørensen, Axel, Overlærer, Forfatter 86, 284.
- , Dorteia, f. Petersen, Provstinde 5.
- Szellak, gallizisk Bondefører 144.
- Tauber, Christine, gift Møller 22.
- , Maria 22.
- , Erik, Rektor 8, 22, 48.
- Tegnér, Esaias, svensk Digter 156, 279, 280.
- Teste, Pair af Frankrig 151.
- Thiers, Adolphe, fransk Statsmand 142.
- Thomsen, Frederik, Assessor, Censor 201.
- Thorsøe, A., Dr. phil. 195.
- Thorvaldsen, Bertel 246, 284.
- Tiedemann, Heinrich, slesvigsk Stænderdeputeret 241.
- Tillisch, F. F., Kammerherre, Kabinetssekretær 250—51.
- Tregder, P. H., Rektor i Sorø 78, 80.
- Treschow, Frederik Willum, Generalfiskal 173, 178.
- Tscherning, A. F., Oberst, Politiker 110, 123, 151, 240, 241, 260, 266—68, 296, 297, 298, 299, 300, 302.
- Upshur, nordamerikansk Statssekretær 212.
- Waage, G. H., Dr. theol., Direktør for Sorø Akademi 80.
- Waagepetersen, Chr., Hofvinhandler, Etatsraad 153.

- Wad, Matthias, Præst 79.
 Valdemar Atterdag 183—84.
 Valgerda (Marie Arnesen) 248.
 Valløe, Knud, Prosektor 84.
 Walther, Student? 23.
 Wegener, Casp., Gehejmearkivar 228, 236.
 —, Johan, Højskoleforstander, Præst 110, 228.
 Weis, C. M., Departementschef 110.
 —, Ernst, Overretsassessor 110.
 Wengel, Molt, dramatisk Forfatter 76, 84.
 Werlauff, Erik, Historiker 34, 67.
 Wesenberg, Th., cand. theol. 161, 168.
 Wessely, Abraham, Dispacheur, Bladudgiver 93, 109, 268.
 Wingård, af, Erkebiskop i Upsala 173.
 Winther, Christian, Digter 32, 85, 110.
- Voltelen, Jacob, cand. phil., Forfatter 84.
 Worm, Oluf, Rektor i Horsens 24.
 Worsaae, J. A., Arkæolog 291.
- Zedlitz, norsk Præst, Digter 32.
 Zeuthen, Fr., Dr. phil., Præst 14.
 Zinck, Otto, Skuespiller 84.
- Ø**rsted, Anders Sandøe, Generalprokurør, Statsminister 99—102, 118—19, 120, 123, 124, 139, 141, 182—92, 199, 200, 203, 204, 211, 235, 236, 236—41, 243, 244, 294, 296.
 —, Hans Christian, Professor 251, 252.
 Østergaard, Christen, Missionær i Grønland 30.

RETTELSER OG TILFØJELSER

Side

- 47 Lin. 10 f. o.: *Gethe* ∴ Carl Plougs Broder, *Gerhard*.
- 69 Lin. 9 f. n.: *Overskous* ∴ *Capriciosa*∴ læs ∴ *Overskous* og *Arnesens* ∴ *Capriciosa*∴.
- 78 Lin. 4 f. n.: *Hummel* læs *Hommel*.
- 110 Lin. 7 f. o.: *Markmann* læs *J. V. Marckmann*.
- 113 Lin. 15 f. o.: *det Nordslesvig* læs *det danske Nordslesvig*.
- 126 Lin. 8 f. o.: Under Bogens Trykning er jeg bleven opmærksom paa, at det ikke er rigtigt, naar det er angivet, at Meddelelsen om Lorenzens Talen Dansk lagdes *under Beslag*. Den sattes derimod straks *under Tiltale* (af Kancelliet), medens Politiets Medhjælp ved Gennemsynet, Justitsraad Reiersen, for sit Vedkommende lod Notitsen passere. Dette Tilfælde bør derfor føjes til de øvrige i Bogen nævnte, hvor Reiersens danske Følelse har ført ham til større Lemfældighed overfor Udtalelser i Pressen end den, Kancelliet udviste.
- 138 Lin. 6 f. n.: *den for de politiske Blade beskikkede Redacteur en chef* ∴ Censoren for de politiske Blade, Assessor Mollerup. *Politisk Blad* er efter Tidens Sprogbrug enstydigt med *privilegeret Blad*.
- 194 Lin. 12 f. n.: Naar det manglende Postbeneficium er angivet som Grund til, at »Fdl.« blev forsendt til Slesvig i store Partier med Pakkeposten, er det overset, at denne Forsendelsesmaade ogsaa anvendtes efter, at Bladet havde opnaaet de af Christian den Ottende indrømmede Lettelser i Forsendelsen med Posten af uprivilegerede Blade. Det er da sandsynligt, at Hensynet til den i Slesvig herskende Censur, der var af en ejendommelig vid Beskaffenhed — jvnfr. Noten Pag. 210—11 — og hvorefter intet Blad maatte udgives i Hertugdømmet uden dertil forundt Privilegium, har været afgørende for Valget af den nævnte Forsendelsesmaade.
- 210 Note 1 u. Lin.: *D. R. H.* ∴ *Danmarks Riges Historie*.
- 216 Lin. 1 f. n. flg.: *Sthram* læs *Strøhm*.
- 258 Lin. 2 f. n.: *længere henne* ∴ anf. Værk VI Pag. 384—85.
-

